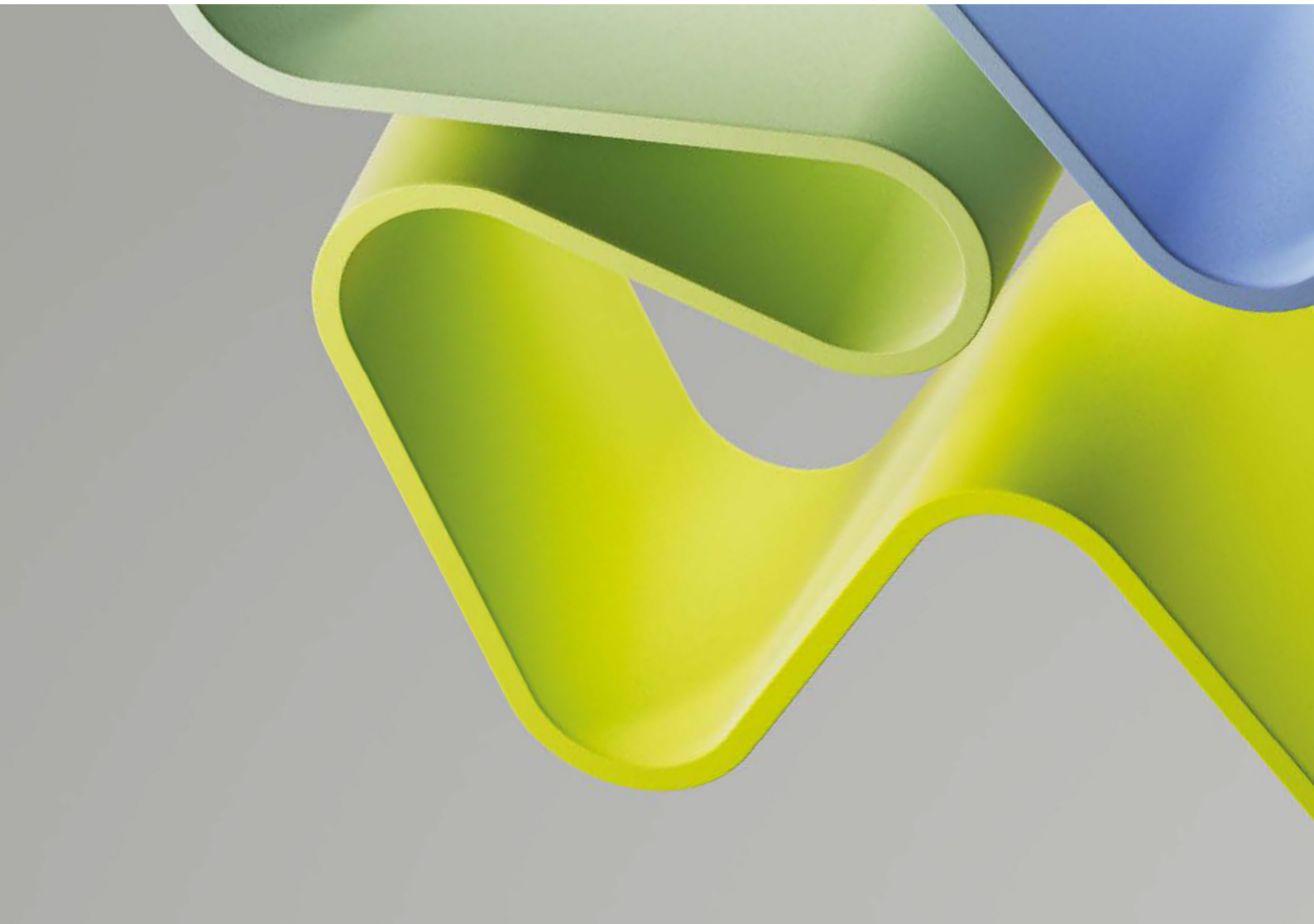

Budsjettforslag 2028

Budsjettforslag 2028 overfor departementene

Innholdsfortegnelse

Forord	3
1. Innledning	5
2. Departementene	11
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	11
Barne- og familiedepartementet	14
Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet	18
Energidepartementet	22
Forsvarsdepartementet	26
Finansdepartementet	30
Helse- og omsorgsdepartementet	33
Justis- og beredskapsdepartementet	37
Klima- og miljødepartementet	41
Kommunal- og distriktsdepartementet	44
Kultur- og likestillingsdepartementet	48
Kunnskapsdepartementet	51
Landbruks- og matdepartementet	59
Nærings- og fiskeridepartementet	62
Samferdselsdepartementet	68
Utenriksdepartementet	71

3. Satsingsforslag	75
Banebrytende forskning og verdensledende forskningsmiljøer	75
Datadrevet og prediktivt vedlikehold av transportinfrastruktur	79
Demokrati under press – KI, tillit og fellesskap	81
Energiomstilling for grønn konkurransekraft	85
Energisikkerhet og robust energisystem	87
Forskning for økonomisk politikk	89
Forskning- og innovasjon for en omstillingsdyktig offentlig sektor	92
Forskningsinfrastruktur for framtidens kunnskapssamfunn	95
Et forsknings- og innovasjonsløft for forsvarsevne, sikkerhet og beredskap	100
Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering	102
Hav og kyst – kunnskap og løsninger for nye tider	105
Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige	108
Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling	112
Ingen barn og unge utenfor!	114
Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	118
Klimarobuste samfunn i en urolig verden	122
Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft	127
Kritiske verdikjeder for forsyning og produksjon	129
Hva er problemet og hva vil vi oppnå?	129
Kunnskap om et endret kriminalitetsbilde	132
Kvinner arbeidshelse	134
Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer	136
Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid	139
Nasjonalt kompetanse- og forskningsløft for kjernekraft som strategisk energialternativ	142

Nevroteknologi – verdiskaping bygd på sterk norsk nevroforskning	144
Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse	147
Romforskning og -innovasjon for framtiden	151
Strategisk pott for utvikling av forsknings- og innovasjonssystemet	155
Styrket kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken	158
Teknologiløft i forsvarsindustrien	161

4. Satsingsforslag til driftsbudsjettet	165
Forskningsrådets utvidete rolle knyttet til forskningssikkerhet og forsvarsevne	165
Satsing for gjennomslag i Konkurranssevnefondet og Horisont Europa	169

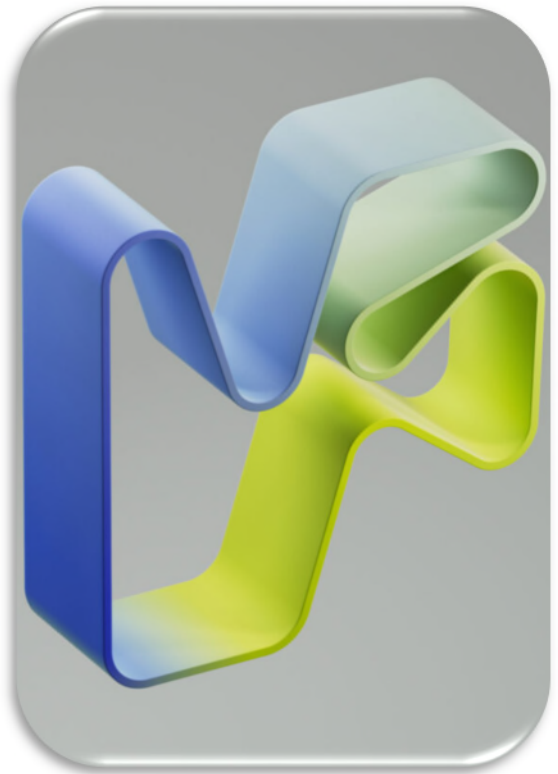
Forord

Forskningsrådets budsjettforslag skal bidra til helhet og sammenheng i forskningspolitikken. Budsjettforslaget er vårt viktigste formelle råd om innretningen på offentlige FoU-investeringer for å møte kunnskapsbehov i samfunnet og for realisering av departementenes sektoransvar for forskning.

Forskningsrådets budsjettforslag 2028 er utformet med to deler:

- I. Innspill til forskningsprioriteringer i statsbudsjettet 2028
- II. Budsjettforslag til hvert departement med konkrete satsingsforslag

I budsjettforslagets del II, med departementsvise satsingsforslag, fremmes det til sammen 30 forslag til konkrete satsinger som anses som nødvendige for å møte nye kunnskapsbehov. Hvert satsingsforslag er utformet i tråd med utredningsinstruksen og det foreslås en budsjetttramme per forslag som dels foreslås finansiert med vekst og dels med omprioritering innenfor tilsagnsrammen. Forslagene presenteres i prioritert rekkefølge, der satsingene som haster mest å realisere, eller anses å ha størst effekt, har høyest prioritet. Satsingsforslagene fungerer dermed som en prioritert liste over FoU-investeringer som er relevante for departementenes sektoransvar for forskning.

Innledning

1. Innledning

Investeringer i norsk forskning

Regjeringens mål og ambisjoner for norsk forskning er nedfelt i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032. I denne er det fastsatt at 3 %-målet av BNP for norsk forskning skal opprettholdes og at det skal realiseres innen 2030 dels ved at næringslivets FoU-innsats skal utgjøre 2 prosent av BNP, og dels ved at offentlige investeringer i FoU skal utgjøre 1 prosent av BNP. Den samlede FoU-innsatsen i 2024¹ er beregnet til 1,75 prosent av BNP, hvorav næringslivet stod for 0,9 prosent av BNP. Samlet innsats innebærer en nedgang fra 2023 som var på 1,85 prosent.

De offentlige investeringene i FoU har ligget under 1 %-målet siden 2020 og er i 2026 beregnet å utgjøre 0,85 prosent av BNP. Dette innebærer at nivået ligger 8,9 mrd. kroner under måltallet, Skattefunn ikke medregnet. Regjeringens forslag til FoU-innsats i 2027, jf. Prop. 1 S (2026-2027) er beregnet gi en realnedgang i offentlige FoU-investering på 1,1 prosent fra 2025-nivået. I Innspill til forskningsprioriteringer i statsbudsjettet 2028 opprettholder Forskningsrådet rådet om en økning i offentlige FoU-investeringer til minst 1,2 % av BNP for kommende femårsperiode, 2028-2032. En slik vekst vil både kunne dekke økte investeringer i nasjonale forsknings- og innovasjonsarenaer, dekke en høyere kontingent for deltakelse i EUs 10. rammeprogram for forskning og innovasjon.

Forskningsrådet foreslår en fornyelse av den forskningspolitiske agendaen ved å fremme følgende prioriteringer:

- Et forsknings- og innovasjonssystem for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft
- Klimaomstilling og framtidens klimatilpasning
- Nasjonale sikkerhetsinteresser og et motstandsdyktig samfunn
- Et forsknings- og innovasjonsløft for offentlig sektor
- Ansvarlig utvikling og bruk av fremtidsrettede teknologier

I tillegg foreslås det å styrke tverrgående dimensjoner knyttet til å styrke norsk deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonsfelleskap samt å stimulere til mer banebrytende forskning.

FoU-ambisjoner i EU og Norden

EU-kommisjonen har foreslått 175 mrd. euro til det neste rammeprogrammet for forskning og innovasjon og 234 mrd. euro til et nytt europeisk konkurranseevnefond. Forslagene innebærer en kraftig styrking av EUs investeringer i forskning, innovasjon og teknologi, men de endelige budsjett-rammene er fortsatt under forhandling. For Norge vil videre deltakelse i rammeprogrammet kunne innebære en vesentlig økning i kontingenten. Foreløpige beregninger tilsier et nivå i størrelsesorden 5–7 mrd. kroner årlig, avhengig av endelig EU-budsjett og beregningsgrunnlag. Eventuell norsk deltakelse i konkurranseevnefondet vil komme i tillegg.

Også i våre naboland satses det betydelig på forskning og innovasjon. I Sverige utgjør samlet FoU-innsats 228 mrd. svenske kroner i 2024, tilsvarende 3,57 prosent av BNP. Det svenske næringslivet står for hele 73 prosent av samlet FoU. Det offentlige FoU-investeringene fikk et løft i 2025, men i

¹ Siste oppdaterte tall for alle sektorer. SSBs tall for næringslivets FoU-investeringer legges fram først 30. oktober 2026.

2026 flatet tildelingen ut. Det er imidlertid planlagt en vekst de svenske offentlige FoU-investeringene med 6,5 mrd. SEK innen 2028. I Finland utgjorde samlet FoU-innsats 8,9 mrd. euro i 2024, 3,22 prosent av BNP. Det finske næringslivet sto for 68 prosent av FoU-utgiftene. Finlands riksdag har i lovtekst vedtatt en plan for å øke FoU-innsatsen til 4 prosent av BNP innen 2030, hvorav offentlig innsats skal utgjøre 1,2 prosent. I Danmark var samlet FoU-innsats beregnet til 3,18 prosent av BNP i 2024, hvorav næringslivet andel utgjør 63 prosent. Våre naboland har således alle realisert OECD-målsetningen om at FoU skal utgjøre 3 prosent av de enkelte lands BNP, samtidig som det satses videre på å styrke forsknings- og innovasjonsinnsatsen for å svare på store samfunnsutfordringer og øke konkurransekraften i næringslivet.

Offentlig FoU-investering gjennom Forskningsrådet

Forskningsrådets andel av den offentlige FoU-innsatsen utgjorde i snitt 26,6 prosent i perioden 2011-2019. I 2026 er Forskningsrådets andel 24 prosent, ikke medregnet driftsbudsjettet. Andel midler gjennom Forskningsrådets konkurransearenaer er 21 prosent da en del av midlene via Forskningsrådet er kontingenter, grunnbevilgninger til forskningsinstitutter, mv. som ikke er konkurranseutsatt. Dette er en liten økning fra 2025 som skyldes i hovedsak at ikke-utbetalte midler som følge av ny budsjettmodell ble overført til 2026. Når Forskningsrådets andel av offentlige FoU-investeringer reduseres, innebærer det en svekkelse av insitamentene som konkurranse gir og mulighetene til å rette innsatsen inn mot samfunnets omstillings- og kunnskapsbehov samt muligheten til å se nasjonale og internasjonale konkurransearenaer i sammenheng. Den langsiktige trenden er imidlertid en reduksjon i Forskningsrådets andel av offentlige FoU-investeringer.

Forslaget om at ved vekst i FoU-budsjettene bør Forskningsrådets andel av de offentlige utgiftene økes til 30 prosent, vil innebære at konkurransearenaene over tid vil styrkes betydelig (med utgangspunkt i FoU-tildelinger i 2026-budsjettet vil en andel på 30 prosent utgjøre en vekst på 2,95 mrd. kroner). Videre vil mulighetene for å rette innsatsen inn mot sektorbehovene forbedres. Det er noe usikkerhet knyttet til tallgrunnlaget for 2027. En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på hver post vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Forskjeller i departementenes FoU-innsats

Sektorprinsippet for forskning innebærer at hvert departement har ansvar for forskning på egne ansvarsområder. Dette skal sikre at alle deler av regjeringens forskningspolitikk realiseres. Offentlig finansiert forskning utgjør summen av departementenes bidrag. Samlet innsats skal, sammen med forskningen som næringslivet finansierer, dekke samfunnets behov for forskning. Tabell 1.1 fremstiller departementenes tildeling til FoU i 2026 og viser at departementenes ivaretagelse av eget sektoransvar for forskning varierer betydelig. Det er også store forskjeller i hvor stor andel av departementenes FoU-tildelinger som går direkte til FoU-sektoren og andelen som kanaliseres via nasjonale konkurransearenaer i regi av Forskningsrådet.

Kunnskapsdepartementet har både et sektoransvar for forskningssystemet og et koordinerende ansvar for forskningspolitikken. Departementet utøver sin koordinerende rolle i all hovedsak gjennom finansiering over kapittel og post 285.71 *Strategiske forskningssatsinger*. For øvrige departementer vil det være ulike behov for å prioritere FoU, men som tabellen under viser er det syv departementer som bidrar med mindre enn 2 prosent av den samlede offentlige FoU-innsatsen. Videre er det åtte departementer som fordeler under én firedel av FoU-bevilgningen gjennom nasjonale konkurranse-arenaer. Det bør vurderes om dette er tilstrekkelig til å ivareta sektoransvaret for forskning i tråd med de kunnskapsbehovene som følger av departementenes ansvarsområder. I tillegg til sektorspesifikke kunnskapsbehov trengs det også økt FoU-innsats knyttet til tematikk som går på tvers av alle departementers ansvarsområder.

Tabellen under fremstiller departementenes tildeling til FoU i 2026, andel av totalt departementsbudsjett som går til FoU samt andelen hvert departements bidrag utgjør av samlet offentlig FoU-innsats. FoU i Statsbankene er ikke inkludert. Videre inngår Forskningsrådets budsjett (årets budsjett) per departement for 2026 og hvor stor andel av hvert enkelt departements samlede FoU-innsats beløpet utgjør. Siste to kolonner er en fremstilling av samlet FoU-innsats for hvert departement dersom total offentlig FoU-innsats utgjorde hhv. 1 prosent (Stortingets mål) av BNP og 1,2 prosent (Forskningsrådets overordnede råd), fordelt med samme rate som departementenes reelle andel av offentlig FoU-innsats i 2026.

Tabell 1.1: Departementenes samlede FoU-innsats i 2026 fordelt på andeler av totalt budsjett for departementene, andeler av total FoU-innsats og tildelinger til Forskningsrådet. Tall i 1 000 kroner og prosent.

Departement	Samlet FoU 2026, mill. kroner ^{1, 4}	Andel av dept. tot. budsjett. ²	Dept. andel av sum FoU alle	Bevilgning 2026 NFR, mill. kroner ³	NFR-andel av dept. FoU	NFR relativ fordeling tot. FoU ved 1,2 %	NFR relativ fordeling tot. FoU ved 1 %	Grunnbevilgning ⁵
AID	442 000	0,6 %	0,9 %	172 100	38,9 %	242 965	204 867	
BFD	271 000	0,5 %	0,5 %	50 500	18,6 %	71 294	60 115	
DFD	2 676 000	10,7 %	5,4 %	95 300	3,6 %	134 541	113 444	52 088
ED	1 074 000	5,3 %	2,2 %	1 085 000	101,0 %	1 531 765	1 291 576	
FIN	176 000	0,1 %	0,4 %	49 200	28,0 %	69 459	58 567	
FD	1 998 000	1,1 %	4,0 %	46 800	2,3 %	66 071	55 710	
HOD	7 037 000	2,7 %	14,2 %	446 722	6,3 %	630 666	531 775	
JD	255 000	0,4 %	0,5 %	98 617	38,7 %	139 224	117 393	
KLD	1 588 000	5,7 %	3,2 %	498 518	31,4 %	703 790	593 432	256 950
KDD	354 000	0,1 %	0,7 %	78 735	22,2 %	111 155	93 726	
KUD	449 000	1,7 %	0,9 %	32 300	7,2 %	45 600	38 450	
KD	25 699 000	30,0 %	51,7 %	5 536 255	21,5 %	7 815 889	6 590 318	387 053
LMD	1 012 000	2,9 %	2,0 %	198 200	19,6 %	279 812	235 936	208 317
NFD	4 832 000	20,8 %	9,7 %	1 737 800	36,0 %	2 453 365	2 068 665	710 667
SD	422 000	0,4 %	0,8 %	133 700	31,7 %	188 753	159 156	
UD	1 403 000	2,4 %	2,8 %	242 300	17,3 %	342 071	288 432	22 700
Sum⁶	49 688 000	3,4 %	100 %	10 502 047	21,1 %	14 826 419	12 501 561	1 637 775

¹ 1 Tall fra Prop. 1 S (2026–2027), Kunnskapsdepartementet

² Beregnet på grunnlag av saldert budsjett 2025 i Prop. 1 S (2025–2026) (gul bok)

³ Tall fra Forskningsrådet, ikke medtatt driftsmidler

⁴ Ikke medtatt driftsmidler for KD

⁵ Inkluderer KDs tilskudd til vitensentre

⁶ Inkluderer ikke statsbankene

Konsekvenser av et budsjettmål på 1,2 %

En økning av ambisjonsnivået til 1,2 prosent av BNP over en femårsperiode etter 2028 tilsier en samlet offentlig finansiering av forskning i 2032 på 71 mrd. 2026-kroner. Dette er 20,7 mrd. kroner over anslaget for 2026, og innebærer en årlig realvekst på 5,9 prosent. Ambisjonen om at Forskningsrådet skal tildele 30 prosent av dette på nasjonale konkurransearenaer fra 2032 innebærer at tilskuddsbudsjettet i Forskningsrådet vil vokse med 5,9 % per år i realverdi fram til 2036 til 21,3 mrd. 2026-kroner.

Ambisjonsnivået for 2033 bør realiseres gjennom en gradvis økning av tilsagnsrammen fra om lag 10,5 mrd. kroner i 2026 til et nytt stabilt nivå på 22,5 mrd. 2026-kroner i 2032.

Ambisjonen kan realiseres uten en reduksjon i realverdien av den offentlige finansieringen som går utenom Forskningsrådets konkurransearenaer og samtidig med full deltakelse i den nye Horisont Europa, selv med de høyeste anslag for kontingent.

Oppfølging av langtidsplanen

Forskningsrådets budsjettforslag 2028 er ikke strukturert direkte etter Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032, men tar utgangspunkt i prioriteringer for å møte vår tids definerende utfordringer, jf. budsjettforslagets del 1 Innspill til forskningsprioriteringer i statsbudsjettet 2028. Langtidsplanen er imidlertid styrende for Forskningsrådet gjennom at planens mål og prioriteringer legges til grunn for Forskningsrådets investeringer. Oppfølgingen av langtidsplanen er synliggjort i dette budsjettforslaget og er et vesentlig punkt i Forskningsrådets årlige rapportering. For 2028 fremmes det forslag inn mot alle deler av langtidsplanen, men flest til de målene og prioriteringene som dekker Forskningsrådets overordnede forskningspolitiske råd. Disse er LTP-prioriteringene Samfunnssikkerhet og beredskap, Muliggjørende og industrielle teknologier samt Klima, miljø og energi, i tillegg til LTP-målene Konkurranseskraft og innovasjonsevne og Kvalitet og tilgjengelighet. Målene og prioriteringene langtidsplanen henger sammen på tvers, så flere av satsingsforslagene vil være relevante for flere. I tabellen under har vi angitt det målet og den prioriteringen som anses mest relevant.

Tabell 1.2: Forskningsrådets satsingsforslag fordelt på langtidsplanens mål og tematiske prioriteringer. Tall i 1 000 kroner.

	Lengtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranseskraft og innovasjonsevne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelighet	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunnssikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Banebrytende forskning og verdensledende forskningsmiljøer			380 000						
Data-drevet og predikativt vedlikehold av transportinfrastruktur	80 000								
Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap									65 000
Energiomstilling for grønn konkurransekraft						60 000			
Energisikkerhet og robust energisystem								60 000	
Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	150 000								
Forskning for økonomisk politikk		30 000							
Forskningsinfrastruktur for framtidens kunnskapssamfunn			200 000						
Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap								200 000	
Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering	-								
Hav og kyst - kunnskap og løsninger for nye tider				40 000					
Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige					120 000				
Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig for og energieffektiv omstilling						30 000			
Ingen barn og unge utenfor!									100 000
Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	200 000								
Klimarobuste samfunn i en urolig verden						120 000			
Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft							200 000		
Kritiske verdikjeder								100 000	
Kunnskap om et endret kriminalitetsbilde								30 000	
Kvinner arbeidshelse		25 000							
Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer	175 000								
Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid								70 000	
Nasjonalt kompetanse- og forskningsløft for kjernekræft som strategisk energialternativ						60 000			
Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping							150 000		
Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse			-						
Romforskning og -innovasjon for framtiden								100 000	
Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene								10 000	
Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet			25 000						
Styrket kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken									30 000
Teknologiløft i forsvarsindustrien							100 000		
Sum per mål og prioritering	605 000	55 000	605 000	40 000	120 000	270 000	450 000	570 000	195 000

Forskningsrådets budsjettforslag for 2028

Det fremmes 30 satsingsforslag i Forskningsrådets budsjettforslag 2028 til departementene. Det fremmes både forslag om satsinger som må finansieres med vekst, samt forslag som må finansieres dels med vekst og dels ved å omprioritere midler innenfor dagens tilsagnsramme, i tråd med

formålet for postene. Det fremmes også to forslag til satsinger som fullt og helt foreslås finansiert ved omprioritering av midler innenfor dagens tilsagnsramme. Gjennomgående er det lagt til grunn et estimert handlingsrom per kapittel og post for 2028 som anvendes til å realisere hele eller deler av satsingsforslagene. Dette innebærer at mange løpende aktiviteter opprettholder innsatsen i nominell verdi, men reduseres i realverdi.

17 av satsingsforslagene fremmes overfor to eller flere departementer. Slike sektorovergripende forslag kan bidra til bedre samarbeid og koordinering for å møte problemstillinger som krever samordning på tvers av departementene.

For enkelte sektorovergripende satsingsforslag foreslås det vekst overfor ett eller flere departementer, mens finansiering fra andre departementer vil være omprioriterte midler. I tillegg gjøres det også en betydelig innsats for å fornye prioriteringer i porteføljenes investeringsplaner som vedtas av porteføljestyrene og godkjennes av Forskningsrådets styre.

Til sammen foreslås det omprioritering av 1 390 mill. kroner innenfor dagens tilsagnsramme til ulike satsingsforslag, forutsatt at det blir vekst til de ulike satsingene. Dersom det ikke blir vekst til satsingene, vil Forskningsrådet gjøre en vurdering av hvordan tilsagnsrammer per kapittel og post best kan benyttes. Tabellen under viser hvordan midlene fordeles på satsingsforslag og departementer. I tillegg til omprioriteringer er det flere av satsingsforslagene som bygger på eksisterende aktivitet og hvor formålet med forslaget er å styrke innsatsen. De midlene som allerede går til disse satsingsområdene telles ikke som omprioritering, og fremgår følgelig ikke av tabellen.

Tabell 1.3: Omprioritering av midler per satsingsforslag og per departement. Tall i 1 000 kroner.

Satsingsforslag	KD-71	KD-72	KD-201.70	NFD	NFD-F	ED	KLD	LMD	HOD	UD	KDD	DFD	JD	BFD	FD	Sum omprioritering
Banebrytende forskning og verdensledende forskningsmiljøer		220 000														220 000
Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap											20 000	15 000				35 000
Energiomstilling for grønn konkurransekraft						40 000										40 000
Energisikkerhet og robust energisystem						40 000										40 000
Fra forskningsgjennombrudd til anvendelse og verdiskaping	100 000	70 000		30 000												200 000
Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige									30 000							30 000
Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig før og energieffektiv omstilling					25 000	25 000	10 000	10 000								70 000
Ingen barn og unge utenfor!														10 000		10 000
Klimarobuste samfunn i en urolig verden	20 000				20 000		40 000									80 000
Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer				200 000												200 000
Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid								30 000								30 000
Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse	200 000			20 000		10 000	10 000		10 000	10 000			10 000		10 000	280 000
Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene		30 000														30 000
Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet	50 000		25 000													75 000
Teknologiløft i forsvarsindustrien				50 000												50 000
	370 000	320 000	25 000	300 000	45 000	115 000	60 000	40 000	40 000	10 000	20 000	15 000	10 000	10 000	10 000	1 390 000

Departementene

2. Departementene

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Innledning

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 601.74. I 2027 er tilsagnsrammen på 209,1 mill. kroner². Tilsagnsrammen fra departementet til Forskningsrådet benyttes målrettet og i tråd med departementets sektorpolitiske prioriteringer, med vekt på et omstillingsdyktig og inkluderende arbeidsliv, et bærekraftig velferdssamfunn og effektive arbeids- og velferdstjenester. Det er fortsatt behov for å styrke perspektivmangfold, herunder bedre integrering av blant annet rettsvitenskap og humaniora, forskning på sammenhenger mellom utdanning og arbeidsliv, innovasjon i offentlig sektor og samspill mellom forvaltning, forskning og utdanning. Dette følges opp gjennom utlysninger og videreutvikling av virkemidler og utlysningss modeller. I 2027 vil det blant annet bli vektlagt utlysninger som fremmer forskning av høy kvalitet for et bærekraftig velferdssystem og et velfungerende, inkluderende og helsefremmende arbeidsliv. Relevante temaer og problemstillinger går på tvers av blant annet velferdssystem og -tjenester, helse, samt arbeidslivets utvikling og virkemåte. Det vil også legges vekt på forskning om migrasjonskomplekset, fra årsaker og konsekvenser til regulering og integrering, samt ulike virkemidler med mål om å styrke bruken av forskningen AID finansierer.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Flere forskere og miljøer som har nådd opp i Horisont Europa de siste årene har vært eller er finansiert med AID-midler. Porteføljeanalyser viser at arbeidslivsområdet har en høyere andel EU-finansiering enn flere andre nærliggende forskningsområder. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet.

FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot AID i 2028:

1. Ingen barn og unge utenfor!
2. Kvinners arbeidshelse

² 2026-kroner, nominell verdi

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 40 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å skape tilstrekkelig handlingsrom til både å følge opp de nye prioriteringene i budsjettforslaget og opprettholde innsatsen på andre viktige områder.

Ingen barn og unge utenfor! skal bidra til at flere unge fullfører utdanning og får varig tilknytning til arbeid og samfunnsliv. Årsakene til utenforskap utvikler seg ofte over tid og går på tvers av sektorer og tjenester. Forsknings- og innovasjonsinnsatsen under samfunnsoppdraget styrker koblingene mellom tidlig innsats, utdanning, helse, velferd og arbeidsliv, og legger til rette for forskning og innovasjon som ser disse områdene i sammenheng. Mange unge strever med overganger mellom utdanning, arbeid og tjenester. Samtidig er kunnskapen om hvilke tiltak og kombinasjoner av tiltak som gir varig inkludering og deltakelse, fortsatt utilstrekkelig. Midlene skal støtte forskning og innovasjon som bidrar til å forebygge utenforskap og fremme inkludering og deltakelse i arbeid, gode overganger og samordnede tjenester. Dette skal gi et bedre grunnlag for utvikling av treffsikre virkemidler og en mer helhetlig og samordnet innsats mot utenforskap.

Kvinnens arbeidshelse skal styrke kunnskapen om sammenhengen mellom kvinnehelse, arbeidsmiljø, sykefravær og arbeidstilknytning, og gi et bedre grunnlag for målrettede tiltak i kvinnedominerte yrker og sektorer med store belastninger. Satsingen skal få fram forskning om hvordan kvinners deltakelse i arbeidslivet kan styrkes.

Begge forslag til satsinger må ses i sammenheng med satsingsforslaget «Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige» som er rettet mot Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Arbeids- og inkluderingsdepartementet i prioritert rekkefølge og med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang.	Satsingsforslag	AID	BFD	HOD	JD	KD	KUD	Sum
1.	Ingen barn og unge utenfor!	15 000	20 000	15 000	15 000	20 000	15 000	100 000
2.	Kvinnens arbeidshelse	25 000						25 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 601.74 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde minst samme aktivitetsnivå framover. Det foreslås derfor at satsingsforslagene for 2028 finansieres gjennom en vekst i forskningsinnsatsen.

Vekst vil bidra til å styrke innsatsen på områdene som omfattes av satsingsforslagene, samtidig som det gir handlingsrom til å opprettholde innsatsen på andre viktige områder. Dette gjelder blant annet innsatsen som ble igangsatt i 2026, og som etter nåværende planer skal videreføres i 2028, for å styrke det tverrsektorielle kunnskapsgrunnlaget om kompetansebehov og kompetanseutvikling på tvers av utdannings- og arbeidslivs- og arbeidsmarkedsforskningen.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor AID vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioritering Tillit og fellesskap i tillegg til at de vil bidra til overordnet mål om Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner)

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Ingen barn og unge utenfor!									15 000
Kvinnens arbeidshelse		25 000							

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 40 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
AID Kap. 601.74	209 100	40 000	249 100
Sum	209 100	40 000	249 100

(1) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst per satsingsforslag (1 000 kroner)

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
AID Kap. 601.74	Ingen barn og unge utenfor!	15 000	2 102	3 755	4 031	2 949
AID Kap. 601.74	Kvinnens arbeidshelse	25 000	3 503	6 258	6 718	4 915
	Sum	40 000	5 604	10 012	10 748	7 864

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Barne- og familiedepartementet

Innledning

Barne- og familiedepartementet (BFD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 800.70. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 63,4 mill. kroner³. Tilsagnsrammen fra departementet til Forskningsrådet benyttes målrettet og i tråd med departementets sektorpolitiske prioriteringer, med vekt på forskning om barn og unges oppvekst og levekår, familie og barnevern og på å forebygge utenforskap. Innsatsen har styrket forskningskapasitet og kvalitet på prioriterte områder og særlig bidratt med ny kunnskap om inkludering av barn og unge. Samordning med forskningsinnsats finansiert av andre departementer har samtidig gjort det mulig å løfte tverrgående problemstillinger og gjennomføre større satsinger på områder som berører flere sektorer.

Det er fortsatt behov for å videreutvikle porteføljen, blant annet gjennom å styrke forskningen om de yngste barna, familie- og oppvekstområdet og samfunnsøkonomiske og rettsvitenskapelige perspektiver. Det er også behov for fortsatt kompetanse- og kvalitetsbygging i deler av forskningsmiljøene. Dette følges opp gjennom utlysninger og videreutvikling av virkemidler og utlysingsmodeller.

I 2027 vil det blant annet bli lagt vekt på forskning som bidrar til et sosialt og økonomisk bærekraftig velferdssamfunn, og på videre oppfølging av samfunnsoppdraget «Ingen barn og unge utenfor!». Investeringsplanen legger opp til en egen innsats rettet mot samfunnsoppdraget og til forskning om et bærekraftig velferdssamfunn, samtidig som offentlig sektor-ph.d. brukes for å møte kunnskapsbehov knyttet til samfunnsoppdraget. Forskningsrådet vil videre legge vekt på forskning og innovasjon som kan styrke samordningen mellom tjenester og sektorer og gi et bedre kunnskapsgrunnlag for tiltak som fremmer inkludering og gode oppvekstvilkår. Samfunnsoppdraget følges opp gjennom samarbeid på tvers av sektorer, praksisnær forskning og målrettet utvikling av kunnskapsgrunnlaget. Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet.

I Forskningsrådets budsjettforslag 2028 overfor BFD legges departementets målsetninger til grunn for råd om hvilke kunnskapsbehov som må prioriteres. Budsjettforslaget følger opp BFDs sektoransvar for oppvekst og levekår samt barn og unge.

FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

³ 2026-kroner, nominell verdi

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot BFD i 2028:

1. Ingen barn og unge utenfor!

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 20 mill. kroner med videre opptrapping til 60 mill. kroner i 2030. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å sikre den forskningsinnsatsen som trengs for å realisere den delen av samfunnsoppdraget som handler om inkludering av unge.

Ingen barn og unge utenfor! skal styrke kunnskapsgrunnlaget for å forebygge utenforskap og fremme gode oppvekstvilkår for barn og unge. For Barne- og familiedepartementet er det særlig behov for kunnskap om hvordan forhold knyttet til oppvekst og levekår, familie, omsorg og barnevern påvirker risikoen for utenforskap og mulighetene for deltakelse og tilhørighet. Det er særlig behov for mer kunnskap om årsakene til utenforskap og om mekanismene som skaper, forsterker eller motvirker marginalisering gjennom oppveksten. Innsatsen på feltet er i dag fragmentert, og kunnskapen om hvilke tiltak, tjenester og samarbeidsformer som virker, for hvem og under hvilke betingelser, er fortsatt utilstrekkelig. Samfunnsoppdraget forutsetter derfor et taktskifte i kunnskapsutviklingen, med forskning og innovasjon av høy kvalitet som tas i bruk i politikk, tjenester og praksis. Forsknings- og innovasjonsinnsatsen skal styrke sammenhengene mellom oppvekst, familie og omsorg, utdanning, helse, velferd, fritid og arbeidsliv og legge til rette for at utfordringer og tiltak ses på tvers av sektorer og gjennom hele oppvekstløpet. Midlene skal bidra til tidligere og mer treffsikker innsats, bedre samordning og et mer helhetlig kunnskapsgrunnlag for politikkutforming og tjenesteutvikling. Som hovedansvarlig departement har BFD en særskilt rolle i å sikre retning, samordning og tilstrekkelig volum i satsingen.

Forslaget må ses i sammenheng med satsingsforslaget «*Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige*» som er rettet mot Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Barne- og familiedepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Satsingsforslag	BFD	AID	HOD	JD	KD	KUD	Sum
Ingen barn og unge utenfor!	20 000	15 000	15 000	15 000	20 000	15 000	100 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 601.74 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde aktivitetsnivået framover. Det foreslås at satsingsforslaget for 2028 finansieres dels gjennom en vekst i forskningsinnsatsen og dels ved en omprioritering av 10 mill. kroner innenfor tilsagnsrammen til Ingen barn og unge utenfor! Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingen, hovedsakelig på helseområdet.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslaget overfor BFD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioritering Tillit og fellesskap. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan det foreslåtte satsingsforslaget bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner)

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Ingen barn og unge utenfor!									20 000

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 20 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
BFD Kap. 800.70	63 400	20 000	83 400
Sum	63 400	20 000	83 400

(1) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner)

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
BFD Kap. 800.70	Ingen barn og unge utenfor!	10 000	20 000	4 203	7 509	8 061	5 898
	Sum	10 000	20 000	4 203	7 509	8 061	5 898

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra den nye satsingen.

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

Innledning

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (DFD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 1500.71. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 121,6 mill. kroner⁴. DFDs midler gjennom Forskningsrådet bidrar til langsiktig kunnskaps- og kompetansebygging innenfor IKT, digitalisering, forvaltning og innovasjon i offentlig sektor. Innsatsen inngår i en langt større samlet portefølje: I 2025 var Forskningsrådets totalportefølje innen IKT og digitalisering på 3 mrd. kroner, hvorav 2,1 mrd. kroner var finansiert av Forskningsrådet og 923 mill. kroner av EU. Forskningen har blant annet bidratt til å bygge kapasitet innen kunstig intelligens, kvanteteknologi og tungregning.

DFDs midler inngår også i innsatsen for forskning og innovasjon i offentlig sektor. Forskningsrådets totalportefølje på dette området var 882 mill. kroner i 2025, og innsatsen omfatter blant annet offentlig sektor-ph.d., forskning på demokrati og styring og innovasjon i offentlig sektor. I 2025 ble det blant annet tildelt midler til åtte nye flerårige innovasjonsprosjekter i offentlig sektor, med mål om systemendringer og løsninger som kan implementeres og skaleres utover enkeltprosjektene.

Framover er utfordringen ikke bare å utvikle ny kunnskap og teknologi som styrker Norges handlingsevne, men også å øke offentlig sektors evne til å ta forskningens funn, teknologi og nye løsninger i bruk. Det er dokumentert et gap mellom utvikling og gjennomføring: Gode løsninger blir ofte værende i prosjekter og piloter, mens barrierer knyttet til styring, finansiering, organisering, regelverk, kompetanse og datatilgang hindrer implementering og skalering. Forskningsrådet foreslår derfor et mer sammenhengende forsknings- og innovasjonsløft med vekt på implementering og skalering, innovative offentlige anskaffelser og kapasitetsbygging i offentlig sektor.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet.

I Forskningsrådets budsjettforslag 2028 overfor DFD legges departementets målsetninger til grunn for råd om hvilke kunnskapsbehov som må prioriteres. Budsjettforslaget følger opp departementets sektoransvar for IKT-forskning, digitalisering og offentlig forvaltning. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

⁴ 2026-kroner, nominell verdi

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot DFD i 2028:

1. Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft
2. Demokrati under press – konsekvenser av KI for tillit og fellesskap
3. Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 100 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å sikre bredde og kapasitet i forskning, teknologiutvikling og innovasjon på DFDs ansvarsområder.

Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft skal styrke Norges forskningskvalitet, kompetanse, kapasitet og teknologiske handlefrihet innenfor kritiske dype teknologier som avanserte materialer, halvlederteknologi, nevroteknologi, syntetisk biologi og romteknologi, slik at den komplementerer satsingene på kunstig intelligens og kvanteteknologi. Gjennom langsiktige investeringer i fremragende forskning, forskertalenter, infrastruktur, verifisering og internasjonalt samarbeid skal satsingen gi flere kunnskapsgjennombrudd og forkorte veien fra forskning til nye teknologier, produkter, tjenester og virksomheter. Satsingen forventes å styrke sikkerhet, beredskap og nasjonal suverenitet, øke omstillingsevnen i næringslivet og offentlig sektor og gi Norge bedre tilgang til internasjonale fagmiljøer, verdikjeder og markeder. På lengre sikt vil den utløse mer privat kapital, øke konkurransekraften, verdiskapingen og forsvarsevnen, forbedre offentlige tjenester og redusere avhengigheten av utenlandske teknologiaktører.

Demokrati under press – konsekvenser av KI for tillit og fellesskap skal se på konsekvenser av digitalisering og kunstig intelligens for tillit, fellesskap og demokrati. Kunnskapen skal omhandle både humanistiske, samfunnsvitenskapelige og juridiske perspektiver for å forstå hvordan teknologi utfordrer oss og kunne agere i henhold til dette. Målet er å bidra til å utvikle bedre etiske retningslinjer og regelverk som styrer teknologiutviklingen i en retning som tjener fellesskapet, demokratiet og samfunnet i stort. I møte med teknologiutvikling innen KI, er det viktig at demokratiforskningen er tverrfaglig, internasjonalt orientert og ses på tvers av flere sektorområder.

Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor skal bidra til en mer sammenhengende, effektiv og omstillingsdyktig offentlig sektor gjennom bedre bruk av forskning, data, digital teknologi og kunstig intelligens. Den skal utvikle og prøve ut nye arbeids-, styrings- og organisasjonsformer og bidra til at dokumenterte løsninger tas i bruk på tvers av virksomheter og sektorer. Forslaget må ses i sammenheng med satsingsforslaget «Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige» som er rettet mot Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer. (1 000 kroner.)

Rang	Satsingsforslag	DFD	FD	KD	KDD	Sum
1.	Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft	50 000	50 000	100 000		200 000
2.	Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap	25 000		40 000		65 000
3.	Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	25 000		100 000	25 000	150 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 1500.71 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde minst samme aktivitetsnivå framover. Det foreslås derfor at satsingsforslagene for 2028 i hovedsak finansieres gjennom en vekst i forskningsinnsatsen. Det foreslås imidlertid at det innenfor dagens tilsagnsramme anvendes 15 mill. kroner til satsingsforslaget Demokrati under press – konsekvenser av KI for tillit og demokrati. Disse midlene foreslås omprioritert fra den bredere forskningen på demokrati.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor DFD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioriteringer Muliggjørende og industrielle teknologier samt Tillit og fellesskap, i tillegg til at de vil bidra til overordnet mål om Konkurransekraft og innovasjonsevne. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner)

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft							50 000		
Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	25 000								
Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap									25 000

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i tilsagnsrammen på 100 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
DFD Kap. 1500.71	121 600	100 000	221 600
Sum	121 600	100 000	221 600

(1) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner)

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst 2028	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
DFD Kap. 1500.71	Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft	-	50 000	7 005	12 515	13 435	9 830
DFD Kap. 1500.71	Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	-	25 000	3 503	6 258	6 718	4 915
DFD Kap. 1500.71	Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap	15 000	25 000	5 604	10 012	10 748	7 864
	Sum	15 000	100 000	16 112	28 785	30 901	22 609

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Energidepartementet

Innledning

Energidepartementet (ED) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 1850.73. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 1 310 mill. kroner⁵. ED finansierer en av Forskningsrådets strategiske innsats på energi, petroleum, CO₂-håndtering og havbunnsmineraler. Innsatsen har over tid bygget sterke norske forskningsmiljøer og et omfattende samarbeid mellom forskning og næringsliv. Behovet for forskning endrer seg imidlertid raskt. Norge skal både gjennomføre energiomstillingen, videreutvikle et sikkert og robust energisystem og bevare konkurransekraften i de viktige energinæringene. Forskningsinnsatsen for energiomstilling er redusert samtidig som kunnskaps- og innovasjonsbehovene har økt. Forslaget legger derfor opp til å videreutvikle sterke norske forskningsmiljøer, koble forskning og næringsliv tettere sammen og øke utviklingen og anvendelsen av nye energiteknologier.

Samtidig har energisikkerhet fått en langt tydeligere forskningspolitisk dimensjon. Energisystemene er kritiske samfunnsfunksjoner, digitalisering skaper nye sårbarheter, og Norge har en særstilling som energileverandør til Europa. Satsingsforslaget for 2028 peker derfor på behov for forskning på blant annet fysisk sikring, cybersikkerhet, kritiske forsyningskjeder, fleksibilitet, redundans og bruk av KI og digitalisering til overvåking og beslutningsstøtte. Forslaget anbefaler hovedsakelig vekst framfor omprioritering, fordi en større omprioritering til energisikkerhet vil måtte gå på bekostning av forskning og innovasjon for selve energiomstillingen.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa, Nordisk Energiforskning og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukervedvirkning.

I Forskningsrådets budsjettforslag 2028 overfor ED legges departementets målsetninger til grunn for råd om hvilke kunnskapsbehov som må prioriteres. Budsjettforslaget følger opp EDs sektoransvar i bredden av energifeltet.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot ED i 2028:

1. Energisikkerhet og robust energisystem
2. Energiomstilling for grønn konkurransekraft
3. Nasjonalt kompetanse- og forskningsløft for kjernekraft som strategisk energialternativ
4. Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling
5. Klimarobuste samfunn i en urolig verden

⁵ 2026-kroner, nominell verdi

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 200 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å gi energiforskning i bredt et skikkelig løft innenfor energiomstilling, energisikkerhet og energisystemer. Det vektlegges også å følge opp anbefalinger i NOU 2026:4 Kjernekraft i Norge?

Energisikkerhet og robust energisystem skal møte økende utfordringer knyttet til forsyningssikkerhet, klimaendringer, cybertrusler og økt avhengighet av energi i samfunnet. Målet er å styrke motstandsdyktigheten og fleksibiliteten i Norges energisystem. Prioriterte tiltak er forskning og innovasjon innen kraftsystemdrift, energiberedskap, fleksibilitet, lagring, digitalisering og sikring av kritisk energiinfrastruktur. Satsingen forventes å gi ny kunnskap, teknologier og analyseverktøy for et mer robust energisystem. Dette vil gi bedre beredskapsløsninger og mer effektiv systemdrift. På lengre sikt vil satsingen bidra til høy energisikkerhet, stabil forsyning og et mer motstandsdyktig lavutslippssamfunn.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Energidepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner.)

Rang.	Satsingsforslag	ED	KLD	LMD	SD	KDD	Sum
1.	Energisikkerhet og robust energisystem	60 000					60 000
2.	Energiomstilling for grønn konkurransekraft	60 000					60 000
3.	Nasjonalt kompetanse- og forskningsløft for kjernekraft som strategisk energialternativ	60 000					60 000
4.	Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling	-	15 000	15 000			30 000
5.	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	20 000	40 000	20 000	20 000	20 000	120 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 1850.73 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde et visst aktivitetsnivå framover. Det foreslås at satsingsforslagene for 2028 finansieres dels ved omprioritering av totalt 115 mill. kroner med midler fra estimert frihetsgrad og dels ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 200 mill. kroner. Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingene. Det fremmes videre forslag til omprioritering av 10 mill. kroner på EDs kap.post 1850.73 for å øke norsk deltakelse i europeiske prosjekter knyttet til energiomstilling, forsyningssikkerhet og ny energiteknologi. Dette gir tilgang til kompetanse, teknologi og markeder som er viktige for utvikling av bærekraftige energisystemer. Satsingen vil styrke norsk posisjon i europeisk energisamarbeid og bidra til innovasjon og verdiskaping i energi- og industrisektoren. Se satsingsforslaget *Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse* for detaljer.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det

følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor ED vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioritering Klima, miljø og energi samt Samfunnssikkerhet og beredskap. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurransekraft og innovasjonsevne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelighet	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunnssikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Energisikkerhet og robust energisystem								60 000	
Energiomstilling for grønn konkurransekraft						60 000			
Nasjonalt kompetanse- og forskningsløft for kjernekraft som strategisk energialternativ						60 000			
Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig for og energieffektiv omstilling						-			
Klimarobuste samfunn i en urolig verden						20 000			

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 200 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner).

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
ED Kap. 1850.73	1 310 000	200 000	1 510 000
Sum	1 310 000	200 000	1 510 000

- (1) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
ED Kap. 1850.73	Energiomstilling for grønn konkurransekraft	40 000	60 000	14 010	25 030	26 870	19 660
ED Kap. 1850.73	Energisikkerhet og robust energisystem	40 000	60 000	14 010	25 030	26 870	19 660
	Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig før og energieffektiv omstilling	25 000	-	3 503	6 258	6 718	4 915
ED Kap. 1850.73	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	-	20 000	2 802	5 006	5 374	3 932
	Nasjonalt kompetanse- og forskningsløft for kjernekraft som strategisk energialternativ	-	60 000	8 406	15 018	16 122	11 796
ED Kap. 1850.73	Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse	10 000	-	1 401	2 503	2 687	1 966
	Sum	115 000	200 000	44 132	78 845	84 641	61 929

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Forsvarsdepartementet

Innledning

Forsvarsdepartementet (FD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 1700.72 og i 2027 er planlagt tilsagnsramme på 54,37 mill. kroner⁶. FDs sektoransvar omfatter kunnskapsbasert utvikling av nasjonal forsvarsevne og forsvarsindustri. Det legges særlig vekt på teknologisk fornyelse, situasjonsforståelse, kritiske teknologier, et mer datadrevet forsvar, kunnskapsutvikling mellom forsvar, sikkerhet og beredskap og forskning som bygger nasjonal egenevne. Forskningsrådet skal bidra til et sammenhengende forsknings- og innovasjonssystem, raskere overgang fra forskning til anvendelse og bedre utnyttelse av flerbruksteknologi og sivil-militært samarbeid.

Det er allerede besluttet en betydelig opptrapping. I 2026 er 270 mill. kroner av tilsagnsrammen satt av til en forskningssatsing på forsvarsevne, sikkerhet og beredskap. Satsingen skal blant annet styrke samspillet mellom sivile og militære aktører, forskning på sammensatte trusler og sammenhengen mellom sivil motstandskraft og Forsvarets operative evne.

Forskningsrådets budsjettforslag for 2028 bygger videre på dette, men foreslår et bredere og mer langsiktig løft. Målet er å bygge kvalitet og kapasitet innen forskning, teknologiutvikling og forskerrekuttering, redusere barrierene mellom sivile og militære forsknings- og innovasjonsaktører og utnytte kompetanse og teknologi fra sivile forsknings- og innovasjonsmiljøer bedre.

Kontinuerlig utvikling av kunnskap og teknologi er nødvendig for å lykkes med Forsvarsløftet. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukarmedvirkning. Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet, i EDF samt i konkurranseevnefondet. I Forskningsrådets budsjettforslag 2028 overfor FD legges departementets målsetninger til grunn for råd om hvilke kunnskapsbehov som må prioriteres. Budsjettforslaget følger opp FDs sektoransvar for sikkerhet og forsvar.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot FD i 2028:

1. Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap
2. Teknologiløft i forsvarsindustrien
3. Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft
4. Romforskning og -innovasjon for framtiden

⁶ 2026-kroner, nominell verdi

Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap skal fremme forskning og innovasjon som styrker Forsvarets operative evne, gir bedre situasjonsforståelse og utvikler kunnskap og løsninger for et mer krevende trusselbilde. Satsingen skal koble forsvarssektorens behov tettere til sivile forsknings- og innovasjonsmiljøer og forsvarsindustrien, og korte ned veien fra forskning og eksperimentering til testing, anskaffelse og operativ bruk. Satsingen skal bidra til å utvikle en kritisk masse av forskere og fagmiljøer med kompetanse på områder av strategisk betydning, og til at sivile forskningsmiljøer i større grad kan bidra til forsvarssektorens behov. Bevilgningene skal også styrke sivil støtte til å utvikle forsvarsevnen, kunnskap om Arktis og nordområdene og norsk deltakelse i nordisk, europeisk og NATO-relatert FoU-samarbeid.

Teknologiløft i forsvarsindustrien har til hensikt å ta i bruk dyp teknologi innen norsk forsvarsindustri i en verdikjedesatsing, for nasjonal beredskap og styrke norsk eksport av forsvarsteknologi. Den skal koble sivile forsknings- og teknologiaktører tettere med forsvarsindustriens behov og Forsvarets operative utfordringer. Gjennom utfordringsdrevne verdikjedeprosjekter og innovasjonsprosjekter skal dypteknologikunnskap raskere tas i bruk. Innsatsen vil bidra til økt innovasjonstakt, sterkere industrielle verdikjeder, bedre utnyttelse av norsk teknologikompetanse, økt verdiskaping samt kobling til tiltak i relevante tiltak og muligheter for norske aktører i EU og NATO.

Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft skal styrke Norges forskningskvalitet, kompetanse, kapasitet og teknologiske handlefrihet innenfor kritiske dype teknologier som syntetisk bioteknologi, avanserte materialer, halvledere, nevroteknologi og romteknologi, slik at den komplementerer satsingene på kunstig intelligens og kvanteteknologi. Gjennom langsiktige investeringer i fremragende forskning, forskertalenter, infrastruktur, verifisering og internasjonalt samarbeid skal satsingen gi flere kunnskapsgjennombrudd og forkorte veien fra forskning til nye teknologier, produkter, tjenester og virksomheter. Satsingen forventes å styrke sikkerhet, beredskap og nasjonal suverenitet, øke omstillingsevnen i næringslivet og offentlig sektor og gi Norge bedre tilgang til internasjonale fagmiljøer, verdikjeder og markeder. På lengre sikt vil den utløse mer privat kapital, øke konkurransekraften, verdiskapingen og forsvarsevnen, forbedre offentlige tjenester og redusere avhengigheten av utenlandske teknologiaktører.

Romforskning og -innovasjon for framtiden skal bidra til å styrke Norges kapasitet til å utnytte både nasjonal og internasjonal romrelatert infrastruktur, med særlig vekt på medlemskapet i European Space Agency (ESA). Satsingen skal sikre økt bruk av romrelaterte data og teknologi i alle samfunnssektorer, understøtte norsk rom- og forsvarsindustri og bidra til kunnskap og teknologi som styrker nasjonal og europeisk sikkerhet og beredskap, blant annet knyttet til situasjonsforståelse, navigasjon og kommunikasjon. Satsingen vil tilrettelegge for norsk deltakelse og suksess i både European Defence Fund, EUs kommende rammeprogram og konkurranseevnefondet, der romforskning og romvirksomhet vil bli viktig under prioriteringen Defence, security and space.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Forsvarsdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang.	Satsingsforslag	FD	KD	NFD	UD	Sum
1.	Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap	100 000	75 000		25 000	200 000
2.	Teknologiløft i forsvarsindustrien	75 000		25 000		100 000
3.	Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft	50 000	100 000	50 000		200 000
4.	Romforskning og -innovasjon for framtiden	30 000	30 000	40 000		100 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 1700.72 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde minst samme aktivitetsnivå framover. Det foreslås derfor at satsingsforslagene for 2028 finansieres gjennom en vekst i forsknings-innsatsen. Det fremmes imidlertid forslag til omprioritering av 10 mill. kroner på FDs

kap.post 1700.72 for å styrke norsk deltakelse i europeiske forsknings- og innovasjonsprosjekter med relevans for sikkerhet og forsvar, herunder teknologier med både sivil og militær anvendelse. (EDF) Økt deltakelse gir tilgang til kompetanse og partnerskap som er viktige for nasjonal sikkerhet og beredskap. Dette vil bidra til styrket forsvarsevne, økt teknologisk kompetanse og bedre utnyttelse av forskningsbasert innovasjon. Se satsingsforslaget *Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse* for detaljer.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen for forskning og høyere utdanning

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor FD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioritering Samfunnsikkerhet og beredskap i tillegg til Muliggjørende og industrielle teknologier. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner)

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap	Tillit og felleskap
Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap								100 000	
Teknologiløft i forsvarsindustrien								75 000	
Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft							50 000		
Rømforskning og -innovasjon for framtiden								30 000	

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en samlet økning i tilsagnsrammen på 255 mill. kroner i 2028, til totalt 309,37 mill. kroner.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
FD Kap. 1700.72	54 370	255 000	309 370
Sum	54 370	255 000	309 370

(2) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst per satsingsforslag (1 000 kroner)

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst 2028	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
FD Kap. 1700.72	Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap	-	100 000	14 010	25 030	26 870	19 660
FD Kap. 1700.72	Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft	-	50 000	7 005	12 515	13 435	9 830
FD Kap. 1700.72	Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse	10 000	-	1 401	2 503	2 687	1 966
FD Kap. 1700.72	Romforskning og -innovasjon for framtiden	-	30 000	4 203	7 509	8 061	5 898
FD Kap. 1700.72	Teknologiløft i forsvarsindustrien	-	75 000	10 508	18 773	20 153	14 745
	Sum	10 000	255 000	37 127	66 330	71 206	52 099

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Finansdepartementet

Innledning

Finansdepartementet (FIN) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 1600.71. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 44,86 mill. kroner⁷. Tildelingen skal bidra til et solid kunnskapsgrunnlag for utforming av skatte-, avgifts- og finansmarkedspolitikken, samt øke forståelsen av hvordan sentrale økonomiske virkemidler påvirker verdiskaping, omstilling, ressursbruk og fordeling i samfunnet. Forskningsmiljøene innen skatteøkonomi og finansmarkedsforskning holder gjennomgående høy kvalitet og er godt integrert i internasjonale forskningsnettverk. Samtidig innebærer rask teknologiutvikling, økt internasjonal økonomisk usikkerhet, demografiske endringer, omstillingsbehov og nye former for verdiskaping et økende behov for forskningsbasert kunnskap om offentlige finanser, skattesystemets virkemåte, kapitalmarkeder og økonomiske insentiver.

I 2028 vil Forskningsrådet videreføre innsatsen for å styrke forskningskvalitet og kunnskapsutvikling innen områder av særlig betydning for økonomisk politikk og finansiell stabilitet. Det vil blant annet legges vekt på forskning som belyser virkninger av skatter og avgifter, produktivitetsutvikling, arbeidsinsentiver, kapitaltilgang, effektiv ressursbruk og hvordan økonomisk politikk kan understøtte langsiktig bærekraft, omstillingsevne og verdiskaping. Forskningsrådet vil også legge til rette for fortsatt sterk internasjonal orientering av forskningen. FINs investeringer gjennom Forskningsrådet bidrar til høy vitenskapelig kvalitet, et bedre kunnskapsgrunnlag for økonomisk politikk og økt formidling av forskningsbasert innsikt til beslutningstakere og samfunnet for øvrig.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst overfor FIN i 2028:

1. Forskning for økonomisk politikk

Forskning for økonomisk politikk skal utvikle et styrket kunnskapsgrunnlag for økonomisk politikk under høy og vedvarende usikkerhet. Prioriterte tiltak er forskning på makroøkonomiske modeller med geopolitisk risiko, analyser av investeringer og kapitalallokering, samt studier av finanspolitikk og statens rolle i strategiske verdikjeder. Satsingen vil gi ny kunnskap om hvordan sjokk påvirker norsk økonomi, og forbedrede analyseverktøy for politikktutforming. Dette muliggjør mer treffsikre

⁷ 2026-kroner, nominell verdi

beslutninger, bedre ressursallokering og styrket økonomisk robusthet. På sikt forventes bedre evne til å håndtere kriser, sikre bærekraftig vekst og opprettholde handlingsrommet i finanspolitikken.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Finansdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner.)

Rang.	Satsingsforslag	FIN	Sum
1.	Forskning for økonomisk politikk	30 000	30 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 1600.71 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde et visst aktivitetsnivå framover. Det foreslås at satsingsforslaget for 2028 finansieres ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 30 mill. kroner.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslaget overfor FIN vil bidra til å realisere langtidsplanens overordnede mål Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan satsingsforslaget bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032							
	Konkurransekraft og innovasjonsevne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelighet	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns-sikkerhet og beredskap
Forskning for økonomisk politikk		30 000						

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 30 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
FIN Kap. 1600.71	44 860	30 000	74 860
Sum	44 860	30 000	74 860

(3) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
FIN Kap. 1600.71	Forskning for økonomisk politikk	-	30 000	4 203	7 509	8 061	5 898
	Sum	-	30 000	4 203	7 509	8 061	5 898

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra den nye satsingen.

Helse- og omsorgsdepartementet

Innledning

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 780.70. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 430,6 mill. Tildelingen styrker kunnskapsgrunnlaget for en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste og for god folkehelse. Demografiske endringer, økende sykdomsbyrde, knapphet på personell og behovet for omstilling i helse- og omsorgstjenestene stiller store krav til kunnskapsutvikling og innovasjon. Forskningsmiljøene innen helse er gjennomgående sterke og internasjonalt konkurransedyktige. Likevel trengs det mer forskning om forebygging, tjenester, implementering, samhandling og digitalisering, samt økt bruk av helsedata. Det er også behov for økt kunnskap om hvordan forskning og innovasjon kan bidra til en mer bærekraftig ressursutnyttelse og bedre pasientforløp.

I 2028 vil Forskningsrådet blant annet prioritere forskning av høy kvalitet som bidrar til bedre folkehelse, mer treffsikre helse- og omsorgstjenester og økt omstillingsevne i sektoren. Samtidig vil det legges vekt på forskning som bidrar til utvikling og ansvarlig bruk av nye teknologier, inkludert kunstig intelligens og persontilpasset medisin. Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke norske forskningsmiljøers deltakelse i Horisont Europa og andre internasjonale samarbeidsarenaer, hvor norske helseforskningsmiljøer har oppnådd sterke resultater. HODs investeringer gjennom Forskningsrådets konkurransearenaer bidrar til vitenskapelig kvalitet, internasjonalisering og et mer kunnskapsbasert helse- og omsorgssystem.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst mot HOD i 2028:

1. Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige
2. Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping
3. Ingen barn og unge utenfor!

Forslaget krever en økning i tilsagnsrammen på 25 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å gi forskning på sikkerhetspolitikk et skikkelig løft.

Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige skal styrke helse- og omsorgstjenestenes kapasitet til å utvikle, implementere og skalere forskningsbaserte løsninger. Målet er bedre bruk av personell og ressurser gjennom nye arbeidsformer,

organisasjonsmodeller, teknologi og kunstig intelligens. Satsingen er tett knyttet til utfordringsbildet Helsereformutvalget er satt til å løse, og vil bidra med kunnskap, utprøving og implementering av løsninger som kan understøtte en mer sammenhengende, personelleffektiv og bærekraftig helse- og omsorgstjeneste.

Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping skal møte en stor og økende sykdomsbyrde knyttet til hjernehelse ved å koble forskning, teknologiutvikling, klinisk utvikling og ansvarlig forskning og innovasjon. Satsingen finansierer flerregionale konsortier, testarenaer, data- og regulatorisk støtte og brukermedvirkning. Forventede resultater er ny kunnskap, nye og forbedrede teknologier, validerte metoder og flere kliniske studier. Virkninger er tidligere og mer presis diagnostikk, bedre behandling, rehabilitering og mestring, som i sum gir et mer bærekraftige samfunn. Langsiktig effekt er bedre hjernehelse og redusert helsetap.

Ingen barn og unge utenfor! skal styrke kunnskapen og innsatsen for å fremme god psykisk helse og forebygge psykiske plager og lidelser blant barn og unge. Psykiske helseutfordringer kan både øke risikoen for og forsterkes av utenforskap, og må forebygges og møtes tidlig på arenaene der barn og unge lever sine liv. Helse- og omsorgstjenestene har et særlig ansvar for helsefremmende og forebyggende arbeid, tidlig identifisering og tilgjengelig og koordinert hjelp, men resultatene avhenger også av godt samarbeid med blant annet barnehage, skole, barnevern, arbeid, kultur og fritid. Midlene skal støtte forskning og innovasjon om psykisk helse, tidlig innsats og om hvordan helse- og omsorgs tjenestene kan samarbeide bedre med andre sektorer om barn og unge med sammensatte behov. Dette skal gi et grunnlag for mer tilgjengelige, virksomme og sammenhengende tjenester og tiltak. På sikt er målet bedre psykisk helse og livskvalitet, økt deltakelse og redusert risiko for vedvarende utenforskap.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Helse- og omsorgsdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang.	Satsingsforslag	HOD	AID	BFD	JD	KD	KDD	KUD	Sum
1.	Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige	80 000					40 000		120 000
2.	Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping	75 000				75 000			150 000
3.	Ingen barn og unge utenfor!	15 000	15 000	20 000	15 000	20 000		15 000	100 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 780.70 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde et visst aktivitetsnivå framover. Det foreslås at satsingsforslaget fremmet for 2028 finansieres ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 25 mill. kroner. Det fremmes ikke særskilte forslag til omprioriteringer overfor HOD, men det planlegges å benytte inntil 30 mill. kroner av estimert tilsagnsramme til å realisere deler av satsingsforslaget Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige. Det fremmes videre forslag til omprioritering av 10 mill. kroner på HODs kap.post 780.70 for å styrke norsk deltakelse i europeiske forsknings- og innovasjonsprosjekter innen helse, bioteknologi og tilgrensende områder. Tidlig mobilisering og sterkere støtte til norske aktører vil gi tilgang til ledende kunnskapsmiljøer, teknologi og europeiske partnerskap. Satsingen vil bidra til utvikling og raskere anvendelse av forskningsbaserte løsninger, styrke innovasjonsevnen i helse- og omsorgstjenestene og legge til rette for økt verdiskaping i norsk helsenæring. Se satsingsforslaget *Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse* for detaljer. Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingene.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor HOD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioriteringer Helse, Muliggjørende teknologier og Tillit og fellesskap. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurransekraft og innovasjonsevne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelighet	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns-sikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige					80 000				
Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping							75 000		
Ingen barn og unge utenfor!									15 000

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 25 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
HOD Kap. 780.70	430 600	170 000	600 600
Sum	430 600	170 000	600 600

(4) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
HOD Kap. 780.70	Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige	30 000	80 000	15 411	27 533	29 557	21 626
HOD Kap. 780.70	Ingen barn og unge utenfor!	-	15 000	2 102	3 755	4 031	2 949
HOD Kap. 780.70	Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping	-	75 000	10 508	18 773	20 153	14 745
HOD Kap. 780.70	Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse	10 000	-	1 401	2 503	2 687	1 966
	Sum	40 000	170 000	29 421	52 563	56 427	41 286

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Justis- og beredskapsdepartementet

Innledning

Justis- og beredskapsdepartementet (JD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 400.73. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 96,6 mill. kroner⁸. Forskningen skal bidra til et oppdatert kunnskapsgrunnlag for samfunnssikkerhet og beredskap, migrasjon, kriminalitetsutvikling og -bekjempelse, samt et godt og tilgjengelig lovverk. Tildelingen til Forskningsrådet bidrar til bred og tverrsektoriell forskningsinnsats, styrket rettsvitenskapelig forskning, økt kunnskap om vold, overgrep og hatkriminalitet, samt forskning med høy samfunnsrelevans og god kvalitet.

Det er likevel behov for å styrke kunnskapsgrunnlaget om kriminalitetens årsaker og virkningene av forebyggende og kriminalitetsbekjempende tiltak, herunder barne- og ungdomskriminalitet, organisert kriminalitet og vold i nære relasjoner. Videre er det behov for å styrke den rettsvitenskapelige forskningen på departementets ansvarsområder og videreutvikle et helhetlig kunnskapsgrunnlag for migrasjons-forvaltningen.

Forskningsrådet vil i 2027 og videre prioritere virkemidler og utlysninger som fremmer forskning av høy kvalitet og relevans for justis- og beredskapssektorens behov. Det legges særlig vekt på å styrke tverrfaglig forskning, forskningsmiljøenes kapasitet og internasjonale konkurranseevne, samt å sikre at forskningsresultater tas i bruk i politikktutforming, forvaltning og praksis. Forskningsrådet arbeider samtidig systematisk for å styrke norsk deltakelse i Horisont Europa og andre internasjonale samarbeidsarenaer. Norske miljøer hevder seg godt innenfor samfunnssikkerhet og beredskap, og mobilisering til framtidige europeiske satsinger vil være viktig for å sikre tilgang til kunnskap, nettverk og finansiering på områder av stor betydning for norsk sikkerhet og beredskap.

I Forskningsrådets budsjettforslag for 2028 legges JDs mål og sektoransvar til grunn for råd om hvilke kunnskapsbehov som bør prioriteres framover. FoU-investeringer gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, relevans, internasjonalisering og et mer robust kunnskapsgrunnlag for samfunnssikkerhet, rettsstat og beredskap. Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet.

I Forskningsrådets budsjettforslag 2028 overfor JD legges departementets målsetninger til grunn for råd om hvilke kunnskapsbehov som må prioriteres.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

⁸ 2026-kroner, nominell verdi

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot JD i 2028:

1. Kunnskap om et endret kriminalitetsbilde
2. Ingen barn og unge utenfor!

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 45 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å sikre bredde og kapasitet i forskning på JDs ansvarsområder.

Kunnskap om et endret kriminalitetsbilde skal styrke kunnskapsgrunnlaget for forebygging og bekjempelse av kriminalitet. Satsingen skal gi bedre kunnskap om kriminelle nettverk og markeder, hvilke tiltak som virker, og hvordan kvalitet og rettssikkerhet kan ivaretas i en mer digital og kompleks straffesakskjede. Satsingen skal samtidig styrke forskningskapasiteten og samarbeidet mellom forskning og praksis.

Ingen barn og unge utenfor! skal bidra til å forebygge kriminalitet og utrygghet ved å styrke kunnskapen om hva som virker for utsatte barn og unge. Kriminalitet blant barn og unge medfører store kostnader for samfunnet, og både rapporten fra Oslo politidistrikt og ekspertgruppens rapport om barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet peker på behovet for mer forskning om årsaker, utviklingstrekk, rekruttering og virksomme tiltak. Mange av de mest utsatte barna og ungdommene har sammensatte utfordringer som krever tidlig og koordinert innsats på tvers av sektorer. Midlene skal brukes til forskning og innovasjon om risikofaktorer, forebygging og samordnet oppfølging. Dette skal gi et bedre grunnlag for målrettet forebygging og mer samordnet praksis. På sikt er målet redusert rekruttering til kriminalitet og bedre livsutsikter for utsatte barn og unge.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Justis- og beredskapsdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner.)

Rang.	Satsingsforslag	JD	AID	HOD	KD	KUD	Sum
1.	Kunnskap om et endret kriminalitetsbilde	30 000					30 000
2.	Ingen barn og unge utenfor!	15 000	15 000	15 000	20 000	15 000	100 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 400.73 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde minst samme aktivitetsnivå framover. Det foreslås derfor at satsingsforslagene for 2028 i hovedsak finansieres gjennom en vekst i forskningsinnsatsen. Det fremmes imidlertid forslag til omprioritering av 10 mill. kroner på JDs kap.post 400.73 for å styrke norsk deltakelse i europeiske forsknings- og innovasjonsprosjekter innen samfunnssikkerhet, beredskap, digital sikkerhet og beskyttelse av kritisk infrastruktur. Dette vil gi norske forskningsmiljøer, offentlige virksomheter og relevante næringsaktører bedre tilgang til ledende kompetanse, teknologi og europeiske partnerskap. Satsingen vil gi justisfeltet et styrket kunnskapsgrunnlag, bedre utvikling og bruk av løsninger for forebygging og krisehåndtering, redusert sårbarhet og økt nasjonal motstandsdyktighet. Se satsingsforslaget *Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse* for detaljer. Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingene.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor JD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioriteringer Samfunnssikkerhet og beredskap samt Tillit og fellesskap. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner)

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurransekraft og innovasjonsevne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelighet	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunnssikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Kunnskap om et endret kriminalitetsbilde								30 000	
Ingen barn og unge utenfor!									15 000

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 100 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
JD Kap. 400.73	96 617	45 000	141 617
Sum	96 617	45 000	141 617

(1) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
JD Kap. 400.73	Kunnskap om et endret kriminalitetsbilde	-	30 000	4 203	7 509	8 061	5 898
JD Kap. 400.73	Ingen barn og unge utenfor!	-	15 000	2 102	3 755	4 031	2 949
JD Kap. 400.73	deltakelse	10 000	-	1 401	2 503	2 687	1 966
	Sum	10 000	45 000	7 706	13 767	14 779	10 813

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Klima- og miljødepartementet

Innledning

Klima- og miljødepartementet (KLD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 1850.73. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 1 310 mill. kroner⁹. Tildelingen styrker kunnskapsgrunnlaget for klima-, miljø-, natur- og polarpolitikken. Klimaendringer, tap av naturmangfold, forurensning og økende press på arealer og naturressurser representerer grunnleggende utfordringer nasjonalt og globalt. Norsk klima- og miljøforskning holder høy vitenskapelig kvalitet, men det trengs økt kunnskap om blant annet klimatilpasning- og omstilling, klimarisiko, sirkulær økonomi og samspillet mellom klima-, natur- og samfunns mål. Forskningen bidrar videre til at utvikles ny kunnskap som støtter opp under omstillingen til et lavutslippssamfunn og bedre forvaltning av natur og miljø.

I 2028 vil det blant annet legges vekt på forskning som bidrar til styrket kunnskapsgrunnlag for klimatilpasning – og omstilling, naturforvaltning og økt utvikling og bruk av sirkulære løsninger som fremmer bærekraftig verdiskaping. Videre vil Forskningsrådet styrke samspillet mellom nasjonale investeringer og europeiske satsinger, herunder Horisont Europa og relevante europeiske partnerskap. KLDs investeringer gjennom nasjonale konkurransearenaer bidrar til vitenskapelig kvalitet, internasjonal posisjonering og kunnskapsbasert omstilling i møte med klima- og naturkrisen.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot KLD i 2028:

6. Klimarobuste samfunn i en urolig verden
7. Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig for og energieffektiv omstilling
8. Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 85 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å gi et skikkelig løft til forskning på klimaomstilling.

Klimarobuste samfunn i en urolig verden skal styrke kunnskapsgrunnlaget for klimatilpasning- og omstilling, klimaeffekter, risiko og støtter utvikling av naturbaserte løsninger, observasjon, varsling og tverrfaglig forskning. Internasjonalt samarbeid og samfunnsdialog skal bidra til en kunnskapsbasert og rettferdig omstilling.

⁹ 2026-kroner, nominell verdi

Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling skal styrke kunnskapsgrunnlaget for sirkulær omstilling og redusere klima- og miljøbelastning gjennom bedre ressursutnyttelse. Satsingen utvikler nye løsninger og praksiser som bidrar til lavere utslipp, redusert press på natur og mer effektiv bruk av materialer. Satsingen er sentral for samfunnsoppdraget for sirkulær økonomi, ledet av KLD.

Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor skal bidra til at Norge kan gjennomføre en grønn og digital omstilling av næringsliv og offentlig sektor. Miljøinstituttene kobler forskning og innovasjon med konkrete klima- og miljøbehov og leverer kunnskap som kan tas i bruk av både forvaltningen og næringslivet. Satsingen vil samtidig styrke norsk deltakelse i europeisk forskning og gjøre miljøinstituttene til enda mer effektive kunnskaps- og omstillingspartnere for klima- og miljøpolitikken.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Klima- og miljødepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang.	Satsingsforslag	KLD	ED	LMD	KD	KDD	NFD	SD	Sum
1.	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	40 000	20 000	20 000	-	20 000	-	20 000	120 000
2.	Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling	15 000	-	15 000			-		30 000
3.	Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	30 000			50 000		120 000		200 000

I tillegg vil det for forslagene Klimarobuste samfunn og Industrielle symbioser prioriteres midler innenfor tilsagnsrammen fra flere departementer (markert med – i tabellen).

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 1410.71 og 1410.73 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde et visst aktivitetsnivå framover. Det foreslås at satsingsforslagene for 2028 finansieres dels ved omprioritering av totalt 50 mill. kroner med midler fra estimert frihetsgrad i tilsagnsrammen på post 1410.73 og dels ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 85 mill. kroner. Det fremmes videre forslag til omprioritering av 10 mill. kroner på KLDs kap.post 1410.71 for å styrke norsk deltakelse i europeiske prosjekter innen klima, miljø og bærekraft. Dette gir tilgang til kunnskap, teknologi og partnerskap som er nødvendige for å utvikle løsninger for utslippsreduksjoner, klimatilpasning og sirkulær økonomi. Økt deltakelse vil bidra til å nå nasjonale klima- og miljømål og styrke norsk rolle i utviklingen av europeiske løsninger på globale utfordringer. Se satsingsforslaget *Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse* for detaljer. Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingene.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor KLD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioritering Klima, miljø og energi samt det overordnede målet Konkurranseskraft og innovasjonsevne. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranseskraft og innovasjonsevne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelighet	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns-sikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Klimarobuste samfunn i en urolig verden						40 000			
Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig for og energieffektiv omstilling						15 000			
Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	30 000								

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 85 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner).

Kap. post (2)	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028	Estimert budsjetteffekt 2028 for økning i tilsagnsramme (2)
KLD Kap. 1410.71	-	30 000	30 000	30 000
KLD Kap. 1410.73	521 600	55 000	576 600	-
Sum	521 600	85 000	606 600	30 000

(5) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2028	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
KLD Kap. 1410.71	Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	-	30 000	30 000	-	-	-	-
KLD Kap. 1410.71	Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse	10 000	-	-	1 401	2 503	2 687	1 966
KLD Kap. 1410.73	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	40 000	40 000	-	11 208	20 024	21 496	15 728
KLD Kap. 1410.73	Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig for og energieffektiv omstilling	10 000	15 000	-	3 503	6 258	6 718	4 915
	Sum	60 000	85 000	30 000	16 112	28 785	30 901	22 609

Kommunal- og distriktsdepartementet

Innledning

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 500.72. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 161,6 mill. kroner. Midlene benyttes målrettet i tråd med departementets sektoransvar for å styrke kunnskapsgrunnlaget for et konkurransedyktig og innovativt næringsliv i regionene, regional verdiskaping, et sterkt og velfungerende demokrati, herunder også forskning på urfolk og nasjonale minoriteter, forskning og innovasjon i og med kommunesektoren, god planlegging og forvaltning samt næringsutvikling og verdiskaping i regioner og distrikter. Forskningen skal bidra til å møte utfordringer knyttet til demografiske endringer, regional utvikling og endringer i bosetting, samt styrke omstillingsevnen i hele landet. Et annet mål er å styrke koblingen mellom forskning og innovasjon og regional næringsutvikling, og bidra til at flere bedrifter og regionale aktører tar kunnskap i bruk i utviklingen av nye løsninger, tjenester og arbeidsplasser.

Det trengs imidlertid mer kunnskap om hva som kan styrke kommunesektorens omstillingsevne, samspillet mellom stat og kommune, virkninger av digitalisering, samt hvordan forskning og innovasjon kan bidra til attraktive lokalsamfunn og arbeidsmarkeder samt styrke det regionale næringslivets omstilling, produktivitet og verdiskaping. Det er en utfordring at regional verdiskaping er for svakt koblet til forskning og innovasjon i næringslivet. FoU- og innovasjonskapasiteten er ulikt fordelt, så mobilisering av flere bedrifter til forskning og innovasjon vil være viktig for regionene. Kommunesektoren kan samtidig spille en viktig rolle for næringsutvikling, både som samarbeids-partner, krevende kunde og marked for nye løsninger.

Forskningsrådet vil i 2028 særlig prioritere forskning av høy kvalitet som styrker kunnskapsgrunnlaget for demokratisk styring, regional verdiskaping – herunder også samspill mellom kommuner og næringslivet som leverandørmarked, distriktsutvikling og bærekraftige kommunale tjenester. Det er særlig viktig å få mer kunnskap om samspillet mellom kommuner, næringsliv og forsknings- og innovasjonsmiljøer, og hvordan kommunale behov og etterspørsel kan bidra til innovasjon og utvikling av et regionalt leverandørmarked. Det legges også vekt på forskning som belyser konsekvenser av demografiske endringer, sentralisering og ulik regional utvikling.

Forskningsrådet arbeider samtidig for å styrke koblingen mellom nasjonal innsats og internasjonale arenaer, herunder Horisont Europa, der norske miljøer innen samfunns- og forvaltningsforskning har gode muligheter til å lykkes. KDDs bevilgninger til Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til høy kvalitet i forskningen, økt internasjonalisering og et kunnskapsbasert beslutnings-grunnlag for forvaltning og politikkutforming.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot KDD i 2028:

1. Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor
2. Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene
3. Klimarobuste samfunn i en urolig verden
4. Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige

I tillegg foreslås det å benytte 20 mill. kroner av KDDs tildeling innenfor tilsagnsrammen til satsingsforslaget *Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap*.

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 200 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å gi et skikkelig løft i forskning og innovasjon for kommunesektoren i bredt samt styrke forskningsinnsatsen på samisk kunnskap.

Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor skal styrke kommunenes og fylkeskommunenes kapasitet til å delta i forskning og innovasjon og ta nye løsninger i bruk. Den skal redusere forskjeller i utviklingskapasitet, fremme samarbeid mellom kommuner og legge til rette for bedre og mer likeverdige tjenester i hele landet.

Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene skal gi et sterkere kunnskapsgrunnlag for å ivareta samfunnssikkerhet, totalberedskap og bærekraftig utvikling i samiske områder og nordområdene. Samiske samfunn, næringer og kunnskapssystemer er strategiske ressurser, men dagens forskningskapasitet er for svak til å møte behovene som følger av geopolitiske endringer, klimaendringer og aktivitet innenfor forsvar, energi og infrastruktur. Satsingen skal utvikle ny kunnskap, styrke rekrutteringen og bygge robuste forskningsmiljøer med tett samarbeid mellom samiske institusjoner, forvaltning, næringsliv og beredskapsaktører. Uten opptrappingen vil myndighetene fortsatt ha et svakt beslutningsgrunnlag, med økt risiko for konflikt, lav legitimitet og mangelfull utnyttelse av samiske kunnskapsmiljøer.

Klimarobuste samfunn i en urolig verden skal styrke kommunenes og regionenes evne til å bruke kunnskap om klimaeffekter, naturfare, arealbruk, kostnader og forebygging. Den støtter stedstilpasset politikk, samordning, kapasitetsbygging og lokal forankring gjennom bedre samspill mellom stat, fylkeskommune, kommune, innbyggere og næringsliv.

Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige skal støtte opp under kommunenes ansvar for en stor del av helse- og omsorgstjenestene. Kommunesektoren står overfor betydelige utfordringer knyttet til demografisk utvikling, knapphet på arbeidskraft og pressede offentlige finanser. Skal kommunene kunne opprettholde gode og likeverdige tjenester i hele landet, er det nødvendig med nye arbeidsformer, bedre organisering, økt bruk av teknologi og sterkere evne til innovasjon, implementering og skalering. Satsingen vil bidra til å styrke kommunenes kapasitet til å utvikle og ta i bruk kunnskapsbaserte løsninger som gir mer bærekraftige tjenester og bedre ressursutnyttelse. Dette er i tråd med KDDs ansvar for en omstillingsdyktig og bærekraftig kommunesektor, og med anbefalingene i NOU 2026:6 *Den nye velferdskommunen*, som understreker behovet for innovasjon, kompetanseutvikling og mer systematisk bruk av forskning og innovative anskaffelser i kommunene.

Tabell 2.1: Satsingsforslag for vekst i tildelingen rettet mot Kommunal- og distriktsdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang	Satsingsforslag	KDD	ED	DFD	HOD	KD	KLD	LMD	SD	Sum
1.	Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	25 000		25 000		100 000				150 000
2.	Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene	10 000				-				10 000
3.	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	20 000	20 000				40 000	20 000	20 000	120 000
4.	Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige	40 000			80 000					120 000
5.	Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap	-		25 000	40 000					65 000

For satsingen Demokrati under press – konsekvenser av KI for tillit og fellesskap fremmes det ikke vekst overfor KDD, men det foreslås å benytte 20 mill. kroner av tildelingen innenfor tilsagnsrammen.

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 500.72 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde et visst aktivitetsnivå framover. Det foreslås at satsingsforslagene for 2028 finansieres dels ved omprioritering av totalt 20 mill. kroner med midler fra estimert tilsagnsramme og dels ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 95 mill. kroner. Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingene.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor KDD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioriteringer Helse, Klima, miljø og energi samt Samfunnssikkerhet og beredskap, i tillegg til det overordnede målet Konkurranseskraft og innovasjonsevne. Innenfor estimert tilsagnsramme vil innsatsen også bidra til prioriteringen Tillit og fellesskap. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	25 000								
Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene								10 000	
Klimarobuste samfunn i en urolig verden						20 000			
Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige					40 000				
Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap									-

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 200 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
KDD Kap. 500.72	161 600	95 000	256 600
Sum	161 600	95 000	256 600

- (6) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
KDD Kap. 500.72	Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap	20 000	-	2 802	5 006	5 374	3 932
KDD Kap. 500.72	Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	-	25 000	3 503	6 258	6 718	4 915
KDD Kap. 500.72	Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene	-	10 000	1 401	2 503	2 687	1 966
KDD Kap. 500.72	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	-	20 000	2 802	5 006	5 374	3 932
KDD Kap. 500.72	Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige	-	40 000	5 604	10 012	10 748	7 864
	Sum	20 000	95 000	16 112	28 785	30 901	22 609

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Kultur- og likestillingsdepartementet

Innledning

Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 325.70. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 34,3 mill. kroner¹⁰. Tildelingen dekker forskning som omfatter kultur- og mediesektoren og forskning om likestilling, mangfold og inkludering. Forskningskapasiteten på kulturfeltet er fortsatt relativt begrenset sammenliknet med flere andre politikkområder, samtidig som behovet for kunnskap øker i møte med digitalisering, endrede medievaner, kulturell deltakelse, trusler mot demokratiet og samfunnsmessig polarisering.

Forskningsrådet har de siste årene styrket kunnskapsgrunnlaget om kultur og medier og vil videreutvikle dette arbeidet i årene framover. I 2028 vil det bli lagt særlig vekt på forskning av høy kvalitet om kulturens betydning for samfunnsutvikling, demokratisk deltakelse, identitet, tillit og fellesskap, samt forskning som styrker kunnskapsgrunnlaget for kultur-, medie- og likestillingspolitikken. Det legges også vekt på internasjonalt samarbeid, blant annet gjennom det europeiske partnerskapet Resilient Cultural Heritage. KUDs investeringer gjennom Forskningsrådets konkurransearenaer bidrar til forskningskvalitet, kapasitetsbygging, forskerrekuttering og et mer solid kunnskapsgrunnlag for kultur- og likestillingspolitikken.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot KUD i 2028:

2. Styrket kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken
3. Ingen barn og unge utenfor!

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 45 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å gi forskning på kultur- og mediefeltene i bredt et skikkelig løft.

Styrket kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken skal møte behovet for forskning i en sektor preget av rask teknologiutvikling, globale plattformmarkeder og omfattende samfunnsmessig omstilling, blant annet drevet av økt bruk av kunstig intelligens. Målet er å styrke kunnskapsgrunnlaget for politikktutforming, regulering og strategisk styring på KUDs ansvarsområder, og styrke kunnskapen om kulturens og medienes betydning for demokrati, offentlighet og samfunnets motstandskraft. Hovedgrepet i satsingen er målrettede, langsiktige og strategiske forskningsutlysninger som kombinerer forskning av høy kvalitet med kompetanse- og kapasitetsbygging og bedre samspill mellom forskning, forvaltning og aktører i kultur- og mediesektorene.

¹⁰ 2026-kroner, nominell verdi

Ingen barn og unge utenfor! skal styrke barn og unges muligheter til å delta i kultur-, idretts- og fritidsaktiviteter som skaper tilhørighet, fellesskap og inkludering i hverdagen. Deltakelsen er sosialt skjevt fordelt, og kunnskapen om barrierer, sosial ulikhet i deltakelse og effekter av tiltak er fortsatt begrenset. Dette understrekes også i regjeringens handlingsplan *Alle inkludert!* (2024–2026). Midlene skal bidra til forskning og innovasjon om som gir bedre kunnskap om hva som fremmer og hemmer deltakelse, hvordan tilbudene kan nå et større mangfold av barn og unge, og hvilke tiltak og samarbeidsformer som virker. På sikt er målet bredere deltakelse og redusert risiko for utenforskap.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Kultur- og likestillingsdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner.)

Rang.	Satsingsforslag	KUD	AID	BFD	HOD	JD	KD	Sum
1.	Styrket kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken	30 000						30 000
2.	Ingen barn og unge utenfor!	15 000	15 000	20 000	15 000	15 000	20 000	100 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 325.70 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde et visst aktivitetsnivå framover. Det foreslås at satsingsforslagene for 2028 finansieres ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 45 mill. kroner.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–32. Satsingsforslagene overfor KUD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioritering Tillit og fellesskap. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Styrket kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken									30 000
Ingen barn og unge utenfor!									15 000

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 45 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
KUD Kap. 325.70	34 300	45 000	79 300
Sum	34 300	45 000	79 300

- (7) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
KUD Kap. 325.70	Styrket kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken	-	30 000	4 203	7 509	8 061	5 898
KUD Kap. 325.70	Ingen barn og unge utenfor!	-	15 000	2 102	3 755	4 031	2 949
	Sum	-	15 000	2 102	3 755	4 031	2 949

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Kunnskapsdepartementet

Innledning

Kunnskapsdepartementet (KD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på poster 201.70, 285.71, 285.72 og 285.73. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 8,915 mrd. kroner¹¹.

Tildelingen til Forskningsrådet støtter opp under strategiske forskningsprioriteringer, langsiktig grunnleggende forskning, forskningsinfrastruktur, forskerutdanning, utdanningsforskning, internasjonalt forskningssamarbeid og instituttsektoren. Midlene benyttes målrettet for å styrke vitenskapelig kvalitet, forskningens bidrag til verdiskaping og omstilling, forskning for å møte store samfunns-utfordringer og til å utvikle et velfungerende forsknings- og innovasjonssystem. Norsk forskning holder gjennomgående høy kvalitet og lykkes godt på internasjonale konkurranse-arenaer, men det er behov for å styrke flere verdensledende fagmiljøer, øke næringslivets FoU-investeringer, styrke forskningskapasiteten på prioriterte områder og videreutvikle samspillet mellom forskning, utdanning, næringsliv, offentlig sektor og sivilsamfunn.

I 2028 vil Forskningsrådet særlig prioritere forskning av høy vitenskapelig kvalitet, utvikling av fremragende forskningsmiljøer, banebrytende forskning og langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor regjeringens prioriterte områder. Det vil bli lagt vekt på forskningsinfrastruktur, muliggjørende teknologier, kunstig intelligens, kvanteteknologi, forskningssikkerhet, samfunnssikkerhet og beredskap, samt forskning som bidrar til bærekraftig omstilling og økt verdiskaping. Forskningsrådet vil også styrke innsatsen for å fremme forskningens anvendelse for nyskaping og kommersialisering, samt arbeide videre med å utvikle virkemidler som kobler forskning, innovasjon og samfunnsbehov tettere sammen.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonale investeringer og internasjonale forskningsarenaer. Norsk deltakelse i Horisont Europa, Det europeiske forskningsområdet (ERA), NordForsk og øvrige internasjonale samarbeid er avgjørende for kvalitet, kapasitet og internasjonal konkurranseevne. Framover vil Forskningsrådet legge til rette for at norske forsknings- og innovasjonsmiljøer både deltar og lykkes i det neste europeiske rammeprogrammet, samtidig som nasjonale investeringer i større grad ses i sammenheng med internasjonale muligheter og prioriteringer.

I Forskningsrådets budsjettforslag for 2028 til KD legges både departementets sektorpolitiske mål og behovet for et sterkere og mer samordnet forskningssystem til grunn. Forslaget følger opp KDs ansvar for langsiktig kunnskapsutvikling, utvikling av forskningssystemet og koordinering av forskningspolitikken på tvers av sektorer. FoU-investeringer gjennom Forskningsrådets konkurransearenaer bidrar til høy vitenskapelig kvalitet, sterke fagmiljøer, internasjonalisering, forskning i bruk og et mer effektivt og sammenhengende forsknings- og innovasjonssystem.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

¹¹ 2026-kroner, nominell verdi

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot KDs post 285.71 og 285.71 i 2028:

9. Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse
10. Banebrytende forskning og verdensledende forskningsmiljøer
11. Forskningsinfrastruktur for framtidens kunnskapssamfunn
12. Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering
13. Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer
14. Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet
15. Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor
16. Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap
17. Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft
18. Romforskning og -innovasjon for framtiden
19. Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor
20. Klimarobuste samfunn i en urolig verden
21. Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping
22. Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap
23. Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på til sammen 1 150 mill. kroner, herunder 770 mill. kroner over post 285.71 og 380 mill. kroner over post 285.72.

Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse skal sikre norsk konkurransekraft i EUs neste rammeprogram ved å møte utfordringen med mulig lavere deltagelse i oppstartsfasen. Gjennom økt mobilisering og styrket søknadsaktivitet skal flere norske aktører lykkes i europeiske prosjekter. Satsingen vil gi flere og bedre EU-søknader, høyere uttelling og tettere samarbeid med ledende europeiske miljøer. Dette styrker tilgang til kunnskap og teknologi og bidrar til økt verdiskaping og samfunnsnytte i tråd med regjeringens prioriteringer. Satsingen fremmes som et omprioriteringsforslag.

Banebrytende forskning og verdensledende forskningsmiljøer skal styrke norsk forskning gjennom en helhetlig virkemiddelpakke som styrker eksisterende satsinger for banebrytende forskning og har tiltak for å stimulere til forskning med høyt potensiale og høy usikkerhet/risiko og målrettede tiltak for å bygge flere verdensledende forskningsmiljø i Norge. Tiltakene omfatter utvidelse av «Radikale forskningsidéer» til alle karrieretrinn, varig styrking av Toppforskere og FRIPRO-ordningene og etablering av en ny fleksibel mekanisme for transformativ forskning. Forventede resultater er ny kunnskap, nye teorier og metoder, flere sterke forskningsmiljøer, økt faglig fornyelse og bedre kunnskapsberedskap. Satsingen vil bidra til å styrke kvalitet, innovasjonsevne, konkurransekraft og langsiktig verdiskaping.

Forskningsinfrastruktur for framtidens kunnskapssamfunn skal styrke norske forsknings- og innovasjonsmiljøers tilgang til forskningsdata, observasjonssystemer, avanserte laboratorier og testfasiliteter. Tilgang til moderne forskningsinfrastruktur og forskningsdata av høy kvalitet er avgjørende for forskning i verdensklasse og økt konkurransekraft og er en viktig del av Norges samlede beredskaps- og sikkerhetskapasitet. Finansiering av langsiktig drift av datainfrastrukturer er viktig for å legge til rette for effektiv bruk og gjenbruk av data som igjen bidrar til økt verdi av tidligere investeringer

Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering skal bidra til at mer av verdien som skapes gjennom offentlig finansiert forskning tas i bruk i samfunn og næringsliv, og bidrar til omstilling og nyskaping. Prioriterte grep er å styrke forskningsorganisasjonenes evne til å identifisere

og utvikle lovende forskningsresultater, øke finansieringen av kvalifisering og verifisering, stimulere entreprenørskap blant yngre forskere og særlige bidra til flere resultater fra banebrytende forskning og muliggjørende teknologier. Gevinstene er flere forskningsresultater som tas i bruk, sterkere innovasjonskapasitet i forskningsorganisasjonene og bedre posisjonering innenfor de delene av FP10 og det europeiske konkurranseevnefondet som vektlegger innovasjon, deep-tech og anvendelse av forskning. Denne satsingen fremmes kun som et omprioriteringsforslag.

Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer skal styrke forskningsevnen og -investeringene i norsk næringsliv for økt omstilling, verdiskaping og konkurransekraft – varig og langsiktig. Satsingen adresserer utfordringene i forskning- og innovasjonspolitikken med å kunnskaps tas i bruk, spre kunnskap samt barrierer for samarbeid mellom næringsliv og forskningsinstitusjonene. Nærings-ph.d. og koblingsboks er lavterskelgrep for økt forskningsevne og kompetanse i bedrifter gjennom samarbeid med forskningsinstitusjoner. Tiltakene vil bidra til økt innsikt i at forskning er viktig for konkurransekraft for den enkelte bedrift, og på systemnivå at flere bedrifter samarbeider med forskningsinstitusjoner. Tiltakene er antatt å bidra til økte private forskningsinvesteringer på sikt, samt økte evne til posisjonering og deltagelse i EUs nye ramme-program og konkurranseevnefond

Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet skal bidra til utvikling av forsknings- og innovasjonssystemet. Satsingen skal styrke utvikling og anvendelse av forskerkompetanse i hele samfunnet, bidra til et ansvarlig, inkluderende og tillitsvekkende forskningssystem med en sterk forskningskultur og styrke kunnskapsgrunnlaget for forsknings- og innovasjonspolitikken. Satsingen skal videre fremme samspill, mobilitet og kunnskapsflyt på tvers av sektorer. Potten skal gi rom for forskning, men også utvikling, utprøving og evaluering av nye tiltak og virkemidler som kan bidra til økt kvalitet, omstillingsevne og samfunnsnytte. Målet er å styrke forsknings- og innovasjonssystemets evne til å skape kunnskapsgjennombrudd, understøtte omstilling og bidra til langsiktig konkurransekraft.

Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor skal styrke forsknings- og innovasjonssystemets bidrag til omstilling i offentlig sektor. Den skal bygge kapasitet for behovsrettet forskning, forskningsdrevet innovasjon, implementering og skalering og styrke norske aktørers deltagelse i europeisk forsknings- og innovasjonssamarbeid.

Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap skal gi grunnlag for langsiktige bevilgninger til nasjonalt forankrede forskningsmiljøer, forskerrekruttering og sikkerhetsklarert kompetanse på strategisk viktige områder for forvarsevne, sikkerhet og beredskap. Satsingen skal styrke samarbeidet mellom kunnskapssektoren, forsvarssektoren og næringslivet, fremme overføring av sivil forskning og kritisk teknologi til forsvarsformål og sikre kapasitet til rask oppskalering. Bevilgningene skal også styrke norsk deltagelse i nordisk, europeisk og NATO-relatert forskningssamarbeid og bygge kunnskapsberedskap innen økonomisk sikkerhet, strategiske avhengigheter og nordområdene.

Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft skal styrke Norges forskningskvalitet, kompetanse, kapasitet og teknologiske handlefrihet innenfor kritiske dype teknologier som syntetisk bioteknologi, avanserte materialer, halvledere, nevroteknologi og romteknologi, slik at den komplementerer satsingene på kunstig intelligens og kvanteteknologi. Gjennom langsiktige investeringer i fremragende forskning, forskertalenter, infrastruktur, verifisering og internasjonalt samarbeid skal satsingen gi flere kunnskapsgjennombrudd og forkorte veien fra forskning til nye teknologier, produkter, tjenester og virksomheter. Satsingen forventes å styrke sikkerhet, beredskap og nasjonal suverenitet, øke omstillingsevnen i næringslivet og offentlig sektor og gi Norge bedre tilgang til internasjonale fagmiljøer, verdikjeder og markeder. På lengre sikt vil den utløse mer privat kapital, øke konkurransekraften, verdiskapingen og forvarsevnen, forbedre offentlige tjenester og redusere avhengigheten av utenlandske teknologiaktører.

Romforskning og -innovasjon for framtiden skal bidra til å styrke Norges kapasitet til å utnytte både nasjonal og internasjonal romrelatert infrastruktur, med særlig vekt på medlemskapet i European Space Agency (ESA). Satsingen skal sikre økt bruk av romrelaterte data og teknologi i alle samfunnssektorer, understøtte norsk romindustri og bidra til kunnskap og teknologi som styrker nasjonal og europeisk sikkerhet og beredskap, blant annet knyttet til jordobservasjon, navigasjon og kommunikasjon. Satsingen vil tilrettelegge for norsk deltakelse og suksess i EUs kommende rammeprogram og konkurranseevnefondet, der romforskning og romvirksomhet vil bli viktige prioriteringer.

Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor skal styrke forskningsinstituttene som viktige bindeledd mellom forskning og omstilling i næringsliv og offentlig sektor. Lave grunnbevilgninger og sviktende oppdragsinntekter begrenser instituttene mulighet til å utvikle kunnskap på nye områder der brukerne har svak betalingsevne. Offentlig sektor trenger samtidig større kapasitet til å identifisere kunnskapsbehov, samarbeide med forskningsmiljøene og ta forskningsresultater i bruk. Tiltaket skal supplere økte grunnbevilgninger fra NFD og KLD, sterkere samarbeidsordninger og videreføring av gode rammer for EU-deltakelse.

Klimarobuste samfunn i en urolig verden skal bygge langsiktig forskningskapasitet og tverrfaglig kunnskap på tvers av naturvitenskap, teknologi, samfunnsvitenskap og humaniora. Robust finansiering av forskningsinfrastruktur, datalagring og tungregnekapasitet er en nødvendig del av kunnskapsgrunnlaget.

Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping skal få fram en nevroteknologisatsing av nasjonal og internasjonal betydning, og Norge har det verdisett som en disruptiv teknologi som nevroteknologi må ha innebygget for å utvikles ansvarlig og sikkert. Norge har en sterk forskningsmessig arv og viktige økosystemelementer å bygge på for å lykkes med satsingen. Nevroteknologi for kunnskapsgjennombrudd og ansvarlig teknologi skal bygge kritisk masse på tvers av nevrovitenskap, dype teknologi, humaniora og samfunnsvitenskap. Tiltakene er langsiktige forskningskonsortier, koordinert infrastruktur, kompetanse og mobilisering til europeiske programmer. Resultatene blir fremragende forskning, standarder, data, talentutvikling og næringsutvikling. Virkningene er sterkere internasjonal posisjon, høyere europeisk uttelling og bedre utnyttelse av nasjonale investeringer for verdiskaping og konkurransekraft.

Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap skal se på konsekvenser av digitalisering og KI for tillit, fellesskap og demokrati. Kunnskapen skal omhandle både humanistiske, samfunnsvitenskapelige og juridiske perspektiver for å forstå hvordan teknologi utfordrer oss og kunne agere i henhold til dette. Målet er å bidra til å utvikle bedre etiske retningslinjer og regelverk som styrer teknologiutviklingen i en retning som tjener fellesskapet, demokratiet og samfunnet i stort. I møte med teknologiutvikling innen KI, er det viktig at demokratiforskningen er tverrfaglig, internasjonalt orientert og ses på tvers av flere sektorområder.

Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene skal bidra til et sterkere kunnskapsgrunnlag for å ivareta samfunnssikkerhet, totalberedskap og bærekraftig utvikling i samiske områder og nordområdene. Samiske samfunn, næringer og kunnskapssystemer er strategiske ressurser, men dagens forskningskapasitet er for svak til å møte behovene som følger av geopolitiske endringer, klimaendringer og aktivitet innenfor forsvar, energi og infrastruktur. Satsingen skal utvikle ny kunnskap, styrke rekrutteringen og bygge robuste forskningsmiljøer med tett samarbeid mellom samiske institusjoner, forvaltning, næringsliv og beredskapsaktører. Uten opptrappingen vil myndighetene fortsatt ha et svakt beslutningsgrunnlag, med økt risiko for konflikt, lav legitimitet og mangelfull utnyttelse av samiske kunnskapsmiljøer.

Tabell 2.1.1: Satsingsforslag for vekst rettet mot Kunnskapsdepartementets kap. poster 285.71 og 285.72 med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang	Satsingsforslag	KD-285.71	KD-285.72	DFD	ED	FD	HOD	JD	KDD	KLD	LMD	NFD	SD	UD	Sum
1.	Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse	-			-	-	-	-		-		-		-	-
2.	Banebrytende forskning og verdensledende forskningsmiljøer		380 000												380 000
3.	Forskningsinfrastruktur for framtidens kunnskapssamfunn	200 000													200 000
4.	Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering	-										-			-
5.	Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer	75 000										100 000			175 000
6.	Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet	25 000													25 000
7.	Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	100 000		25 000					25 000						150 000
8.	Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap	75 000				100 000								25 000	200 000
9.	Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft	100 000		50 000		50 000									200 000
10.	Romforskning og -innovasjon for framtiden	30 000				30 000						40 000			100 000
11.	Instituttetsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	50 000								30 000		120 000			200 000
12.	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	-			20 000				20 000	40 000	20 000	-	20 000		120 000
13.	Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping	75 000					75 000								150 000
14.	Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap	40 000		25 000					-						65 000
15.	Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene		-						10 000						10 000

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot KDs post 201.70 i 2028:

1. Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet
2. Ingen barn og unge utenfor!

Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet skal bidra til utvikling av forsknings- og innovasjonssystemet. Satsingen skal styrke utvikling og anvendelse av forskerkompetanse i hele samfunnet, bidra til et ansvarlig, inkluderende og tillitsvekkende forskningssystem med en sterk forskningskultur og styrke kunnskapsgrunnlaget for forsknings- og innovasjonspolitikken. Satsingen skal videre fremme samspill, mobilitet og kunnskapsflyt på tvers av sektorer. Potten skal gi rom for forskning, men også utvikling, utprøving og evaluering av nye tiltak og virkemidler som kan bidra til økt kvalitet, omstillingsevne og samfunnsnytte. Målet er å styrke forsknings- og innovasjonssystemets evne til å skape kunnskapsgjennombrudd, understøtte omstilling og bidra til langsiktig konkurransekraft. Fremmes også for vekst mot KDs post 285.71.

Ingen barn og unge utenfor! skal bidra til at flere barn og unge opplever mestring, deltagelse og fullfører utdanning. For KD er det særlig relevant at mange barn og unge møter barrierer i utdanningsløpet, og at psykisk helse har stor betydning for læring, nærvær og gjennomføring. Det er behov for mer kunnskap om hvilke tiltak som fremmer inkludering, trivsel, psykisk helse og gode overganger og hvordan barnehage og skole kan møte variasjon i barns og unges læring og utvikling på måter som styrker mestring og faglig progresjon. Midlene skal brukes til forskning og innovasjon om læringsmiljø, tidlig innsats, gjennomføring og samspillet mellom utdanning, familie, helse og øvrige tjenester. Dette skal gi et bedre grunnlag for mer treffsikre virkemidler og praksiser i utdanningssektoren. På sikt er målet lavere frafall og bedre deltagelse i arbeids- og samfunnsnivå.

Tabell 2.1.1: Satsingsforslag rettet mot Kunnskapsdepartementets kap. post 201.70 med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang	Satsingsforslag	KD-201.70	KD-285.71	AID	BFD	HOD	JD	KUD	Sum
1.	Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet	-	25 000						25 000
2.	Ingen barn og unge utenfor!	20 000		15 000	20 000	15 000	15 000	15 000	100 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Det fremmes to forslag som fullt ut er omprioriteringsforslag overfor KDs poster: *Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse* foreslås med en samlet ramme på 280 mill. kroner i 2028 hvorav 200 mill. fra post 285.71; samt *Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering* som foreslås med en samlet ramme på 200 mill. kroner hvorav 100 mill. kroner fra post 285.71 og 70 mill. kroner fra post 285.72. Det foreslås at øvrige satsingsforslag for 2028 overfor KD finansieres dels ved omprioritering av totalt 415 mill. kroner med midler fra estimert frihetsgrad i tilsagnsrammen med 70 mill. kroner på post 285.71, 320 mill. kroner på post 285.72 og 245 mill. kroner fra tilsagnsrammen til post 920.72 og dels ved en vekst i forskningsinnsatsen. Se tabell 2.4 for fordeling av estimert handlingsrom og vekst på satsingsforslag. Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingene.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 fremmes to forslag om vekst på driftsbudsjettet. Forslagene skal sikre god gjennomføring av nye og større oppgaver som Forskningsrådet dels har fått og dels oppgaver Forskningsrådet ønsker å realisere med utgangspunkt i vårt samfunnsoppdrag. I kapitlet Satsingsforslag til driftsutgifter gis en omtale av hvert enkelt forslag.

Overfor post 285.01 driftsutgifter rettes følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge:

1. Forskningsrådets utvidete rolle knytte til forskningssikkerhet og forsvarsevne
2. Satsing for gjennomslag i konkurranseevnefondet og Horisont Europa

Tabell 2.1.3: Forslag til økning på driftsbudsjettet (1 000 kroner)

Rang.		KD
1.	Forskningsrådets utvidete rolle knyttet til forskningssikkerhet og forsvarsevne	11 000
2.	Satsing for gjennomslag i Konkurranseevnefondet og Horisont Europa	22 000
	Totalt	33 000

Innenfor tilsagnsrammen av driftsbudsjett vil Forskningsrådet prioritere en rekke tiltak for å ivareta sentrale utviklings- og driftsoppgaver. Disse er å 1) styrke kunnskapsgrunnlaget om effektene av investeringer i banebrytende forskning; 2) følge opp Norges medlemskap i internasjonale forskningsinfrastrukturer og forskningsorganisasjoner; 3) styrke barn og unges kunnskap om, forståelse av og tillit til forskning. I tillegg vil det prioriteres å gjennomføre viktige oppgaver knyttet til drift av Forskningsrådet og systemene våre: 1) Sikre modernisering av Forskningsrådets digitale løsninger og overgang til nye plattformer samt 2) planlegge og gjennomføre prosessen med ny leiekontrakt for Forskningsrådets kontorlokaler. Samlet vil disse oppgavene utgjøre om lag 40 mill. kroner i 2028.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes.

Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor KD vil bidra til å realisere en rekke av langtidsplanens tematiske prioriteringer og overordnede mål. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag for vekst per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap	Tillit og felleskap
Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse			-						
Banebrytende forskning og verdensledende forskningsmiljøer			380 000						
Forskningsinfrastruktur for framtidens kunnskapsamfunn			200 000						
Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering			-						
Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer	75 000								
Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet			25 000						
Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	100 000								
Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap								75 000	
Instituttsetting for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	50 000								
Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft							100 000		
Romforskning og -innovasjon for fremtiden								30 000	
Klimarobuste samfunn i en urolig verden						-			
Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping							75 000		
Ingen barn og unge utenfor!									20 000
Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap									40 000
Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene								-	

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 1 170 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post (2)	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
KD Kap. 201.70	370 400	20 000	390 400
KD Kap. 285.71	4 526 663	770 000	5 296 663
KD Kap. 285.72	4 017 480	380 000	4 397 480
Sum	8 914 543	1 170 000	10 084 543

(8) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
KD Kap. 201.70	Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet	25 000	-	3 503	6 258	6 718	4 915
KD Kap. 201.70	Ingen barn og unge utenfor!	-	20 000	2 802	5 006	5 374	3 932
KD Kap. 285.71	Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse	200 000	-	28 020	50 060	53 740	39 320
KD Kap. 285.71	Forskningsinfrastruktur for framtidens kunnskapssamfunn	-	200 000	28 020	50 060	53 740	39 320
KD Kap. 285.71	Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering	100 000	-	14 010	25 030	26 870	19 660
KD Kap. 285.71	Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	-	50 000	7 005	12 515	13 435	9 830
KD Kap. 285.71	Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer	-	75 000	10 508	18 773	20 153	14 745
KD Kap. 285.71	Strategisk pott for utvikling av forskningssystemet	50 000	25 000	10 508	18 773	20 153	14 745
KD Kap. 285.71	Et forsknings- og innovasjonsløft for en omstillingsdyktig offentlig sektor	-	100 000	14 010	25 030	26 870	19 660
KD Kap. 285.71	Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap	-	75 000	10 508	18 773	20 153	14 745
KD Kap. 285.71	Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft	-	100 000	14 010	25 030	26 870	19 660
KD Kap. 285.71	Romforskning og -innovasjon for framtiden	-	30 000	4 203	7 509	8 061	5 898
KD Kap. 285.71	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	20 000	-	2 802	5 006	5 374	3 932
KD Kap. 285.71	Nevroteknologi for helse, velferd og verdiskaping	-	75 000	10 508	18 773	20 153	14 745
KD Kap. 285.71	Demokrati under press - konsekvenser av KI for tillit og fellesskap	-	40 000	5 604	10 012	10 748	7 864
KD Kap. 285.72	Banebrytende forskning og verdensledende forskningsmiljøer	220 000	380 000	84 060	150 180	161 220	117 960
KD Kap. 285.72	Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering	70 000	-	9 807	17 521	18 809	13 762
KD Kap. 285.72	Samisk kunnskap og forskning for styrket beredskap i nordområdene	30 000	-	4 203	7 509	8 061	5 898
	Sum	715 000	1 170 000	264 089	471 816	506 500	370 591

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Landbruks- og matdepartementet

Innledning

Landbruks- og matdepartementet (LMD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på post 1137.71. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 256,7 mill. kroner¹². Forskingen finansiert av LMD skal bidra til å realisere landbruks- og matpolitikkenes overordnede mål om matsikkerhet og beredskap, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og et bærekraftig landbruk med lavere klimagassutslipp.

Internasjonal uro, sårbare verdikjeder, klimaendringer, press på naturressursene og økt behov for selvforsyning forsterker behovet for forskning og innovasjon i hele verdikjeden for mat og bioressurser. Norske forskningsmiljøer står sterkt og bidrar allerede med viktig kunnskap og nye løsninger. Samtidig er det behov for ny kunnskap, innsikt og teknologi som kan styrke en robust, bærekraftig og konkurransedyktig mat- og bioproduksjon i Norge. I 2028 vil Forskningsrådet prioritere forskning og innovasjon som bidrar til produktive og bærekraftige matsystemer, økt selvforsyning, redusert klima- og miljøbelastning og økt konkurransekraft i bioøkonomien. Tett samspill mellom forskning, næringsliv og forvaltning og sterke koblinger til europeiske forsknings- og innovasjonssatsinger vil stå sentralt.

LMDs investeringer gjennom Forskningsrådet bidrar til kvalitet, kunnskapsbasert politikkutforming, næringsutvikling og langsiktig beredskap og verdiskaping i hele landet. Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke spillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer, først og fremst i Horisont Europa. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot LMD i 2028:

24. Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling
25. Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid
26. Klimarobuste samfunn i en urolig verden

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 65 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å gi et skikkelig løft til forskningen på bærekraftig omstilling i landbruks- og matsektorene, matsikkerhet og klimatilpasning på LMDs ansvarsområder.

Industrielle symbioser for sirkulær økonomi og bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling skal styrke konkurransekraften, etablere nye markeder og gi økt verdiskaping i norsk biobasert næringsliv. Satsingen skal utvikle nye sirkulære og klimavennlige løsninger og praksiser for bedre utnyttelse av

¹² 2026-kroner, nominell verdi

ulike innsatsfaktorer og materialstrømmer på tvers av virksomheter. Satsingen vil støtte opp om samfunnsoppdraget for bærekraftig fôr ved å stimulere til økt nasjonal produksjon av fôr og fôrråvarer.

Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid skal få fram kunnskap som kan møte utfordringer ved at stor geopolitisk uro og store klima- og naturendringer kan potensielt sette norsk matsikkerhet og matforsyning i spill. Den nye virkeligheten gjør at vi må identifisere eventuelle svakheter og implementere tiltak og løsninger som motvirker sårbarhet og bringer inn økende robusthet i de norske matsystemene- i hele spekteret fra jord til bord. Satsingen skal sikre mangfold og omstilling i bærekraftige matsystemer som kan håndtere stress, uventede hendelser og mulig krig og kriser - også i fremtiden. Målet for satsingen er et bærekraftig og motstandsdyktig norsk matsystem som sikrer befolkningen tilstrekkelig trygg og næringsrik mat i normaltid og i krisetid. Satsingen kobler jordbruk, fiskeri og havbruk i ett samlet matsystemperspektiv.

Klimarobuste samfunn i en urolig verden styrker matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning og verdiskaping i jordbruk, skogbruk og bioressursbaserte næringer. Den utvikler kunnskap om produksjonsforhold, innsatsfaktorer, handel og forsyningskjeder under klimaendringer og geopolitisk usikkerhet.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Landbruks- og matdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang.	Satsingsforslag	LMD	ED	KDD	KLD	NFD	SD	Sum
1.	Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling	15 000	-		15 000	-		30 000
2.	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	20 000	20 000	20 000	40 000	-	20 000	120 000
3.	Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid	30 000				40 000		70 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 1137.71 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde aktivitetsnivået framover. Det foreslås at satsingsforslagene for 2028 finansieres ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 65 mill. kroner. Det fremmes ikke særskilte forslag til omprioriteringer overfor LMD, men det planlegges å benytte inntil 40 mill. kroner av estimert tilsagnsramme til å realisere deler av forslagene: Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling med 30 mill. kroner og Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid med 10 mill. kroner. Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingene.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor LMD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioritering Klima, miljø og energi samt Samfunnssikkerhet og beredskap. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032							
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap
Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig før og energieffektiv omstilling						15 000		
Klimarobuste samfunn i en urolig verden						20 000		
Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid								30 000

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 65 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post (2)	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
LMD Kap. 1137.71	256 700	65 000	321 700
Sum	256 700	65 000	321 700

(9) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
LMD Kap. 1137.71	Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig før og energieffektiv omstilling	10 000	15 000	3 503	6 258	6 718	4 915
LMD Kap. 1137.71	Klimarobuste samfunn i en urolig verden		20 000	2 802	5 006	5 374	3 932
LMD Kap. 1137.71	Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid	30 000	30 000	8 406	15 018	16 122	11 796
	Sum	40 000	65 000	14 711	26 282	28 214	20 643

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Nærings- og fiskeridepartementet

Innledning

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på poster 920.70, 920.71, 920.72 og 920.73. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 2 052,6 mill. kroner¹³. Tildelingen til Forskningsrådet går til forskning, teknologiutvikling og innovasjon for å styrke verdiskaping, omstillingsevne og internasjonal konkurransekraft i norsk næringsliv samt bærekraftig forvaltning og verdiskaping basert på norske havressurser. Økende geopolitisk usikkerhet, skjerpet internasjonal konkurranse, teknologiutvikling og det grønne skiftet gjør forskning og innovasjon stadig viktigere for norsk økonomi.

Norge har sterke forsknings- og innovasjonsmiljøer på flere områder, men næringslivets FoU-investeringer er fortsatt lavere enn i mange sammenliknbare land. Det er behov for å styrke forskning og innovasjon i bredden av næringslivet, fra nye oppstartsbedrifter og til videreutvikling og styrking av det etablerte næringslivet. Det er store verdiskapingsmuligheter gjennom bl.a. digitalisering og kunstig intelligens, gjennom bruk av teknologi innen industri, forsvar, rom, helse, energi, offentlig sektor generelt mm. Omstilling i tråd med lavutslippsmålene, økt eksport og internasjonal konkurransekraft er mål og retning. Flere lovede bedrifter og prosjekter fra forskningsinstitusjonene må kunne skalere og kapitalisere på FoU-investeringene

Havnæringene står overfor betydelige muligheter og utfordringer knyttet til klimaendringer, miljøpåvirkning, global konkurranse, teknologiutvikling og behovet for økt bærekraft. Norge har internasjonalt ledende forskningsaktører innen hav, fiskeri og akvakultur, men det trengs mer kunnskap om økosystembasert forvaltning, havmiljø, bærekraftig matproduksjon fra havet, nye marine verdikjeder og sameksistens mellom ulike havnæringene.

I 2028 vil Forskningsrådet prioritere tiltak på næringspolitikkområdet som fremmer forskningsbasert innovasjon av høy kvalitet, økt innovasjonsaktivitet og sterkere koblinger mellom forskningsinstitusjoner, entreprenører, næringsliv og privat kapital. Knyttet til fiskeri- og havpolitikkområdet vil Forskningsrådet prioritere forskning og innovasjon som styrker grunnlaget for bærekraftig ressursforvaltning, konkurransedyktige havnæringene og utvikling av nye havbaserte verdikjeder. Det vil også legges vekt på kunnskap som bidrar til matsikkerhet, beredskap og økt utnyttelse av marine ressurser. NFDs investeringer gjennom Forskningsrådets konkurranse- og kvalitetssikringsarenaer bidrar til økt forskningskvalitet og spredning av forskningsresultater, nyskaping, høyere innovasjonsevne, sterkere internasjonalisering og økt verdiskaping i norsk næringsliv.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

¹³ 2026-kroner, nominell verdi

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet hos aktørene i forskningssystemet. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot NFDs post 920.70 og 920.71 i 2028:

27. Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer
28. Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering
29. Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor
30. Kritiske verdikjeder
31. Teknologiløft i forsvarsindustrien
32. Romforskning og -innovasjon for framtiden

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 385 mill. kroner.

Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer skal styrke forskningsevnen og -investeringene i norsk næringsliv for økt omstilling, verdiskaping og konkurransekraft. Satsingen adresserer utfordringer i norsk økonomi og norsk forskning- og innovasjonspolitik. Forskningsrådet har virkemidler og metoder som i nye analyser er vist å gi høy verdiskaping og god kunnskaps-spredning. Bruk av innovasjonsprosjekter og nærings-ph.d.-tilbudet vil utløse mer private forskningsinvesteringer, bidra til mer samarbeid og kunnskaps-spredning mellom aktører og sektorer, og til omstilling, verdiskaping og konkurransekraft, samt bedre posisjonering og deltagelse i EUs nye rammeprogram og konkurranseevnefond.

Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering skal styrke overgangen fra forskning til innovasjon, private investeringer, verdiskaping og konkurransekraft. Prioriterte grep er økt finansiering av kvalifisering og verifisering av forskningsbaserte innovasjoner og et nytt tiltak om entreprenørskapsstipend til yngre forskere. Gevinstene er flere investorklare prosjekter, mobilisering av privat kapital, flere forskningsbaserte oppstarts- og vekstbedrifter og utnyttelse av forsknings-resultater i eksisterende næringsliv. Satsingen vil samtidig styrke Norges evne til å lykkes i europeiske konkurransekrafts- og innovasjonssatsinger.

Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor skal styrke de teknisk-industrielle instituttene. Norge trenger en raskere grønn og digital omstilling, samtidig som nye næringsområder ofte mangler betalingsdyktige aktører som kan finansiere nødvendig forskning og teknologiutvikling. De teknisk-industrielle instituttene kobler forskning med næringslivets behov og er sentrale partnere for utvikling, testing og spredning av ny teknologi. En styrket grunnbevilgning vil øke kapasiteten til langsiktig kompetanse- og teknologiutvikling for grønn vekst, digitalisering og ny næringsvirksomhet. Dette vil styrke norsk konkurransekraft og innovasjonsevne, mobilisere mer forskningsinnsats i næringslivet og gi instituttene bedre forutsetninger for å hente hjem europeiske forskningsmidler

Kritiske verdikjeder skal styrke norsk konkurransekraft og forsyningssikkerhet ved å redusere sårbarheter i industrienes tilgang på kritiske innsatsfaktorer, materialer og prosessledd. Satsingen prioriterer forskning og innovasjon på industrielle flaskehalser, robuste leverandørkjeder, sirkulære løsninger og substitusjon av kritiske innsatsfaktorer. Resultatene vil være ny kunnskap, teknologi og industrielle løsninger som styrker verdiskaping, eksport og omstillingsevne. Virkningene er mer robuste og konkurransedyktige verdikjeder, redusert avhengighet av sårbare internasjonale leverandører og styrket beredskap for norsk næringsliv.

Teknologiløft for forsvarsindustrien skal bidra til at dyp teknologi tas i bruk innen norsk forsvarsindustri i en verdikjedesatsing, og støtte opp under nasjonal beredskap og styrke norsk eksport av forsvarsteknologi. Satsingen skal koble sivile forsknings- og teknologiaktører tettere med forsvarsindustriens behov og forsvarssektorens behov. Gjennom utfordringsdrevne verdikjedeprosjekter og innovasjonsprosjekter skal dypteknologikunnskap raskere tas i bruk. Innsatsen vil bidra til økt innovasjonstakt, sterkere industrielle verdikjeder, bedre utnyttelse av norsk teknologikompetanse, økt verdiskaping samt kobling til tiltak i relevante tiltak og muligheter for norske aktører i EU og NATO

Romforskning og -innovasjon for framtiden skal bidra til å styrke norsk konkurransekraft, Norges kapasitet til å utnytte både nasjonal og internasjonal romrelatert infrastruktur, med særlig vekt på medlemskapet i European Space Agency (ESA), samt koble sterk forskning, entreprenører og industri nasjonalt og internasjonalt. Satsingen skal sikre økt bruk av romrelaterte data og teknologi i alle samfunnssektorer, understøtte norsk romindustri og bidra til kunnskap og teknologi som styrker nasjonal og europeisk sikkerhet og beredskap, blant annet knyttet til jordobservasjon, navigasjon og kommunikasjon. Satsingen skal bidra til økt FoU-innsats, økte private FoU-investeringer og økt konkurransekraft i norsk romindustri. Et viktig mål er å tilrettelegge for økt norsk deltakelse og suksess i EUs kommende rammeprogram og konkurranseevnefondet, der romforskning og romvirksomhet vil bli viktige prioriteringer.

Tabell 2.1.1: Satsingsforslag rettet mot Nærings- og fiskeridepartementets kap. post 920.70 og 920.71 med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang.	Satsingsforslag	NFD 920.70	NFD 920.71	FD	KD	KLD	Sum
1.	Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer	100 000			75 000		175 000
2.	Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering	-	-		-		-
3.	Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor		120 000		50 000	30 000	200 000
4.	Kritiske verdikjeder	100 000					100 000
5.	Teknologiløft i forsvarsindustrien	25 000		75 000			100 000
6.	Romforskning og -innovasjon for framtiden	40 000		30 000	30 000		100 000

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot NFDs post 920.72 i 2028:

1. Hav og kyst - kunnskap og løsninger for nye tider
2. Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling
3. Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid
4. Klimarobuste samfunn i en urolig verden

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 80 mill. kroner.

Hav- og kyst – kunnskap og løsninger for nye tider tar tak i de mange utfordringene havet, og ikke minst kysten vår står i. Det handler om å få fram ny og relevant kunnskap og samtidig sørge for helhetlig havforvaltning som møter behovene som følge av klimaendringer, press på kystområdene og marine ressurser. Vi kan forvente ny og mer og helhetlig kunnskap om havet og bedret forvaltning tilpasset nye tider. Resultatene av satsningen forventes å bidra til helhetlig og forutsigbar forvaltning av havområdene, som er svært viktig for næringer tilknyttet kyst- og havområdene.

Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling skal styrke konkurransekraften i norsk næringsliv gjennom utvikling av nye sirkulære verdikjeder og markeder. Satsingen gir økt verdiskaping, industriutvikling og bedre utnyttelse av nasjonale ressurser. Satsingen vil støtte opp om samfunnsoppdraget for bærekraftig fôr ved å stimulere til økt nasjonal produksjon av fôr og fôrråvarer. Dette forslaget fremmes kun for omprioritering innenfor tilsagnsrammen overfor NFD.

Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid skal styrke robustheten i norske matsystemer i møte med klimaendringer, geopolitisk uro og økt risiko for forsyningssvikt. Satsingen vil se på verdikjedene knyttet til fiskeri, havbruk og jordbruk i sammenheng og muligheten for samarbeid på tvers av sektorene. Målet er et bærekraftig og motstandsdyktig norsk matsystem som sikrer befolkningen tilstrekkelig, trygg og næringsrik mat i normal- og krisetid.

Klimarobuste samfunn i en urolig verden skal gi beslutningsrelevant kunnskap om fysisk klimarisiko, overgangsrisiko, verdikjeder, investeringer og lokalisering. Den skal bidra til omstillingsdyktige og konkurransedyktige næringer og til teknologi og løsninger for et lavutslippssamfunn. Dette forslaget fremmes kun for omprioritering innenfor tilsagnsrammen overfor NFD.

Tabell 2.1.2: Satsingsforslag rettet mot Nærings- og fiskeridepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang.	Satsingsforslag	NFD 920.72	ED	KD	KDD	KLD	LMD	SD	Sum
1.	Hav og kyst - kunnskap og løsninger for nye tider	40 000							40 000
2.	Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling	-	-			15 000	15 000		30 000
3.	Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid	40 000					30 000		70 000
4.	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	-	20 000	-	20 000	40 000	20 000	20 000	120 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor poster 920.70 og 920.72 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde et visst aktivitetsnivå framover. Det foreslås at satsingsforslagene for 2028 finansieres dels ved omprioritering av totalt 280 mill. kroner med midler fra estimert frihetsgrad i tilsagnsrammen på post 920.71 og 45 mill. kroner fra tilsagnsrammen til post 920.72 og dels ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 265 mill. kroner på post 920.70, 80 mill. kroner på post 920.71 og 80 mill. kroner på post 920.72. Det fremmes videre forslag til omprioritering av 20 mill. kroner på NFDs kap.post 920.70 for å styrke norsk næringslivs deltakelse i europeiske forsknings- og innovasjonsprosjekter. Uten en tidlig mobilisering risikerer norske bedrifter redusert deltakelse i utviklingen av ny teknologi og løsninger. En satsing fokusert på næringslivets behov vil redusere barrierer for deltakelse i EU-konsortier. Dette forventes å gi økt deltakelse, særlig fra SMB, og bidra til nye markedsmuligheter, økt verdiskaping og sterkere kobling mellom nasjonale og europeiske prioriteringer.. Se satsingsforslaget Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse for detaljer. Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingene.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor NFD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioriteringer Hav og kyst, Muliggjørende og industrielle teknologier og Samfunnssikkerhet og beredskap, samt det overordnede målet Konkurranseskraft og innovasjonsevne. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap	Tillit og felleskap
Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering			-						
Hav og kyst - kunnskap og løsninger for nye tider				40 000					
Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling						-			
Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	120 000								
Klimarobuste samfunn i en urolig verden						-			
Kritiske verdikjeder								100 000	
Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer	100 000								
Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid								40 000	
Romforskning og -innovasjon for framtiden								40 000	
Teknologiløft i forsvarsindustrien							25 000		

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 465 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028	Estimert budsjetteffekt 2028 for økning i tilsagnsramme
NFD Kap. 920.70	1 470 400	265 000	1 735 400	-
NFD Kap. 920.71	-	120 000	120 000	120 000
NFD Kap. 920.72	582 200	80 000	662 200	-
Sum	2 052 600	465 000	2 517 600	120 000

(10) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2028	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
NFD Kap. 920.70	Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer	200 000	100 000	-	42 030	75 090	80 610	58 980
NFD Kap. 920.71	Instituttsetting for omstilling i næringsliv og offentlig sektor	-	120 000	120 000	-	-	-	-
NFD Kap. 920.70	Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering	30 000	-	-	4 203	7 509	8 061	5 898
NFD Kap. 920.70	Kritiske verdikjeder	-	100 000	-	14 010	25 030	26 870	19 660
NFD Kap. 920.70	Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse	20 000	-	-	2 802	5 006	5 374	3 932
NFD Kap. 920.70	Teknologiløft i forsvarsindustrien	50 000	25 000	-	10 508	18 773	20 153	14 745
NFD Kap. 920.70	Romforskning og -innovasjon for framtiden	-	40 000	-	5 604	10 012	10 748	7 864
NFD Kap. 920.72	Hav og kyst - kunnskap og løsninger for nye tider	-	40 000	-	5 604	10 012	10 748	7 864
NFD Kap. 920.72	Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig for og energieffektiv omstilling	25 000	-	-	3 503	6 258	6 718	4 915
NFD Kap. 920.72	Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid	-	40 000	-	5 604	10 012	10 748	7 864
NFD Kap. 920.72	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	20 000	-	-	2 802	5 006	5 374	3 932
	Sum	345 000	465 000	120 000	96 669	172 707	185 403	135 654

Samferdselsdepartementet

Innledning

Samferdselsdepartementet (SD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på poster 1301.71 og 1301.72. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 191,2 mill. kroner¹⁴. Tildelingen skal gå til å utvikle kunnskap som understøtter effektive, sikre og bærekraftige transportsystemer. Befolkningsutvikling, klimaendringer, digitalisering, beredskapsutfordringer og behovet for utslippsreduksjoner stiller store krav til omstilling i transportsektoren. Forskningsmiljøene innen transport og mobilitet har styrket seg de senere årene, men det trengs mer forskning om transportsystemer i sammenheng, samfunnsøkonomiske effekter, ny teknologi, nullutslippsløsninger, trafiksikkerhet og robust infrastruktur.

I 2028 vil Forskningsrådet prioritere forskning og innovasjon som bidrar til mer bærekraftig mobilitet, redusert klima- og miljøbelastning, økt sikkerhet og bedre utnyttelse av eksisterende infrastruktur. Det legges også vekt på forskning som styrker transportsektorens beredskap og evne til å møte framtidige utfordringer. Gjennom internasjonalt forskningssamarbeid og deltakelse i Horisont Europa får norske miljøer tilgang til kunnskap, nettverk og testarenaer som styrker kvalitet og relevans. SDs investeringer gjennom Forskningsrådets konkurransearenaer bidrar til økt forskningskvalitet, kunnskapsbasert politikkutforming og mer bærekraftige transportløsninger.

Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke samspillet mellom nasjonal og internasjonal forskning. I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst i prioritert rekkefølge mot SD i 2028:

1. Datadrevet og prediktivt vedlikehold av transportinfrastruktur
2. Klimarobuste samfunn i en urolig verden

Forslagene listet over krever en økning i tilsagnsrammen på 100 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å gi forskning på samferdsel i bredt et skikkelig løft.

Datadrevet og prediktivt vedlikehold av transportinfrastruktur er en satsing for digitalt tilstandsbasert vedlikehold på rullende transportinfrastruktur (vei og bane) som skal utvikle og demonstrere hvordan data fra kjøretøy, tog, sensorer og infrastruktur kan brukes til å oppdage forringelse tidligere, forutsi feil og prioritere tiltak ut fra risiko, samfunnsnytte og livsløpskostnader.

¹⁴ 2026-kroner, nominell verdi

Riksrevisjonen har pekt på utilstrekkelig bruk av data i sektoren, og evalueringen av transportforskningen viser at FoU kan gi reduserte kostnader og mer effektivt vedlikehold, om resultater tas i bruk og skaleres. Satsingen kombinerer forskning og teknologiutvikling med felles datagrunnlag, fullskala demonstrasjon, nye kontraktsmodeller og aktiv bruk av offentlige anskaffelser. Forventede virkninger er mer målrettet ressursbruk, færre uforutsette driftsavbrudd, bedre punktlighet og økt motstandsdyktighet mot klima- og værhendelser.

Klimarobuste samfunn i en urolig verden skal styrke kunnskapsgrunnlaget for et sikkert, robust og pålitelig transportsystem gjennom bedre risikokartlegging og bruk av klima- og naturfaredata i planlegging, drift og vedlikehold. Den kobler klimatilpasning til sikkerhet, beredskap, regularitet og framkommelighet.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Samferdselsdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang.	Satsingsforslag	SD	ED	KDD	KLD	LMD	Sum
1.	Datadrevet og prediktivt vedlikehold av transportinfrastruktur	80 000					80 000
2.	Klimarobuste samfunn i en urolig verden	20 000	20 000	20 000	40 000	20 000	120 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor poster 1301.71 og 1301.72 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde aktivitetsnivået framover. Det foreslås at satsingsforslagene for 2028 finansieres ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 100 mill. kroner.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor SD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioritering Klima, miljø og energi samt det overordnede målet Konkurranseskraft og innovasjonsevne. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Lengtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranseskraft og innovasjonsevne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelighet	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns-sikkerhet og beredskap	Tillit og fellesskap
Datadrevet og prediktivt vedlikehold av transportinfrastruktur	80 000								
Klimarobuste samfunn i en urolig verden						20 000			

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 100 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner).

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
SD Kap. 1301.71	98 400	20 000	118 400
SD Kap. 1301.72	92 800	80 000	172 800
Sum	191 200	100 000	291 200

(11) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
KUD Kap. 325.70	Styrket kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken	-	30 000	4 203	7 509	8 061	5 898
KUD Kap. 325.70	Ingen barn og unge utenfor!	-	15 000	2 102	3 755	4 031	2 949
	Sum	-	15 000	2 102	3 755	4 031	2 949

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Utenriksdepartementet

Innledning

Utenriksdepartementet (UD) tilskuddsfinansierer forskning gjennom Forskningsrådet på poster 118.77 og 161.74. I 2027 er planlagt tilsagnsramme på 392,2 mill. kroner¹⁵. Tildelingen til Forskningsrådet bidrar til å styrke kunnskapsgrunnlaget for norsk utenriks-, utviklings- og sikkerhetspolitikk. Geopolitisk uro, økende stormaktsrivalisering, internasjonale konflikter, klimaendringer og press på det multilaterale samarbeidet understreker behovet for forskningsbasert kunnskap om globale utviklingstrekk og Norges rolle i verden. Norske forskningsmiljøer innen internasjonale relasjoner, utviklingsforskning og globale samfunnsutfordringer holder gjennomgående høy kvalitet, men det er fortsatt behov for mer kunnskap om sikkerhetspolitiske spørsmål. I 2027 vil Forskningsrådet prioritere forskning som bidrar til å forstå og håndtere globale utfordringer, styrker internasjonalt samarbeid og understøtter norske utenrikspolitiske interesser.

I budsjettforslaget for 2028 vil det legges vekt på forskning som belyser konsekvenser av økt geopolitisk usikkerhet, svekket global styring og nye teknologiske maktforskyvninger. Forskningsrådet arbeider systematisk for å styrke norske forskningsmiljøers deltakelse i internasjonale forskningssamarbeid og globale kunnskapsnettverk. UD's investeringer gjennom Forskningsrådets konkurransearenaer bidrar til vitenskapelig kvalitet, internasjonalisering og et sterkere kunnskapsgrunnlag for norsk utenriks- og utviklingspolitikk.

I tillegg til å fremme internasjonalt samarbeid i nasjonalt finansierte prosjekter, mobiliseres norske forskningsmiljøer aktivt til å delta på konkurransearenaer i Horisont Europa og NordForsk. Framover vil Forskningsrådet tilrettelegge for at norske forskere deltar, og lykkes, i det 10. rammeprogrammet. FoU-tildelinger gjennom Forskningsrådets nasjonale konkurransearenaer bidrar til kvalitet, strategisk retning i tråd med forskningspolitiske vedtak, økt internasjonalisering av norsk forskning og større grad av brukermedvirkning.

Budsjettforslag for 2028

Forskningsrådets satsingsforslag er vurdert med hensyn til strategisk betydning, kunnskapsbehov og kapasitet i forskningsmiljøene. Under presenteres en kortversjon av satsingsforslagene som Forskningsrådet fremmer mot departementet. I kapitlet Satsingsforslag gis en utfyllende omtale av hvert enkelt satsingsforslag for 2028.

Forskningsrådet fremmer følgende satsingsforslag for vekst mot UD i 2028:

1. Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap

Forslaget krever en økning i tilsagnsrammen på 25 mill. kroner. En vekst i innsatsen anses nødvendig for å gi forskning på sikkerhetspolitikk et skikkelig løft.

Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap skal fremme forskning på sikkerhetspolitikk. Handel, investeringer, teknologi og kritiske innsatsfaktorer blir i økende grad bruket som geopolitiske virkemidler. Et styrket kunnskapsgrunnlag kan avdekke strategiske avhengigheter og sårbarheter, belyse hvordan økonomisk press påvirker norsk handlefrihet og gi grunnlag for å beskytte nasjonale

¹⁵ 2026-kroner, nominell verdi

sikkerhetsinteresser. Forskningen bør samtidig bidra til tettere økonomisk og teknologisk samarbeid med allierte og styrke Norges evne til å møte sikkerhetspolitisk press.

Tabell 2.1: Satsingsforslag rettet mot Utenriksdepartementet med samlet finansiering fra øvrige aktuelle departementer (1 000 kroner).

Rang.	Satsingsforslag	UD	FD	KD	Sum
1.	Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap	25 000	100 000	75 000	200 000

Omprioritering av innsats innenfor dagens tildelingsnivå

Forskningsrådet anser at dagens tildelinger til forskning på departementets sektoransvar innenfor post 118.77 og 161.74 er godt begrunnet og at det er nødvendig å opprettholde et visst aktivitetsnivå framover. Det foreslås at satsingsforslaget fremmet for 2028 finansieres ved en vekst i forskningsinnsatsen på til sammen 25 mill. kroner. Det fremmes forslag til omprioritering av 10 mill. kroner på UD's kap.post 118.77 for å styrke norske aktørers deltakelse i europeiske og internasjonale forsknings- og innovasjonssamarbeid. Økt mobilisering, nettverksbygging og posisjonering vil gi norske miljøer bedre tilgang til internasjonal kunnskap, teknologi og partnerskap og styrke deres bidrag til løsninger på globale samfunnsutfordringer. Satsingen vil samtidig understøtte Norges rolle i det europeiske forsknings- og innovasjonsfellesskapet og bidra til langsiktige internasjonale partnerskap, økt konkurransekraft og samfunnsnytte. Satsingen vil bidra til et sterkere kunnskapsgrunnlag for utenriks- og utviklingspolitikken, økt norsk innflytelse i internasjonalt samarbeid og mer langsiktige partnerskap med strategisk viktige land og miljøer. Se satsingsforslaget Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse for detaljer. Omprioriteringen vil redusere realveksten i innsats som ikke er knyttet til satsingene.

En endelig prognose for forpliktelser og frihetsgrad på posten i 2028 vil først foreligge etter at departementenes tildelingsbrev for 2027 er mottatt.

Virkninger av budsjettforslag 2028 på Forskningsrådets driftsbudsjett

Knyttet til budsjettforslag 2028 foreslås det å ikke fremme forslag om vekst på Forskningsrådets driftsbudsjettet. Dersom Forskningsrådet får vesentlig større oppgaver eller helt nye oppdrag, må det følge ekstra midler til arbeidet. Dette vil i så fall bli drøftet med de aktuelle departementene når og dersom oppdrag kommer.

Reduksjonsforslag

Det fremmes ikke forslag til omprioriteringer mellom kapittel og post. Forskningsrådet fremmer ikke detaljerte reduksjonsforslag, men vil på forespørsel utarbeide dette for det enkelte departement. Det vil bli lagt følgende premisser til grunn for arbeidet med reduksjonsforslagene: Det vil ikke bli foreslått kutt i tiltak hvor det foreligger sterke formelle forpliktelser gjennom ulike typer avtaler, eller hvor gjennomføringen av satsingen krever stabil finansiering over mange år. Disse vil skjermes. Videre vil det tas sikte på å ivareta satsinger som er helt nødvendige for å få gjennomført departementets målsetting med sin forskningstildeling. Disse vil bli kuttet minst. Dette betyr at tiltak hvor departementene har en lavere eller mer perifer interesse, og hvor departementet er en mindre bidragsyter, vil bli redusert sterkest.

Oppfølging av langtidsplanen

Budsjettforslag 2028 følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-32. Satsingsforslagene overfor UD vil bidra til å realisere langtidsplanens tematiske prioritering Samfunnssikkerhet og beredskap. I tabellen nedenfor fremgår det hvordan de foreslåtte satsingsforslagene bidrar til oppfølging av langtidsplanens prioriteringer.

Tabell 2.2: Satsingsforslag per prioritering i langtidsplanen (1 000 kroner).

	Lengtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032								
	Konkurranse- kraft og innovasjons- evne	Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft	Kvalitet og tilgjengelig- het	Hav og kyst	Helse	Klima, miljø og energi	Muliggjør. og industr. tekn.	Samfunns- sikkerhet og beredskap	Tilitt og fellesskap
Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap								25 000	

Budsjettvirkninger

Vekstforslaget innebærer en økning i bevilgningene på 25 mill. kroner i 2028.

Tabell 2.3: Forslag til økning i tilsagnsramme fordelt på kapittel og post (1 000 kroner)

Kap. post	Opprinnelig planlagte tilsagnsrammer 2027 (nullvekst, inkludert planlagt syklisk aktivitet) (1)	Foreslått økning i tilsagnsramme 2028	Foreslått nivå for tilsagnsramme 2028
UD Kap. 118.77	88 600	25 000	113 600
UD Kap. 161.74	303 600	-	303 600
Sum	392 200	25 000	113 600

(12) Tallgrunnlag inkluderer ikke økning/reduksjon i tilsagnsrammen for 2027 fra Prop 1S, ettersom Statsbudsjettet for 2027 ikke er vedtatt. Nullvekstnivå vil derfor være noe forskjellig fra det som vises i tabellen.

Tabell 2.4: Prognoser for utbetaling av vekst og omprioritering per satsingsforslag (1 000 kroner).

Kap.post	Satsingsforslag	Forslag omprioritering	Forslag vekst	Estimert utbetaling 2029	Estimert utbetaling 2030	Estimert utbetaling 2031	Estimert utbetaling 2032
UD Kap. 118.77	Forsvarsevne, sikkerhet og beredskap	-	25 000	3 503	6 258	6 718	4 915
UD Kap. 118.77	Omstilling og kapasitet for FP10- deltakelse	10 000					
	Sum	10 000	25 000	3 503	6 258	6 718	4 915

I 2028 vil det ventelig ikke komme midler til utbetaling fra de nye satsingene.

Satsingsforslag

3. Satsingsforslag

Banebrytende forskning og verdensledende forskningsmiljøer

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Nysgjerrighetsdrevet, grunnleggende forskning av høy vitenskapelig kvalitet er fundamentet i kunnskapssystemet og en forutsetning for vitenskapelige gjennombrudd, innovasjonsevne og langsiktig konkurransekraft. Samtidig peker internasjonal litteratur på en tendens til at fagfelle-vurdering og konkurransebaserte finansieringssystemer kan favorisere tryggere og mer inkrementelle prosjekter, mens ukonvensjonelle og radikale forskningsidéer kan ha svakere vilkår (Ayoubi et al., 2021; Boudreau et al., 2016; Guthrie et al., 2018; Veugelers et al., 2022). Over tid kan slik konservatisme også påvirke søkernes prosjektutforming og svekke rommet for langsiktig kunnskapsutvikling og transformativ forskningsgjennombrudd (Franssen et al., 2018; Laudel, 2006; Park et al., 2023).

Dette medfører flere utfordringer. For det første har radikale forskningsidéer med høy vitenskapelig usikkerhet begrensede muligheter til å nå opp i ordinære ordninger, selv når de kan gi stor gevinst dersom de lykkes. For det andre er det behov for virkemidler som over tid kan bygge flere verdensledende forskningsmiljøer i Norge, som har en felles og sterk kultur for å gjøre vitenskapelige gjennombrudd. Fagevalueringene peker særlig på at Norge har mange mindre og fragmenterte forskningsmiljøer, og at det er et uutnyttet potensial i økt samarbeid. For det tredje er det behov for å styrke og fornye satsingen på de tradisjonelle utlysningene i Banebrytende forskning. Dette er en viktig konkurransearena nasjonalt som bygger kvalitet og bidrar til å sette flere forskere og forskningsmiljø i stand til å konkurrere om ERC- og MSCA-tildelinger i Horisont Europa. Alle utfordringene berører ambisjonen om et forsknings- og innovasjonssystem for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft.

Målet med satsingen er å styrke Forskningsrådets samlede evne til å støtte banebrytende forskning gjennom hele bredden av forskningssystemet: fra tidlig utprøving av dristige ideer, via nye muligheter for langsiktig transformativ forskning, til målrettet utvikling av forskningsmiljøer med potensial til å bli verdensledende. Satsingen følger opp tildelingsbrev fra Kunnskapsdepartementet og fagevalueringene, og skal bidra til høyere kvalitet, økt gjennombruddskraft, sterkere forskningsmiljøer og bedre kunnskapsberedskap. Dette er et flerårig vekstforslag hvor et av tiltakene først innføres fra 2029.

Hvilke tiltak er relevante?

For å møte utfordringene foreslås fire komplementære tiltak, som dekker ulike behov i forskningssystemet: avgrensede prosjekter for å teste radikale ideer med høy risiko, langsiktige og fleksible bevilgninger for forskning med grunnleggende usikkerhet, store forskningsmiljøorienterte prosjekter for å utvikle flere verdensledende forskningsmiljøer, og en styrking av banebrytende forskning-utlysningene med særskilt fokus på prisjusterte rammer og god bruk av forskningsinfrastruktur. Samlet gir tiltakene en utvidelse og komplettering av virkemidlene for banebrytende forskning.

Tiltak 1: Utvidelse av ordningen «Radikale forskningsidéer»

Ordningen i 2025 og 2026 av «Radikale forskningsidéer i tidlig karriere» (maks støttebeløp er 2 mill. kroner per prosjekt) har fungert som en vellykket pilot for å teste særlig dristige forskningsidéer. Foreløpige analyser indikerer at ordningen særlig treffer instituttsektoren og fagområdet teknologi. Ordningen er imidlertid i dag avgrenset til forskere tidlig i karrieren.

Tilsvarende finansieringsordninger for høyrisikoforskning finnes hos flere forskningsfinansiører, med gjennomgående gode erfaringer. Det foreslås derfor å utvide ordningen «Radikale forskningsidéer» til å omfatte alle karrieretrinn. Dette vil gi alle forskere mulighet til å teste særlig dristige idéer gjennom korte prosjekter, før de eventuelt søker finansiering til mer langsiktige prosjekter i andre ordninger. En slik tilnærming vil kunne gi idéer som ellers vurderes som for risikable et bedre kunnskapsgrunnlag og dermed stille sterkere i konkurransen med andre prosjekter. Det foreslås samtidig å øke den årlige rammen til 60 mill. kroner. Forskningsrådet har også andre virkemidler som skal støtte høyrisikoprosjekter, som for eksempel «Banebrytende muliggjørende teknologier» (120 mill. kroner, søknadsfrist juni 2026), men disse er gjennomgående tematisk avgrenset og ofte mer rettet mot anvendt forskning.

Tiltak 2: Videreføring og styrking av ordningen «Toppforskere»

Ordningen «Toppforskere – Forskerprosjekt for å utvikle verdensledende forskningsmiljøer» skal gi sterke norske forskningsmiljøer mulighet til å utvikle seg til å bli verdensledende på sine felt. Fagevalueringene viser at Norge mangler virkemidler for å bygge forskningsmiljøer i SFF- og verdensklassenivå. Tiltaket fyller derfor et gap mellom de eksisterende ordningene FRIPRO – erfarne forskere og SFF – senter for fremragende forskning, hvor den første finansierer enkeltprosjekter, ofte for én eller noen få forskere, og den andre er 10-årig finansiering av store forskningssentre. Midlene går til større prosjekter der samarbeid mellom to eller flere navngitte forskere er en forutsetning for å nå prosjektets mål, og det kan tildeles opptil 40 mill. kroner pr prosjekt over en periode på inntil åtte år. Ordningen ble etablert av Forskningsrådet i 2025 med midlertidige midler. Det foreslås å videreføre og styrke ordningen med varige midler med en total ramme på 320 mill. kroner årlig som gir mulighet til å tildele åtte prosjekter per år.

Tiltak 3: Ny finansieringsmekanisme for transformativ forskning

Forskningsrådet har i dag ingen ordninger som eksplisitt retter seg mot transformativ, grensesprengende forskning, forstått som forskning der et sentralt kunnskapshull er klart identifisert, men der både veien videre og utfallet er grunnleggende usikre. Ordningen skal supplere arenaen for banebrytende forskning ved å gi rom for forskning som ikke egner seg for ordinær prosjektlogikk med detaljerte milepæler, definerte arbeidspakker og forventede resultater. Dette dreier seg ikke om mangelfullt utviklede prosjektidéer, men om forskning der høy vitenskapelig risiko, stor faglig frihet og mulighet til å endre retning underveis er en forutsetning for gjennombrudd. Studier av individrettede og fleksible finansieringsformer tyder på at slike ordninger kan gi bedre vilkår for risikotaking og særlig nyskapende forskning enn tradisjonell prosjektstøtte (Azoulay et al., 2009; Jacob & Hellström, 2025). Et økt fokus på individ fremfor prosjektbeskrivelse har fått fornyet aktualitet gitt utviklingen med økt bruk av KI i søknadsutforming som gir en risiko for at prosjektbeskrivelsen i økende grad vil frikobles fra den underliggende kvaliteten og nyskapingsevnen i forskningsprosjektene. Systemet risikerer dermed å belønne dem som har de beste verktøyene, snarere enn dem som har de beste idéene.

Det foreslås derfor å etablere en ny individbasert finansieringsmekanisme for erfarne forskere med dokumentert evne til å drive forskning av svært høy kvalitet. Søknaden skal ikke vurderes ut fra

forhåndsdefinerte milepæler eller forventede resultater, men ut fra forskerens kvalitet, idéens transformative potensial og behovet for stor faglig frihet over tid. For å sikre at ordningen faktisk er individorientert, skal prosjektleder bruke minst 50 prosent av sin tid på prosjektet. Ordningen skal være åpen for alle fagområder og typer samarbeidspartnere. Det legges opp til jevnlig rapportering, med sikte på å gi merverdi og løfte prosjektet, ikke å styre det etter forhåndsdefinerte leveranser. Internasjonalt finnes det relevante eksempler på slike virkemidler, blant annet NIH Pioneer Award og Vetenskapsrådets «Rådsprofessor»-ordning, der fleksibilitet, langsiktighet og organisatorisk autonomi trekkes fram som sentrale forutsetninger for nyskaping (Jacob & Hellström, 2025). Tiltaket skiller seg fra Toppforskere ved at det er individorientert, ikke team- og miljøorientert. Det foreslås å finansiere denne nye ordningen med 120 mill. kroner (ca. fire prosjekter à 30 mill. kroner over åtte år).

Tiltak 3 vil kreve omfattende nyutvikling av systemer og metoder for å sikre hensiktsmessig og god innretting av tiltaket, kriterier for utvelgelse og rutiner for oppfølging av prosjektene. Tiltaket foreslås derfor innført som en vekst fra 2029

Tiltak 4: Styrking av FRIRPO ordningen

Porteføljen for banebrytende forskning har tre utlysninger som til sammen utgjør den tradisjonelle FRIPRO konkurransearenaen:

- Forskerprosjekt for internasjonal mobilitet
- Forskerprosjekt for tidlig karriere
- Forskerprosjekt for erfarne forskere

De tre utlysningene henvender seg til forskere på ulike karrieretrinn og utgjør samlet en åpen nasjonal konkurransearena for banebrytende forskning som bygger kvalitet uavhengig av fag og tema og som gjør flere norske forskere og forskningsmiljø attraktive som samarbeidspartnere og konkurransedyktige internasjonalt. De tre utlysningene er på mange måter bærebjelken i porteføljen for banebrytende forskning og svært viktige for det norske forskningssystemet. Tiltaket er todelt og omfatter både en prisjustering av de tre utlysningene og at det opprettes en egen ramme som det kan søkes midler fra når det er behov for å bruke kostbar nasjonal og internasjonal infrastruktur.

De tre utlysningene har en innretning hvor det både skal dekkes lønnskostnader og ordinære driftskostnader innenfor prosjektrammen. Forskerprosjekt for internasjonal mobilitet skal dekke lønn og mobilitetskostnader for prosjektleder. Maksimalsatsen har derfor blitt betydelig oppjustert i årene etter pandemien pga. kostnadsveksten for lønn, reise og opphold. De to andre ordningene er laget for å kunne tilrettelegge for hel eller deldekning av prosjektleders lønn, for å ha en rekrutteringsstilling tilknyttet prosjektet og for å dekke infrastrukturkostnader. Kostnadsøkningen har medført at maksimalsatsene måtte økes i 2025-2027, og det vil være behov for ytterligere økning av satsene i 2028 for å opprettholde ordningenes målsetting. Disse tre utlysningene stimulerer til nysgjerrighets-drevet banebrytende forskning innenfor alle fag og disipliner og er svært ettertraktet i forsknings-miljøene. Forskingen som utføres har stor egenverdi. Men i tillegg er ordningene viktig i forskerutdanning og forskerrekruttering, og resultatene danner utgangspunkt for annen forskning og innovasjoner. Det er derfor viktig å opprettholde antall tildelte prosjekter de nærmeste årene når maksimal prosjektsats øker.

Mange prosjekter benytter avansert norsk og internasjonal infrastruktur. Selv om selve infrastruktur-investeringen er gjort med særskilte midler, medfører bruken av disse ofte en betydelig kostnad for prosjektene. I praksis medfører dette at prosjektet ikke har midler til god bruk av større infrastrukturer selv om maksimal prosjektramme ble øket noe i 2025-2027. Dette begrenser både

prosjektresultatene og reduserer nytten av infrastrukturene. Det foreslås derfor å opprette en særskilt ramme som prosjektene kan søke på når de har behov for særlig kostnadskreven infrastruktur. Dette vil både styrke den banebrytende forskningen og samtidig bidra til bedre bruk av investeringer som er gjort i infrastrukturer.

Det foreslås at tiltaket finansieres med totalt 220 mill. kroner, hvorav 50 mill. kroner settes av til finansiering av bruk av særlig kostnadskreven infrastruktur.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Ingen kjente.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Vi anbefaler at alle fire tiltakene gjennomføres som en samlet satsing. Utvidelsen av «Radikale forskningsidéer» gir forskere på alle karrieretrinn muligheter til å teste høyrisikoideer gjennom korte prosjekter med løpende søknadsfrist. Videreføring og styrking av Toppforskere gir forskningsmiljøer med særlig høyt potensial mulighet til å utvikle seg til verdensledende miljøer. En ny ordning for transformativ forskning gir enkeltforskere rom for langsiktig, fleksibel og grunnleggende utforskning der både vei og utfall er usikre. En styrking av FRIPRO-utlysningene gjør at prosjektene kan fortsette å ha et omfang i tråd med hensikten og vil muliggjøre god og hensiktsmessig bruk av nasjonale og internasjonale infrastrukturer.

Tiltakene utfyller hverandre og svarer sammen med de øvrige ordningene innenfor banebrytende forskning på behovet for både bredere risikotaking, sterkere forskningsmiljøer og mer langsiktig kunnskapsutvikling. Utlysningsfrekvensen og de økonomiske rammene for tiltak 2 og 3 skal ses i sammenheng, slik at det samlede aktivitets- og ressursnivået blir håndterbart. Tiltakene vil styrke kvalitet, faglig fornyelse, gjennombruddskraft, innovasjonsevne og konkurransekraft.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Tiltakene vil gi flere forskere og forskningsmiljøer reelle muligheter til å forfølge ambisiøse problemstillinger med høy vitenskapelig kvalitet, stort potensial, og høy dristighet. Korte prosjekter for radikale ideer kan øke tilfanget av nye ideer og gi bedre grunnlag for videre finansiering. Toppforskere kan bidra til at flere norske miljøer etablerer seg i forskningsfronten og utvikler kunnskap som annen forskning, næringsliv og offentlig sektor kan bygge videre på. Den transformative forskningsmekanismen kan legge til rette for varige gjennombrudd ved å gi tid, ressurser og fleksibilitet til forskning med grunnleggende usikkerhet. Styrkingen av FRIPRO utlysningene vil både gjøre at prosjektene fortsatt har en hensiktsmessig størrelse og at de kan nytte gjøre seg infrastrukturene på en hensiktsmessig måte.

De positive virkningene forventes å være langsiktige, fordi ny kunnskap, nye metoder, sterke forskningsmiljøer og økt kunnskapsberedskap kan gi effekter langt utover prosjektperiodene. Berørte aktører er forskere på alle karrieretrinn, universiteter, høyskoler, institutter, relevante samarbeidspartnere og samfunnet som helhet. Forskingen som utføres i verdensledende forskningsmiljø, har stort potensiale for utvikling av nye næringer og gir viktige bidrag til samfunnsutviklingen. Mulige utfordringer er at høyrisikoforskning krever aksept for usikkerhet, tilpassede vurderingskriterier og god oppfølging, slik at risikotaking forstås som et legitimt virkemiddel for kvalitet og nyskaping.

Dersom det ikke satses nå, er det en risiko for at mange av mulighetene ikke realiseres innenfor eksisterende virkemidler, noe som igjen vil kunne svekke måloppnåelsen knyttet til innovasjon, konkurransekraft og bærekraft over tid.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Vellykket gjennomføring forutsetter tydelige ordninger, god mobilisering av relevante forskere og miljøer, og en omforent forståelse av hvor stor usikkerhet som et legitimt og ønsket kjennetegn ved banebrytende forskning. Søknadsbehandling og oppfølging må innrettes slik at radikale idéer, langsiktige kunnskapsløp og miljøbygging vurderes på egne premisser. Det er også viktig med hensiktsmessig systemstøtte, herunder videreutvikling av funksjonalitet i søknads- og saksbehandlingssystemet, og med dialog og læring underveis for de mest fleksible og langsiktige ordningene.

Finansiering

Satsingsforslaget har en total ramme på 600 mill. kroner på KD 285.72 i 2028. Det foreslås finansiert som en vekst på 380 mill. kroner og en omdisponering av estimert handlingsrom på 220 mill. kroner.

Datadrevet og prediktivt vedlikehold av transportinfrastruktur

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Norske veier og jernbane har et betydelig og økende behov for vedlikehold og fornying som følge av aldrende anlegg, høy trafikkbelastning og et våtere og mer ekstremt klima. Nasjonal transportplan (NTP) 2025–2036 legger derfor om ressursbruken i retning av drift, vedlikehold, utbedring og fornying, med en hovedstrategi om å ta vare på det vi har, utbedre der vi kan og bygge nytt der vi må. Planen framhever samtidig digitalisering, bedre utnyttelse av data og ny teknologi som avgjørende for å få mer kapasitet, sikkerhet og samfunnsnytte ut av eksisterende infrastruktur.

Dagens system for vedlikehold er i for stor grad basert på periodiske inspeksjoner, fragmenterte datakilder og tiltak etter at feil eller skader har oppstått. Riksrevisjonen har pekt på at Statens vegvesen har for lite styringsinformasjon, ikke utnytter data godt nok og i begrenset grad planlegger vedlikeholdet langsiktig.¹⁶ For jernbanen har Riksrevisjonen vist til mangler i systemene for å måle resultater, produktivitet og effektivitet, samtidig som driftsstabiliteten ikke er forbedret til tross for økte kostnader.¹⁷

Utfordringen er derfor ikke bare mangel på midler til vedlikehold, men at tilgjengelige data, teknologi og forskningsresultater ikke i tilstrekkelig grad omsettes til operative beslutninger, prioriteringer, anskaffelser og kontrakter. Tradisjonelle anskaffelser og driftskontrakter kan dessuten gi svake insentiver til å utvikle, prøve ut og ta i bruk nye løsninger. Om offentlige infrastructureiere beskriver behov og ønskede effekter framfor ferdig definerte løsninger, kan innovative offentlige anskaffelser (IOAer) mobilisere leverandørmarkedets kompetanse og innovasjonskraft.

Dagens innsats er fragmentert, og en samlet satsing vil styrke sammenhengen mellom forskning, teknologiutvikling, pilotering, anskaffelse og implementering. Menons evaluering av transportforskningen viser at FoU kan gi reduserte kostnader, bedre beslutningsstøtte og mer effektivt vedlikehold, men at en betydelig del av gevinstene er potensielle og avhenger av videre implementering.¹⁸ Evalueringen av Pilot-T viser tilsvarende at satsingen har bidratt til samarbeid, kompetanse og

¹⁶ Dokument 3:11 (2022-2023) Kvalitet og effektivitet i drift og vedlikehold av riks- og fylkesveier

¹⁷ Dokument 3:2 (2024–2025) Oppfølgingsundersøkelse: Bane NORs drift, vedlikehold og investeringer

¹⁸ Menon 26.06.2026: Effekter av transportforskning - Effekter av transportforskning (delrapport 1)

teknologiutvikling, men at få løsninger foreløpig er brakt helt ut i markedet og tatt i bruk i større skala.¹⁹ En sterkere kobling til offentlige behovseiere, innkjøpsmiljøer og framtidige kunder er derfor nødvendig for å redusere risikoen for at løsningene stanser i pilotfasen. IOAer kan bidra til å fylle dette gapet ved å koble kunnskapsutvikling, markedsdialog, utprøving og etterfølgende kjøp i et sammenhengende utviklingsløp.

Hovedmålet med satsingen er å utvikle og demonstrere løsninger, og med dette legge grunnlaget for skalering av tilstandsbasert og prediktivt vedlikehold i vei- og jernbanesektoren. Data fra kjøretøy, tog, sensorer og infrastruktur skal brukes til å oppdage forringelse tidligere, forutsi feil og prioritere vedlikehold ut fra risiko, samfunnsnytte og livsløpskostnader. Innovative offentlige anskaffelser skal bidra til at forskningsresultater og nye teknologiske løsninger utvikles i samspill med offentlige behov, prøves ut i reell drift og kan tas i bruk og skaleres gjennom ordinære kontrakter.

Hvilke tiltak er relevante?

Tiltakene som foreslås her vil støtte opp under NTP. Tiltakene som foreslås er også i tråd med Transport 2050-sentrene retning mot digitalisering, automatisering og bærekraft.

Det anbefales en integrert satsing med tre hovedelementer, der de to første er del av dette budsjettforslaget:

- Forskning og innovasjon for kunnskaps- og teknologiutvikling,
- Pilotering for rask uttesting og skalering
- Datainfrastruktur som forutsetning for systemisk og langvarig effekt.

En nasjonal data- og analyseplattform for vedlikehold forutsetter standardisering av dataformater og grensesnitt, samt deling av data mellom etater, operatører og leverandører.

EUs rammeprogram investerer allerede betydelig i intelligent forvaltning, tilstandsovervåking og prediktivt vedlikehold av transportinfrastruktur. En norsk satsing må derfor bygge på, koble seg til og hente hjem kunnskap fra europeiske initiativer. Norges mulighet ligger særlig i å demonstrere integrerte løsninger under krevende klima- og driftsforhold og utvikle modeller for datadeling og implementering på tvers av offentlige infrastruktureiere.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Satsingen reiser spørsmål om eierskap, tilgang og bruksrett til data fra kjøretøy og infrastruktur, herunder data som er samlet inn av private leverandører gjennom offentlige kontrakter. Det må også avklares hvordan krav til datadeling og interoperabilitet kan utformes uten å svekke konkurransen eller låse offentlige aktører til enkeltleverandører. Videre må informasjonssikkerhet, personvern, forretningshemmeligheter og sikkerhetslovens krav ivaretas når data fra kritisk transportinfrastruktur kombineres og gjøres tilgjengelig for analyse.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Det anbefales en integrert satsing med tre hovedelementer, hvor av de to første inngår i Forskningsrådets forslag til tiltak:

- forskning og innovasjon for kunnskaps- og teknologiutvikling
- pilotering for rask uttesting og skalering
- datainfrastruktur som forutsetning for systemisk og langvarig effekt.

¹⁹ Menon 26.06.2026: Effekter av transportforskning - Resultater av Pilot T (delrapport 2)

Midlene skal finansiere forskning og innovasjon, data- og standardiseringsarbeid, storskala demonstrasjon og gjennomføring av IOAer i vei- og jernbanesektoren. Dette kan omfatte behovskartlegging, markedsdialog, utviklingskontrakter, testing og dokumentasjon av løsninger som ikke allerede er tilgjengelige i markedet. Det bør legges til grunn medfinansiering fra infrastruktureiere og prosjektpartnere, og satsingen bør innrettes slik at norske aktører kan delta i relevante europeiske programmer. Satsingen har fokus på implementering og skalering, slik at satsingen ikke bare finansierer utvikling og pilotering, men også bygger bro til ordinære kontrakter og drift.

En målrettet FoU-satsing på datadrevet vedlikehold bør omfatte utvikling av prediktive modeller basert på kunstig intelligens, bruk av kjøretøy som mobile sensornoder og utvikling av digitale tvillinger for kritisk infrastruktur. Satsingen skal utvikle løsninger som skal demonstreres i fullskala transportkorridorer på utvalgte veg- og jernbanestrekninger, kombinert med integrasjon mot eksisterende drifts- og vedlikeholdssystemer.

Tiltakene understøtter NTPs prioritering av vedlikehold, effektiv ressursbruk og digitalisering, bidrar til realisering av Transport 2050s ambisjon om et intelligent og sammenkoblet transportsystem, og utløser synergier med Horisont Europa og andre internasjonale initiativer.

Hva er de positive og negative virkningene, og hvem blir berørt?

De forventede virkningene er lavere livsløpskostnader, mer presise vedlikeholdsbeslutninger, færre uforutsette driftsavbrudd, bedre punktlighet og økt motstandsdyktighet mot ekstremvær. Virkningene forutsetter at vellykkede løsninger integreres i ordinære arbeidsprosesser, kontrakter og investeringsbeslutninger. Menon-rapportene viser at potensielle gevinster fra transportforskning avhenger av videre implementering, organisatoriske endringer og politiske beslutninger.

De viktigste utfordringene er overgangs- og integrasjonskostnader, fare for leverandøravhengighet, svak datakvalitet eller feil i modeller, økt digital sårbarhet og mulighet for at teknologiinvesteringer ikke gir gevinst uten organisatorisk endring.

Berørte aktører vil være blant annet Statens vegvesen, Bane NOR, fylkeskommuner, leverandørindustrien, teknologiselskaper og FoU-miljøer.

Hva er forutsetningene for vellykket gjennomføring?

Vellykket gjennomføring forutsetter sterk forankring i departementet og i NTP-prosessene, tilgang til data på tvers av aktører, tilstrekkelig kapasitet i FoU- og leverandørmiljøene samt koordinering med europeiske initiativer, særlig Horisont Europa.

Finansiering

Det foreslås en samlet femårig satsing på 80 mill. kroner årlig, og totalt 400 mill. kroner finansiering fra Samferdselsdepartementet.

Demokrati under press – KI, tillit og fellesskap

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Digitalisering og akselererende utvikling innen maskinlæring og kunstig intelligens (KI) påvirker hvordan mennesker kommuniserer med hverandre, forstår seg selv, deltar i samfunnet og forholder

seg til kunnskap og etablerte institusjoner. Digitale informasjons- og kommunikasjonsteknologier er ikke bare verktøy vi bruker, men en infrastruktur som former samfunnets virkemåter, med konsekvenser for alt fra nasjonal sikkerhet til tilbudet av private og offentlige produkter og tjenester. KI er i dag helt avgjørende for å sikre fremtidig konkurransekraft, med potensiale for effektivisering og økt verdiskapning, samtidig som den innebærer en betydelig utfordring og risiko for sentrale fellesinteresser og demokratiske verdier. Generativ KI og algoritmestyrte medieplattformer kan bidra til å underminere tillit til demokratiske prosesser og påvirke politiske deltakelse, og vi trenger forskningsbasert kunnskap for å sikre ansvarlig bruk og kontroll over utviklingen.

Norge er et robust samfunn, men møter nye utfordringer med økt geopolitisk usikkerhet, svekket internasjonal orden og en global samfunnsutvikling preget av demokratisk tilbakegang. Høy grad av digitalisering og teknologisk avhengighet skaper behov for å forstå og bygge motstandskraft på tvers av samfunnssektorer. Et motstandsdyktig samfunn er en viktig del av totalforsvaret, og det er behov for kunnskap om hvordan desinformasjon og hybridkrigføring påvirker liberale demokrati som det norske. Digital og teknologisk suverenitet står høyt på den politiske agendaen i EU, og det er bred enighet om at Norge og Europa må gjennom en markant omstilling hvis vi ønsker å redusere avhengighet og sårbarhet for ytre politisk press eller leveranseproblemer. Dette handler både om tilgang til sikker teknologi og at demokratiske verdier og lover etterfølges av teknologiselskapene som utvikler og tilbyr dem – for å ikke kompromittere evnen til å ta selvstendige, uavhengige beslutninger og ha kontroll over digital infrastruktur, data og teknologi. Tillit, gjennomsiktighet og demokrati er en motkraft til utviklingen av mer autoritære styresett og påvirkning fra fiendtlige aktører. Disse verdiene kan også hjelpe oss til å ta vare på og forsterke de positive mulighetene som de nye teknologiene åpner for.

For å opprettholde Norge som et stabilt og velfungerende demokrati, trenger vi kunnskap om hvordan nye digitale teknologier og KI påvirker mellommenneskelig tillit, tillit til samfunnsinstitusjonene, politikerne og forvaltningen. Vi vet for eksempel at KI reproducerer skjevheter i datasettene som KI-modellen trenes på, og trenger derfor forskning som kan avdekke forskjellsbehandlingen og forhindre den ved å bygge etiske forutsetninger inn i teknologiene. Vi trenger også kunnskap om hvordan teknologi påvirker utviklingen av demokratisk kompetanse og hvordan tillit kan opprettholdes når teknologi utfordrer kunnskapsbasert virkelighetsforståelse og demokratisk meningsdannelse.²⁰ Vi trenger å forstå mekanismene som ligger bak når teknologi endrer maktstrukturer og påvirker demokratiske styringsformer, prosesser, spilleregler, deltakelse, valg og valgoppslutning samt hvordan teknologi kan benyttes for å videreutvikle demokratiske verdier og praksiser nasjonalt og internasjonalt. Vi trenger forskning som både kan gi en helhetlig, kunnskapsbasert situasjonsforståelse, og som kan gi råd om mulige tiltak og policy for en teknologiutvikling som kommer flest mulig til gode, ved å understøtte demokratiske kjerneverdier og fellesinteresser.

Satsingen skal gi kunnskap til å kunne balansere KIs enorme potensial for bedre løsninger, produkter og prosesser med den trusselen som den utgjør for demokratisk utvikling og tilliten i samfunnet. Kunnskapen skal omhandle både humanistiske samfunnsvitenskapelige og juridiske perspektiver for

²⁰ Gjennom initiativ som [OECD Reinforcing Democracy Initiative](#) og de regelmessige tillitsundersøkelsene OECD Trust Survey, peker organisasjonen på at vestlige demokratier står overfor en dobbel krise. På den ene siden er det en demokratisk tillitskrise hvor mange innbyggere opplever at de ikke har reell innflytelse på politiske beslutninger. På den andre siden er det en epistemisk krise som står i forhold til utviklingen og bruken av nye informasjons- og kommunikasjonsteknologi hvor fremvekst av ekkokammer, desinformasjon og politisk polarisering svekker det felles faktagrunnlaget som trengs for å løse komplekse samfunnsutfordringer som klimakrisen. OECDs strategiske initiativ har mål om å bygge bro mellom og styrke den demokratiske og epistemiske evnen gjennom innsatsområder som borgerinvolvering og deliberasjon, styrking av informasjonsintegritet, bekjempelse av desinformasjon og kunnskapsbasert forvaltning.

å forstå hvordan teknologi utfordrer oss og kunne agere iht. dette. Målet er å utvikle bedre etiske retningslinjer og regelverk som styrer teknologiutviklingen i en retning som tjener demokratiet og fellesskapet.

Hvilke tiltak er relevante?

Forskning på konsekvenser av digitalisering og KI for demokrati må styrkes for å gi den kunnskapen som blant annet etterspørres i Langtidsplanen om tillit og fellesskap. Et sentralt mål for satsingen vil være å utvikle et bedre og mer helhetlig kunnskapsgrunnlag for nasjonal politikk og retningslinjer for en mer bærekraftig teknologi- og demokratiutvikling. Sentrale tiltak for å sikre et forskningsbasert kunnskapsgrunnlag vil være å styrke kvaliteten, kapasiteten, den metodiske og faglige bredden og tverrfagligheten i forskningen på konsekvenser av digital teknologi, blant annet gjennom kobling av ulike fagmiljøer og perspektiver, samt økt internasjonalt forskningssamarbeid.

Den foreslåtte satsingen komplementerer flere sentrale punkter i Horisont Europas strategiplan 2025-2027²¹, hvor det i klynge 2 er flere relevante prioriteringer for å nå målsetningen om å gjøre Europa mer motstandsdyktig, konkurransedyktig, inkluderende og demokratisk. Her vektlegges det å undersøke konsekvensene av digital omstilling og KI som helt avgjørende for å sikre en rettferdig og inkluderende utvikling. Norske forskere har de siste årene gjort det godt i demokratiutlysningene i klynge 2, og den foreslåtte satsingen kan bidra til ytterligere mobilisering, posisjonering og kvalifisering av forsknings- og innovasjonsmiljøene for deltakelse i Horisont Europa. Dette kan gi samarbeid med fremragende kunnskapsmiljøer og deltakelse i europeiske partnerskap og strategiske forsknings- og innovasjonsprosjekter.

I 2026 utgjør investeringen fra KDD og DFD i nye prosjekter innenfor delporteføljen demokrati, styring og forvaltning om lag 36 mill. kroner, hvorav 20 mill. kroner er tildelt en ny Lokalvalgundersøkelse. Gjennom en strategisk satsing har Forskningsrådet klart å opprette en større fellesutlysning om demokrati som styringsform og levesett²² på 227 mill. kroner i 2026, med supplerende midler fra UD, KD, JD, FD og SD. I denne utlysningen er én av de tre deltematikkene rettet mot hvordan digitale plattformer, algoritmer, KI og utviklingen av medielandskapet virker inn på offentlighet, ytringsrom og demokratisk deltakelse, inkludert fragmentert informasjonsflyt, påvirkning, hybride trusler, maktkonsentrasjon og medie- og teknologiaktørers rolle. I 2027 er det planlagt en tilsvarende bred utlysning om demokrati under press på 90 mill. kroner.

Selv om mange FoU-prosjekter i Forskningsrådets portefølje omfatter demokrati, makt og styring, er Forskningsrådets målrettede portefølje på demokratiutvikling beskjedent, nasjonalt orientert og tett knyttet til spesifikke forvaltningsområder innenfor offentlig sektor. En relativt stor andel av midlene er også øremerkede til valgforskning (Stortingsvalgundersøkelsen og Lokalvalgundersøkelsen). En ny satsing som bygger videre på årets fellesutlysning om demokrati som styringsform og levesett og den planlagte utlysningen i 2027 om demokrati under press, vil være supplerende, dekke nye kunnskapsbehov og være mer internasjonalt orientert.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Utvikling av ny kunnskap på områder som involverer minoriteter og sårbare grupper kan medføre forskningsetiske problemstillinger, for eksempel knyttet til bruk av digital teknologi for innbyggerinvolvering og borgermedvirkning. En overordnet problemstilling kan være at identifikasjon av

²¹ [Horizon Europe strategic plan 2025-2027 - Publications Office of the EU](#)

²² [Demokrati som styreform og levesett](#)

forskningsbehov, og beslutninger om hvilke områder som bør prioriteres, vil ha etiske implikasjoner og berøre utsatte grupper og kontroversielle temaer i samfunnsdebatten.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Forskningsrådet anbefaler at det etableres en utfordringsdrevet satsing som er både tverrfaglig og sektorovergripende og som inkluderer forskere, teknologibrukere, utviklere og borgere. Det kan blant annet åpnes for forsøk og eksperimenter for uttesting av nye demokratiske praksiser for økt borgermedvirkning. Dette vil kunne styrke forskningskompetanse, styrke relevans, øke nasjonal analysekapasitet og gir et bredere grunnlag for kunnskapsbasert og rettferdig samfunnsutvikling. Satsingen kan også styrke norske miljøers mulighet til å nå opp i internasjonale utlysninger, mobilisere til internasjonalt samarbeid og deltakelse i Horisont Europa.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

En målrettet innsats på dette feltet vil bidra til økt kunnskap og bedre kunnskapsgrunnlag om konsekvensene av digitalisering og KI for demokratiet. På sikt vil dette kunne føre til en bedre styring og kontroll som bidrar til styrket tillit, bredere deltakelse i samfunnsliv og politikk og i overordnet perspektiv et mer demokratisk, likestilt og sosialt og økonomisk bærekraftig samfunn. Rekrutteringen til demokratiforskningen i Norge vil bli styrket. Fornylse, høy kvalitet og større bredde i forskningen vil være viktige forutsetninger for å utvikle mer og bedre kunnskap om konsekvenser og uforløst potensiale i teknologien for demokratiet, både nasjonalt og internasjonalt. Satsingen vil også øke norske miljøers muligheter til å nå opp i internasjonale utlysninger, i tråd med målet om å mobilisere til internasjonalt samarbeid og deltakelse i Horisont Europa.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Tilfanget av og kvaliteten på tidligere søknader innenfor demokrati, styring og forvaltning, samt søknader innenfor kultur og medier, viser at det er kapasitet å bygge videre på i FoU-miljøene. Søknadene har gjennomgående svært høy kvalitet, og kun et lite antall av de støtteverdige prosjektene kan innvilges. Økt innsats er viktig for å vedlikeholde og å utvikle nye fagmiljøer.

Kompleksitet og omfanget av problemstillinger knyttet til hvordan demokratiet utfordres, kan trygges, fornyes og videreutvikles vil også kreve samarbeid på tvers av sektorer, forvaltningsnivåer og fag- og teknologiområder.

Finansiering

Årlig går om lag 27 mill. kroner fra KDD og 9 mill. kroner fra DFD til investeringer i nye forskningsprosjekter om demokrati, styring og forvaltning, planlegging og administrasjon.

Forskningsrådet foreslår en økt innsats på tematikken på 100 mill. kroner i 2028, finansiert med 40 mill. kroner i vekst fra KD, 40 mill. kroner fra DFD hvorav 25 mill. kroner er vekst og 15 mill. kroner er omprioritering innenfor estimert handlingsrom samt 20 mill. kroner fra KDD hvorav alt er omprioritering innenfor estimert handlingsrom.

Energiomstilling for grønn konkurransekraft

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Norges energisystem står foran store endringer. Lavutslippssamfunnet i 2050 krever rask omstilling fra fossil til fornybar energi. Samtidig ventes petroleumsproduksjonen å falle, noe som svekker grunnlaget for norsk verdiskaping. Dette skjer i en ny geopolitisk virkelighet preget av økt rivalisering, høye energipriser og sårbare forsyningskjeder.

I det Europeiske energisystemet, som Norge på flere måter er en integrert del av, fører de høye energiprisene til redusert konkurransekraft for næringslivet og til økende motstand i befolkningene mot omstillingen. Europa har ikke klart å utnytte sin posisjon som mangeårig leder i omstillingen til å øke industriens globale konkurransekraft, men befinner seg i stedet i en situasjon der kinesisk teknologi utkonkurrer den europeiske og Kina kontrollerer alle viktige forsyningskjeder for omstillingen. Situasjonen er ytterligere forverret ved den økende geopolitiske polariseringen der frihandel innenfor rammeverket til WTO ikke lenger er noen selvfølge og både energiresurser og råvarer i økende grad brukes som geopolitiske forhandlingskort.

Denne situasjonen har, siden 2024, ført til at EU har rettet mye av sin oppmerksomhet og innsats mot å øke Europas energiuavhengighet, øke konkurranseevnen gjennom lavere kostnader og høyere innovasjonstakt samtidig som at energiomstillingen fortsetter. Ved inngangen til det tiende rammeprogrammet for forskning og innovasjon er det derfor klart at dette utfordringsbildet vil prege Europas og medlemslandenes satsing i den kommende perioden.

Norge har, til tross for sitt utenforskap fra EU, en viktig rolle i Europas energiomstilling. Europa er per i dag helt avhengig av våre store energiresurser. I overgangen mot lavutslippssamfunnet forsynes millioner av europeere med naturgass fra norsk sokkel som transporteres i rørnett til kontinentet. Naturgassforsyningen er dessuten med på å stabilisere kraftsystemet. Den norske vannkraften med sine unikt store sesonglagre har også stor betydning for det europeiske kraftsystemet, en rolle som etter alle solemerker vil øke som følge av raskt økende innslag av solstrøm.

Norge har som følge av energiresursene også et næringsliv som i stor grad er bygget rundt produksjon, transport og utnyttelse av energi og ledende energiforskningsmiljøer som spiller en viktig rolle i næringslivets langsiktige utvikling, ikke minst mot det grønne skiftet.

Dette forslaget tar utgangspunkt i en eksisterende målrettet satsing på forskning og innovasjon knyttet til energiomstillingen og foreslår å vri og øke denne for å møte de truslene og utnytte de mulighetene i den akutte situasjonen. Satsingen skal bidra til raskere omstilling, styrket konkurransekraft og økt energisikkerhet for Norge og Europa

Hvilke tiltak er relevante?

Tiltakene omfatter styrking av strategisk forskning, økt av teknologier, bedre kobling mellom forskning og næringsliv, og styrket tverrfaglig innsats som inkluderer samfunns- og miljøfag. Innsatsen må sees i sammenheng med europeiske programmer og internasjonalt samarbeid.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Ingen

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Det anbefales en helhetlig og styrket satsing på forskning, utvikling og innovasjon for energiomstillingen i Norge og økt konkurransekraft. Satsingen innebærer både langsiktig kunnskapsutvikling som bygger videre på norske toppforskningsmiljøer på energi og mer markedsnær innovasjon i et næringsliv i omstilling. Satsingen tar utgangspunkt i et godt og omfattende samarbeid mellom forskning og næringsliv som både gir næringslivet tilgang å forskningsbasert kompetanse og sikrer forskningsmiljøenes relevans. Dette er nødvendig for å møte utfordringer knyttet til innovasjonstakt, skalering og konkurransekraft og å sikre at forskningen tas i bruk.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Ved å satse på økt kapasitet i den norske energiforskningen vil man foruten å opprettholde og videreutvikle toppforskningsmiljøer i Norge, bidra til økt innovasjon, lavere kostnader i energiomstillingen og styrket konkurransekraft i norsk næringsliv og bidra til verdiskaping, eksport og reduserte utslipp. Ved inngangen til EUs tiende rammeprogram Horisont Europa vil satsingen være avgjørende for å fortsatt kunne hevde seg i utlysningene som vil være mer kompetitive og på denne måten sikre at norsk næringsliv og norsk teknologi på det norske styrkeområdet energi fortsatt kan bidra til Europas konkurransekraft.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Kapasiteten til å styrke den norske satsingen på forskning og innovasjon for energiomstillingen vurderes som god, men vellykket gjennomføring forutsetter godt samspill mellom nasjonale virkemidler, EU-programmer og næringsliv.

Finansiering

Den eksisterende satsingen har vært benyttet til kontinuerlig omprioritering som følge av endrede behov over satsingens levetid. Satsingen er bygget opp med en bred inngang både tematisk og mot alle sektorer og i forhold til virkemiddelbruk. Satsingen har imidlertid fått reduserte bevilgninger samtidig som behovene for forskning og innovasjon for energiomstillingen i Norge har økt. Det er derfor behov for vekst for å kunne gjennomføre denne satsningen.

Det foreslås en samlet innsats på 100 mill. kroner i 2028 finansiert av ED hvorav 60 mill. kroner er vekst og 40 mill. kroner disponeres til satsingen innenfor estimert tilsagnsramme.

Energisikkerhet og robust energisystem – satsing 2028

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Energiforsyning er en grunnleggende forutsetning for et moderne samfunn, og stabil energiforsyning er en integrert del av totalforsvaret. Det sikkerhetspolitiske landskapet er grunnleggende endret, og energisystemer er både kritiske samfunnsfunksjoner og attraktive mål for aktører som vil svekke staters motstandsevne. Energisikkerhet må derfor forstås som et systemspørsmål og som en del av nasjonal sikkerhet, ikke bare som tilgang på energi.

Norge har en særstilling som energileverandør til Europa, særlig gjennom eksport av naturgass, og spiller dermed en sentral rolle i europeisk energisikkerhet. Samtidig skal energisystemet opprettholde høy forsyningssikkerhet og omstilles mot et lavutslippssamfunn. Økt elektrifisering, tettere kobling mellom energisystemer på land og offshore og mer integrasjon mellom energibærere skaper nye avhengigheter som må håndteres i omstillingen.

Digitalisering, avansert teknologi og tettere sammenkobling gir muligheter for mer effektiv drift, men også nye sårbarheter, særlig knyttet til cybertrusler og kritiske forsyningskjeder. Geopolitikk, klimaendringer, teknologiutvikling og økt elektrifisering påvirker risiko- og trusselbildet samtidig. Strategisk viktige og sensitive teknologier må derfor utvikles og tas i bruk med større vekt på sikkerhet, robusthet og nasjonal strategisk handlefrihet.

Satsingen bygger på sterke norske forskningsmiljøer og en velfungerende forsknings- og innovasjonskjede på energiområdet. En ekspertgruppe som har arbeidet på oppdrag for strategiorganet Energi2050 påpeker i sin rapport at utviklingen i trussel- og risikobildet har gått raskere enn oppbyggingen av kunnskap, kompetanse og innovasjonskapasitet. Tiltakene må derfor både videreutvikle eksisterende styrkeposisjoner og bygge kapasitet på områder der behovene er nye eller vesentlig forsterket. Målet med satsingen er forskning og innovasjon som bidrar til et robust og motstandsdyktig energisystem som opprettholder kritiske funksjoner også under alvorlige kriser, og som styrker samfunnets samlede motstandskraft og strategiske handlefrihet. Det må forventes at en satsing over tid vil redusere de nødvendige investeringene som må gjøres for å oppnå et robust og sikkert energisystem og at satsingen derfor også vil være samfunnsøkonomisk lønnsom.

Hvilke tiltak er relevante?

Et sentralt tiltak er å utvikle helhetlig kunnskap om sårbarheter, avhengigheter og risiko i energisystemet, og om hvordan disse kan reduseres. Dette omfatter fysisk sikring, cybersikkerhet, kritiske forsyningskjeder og konsekvenser av klimaendringer. Det må også utvikles bedre forståelse av hvordan svikt kan forplante seg mellom energibærere, sektorer og geografiske områder.

Satsingen skal støtte utvikling og innføring av teknologi og løsninger for sikker drift, overvåking, styring og gjenoppretting av energisystemet. Dette kan omfatte digitalisering og kunstig intelligens for tilstandsovervåking, hendelsesforståelse og beslutningsstøtte, kombinert med løsninger som gir fleksibilitet, redundans og reservekapasitet. Forskning og utvikling må følges av testing, demonstrasjon, markedsintroduksjon og anvendelse under realistiske forhold.

Det sentrale elementet i satsingen er å utvikle kunnskap om energisystemets sårbarhet og hvordan denne kan reduseres. Dette omfatter både fysisk sikring av infrastruktur og håndtering av digitale trusler, der cybersikkerhet får stadig større betydning. I tillegg må det utvikles bedre forståelse av hvordan ulike deler av energisystemet henger sammen, og hvordan svikt i én del kan få konsekvenser i andre.

Videre vil satsingen bidra til utvikling av ny teknologi og nye løsninger for drift og styring av energisystemet. Dette inkluderer blant annet bruk av digitalisering og kunstig intelligens for å overvåke tilstand, forutse hendelser og optimalisere respons i krisesituasjoner. Samtidig må det utvikles løsninger som gir økt fleksibilitet og redundans i systemet, slik at energiforsyningen kan opprettholdes også under krevende forhold.

Et tredje viktig element er langsiktig kompetansebygging. For å sikre at Norge også i fremtiden har nødvendig kunnskap på områder av strategisk betydning, må det investeres i forskningsmiljøer og utdanning. Dette gjelder både innen tradisjonelle energifag og innen nye teknologiområder som kunstig intelligens, sensortechnologi og avanserte materialer, som i økende grad inngår i energisystemet.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Ingen

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Det anbefales en helhetlig satsing som kombinerer målrettede innovasjonsrettede tiltak med langsiktig kompetansebygging. Et slikt grep vil gjøre det mulig å adressere både kortsiktige behov for løsninger og langsiktige behov for kunnskap og kapasitet.

Norge har gode forutsetninger for å lykkes med en slik satsing. Det finnes sterke forskningsmiljøer, en avansert leverandørindustri og et tett samarbeid mellom akademia, næringsliv og myndigheter. Disse styrkene gjør det mulig å utvikle løsninger som ikke bare styrker energisikkerheten nasjonalt, men også har betydning for internasjonale markeder.

En samlet satsing vil samtidig bidra til å integrere sikkerhetsperspektivet i energiomstillingen, slik at nye løsninger utvikles med robusthet og beredskap som en del av grunnleggende design, og ikke som et tillegg i etterkant.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Satsingen vil bidra til et robust og sikkert energisystem som understøtter både nasjonale behov og Norges rolle i europeisk energiforsyning. Dette innebærer å utvikle kunnskap og teknologi som reduserer sårbarheter, styrker beredskap og gjør energisystemet mer fleksibelt og tilpasningsdyktig.

På et mer operasjonelt nivå skal satsingen bidra til å styrke evnen til å forstå og håndtere risiko i energisystemet, til å utvikle teknologi som øker robustheten i produksjon, distribusjon og bruk av energi, og til å bygge kompetanse som gjør Norge bedre i stand til å ivareta sine betydelige strategiske interesser på energiområdet.

Norges sikkerhetspolitiske situasjon har endret seg betydelig og behovet for en fornyet innsats for energisystemet etter en periode med dyp fred er prekær. Myndigheter og energiselskaper arbeider nå med dette, en satsing på forskning og innovasjon som potensielt kan bidra til å redusere investeringer og sette energiforskningsmiljøene i stand til å spille en større rolle mangler.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Det vurderes å være kapasitet i både instituttsektor og hos universitetene som kan nyttiggjøres ved en satsing. Det har i lengre tid vært dialog med Energidepartementet (ED) om disse problemstillingene. En ekspertgruppe utnevnt av EDs strategiorgan Energi2050 har, som tidligere nevnt, nylig publisert en rapport som anbefaler en satsing.

Finansiering

En eventuell omprioritering vil måtte skje på bekostning av forskning og innovasjon for energiomstillingen. Denne innsatsen finansierer omstillingen i Norge og på norsk sokkel og har vært redusert over flere år, uten at behovet er blitt mindre. Siden energisikkerhet og energiomstilling må utvikles i sammenheng, foreslås satsingen derfor i hovedsak realisert gjennom vekst.

Det foreslås en samlet innsats på 100 mill. kroner i 2028 finansiert av ED hvorav 60 mill. kroner er vekst og 40 mill. kroner disponeres til satsingen innenfor estimert tilsagnsramme. Det foreslås en ytterligere opptrapping av innsatsen med 60 mill. kroner per år i 2029 og 2030.

Forskning for økonomisk politikk

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Utviklingen i internasjonal økonomi preges i økende grad av geopolitikk, krig og vedvarende sikkerhetspolitisk usikkerhet. Dette innebærer et skifte i rammebetingelsene for økonomisk politikk, der hensyn til forsvarsevne, beredskap og strategisk autonomi får økt betydning. For små, åpne økonomier med høy grad av internasjonal integrasjon utfordrer dette etablerte forutsetninger om stabile markeder, forutsigbar handel og multilateralt samarbeid.

Geopolitiske spenninger påvirker økonomien gjennom handel, investeringer, kapitalbevegelser og forventningsdannelse, og kan gi varige utslag for vekst, produktivitet og ressursallokering. Samtidig forsterkes samspillet mellom økonomisk politikk og sikkerhetspolitikk, blant annet gjennom økte forsvarsutgifter, endrede prioriteringer i offentlige budsjetter og økt statlig involvering i strategisk viktige næringer og verdikjeder. De siste ti årene har de globale investeringene i forsvar økt med 27 prosent og innenfor NATO-alliansen er det besluttet at partnerlandene skal øke nasjonale investeringer i forsvar og kritisk infrastruktur mv. til 5 prosent av BNP innen 2035. For Norge og Europa innebærer dette et formidabelt investeringsløft. Dette aktualiserer behovet for et styrket kunnskapsgrunnlag for økonomisk politikk under høy og vedvarende usikkerhet.

En vedvarende geopolitisk usikkerhet øker betydningen av nasjonal og alliert forsvarsevne som økonomisk faktor. Forsvarssektoren og forsvarsindustrien påvirker ressursallokering, arbeidsmarked og teknologisk utvikling, blant annet gjennom statlige anskaffelser, regulert handel og utvikling av flerbruksteknologi (sk. dual-use). Dette gir opphav til nye samfunnsøkonomiske problemstillinger knyttet til produktivitet, konkurranse, innovasjon og statens rolle i økonomien, og forsterker behovet for analytiske rammeverk som fanger disse sammenhengene. Målet for denne satsingen er å få fram ny kunnskap for å utforme en bærekraftig økonomisk politikk i en tid med økt uforutsigbarhet.

Geopolitisk uro – herunder krig, fare for krig, sanksjoner og omlegging av forsvars- og sikkerhetspolitikk – kan utløse sammensatte og samtidige sjokk som påvirker priser, investeringer, handel, kapitalflyt og offentlig ressursbruk. Slike sjokk skiller seg fra tradisjonelle konjunkturforløp ved at de ofte gir mer varige endringer i risikovurderinger, forventninger og rammevilkår for næringslivet. Virkningene kan blant annet komme til uttrykk gjennom:

- Tilbuds- og kostnadskanaler, der forstyrrelser i energimarkeder, råvaretilgang og forsyningskjeder påvirker inflasjon, produktivitet og konkurranseevne.
- Etterspørsels- og investeringskanaler, der økt usikkerhet demper privat konsum og investeringer, og påvirker husholdningenes og bedriftenes spare- og tilpasningsatferd.

- Handels- og geoøkonomiske kanaler, der sanksjoner, eksportkontroll og økt fragmentering endrer markedsadgang, verdikjeder og teknologi- og kunnskapsflyt.
- Finansielle kanaler, gjennom endrede risikopremier, kapitalbevegelser og valutakurser som kan forsterke makroøkonomiske svingninger.
- Offentlige prioriteringer, der økte utgifter til forsvar og beredskap påvirker det finanspolitiske handlingsrommet og fordelingen av offentlige ressurser over tid.

Samlet bidrar dette til å forskyve avveilingen i økonomisk politikk mellom effektivitet, robusthet og sikkerhet.

Forskningsrådets portefølje av prosjekter innenfor økonomisk forskning er i all hovedsak knyttet til spesifikke sektorområder, som klima, miljø, velferd og energi. Den rettede innsatsen på samfunnsøkonomisk forskning favner forskning på effekter av sjokk, som oljeprisfallet, finanskrisen og koronapandemien, forskning på effekter av de økonomiske tiltakene under pandemien samt skatteøkonomisk forskning. Denne porteføljen utgjorde om lag 12 mill. kroner i 2025. Forskningsprosjektene på økonomiske sjokk og tiltak under koronapandemien er helt i avslutningsfasen, eller avsluttet.

Hvilke tiltak er relevante?

Relevante tiltak for å frembringe et robust kunnskapsgrunnlag for økonomisk politikk i urolige tider vil være å styrke forskningen om hvordan geopolitisk rivalisering endrer premissene for økonomisk politikk, herunder handel, investeringer, inflasjon, kapitalstrømmer, teknologiavhengighet, forsyningssikkerhet og offentlige budsjettprioriteringer. Videre vil økt innsats på forskning om følgende tematikk være relevant: Internasjonal økonomi og fragmentering, finanspolitikk under vedvarende sikkerhets- og andre sjokk, samfunnsøkonomiske konsekvenser av en rask og betydelig opptrapping av forsvarsinvesteringene samt statens rolle i strategiske verdikjeder og dual-use-økonomien.

Mulighetene i det kommende Horisont Europa må utnyttes bedre enn i dag. Dersom norske forskere skal hevde seg i internasjonale konkurranser trengs det vekst i den økonomifaglige forskningsinnsatsen på nasjonale konkurransearenaer.

Koblingen mellom mikro- og makroøkonomi bør styrkes og det må sikres tverrfaglig forskning, bl.a. i skjæringsfeltet økonomi, jus og statsvitenskap. Det er i de siste årene gjort framskritt for å styrke den makroøkonomiske modelleringen av sjokk i økonomien²³, men det trengs ytterligere innsats for å gjøre modellene enda bedre uten at kompleksiteten øker. Forskeres tilgang på nasjonale data, spesielt knyttet til aktiviteten i næringslivet, må bli enklere.

Evnen til omstilling er avgjørende for å møte skift og endringer i økonomien. Regjeringens ambisjon om å diversifisere og omstille næringslivet fordrer økt kunnskap om insentiver, rammevilkår og reguleringer som påvirker, bl.a. innretning på skatter og avgifter, og forutsigbare og innovasjonsdrivende reguleringer, som fremmer nyskaping, private investeringer, skalering og vekstkraftige bedrifter og verdikjeder innenfor alle domener, også forsvarsindustrien.

For noen områder vil tettere brukermedvirkning i forskningen sikre raskere bruk av forskningens funn og resultater. Kunnskapsoppsummeringer med oversikt over den beste kunnskapen i verden på et spesifikt tema bør i større grad benyttes som virkemiddel for å understøtte økonomisk politikk.

²³ [Koronapandemien i en makroøkonomisk modell - Samfunnsøkonomen](#)

Uttesting og implementering av nye tiltak i den økonomiske politikken vil kunne dra nytte av ulike former for medvirkning av forskere, blant annet følgeforskning.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

En sterkere integrering av geopolitiske hensyn, forsvarsevne og beredskap i økonomisk politikk reiser prinsipielle spørsmål om statens rolle i økonomien, forholdet mellom effektivitet og sikkerhet, samt avveien mellom nasjonale hensyn og internasjonalt samarbeid. Dette utfordrer etablerte normative rammeverk i samfunnsøkonomisk analyse og understreker behovet for forskning som kombinerer positiv og normativ økonomi.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Økt geopolitisk uro forsterker behovet for forskning som gir et bedre empirisk og analytisk grunnlag for å forstå hvordan slike forhold slår ut i norsk økonomi, og hvilke virkemidler som bidrar til stabilitet, effektiv ressursbruk og bærekraftig utvikling. Det er behov for å videreutvikle analyseverktøyene slik at de i større grad fanger opp sammensatte sjokk, strategisk usikkerhet og strukturelle endringer.

Forskningsrådet anbefaler at følgende forskningsområder prioriteres i en ny satsing:

- Makroøkonomiske modeller som integrerer geopolitisk risiko, økte forsvarsutgifter og forsyningssikkerhet som strukturelle forhold, snarere enn som midlertidige, eksogene sjokk.
- Empiriske analyser av hvordan varig geopolitisk spenning påvirker investeringer, produktivitet, innovasjon og kapitalallokering i små, åpne økonomier.
- Studier av økonomisk politikk under høy usikkerhet, herunder avveier mellom effektivitet, robusthet, fordeling og langsiktig vekstevne.
- Forskning på forsvarsindustriens rolle i det nasjonale innovasjonssystemet og samspillet mellom sivile og militære markeder.
- Videreutvikling av datagrunnlag og indikatorer som raskt fanger opp virkninger i næringsliv og husholdninger, særlig knyttet til innsatsfaktorer, leverandørkjeder og investeringer.

Et styrket kunnskapsgrunnlag på disse områdene vil bidra til mer treffsikre beslutningsgrunnlag for økonomisk politikk i en situasjon med økt risiko og redusert forutsigbarhet.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

En satsing på forskning for økonomisk politikk i urolige tider vil etablere en nasjonal konkurransearena for forskning på sentrale samfunnsøkonomiske tema. Satsingen ventes å gi økt kapasitet og kvalitet i forskningen gjennom økt vitenskapelig produksjon, flere doktorgrader og økt internasjonalt forskningssamarbeid, spesielt gjennom EUs nye Horisont Europa. Det forventes at satsingen vil frembringe ny kunnskap om hvordan geopolitiske forhold påvirker den makroøkonomiske utviklingen, gi et forbedret grunnlag for en helhetlig økonomisk politikk, bedre kjønnsbalanse i økonomifaglig forskning og styrket dialog mellom forskere og brukere av forskningen.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Norge har gode samfunnsøkonomiske fagmiljøer, men det trengs tiltak som mobiliserer forskningsmiljøene til å bygge forskningskapasitet av høy kvalitet på felt som er i utvikling, og som etterspørres av samfunn og næringsliv. Det vil legges vekt på å stimulere til samarbeid på tvers av institusjoner, og økt samarbeid mellom UH-sektoren og instituttsektoren. Det vil også være et mål å få til forsknings-

samarbeid mellom forskere og sentrale brukere av forskningen, herunder direktorater, etater, analytikere mv. Bedre tilrettelegging av data, spesielt knyttet til næringslivet, er en viktig forutsetning for å få fram forskning av høy kvalitet om norske forhold.

Finansiering

Forskningsrådet foreslår en satsing med et årlig nivå på 30 mill. kroner finansiert av Finansdepartementet.

Forskning- og innovasjon for en omstillingsdyktig offentlig sektor

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Offentlig sektor står overfor en omfattende omstilling. Knapphet på arbeidskraft og kompetanse, strammere offentlige budsjetter, demografiske endringer, klimaendringer, digitalisering, økt geopolitisk uro og større krav til sikkerhet og beredskap endrer forutsetningene for offentlig tjenesteyting og forvaltning.²⁴ Samtidig forventer innbyggerne tilgjengelige tjenester av høy kvalitet, likebehandling og effektiv bruk av fellesskapets ressurser.

Utfordringene kan ikke løses isolert i hver sektor, etat eller kommune. De krever bedre samordning på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer, nye organisasjons- og finansieringsmodeller og mer strategisk og ansvarlig bruk av teknologi, data og offentlige anskaffelser. Teknologit utviklingen, særlig innen kunstig intelligens, gir store muligheter, men krever samtidig et betydelig kompetanseløft, organisatoriske endringer og kapasitet til å vurdere, ta i bruk og videreutvikle nye løsninger. Det er derfor behov for større evne til å utvikle, prøve ut, dokumentere, implementere og skalere løsninger som virker.

Norge har sterke forskningsmiljøer, betydelige offentlige dataressurser og en offentlig sektor med høy kompetanse og tillit. Kapasiteten til å ta forskning systematisk i bruk i omstillingsarbeidet er likevel ujevnt fordelt.

Det er et systemisk gap mellom utvikling og gjennomføring. Gode løsninger blir ofte værende i tidsavgrensede prosjekter og piloter, mens kunnskapen og løsningene i for liten grad spres og tas i varig bruk. Barrierene er sjelden bare teknologiske. De er gjerne knyttet til styring, finansiering, organisering, regelverk, kompetanse, datatilgang, anskaffelser, ledelse, manglende kapasitet til endring og svak kultur for innovasjon. Virkemidlene er ofte oppstykket og dekker bare deler av utviklingsløpet. De må derfor kobles bedre sammen og følge løsningene fra kunnskapsutvikling og utprøving til implementering, spredning og skalering.

Forskningsrådets har skalert opp innsatsen for offentlig sektor og en satsing rettet mot store samfunnsutfordringer i 2025²⁵ viste tydelig at det finnes potensial for sterke partnerskap og relevante prosjekter på tvers av samfunnsområder.

Den foreslåtte satsingen skal bygge videre på denne erfaringen, og med tydelig utfordringsretting, større volum, lengre tidshorisont og en sammensetting av virkemidler som best støtter opp under utfordringen og målet. En ARPA-lignende innretting, som kombinerer høy risiko, ambisiøse mål, aktiv programledelse og rask mobilisering for å oppnå transformative gjennombrudd, kan være aktuell for

²⁴ DFØ-notat: 2025:3 Utfordringsbildet i forvaltningen

²⁵ <https://www.forskningsradet.no/utlysninger/2025/forskning-innovasjon-store-utfordringer-offentlig-sektor/#results>

enkelte utfordringer. Målet er å etablere varig forsknings-, innovasjons-, implementering- og skaleringskapasitet som gjør offentlig sektor bedre i stand til å:

- løse store samfunnsutfordringer på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer
- levere sammenhengende, tilgjengelige og likeverdige tjenester
- bruke arbeidskraft, kompetanse, data, infrastruktur og økonomiske ressurser bedre
- styrke produktivitet, kvalitet, sikkerhet og bærekraft samtidig
- bygge kompetanse og organisatorisk kapasitet til å utvikle, vurdere og ta ansvarlig i bruk kunstig intelligens og annen framtidsrettet teknologi
- redusere digital gjeld
- utvikle og dokumentere nye arbeidsformer, styringsmodeller og tjenester
- ta dokumenterte løsninger raskere i bruk og spre dem til flere virksomheter
- styrke nasjonal beredskap og samfunnets motstandskraft
- øke norsk deltakelse i nordisk, europeisk og internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid

Satsingen skal rette seg mot inntil tre store anerkjente utfordringer der offentlig sektor har et tydelig ansvar eller en avgjørende rolle. Aktuelle områder kan være utdanning og oppvekst, arbeid og inkludering, helse og velferd, bolig og bygg, transport og mobilitet, klima og natur, energi, vann og avløp, arealforvaltning, sikkerhet og beredskap, videreutvikling av demokratiet m.m. Innrettingen av satsingen må sees opp mot andre av Forskningsrådets budsjettforslag, og ev. realisering av disse.

Satsingen skal koble innsikt, kompetanse, og teknologi og ikke bare utvikle nye løsninger, men bidra til at offentlig sektor kan demonstrere, skalere, spre og implementere løsningene. Norge mangler ikke gode piloter. Vi mangler systemer, kapasitet og finansiering som gjør at dokumenterte løsninger kan implementeres, skaleres og gi varige effekter. Denne satsingen skal fylle dette gapet.

Hvilke tiltak er relevante?

Satsingen foreslås innrettet som en portefølje med tre store utfordringsdrevne forsknings-, innovasjons-, implementerings- og skaleringsløp. Tiltakene skal ta utgangspunkt i tydelig definerte problemer og muligheter, dokumenterte behov og konkrete mål for hva som skal endres. Virkemiddelbruk og organisering skal tilpasses utfordringen, ikke omvendt. Følgende tiltak foreslås:

- **Utfordringsdrevne forsknings-, innovasjons- og implementeringsløp:** Det etableres anslagsvis tre større, målrettede løp på prioriterte utfordringer. Løpene samler alle aktører som er nødvendige for å utvikle, prøve ut, implementere og skalere løsningene. Det kan omfatte statlige virksomheter, kommuner og fylkeskommuner, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, næringsliv, frivillige og ideelle organisasjoner, partene i arbeidslivet, innbyggere og brukergrupper. Finansieringen kan med fordel være knyttet til milepæler og arbeidsformen skal hente elementer fra sentre, verdikjedesatsinger eller ARPA-lignende prosesser.
- **Implementerings- og skaleringsløp:** Skalering er krevende og forskningsbasert kunnskap er ofte avgjørende for både å avklare mulige fallgroper, men enda viktigere å gi et solid kunnskapsgrunnlag knyttet til investeringsbehov, organisering og gevinstpotensial. Tiltaket følger opp anbefalingen i NOU 2026:6 *Den nye velferdskommunen* om sterkere mekanismer for implementering og skalering av løsninger som virker.
- **Innovative offentlige anskaffelser:** Offentlig sektors innkjøpskraft skal brukes mer strategisk til å etterspørre løsninger på store samfunnsutfordringer. Satsingen skal derfor kombinere

forsknings- og innovasjonsmidler med innovative offentlige anskaffelser, førkommersielle anskaffelser og andre modeller for behovsdrivet leverandørutvikling.

- Kapasitets- og kompetansebygging i offentlig sektor: Satsingen skal styrke offentlige virksomheters evne til å identifisere egne kunnskapsbehov og etterspørre, forstå, utvikle og bruke forskning og ny teknologi. Offentlig sektor-ph.d., praksisnære forskningssamarbeid, nettverk, mobilitet mellom sektorer og andre kompetansebyggende tiltak skal inngå som integrerte deler av satsingen. Kompetanseløftet må omfatte både forskningskompetanse og kompetanse innen teknologi, implementering, endringsledelse, anskaffelser og gevinstrealisering. Eksisterende samarbeidsstrukturer skal brukes og videreutvikles. Kommunenes samarbeidsarena for forskning, KSF, er en viktig arena for å samle og prioritere kommunenes kunnskapsbehov, koble kommunene til forsknings- og innovasjonsmiljøer og bidra til at forskningsbasert kunnskap og dokumenterte løsninger spres og tas i bruk. Erfaringene fra helse- og omsorgsområdet bør benyttes til gradvis å utvikle KSF som en samarbeidsstruktur for forskning og innovasjon også på andre kommunale ansvarsområder.
- Internasjonalt samarbeid: Nasjonale investeringer skal ses i sammenheng med relevante nordiske og europeiske programmer, særlig partnerskap, missions og utlysninger i Horisont Europa. Satsingen skal styrke norske offentlige aktørers kapasitet til å delta internasjonalt og bidra til bedre samspill mellom nasjonale og europeiske virkemidler.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Tiltakene reiser få prinsipielle spørsmål. For samarbeid med næringslivet må statsstøttere reglene ivaretas. Krav til personvern, sikkerhet, etikk, åpenhet og ansvarlig bruk av kunstig intelligens må bygges inn fra starten.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Satsingen skal gi offentlig sektor bedre beslutningsgrunnlag, høyere omstillingsevne og større kapasitet til å utvikle og innføre løsninger som gir bedre tjenester og mer effektiv ressursbruk. Den skal samtidig bygge kompetanse til å forstå og bruke forskning, data, kunstig intelligens og annen ny teknologi på en ansvarlig måte. Virkningene kan bli varige fordi satsingen bygger kompetanse, partnerskap, samarbeidsstrukturer, digital infrastruktur og implementeringskapasitet, framfor å finansiere isolerte prosjekter.

Innbyggere og brukere kan få mer sammenhengende, tilgjengelige og treffsikre tjenester. Offentlige virksomheter kan få bedre bruk av personell, data, teknologi og økonomiske ressurser. Forskningsmiljøene får tilgang til viktige problemstillinger og arenaer for praksisnær forskning. Næringslivet får bedre muligheter til å utvikle og dokumentere løsninger i samarbeid med krevende offentlige kunder. Frivillige og ideelle aktører kan inngå i bredere partnerskap og bidra med kapasitet, kompetanse og lokalkunnskap.

Mulige negative virkninger kan være knyttet til begrenset kapasitet i offentlig sektor til å delta i arbeidet, en svak kultur for å benytte forskning og innovasjon som metode for utvikling og at tiltakene ikke viser seg å gi de forventede effektene eller at det tar lang tid før de positive effektene inntreffer.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Vellykket gjennomføring forutsetter:

- tydelig eierskap og forankring hos de offentlige behovseiere

- reelt samarbeid mellom aktører som stat, kommune, forskningsinstitusjoner, næringsliv og sivilsamfunn
- tilstrekkelig kapasitet til omstilling og implementering i de offentlige virksomhetene
- tilgang til relevante data og sikker digital infrastruktur
- kompetanse innen implementering, endringsledelse, anskaffelser og gevinstrealisering
- ansvarlig teknologiutvikling
- medvirkning fra innbyggere, brukere, ansatte og berørte fagmiljøer
- tydelig ansvar for finansiering og videre drift etter prosjektperioden
- koordinering mellom sektorer og departementer når det er relevant

Satsingen må ha tilstrekkelig volum og varighet til å påvirke systemene rundt prosjektene. Små og spredte tiltak vil ikke være tilstrekkelig når barrierene er knyttet til organisering, finansiering, teknologi, regelverk og ledelse samtidig.

Finansiering

Det foreslås en femårig satsing med en bevilgning på 150 mill. kroner årlig finansiert med 100 mill. kroner fra KD, 25 mill. kroner fra KDD og 25 mill. kroner fra DFD. Satsingen må ses i sammenheng med satsingsforslag rettet mot HOD, AID og KLD som dekker mer sektorspesifikke tiltak for forskning og innovasjon i offentlig sektor.

En satsing med tilstrekkelig bredde og kraft krever økte og langsiktige rammer. Dagens innsats mot offentlig sektor har i svært liten grad en langsiktig finansiering, som bare muliggjør en mindre innsats knyttet til fornyelse av offentlig sektor. Omprioriteringer kan benyttes til mindre aktiviteter eller oppstart, men vil ikke være tilstrekkelig til å etablere de langsiktige partnerskapene og implementerings- og skaleringsmekanismene som satsingen forutsetter.

Forskningsinfrastruktur for framtidens kunnskapssamfunn

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Internasjonal politikk beveger seg nå fra å se på forskningsinfrastruktur som en kostnad for forskning, til å betrakte den som strategisk kapasitet for konkurransekraft, teknologisk suverenitet, beredskap og industriell innovasjon. Tilgangen til forskningsdata, observasjonssystemer og avanserte laboratorier og testfasiliteter er avgjørende for forskning i verdensklasse og økt konkurransekraft og er en viktig del av Norges samlede beredskaps- og sikkerhetskapasitet.

Forskning og innovasjon blir stadig mer teknologiintensiv og internasjonale forskningssamarbeid forutsetter tilgang til moderne infrastrukturer, åpne data og avanserte digitale tjenester. Norge står overfor et økende behov for avansert forskningsinfrastruktur inkludert infrastruktur for datahåndtering, for å møte samfunnsutfordringer knyttet til klima, nasjonal sikkerhet, energiomstilling, helse, teknologiutvikling og internasjonal konkurranseevne. Den nasjonale investeringen i forskningsinfrastruktur bør derfor økes og være av langsiktig karakter.

Det økende tilfanget av data, samt utvikling og bruk av KI, krever en økt satsing på datainfrastruktur og utvikling av kompetanse på datahåndtering og datainfrastrukturenes tjenester. I Meld. St. 14 (2024–2025) Sikker kunnskap i en usikker verden (Kunnskapsdepartementet, 2025) understrekes det at økt bruk av forskningsdata i offentlig sektor og næringsliv legger økende press på forskningsfinansierte datainfrastrukturer. For å realisere den fulle samfunnsnytteten av disse

infrastrukturene må organisering, styring og finansiering videreutvikles slik at de reflekterer den brede anvendelsen de har også utover forskningen. [Datainfrastrukturutvalget](#) peker på behovet for bedre nasjonal koordinering av både investering og drift, for å sikre effektiv ressursutnyttelse og tilgang til data.

Teknologisk utvikling krever at etablerte infrastrukturer oppgraderes for å være state-of-art, samtidig som det er behov for etablering av nye fasiliteter innenfor prioriterte områder (ref. Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning, Norsk veikart for forskningsinfrastruktur). For at nye brukere fra næringslivet (spesielt oppstartsbedrifter og SMB'er) og forskere som jobber på gradert nivå enkelt skal ha tilgang til forsknings- og teknologiinfrastruktur, kreves en videreutvikling av tilgangs- og driftsmodeller, inkludert tilgang på kompetanse for bruk av avanserte infrastruktur-tjenester.

Internasjonalt samarbeid om forskningsinfrastruktur gir forskere og næringsliv tilgang til avansert forskningsinfrastruktur som er for kostbar til at hvert enkelt land kan finansiere den alene.

Målet med satsingen er å sikre at norske forskningsmiljøer, næringsliv og offentlig sektor får tilgang til moderne forskningsinfrastruktur og forskningsdata av høy kvalitet, slik at Norge kan styrke sin rolle som kunnskapsnasjon, bidra til europeisk og internasjonalt samarbeid og utvikle kunnskapsgrunnlaget for framtidig verdiskaping, beredskap og bærekraftig samfunnsutvikling.

Hvilke tiltak er relevante?

- Fornye og utvikle nødvendig forskningsinfrastruktur nasjonalt, spesielt innenfor noen nasjonalt prioriterte områder som kritiske teknologier, hav-, klima- og polarobservasjoner.
- Øke langsiktig finansiering både til investering og drift av infrastruktur for datahåndtering. Det er et økende krav om at offentlig finansierte data skal deles og tilfredsstillende FAIR-prinsippene. Men dataene må også være pålitelige, og vi trenger trygge digitale data-arkiver og stabil og pålitelig infrastruktur for håndtering av dataene.
- Styrke tilgangen til nasjonale og internasjonale forskningsinfrastrukturer for alle relevante brukere. Forskere, både i forskningsorganisasjoner, næringsliv og offentlige virksomheter, er avhengig av tilgang til oppdatert forskningsinfrastruktur nasjonalt og internasjonalt. Forskningsinfrastrukturer med relevans for næringslivet bør settes i stand til å slutte seg til EUs *Charter of access for industrial users to research and technology infrastructures*.
- Styrke internasjonalt, og særlig nordisk, samarbeid om forskningsinfrastruktur. Dette gir tilgang til avansert forskningsinfrastruktur som er for kostbar til at hvert enkelt land kan finansiere den alene og bidrar til forskningssamarbeid, bedre ressursutnyttelse og økt kompetanse (både innenfor forskning, teknologiutvikling og -anvendelse).
- Kople offentlige investeringer i forskningsinfrastruktur og verktøy for datahåndtering til regneressurser, kompetanse og kapasitet. Data koplet til tjenester (metadata, FAIR-tilrettelegging²⁶, lagring, analyseverktøy, HPC/KI-kapasitet) gjør dataene søkbare og tilgjengelig for bruk.
- Bidra til at forskere og datainfrastrukturtilbydere har kompetanse på juridiske og regulatoriske bestemmelser for bruk av data. For å realisere verdien av offentlige investeringer i forskningsdata må det bygges kompetanse på personvern, datasikkerhet, rettigheter og regulatoriske krav som gjør det mulig å dele, tilgjengeliggjøre og gjenbruke data på en lovlig, sikker og effektiv måte.

²⁶ FAIR forskningsdata: Findable, Accessible, Interoperable, Reusable – gjenfinnbare, tilgjengelige, samhandlende og gjenbrukbare

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Datasett og infrastrukturer skal ikke gjøres åpent tilgjengelig hvis det kan true enkeltpersoner eller nasjonal sikkerhet, eller er i strid med lover og regelverk.

Hvilke tiltak anbefales og hvorfor?

1. *Styrket finansiering av nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur (INFRASTRUKTUR)*

Det anbefales å øke investeringsnivået i INFRASTRUKTUR-programmet for å møte det dokumenterte behovet for oppgradering og etablering av forskningsinfrastrukturer. Søknadsvolumet i siste utlysning viser et betydelig behov som langt overstiger tilgjengelige midler innenfor flere nasjonalt viktige områder. Det er særlig viktig å styrke investeringene i forskningsinfrastrukturer og koordineringen av disse innenfor de nasjonalt prioriterte områdene (ref. LTP, Norsk veikart for forskningsinfrastruktur) og utvikle modeller for økt tilgang for alle relevante brukere.

Tilgang for nye brukere

Det er behov for å utvikle de nasjonale infrastrukturene for bedre utnyttelse. Dette gjelder blant annet i forskningssamarbeid med forsvarssektoren og deltakelse i internasjonalt samarbeid der Norge har særlige interesser og/eller forpliktelser. Tilgang til infrastrukturene som er relevant for brukere fra næringslivet bør utvikles i tråd med EUs nye Charter for Access to Research Infrastructures²⁷. Charteret flytter oppmerksomheten fra kun tilgang til utstyr og anlegg til tilgang til hele tjenesteøkosystemet rundt forskningsinfrastrukturen, inkludert data, kompetanse, digitale tjenester og innovasjonsstøtte. Samtidig styrkes vektleggingen av FAIR-data, forskningssikkerhet, næringslivsdeltakelse og åpen vitenskap. Charteret gir et felles europeisk rammeverk for hvordan nasjonale og internasjonale forskningsinfrastrukturer bør organisere tilgang i årene fremover.

Infrastruktur for hav-, klima- og polarobservasjoner

Det trengs et nasjonalt løft for koordinering og videreutvikling av observasjonsinfrastrukturer som støtter hav- og kystforvaltning, klimaovervåking og polarforskning. Innsatsen skal bidra til bedre datadeling, koordinering mellom forskning, forvaltning og næringsliv og sterkere norsk deltakelse i europeiske og globale observasjonssystemer.

Et stort antall søknader til INFRASTRUKTUR-ordningen gjelder infrastruktur for klima-, hav- og polarobservasjoner. Dette er strategisk viktige områder for Norge der vi har gode forskningsmiljøer og der det er naturlig at Norge tar et særlig ansvar. En styrket innsats vil blant annet bidra til realisering av regjeringens ambisjoner i *Næringsplanen for norske havområder* (2024), samt følger opp rapporten *Deling av havdata: innhenting og deling av havdata fra næringsaktører* (2025) og nasjonale og internasjonale prioriteringer i FNs havforskningstiltak.

I en tid med økende geopolitisk usikkerhet og endringer i internasjonale forskningssamarbeid er det strategisk viktig å øke nasjonal kapasitet og langsiktig tilgang til kritiske klimadata og observasjonssystemer. Nasjonale investeringer må kombineres med økt datasamarbeid og koordinering med internasjonale data- og observasjonssystemer.

Infrastruktur innenfor kritiske teknologier for sikkerhet og verdiskapning

For at Norge skal kunne hevde seg innenfor teknologiområdene EU har definert som kritiske, trengs det økte investeringer til etablering av nye, og oppgradering av eksisterende, infrastrukturer innenfor bl.a. kvanteteknologi, bioteknologi, KI, avanserte materialer og halvlederteknologi. Nevroteknologi er

²⁷ [European Charter for Access to Research Infrastructures](#) | [European Research Area Platform](#)

foreløpig ikke definert som en av EUs 10 kritiske teknologier, men omtales internasjonalt som en fremvoksende muliggjørende teknologi med betydelige implikasjoner for helse, beredskap, sikkerhet og menneske-maskin-interaksjon²⁸. Både NATO og OECD vier feltet økende oppmerksomhet, særlig knyttet til human enhancement, forskningssikkerhet og ansvarlig teknologiutvikling. Det er etablert nasjonale infrastrukturer og vi deltar i internasjonale infrastruktursamarbeid innenfor flere kritiske teknologier, men dette er et felt der utviklingen går raskt og det er behov for oppgraderinger og videreutvikling, blant annet for å håndtere å økt tilgang for brukere fra næringslivet og håndtering av dual-use utfordringer.

2. Nasjonalt løft for forskningsdata og infrastruktur for datahåndtering

Det etableres en målrettet satsing på datainfrastrukturer, datahåndtering og støttetjenester som sikrer lagring, tilgjengeliggjøring, deling og gjenbruk av forskningsdata i tråd med FAIR-prinsippene. Satsingen bør omfatte investering og drift av teknisk infrastruktur, juridisk kompetanse, datakuratering og tjenester som kobler forskningsdata til nasjonale og europeiske initiativer som EOSC, EHDS, EuroHPC og AI-factories mm.

Dette for å sikre at

- alle fagområder skal ha tilgang til avansert datainfrastruktur, dataforvaltning og datakuratering
- forskningsdata gjøres FAIR og kan deles, gjenbrukes og kombineres på tvers av sektorer
- norske forskningsmiljøer får tilgang til beregningskapasitet og datasett som muliggjør utvikling og bruk av KI
- Norge opprettholder en ledende posisjon innen datadrevet forskning

3. Sikre deltakelse i internasjonalt infrastruktursamarbeid

Deltakelse i internasjonale forskningsorganisasjoner og internasjonal samfinansiering av forskningsinfrastruktur gir norske forskere tilgang til forskningsinfrastrukturer og mulighet for å delta i nyskapende og ressurskrevende forskning som det ville være umulig å oppnå med nasjonale midler alene. Dette er viktig for å kunne drive banebrytende forskning av høy kvalitet, ivareta og videreutvikle nasjonal kompetanse innenfor fag- og teknologiområder hvor det ikke er åpenbart at Norge skal ha en ledende rolle med tanke på etablering av forskningsinfrastruktur. Deltakelsen gir også betydelig potensial for nettverksbygging, teknologioverføring, datadeling og utvikling av norsk næringsliv.

Flere av de internasjonale forskningsorganisasjonene (som CERN, ESRF, EMBL) planlegger oppgraderinger og utvidelser som vil kreve betydelige bidrag fra medlemslandene i årene som kommer.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Satsingen vil:

- gi norske forsknings- og innovasjonsmiljøer tilgang til moderne infrastruktur og forskningsdata av høy kvalitet
- ruste Norge til å møte nåværende og framtidige behov for teknologiinfrastrukturer, teknologisk kompetanse og teknologikunnskap.
- styrke forskningens kvalitet, effektivitet og internasjonale konkurransekraft.
- sikre bedre kunnskapsgrunnlag for forvaltning, beredskap og samfunnssikkerhet

²⁸ Se nærmere omtale i eget satsingsforslag på Nevroteknologi

- styrke Norges posisjon som attraktiv partner i europeiske og internasjonale forskningssamarbeid
- gjøre Norge rustet til å bidra til, og ta roller på havdata i EUs Ocean Eye.

Investeringer i forskningsinfrastruktur er avgjørende for vitenskapelig kvalitet, internasjonal konkurransekraft og kunnskapsutvikling som møter samfunnets og næringslivets behov. Satsingen skal legge til rette for banebrytende forskning, styrke tilgangen til avansert utstyr, data, tjenester og kompetanse, og bidra til å bygge nasjonal kapasitet på områder av strategisk betydning for verdiskaping, beredskap, sikkerhet og teknologisk selvstendighet.

Bedre tilgang til gode datainfrastrukturer og verktøy for datahåndtering vil styrke kvaliteten og effektiviteten i forskning og forvaltning. Bedre tilgang til forskningsdata har også stor nytte utenfor forskningen. [Datainfrastrukturutvalgets](#) rapport peker på gevinster for næringslivet, forvaltning og samfunnet for øvrig. Eksempler er nye tjenester, produkter og bedre beslutningsgrunnlag. Tilgang til data har vært helt avgjørende for f.eks. klimamodellering og norsk bidrag til det internasjonale klimapanelet (IPPC) og tilgang til data av god kvalitet er essensielt for utvikling av KI.

Sterk nasjonal forskningsinfrastruktur er samtidig en forutsetning for at norske forskningsmiljøer skal kunne delta konkurransedyktig i EUs rammeprogrammer og inngå i strategiske europeiske og forsknings- og infrastruktursamarbeid (som ESS, ESRF, EMBL, ESFRI, EOSC, EuroHPC, ESA, mm). Usikkerhet om de framtidige internasjonale rammebetingelsene (for eksempel i klimaforskningen) øker behovet for nasjonal kapasitet, europeisk koordinering og langsiktige strategiske partnerskap. Nasjonale og internasjonale investeringer må derfor ses i sammenheng, slik at norske aktører kan hente hjem finansiering, kompetanse og tilgang til data og infrastrukturer som er viktige for forskning, innovasjon, markedsmuligheter, beredskap og samfunnssikkerhet.

Det må gjøres en kost-nytte-vurdering av medlemskap i nye store internasjonale infrastrukturer, samt ved beslutninger om videreføring av eksisterende medlemskap. Slike medlemskap innebærer som regel langsiktige institusjonelle forpliktelser – både strategiske og finansielle – fra alle deltakende partnere i konsortiene.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Satsingen vil kreve et godt samarbeid med forskningsutførende institusjoner, relevante departementer, direktorater og tjenestetilbydere, samt koordinering med internasjonale initiativ for å sikre at det investeres i viktigste forskningsinfrastrukturene og at de mest kostnadseffektive løsningene velges. På områder der det finnes forskningsinfrastrukturer, datainfrastrukturer og tjenester fra før, vil det være viktig å bidra til å videreutvikle disse og bidra til samordning der det er fornuftig. Det nasjonale behovet må sees i sammenheng med utviklingen internasjonalt. Norges deltagelse i de europeiske partnerskapene, inklusive utviklingen av EOSC og EuroHPC, er sentralt.

Finansiering

Det anbefales å videreføre og styrke INFRASTRUKTUR-ordningen som hovedvirkemiddel for investeringer i forskningsinfrastruktur, kombinert med en særskilt opptrapping for datainfrastruktur og datahåndtering. Det foreslås en total opptrapping av finansieringen på 800 mill. kroner over fire år, der en satsing på datahåndtering og datainfrastruktur på minimum 150 mill. kroner inngår som første komponent i en bredere satsing på forskningsinfrastruktur for kunnskapsberedskap, konkurransekraft og samfunnssikkerhet. Vekstforslaget rettes mot KD. Innenfor dagens tilsagnsramme er 800 mill. kroner fra KD prioritert til formålet, inkludert finansiering av inngåtte forpliktelser i noen utvalgte infrastrukturer (som European Spallation Source i Lund og CESSDA).

Et forsknings- og innovasjonsløft for forsvarsevne, sikkerhet og beredskap

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Det er behov for en kraftfull satsing på ny kunnskap og løsninger som styrker samarbeid, kunnskapsflyt og innovasjon mellom sivil og militær sektor og på tvers av UH-sektoren, instituttsektoren, næringslivet og offentlig sektor. Stortingsmeldingen om forskningssystemet, langtidsplanen for forsvarssektoren og nasjonal sikkerhetsstrategi fremhever forskning, teknologi og innovasjon som avgjørende for forsvarsevne, motstandsdyktighet og økonomisk sikkerhet i møte med et skjerpet trusselbilde og rask teknologisk utvikling. Satsingen skal bygge kvalitet og kapasitet innen forskning, teknologiutvikling og forskerrekuttering, og redusere barrierene mellom sivile og militære forsknings- og innovasjonsmiljøer. Sivile miljøer besitter kompetanse og innovasjonserfaring som i større grad bør tas i bruk for sikkerhets-, beredskaps- og forsvarsformål.

Utviklingen i EU forsterker behovet for en langsiktig norsk satsing. EU prioriterer forskning og innovasjon som styrker Europas motstandsdyktighet, konkurransekraft, åpne strategiske autonomi og kritiske teknologier. Norge må derfor mobilisere og kvalifisere forsknings- og innovasjonsmiljøene for deltakelse i Horisont Europa, særlig innen samfunnssikkerhet, beredskap, motstandsdyktighet og teknologier med flerbrukspotensial. Deltakelsen gir tilgang til fremragende kunnskapsmiljøer, partnerskap og forskningsinfrastruktur, og kan bygge kompetanse, nettverk og prosjektmodenhet for senere deltakelse i European Defence Fund - EDF, EU Defence Innovation Scheme - EUDIS, EUs Agile and Rapid Defence Innovation programme – AGILE, og andre forsvarsrettede løp.

Den nordiske dimensjonen bør styrkes. De nordiske landene har sammenfallende sikkerhets- og beredskapsutfordringer, komplementære forsknings- og innovasjonsmiljøer og felles interesser knyttet til blant annet nordområdene, kritisk infrastruktur, forsyningssikkerhet og kritiske teknologier. Mer systematisk samarbeid kan gi kritisk masse, arbeidsdeling og raskere utvikling og anvendelse av kunnskap, og styrke nordiske aktørers posisjon i europeiske og NATO-relaterte initiativer. Dette forutsetter økt finansiering og tettere toveis kunnskapsflyt mellom forskningsinstitusjoner, myndigheter, forsvarssektoren og næringslivet.

Porteføljen for forsvarsevne, sikkerhet og beredskap har startet brobyggingen mellom sivile og militære forsknings- og innovasjonsmiljøer. Varige resultater krever kontinuitet og et bredere sett av virkemidler som kan etablere og opprettholde samarbeidet.

Hvilke tiltak er relevante?

Det er behov for langsiktig kompetanse- og kapasitetsbygging på strategisk viktige områder, kombinert med virkemidler som gjør det mulig å skalere innsatsen raskt når trusselbildet eller operative behov endres. Forskerrekuttering, karriereutvikling og tilgang på sikkerhetsklarert kompetanse er avgjørende for å opprettholde nasjonal kunnskapsberedskap, også på skjermingsverdige og graderte områder. Samtidig må ledende forsknings- og innovasjonsmiljøer kobles tettere til forsvarssektorens, forsvarsindustriens og øvrige sluttbrukeres behov, slik at relevant sivil kompetanse og teknologi raskere kan tas i bruk for forsvars-, sikkerhets- og beredskapsformål.

Det er behov for sammenhengende utviklingsløp fra forskning og eksperimentering til testing, demonstrasjon, anskaffelse og operativ bruk vil redusere tiden fra kunnskap til anvendelse og øke effekten av eksisterende investeringer. Dette er særlig viktig innen kritiske teknologier der utviklingen går raskt og avhengigheten av utenlandske leverandører kan skape sårbarhet. En målrettet innsats på økonomisk sikkerhet vil i tillegg gi bedre kunnskap om geopolitiske spenninger,

økonomiske maktmidler og strategiske avhengigheter, og dermed styrke norsk handlefrihet, forsyningssikkerhet og motstandskraft mot press og bortfall av kritiske innsatsfaktorer.

Nordisk samarbeid og deltakelse i Horisont Europa, EDF, EUDIS, AGILE og NATO-relaterte initiativer gir tilgang til kunnskap, infrastruktur, finansiering og markeder som Norge ikke kan utvikle alene, og bidrar samtidig til interoperabilitet og sterkere samarbeid med allierte. Felles satsinger, konsortiebygging, forskermobilitet og samarbeid om testing og demonstrasjon kan gi kritisk masse og gjøre norske miljøer bedre rustet til å delta i internasjonale utviklingsløp. En styrket kunnskapsinnsats i Arktis og nordområdene er særlig viktig for situasjonsforståelse, norsk tilstedeværelse og totalforsvaret. For å kunne møte forventningene om å koble miljøer og oppnå mer samordnet ressursbruk, vil det også være viktig å forsterke det pågående arbeidet med møteplasser for myndigheter, forskning, industri og forsvarssektor om prioriterte kunnskapsbehov. Det kan vurderes å etablere en prosess for å utvikle en nasjonal forsknings- og innovasjonsstrategi for forsvarsevne, sikkerhet og beredskap («21-prosess»).

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Forsknings- og innovasjonssamarbeid mellom sivil og militær sektor forutsetter høy bevissthet om blant annet etiske og sikkerhetsmessige forhold. Geopolitiske spenninger gjør at FoU-miljøer må håndtere et mer uoversiktlig internasjonalt landskap og balansere åpenhet med forskningssikkerhet.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Forskningsrådet vurderer følgende tiltak som relevante for økt innsats for forskning, teknologi og innovasjon for forsvar, sikkerhet og beredskap:

- Bygge langsiktig forsknings- og innovasjonskapasitet på strategisk viktige områder for forsvarsevne, sikkerhet og beredskap. Tiltaket skal også styrke rekruttering, karriereutvikling og tilgang på forskere og fagspesialister som kan sikkerhetsklareres.
- Sikre løpende kunnskapsdeling til relevante aktører og utarbeide analyser av kunnskapsgap.
- Etablere langsiktige samarbeidsarenaer og møteplasser som kobler ledende forskningsmiljøer, næringsliv og offentlig sektor til behovene i Forsvaret og forsvarsindustrien.
- Forsterkningsmidler til eksisterende prosjekter og sentre skal fremme verifisering og overføring av kunnskap og resultater mellom sivil og forsvarsrettet forskning, særlig innen kritiske teknologier og løsninger med både sivile og militære anvendelser.
- Etablere en sammenhengende verdikjedesatsing fra forskning og eksperimentering via testing og demonstrasjon til kvalifisering, anskaffelse og operativ anvendelse. Raske og behovsdrivne virkemidler, blant annet etter AGILE-modellen, skal involvere sluttbrukere tidlig, redusere barrierer for innføring og gjøre det mulig å møte akutte og langsiktige behov parallelt.
- Styrke kunnskapen om økonomisk sikkerhet, strategiske avhengigheter, kritiske verdikjeder og geopolitisk press for å beskytte norsk handlefrihet, forsyningssikkerhet og nasjonale sikkerhetsinteresser. Innsatsen skal også styrke kunnskap og tilstedeværelse i Arktis og nordområdene, koble sivile miljøer i nord tettere til totalforsvaret og utvikle løsninger som gjør kritiske samfunnsfunksjoner mer motstandsdyktige.
- Mobilisere og kvalifisere norske aktører for nordiske, europeiske og NATO-relaterte forsknings- og innovasjonsinitiativ. Tiltaket skal omfatte strategiske satsinger, konsortiebygging, forskermobilitet, nasjonal medfinansiering og samarbeid om testing, demonstrasjon og forskningsinfrastruktur, med særlig vekt på Horisont Europa, EDF, EUDIS og AGILE.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

For tiltakene er hensikten:

- Langsiktig kunnskaps-, kapabilitets- og innovasjonsutvikling, også innen sensitive og kritiske teknologier.
- Bedre kobling, kunnskapsflyt og samordning mellom sivile og militære forsknings- og innovasjonsmiljøer.
- Økt FoU-kapasitet på områder som er eller kan bli skjermingsverdige og graderte.
- Bedre utnyttelse av mulighetene i samarbeidet med allierte.

Tiltakene kan iverksettes raskt og bygge på anerkjente virkemidler som møter kvalitets-, kapasitets-, teknologi- og samarbeidsutfordringer på kort og lang sikt. Satsingen vil styrke norske aktørers tilgang til kunnskap, finansiering, partnerskap og markeder, og deres mulighet til å påvirke europeiske prioriteringer og standarder. Nasjonale investeringer er nødvendige for å utvikle kompetanse, infrastruktur og prosjektmodenhet som gjør norske miljøer konkurransedyktige og sikrer at internasjonalt samarbeid understøtter norske sikkerhets- og beredskapsbehov. Rask teknologi-utvikling og erfaringene fra krigen i Ukraina understreker behovet for tidlig iverksetting og for å ta i bruk sivile aktørers kompetanse, produkter og tjenester.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

En vellykket gjennomføring krever en tilstrekkelig langsiktig og kraftfull satsing som kombinerer kunnskaps- og kompetansebygging med raske løp for testing, demonstrasjon og bruk. Innsatsen må samordnes med forslagene «Demokrati under press – konsekvenser av KI for tillit og fellesskap» og «Teknologiløft i forsvarsindustrien», samt satsinger på blant annet økonomisk politikk, energi- og matsikkerhet, transport, maritim sektor, romforskning og forskningsinfrastruktur. Det må også legges til rette for nordisk samarbeid og deltakelse i Horisont Europa, EDF, EUDIS og AGILE gjennom mobilisering, nasjonal medfinansiering, konsortiebygging og samarbeid om forskningsinfrastruktur.

Forskningsrådet erfarer at FoU-miljøene har god kapasitet og stor interesse for satsingen. Uten økt innsats kan Norge gå glipp av innovasjon, utvikling av fremragende miljøer, kunnskapsberedskap og viktige internasjonale relasjoner. Tilgangen til stipendiater og postdoktorer som kan sikkerhetsklareres, er en særskilt utfordring som må prioriteres.

Finansiering

Det vises til «Innspill til forskningsprioriteringer i statsbudsjettet 2028». Prioriteringen av nasjonale sikkerhetsinteresser og et motstandsdyktig samfunn skal styrke nasjonal sikkerhet og beredskap i alle samfunnssektorer. Det foreslås en samlet innsats i 2028 på 200 mill. kroner til et forsknings- og innovasjonsløft for forsvarsevne, sikkerhet og beredskap. Av dette foreslås en femårig opptrapping på tilsammen 1 mrd. kroner. For 2028 foreslås det en styrket innsats finansiert av FD med 100 mill. kroner, KD 75 mill. kroner og UD med 25 mill. kroner. Opptrappingen må ses i sammenheng med EUs økte investeringer i forskning, motstandsdyktighet, forsvarsinnovasjon og kritiske teknologier.

Fra forskningsgjennombrudd til nyskaping og kommersialisering

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Staten investerer betydelige ressurser i forskning, og norsk forskning holder høy kvalitet og hevder seg på mange områder godt internasjonalt. Samtidig viser analyser fra Norge og Europa at

potensialet for verdiskaping, innovasjon og samfunnsnytte fra forskningsresultater ikke er utnyttet. Dette er en generell utfordring, men gjelder særlig resultater fra banebrytende forskning og muliggjørende teknologier, der utviklingsløpene er lange, risikoen høy og behovet for kompetanse, kapital og samarbeid betydelig. Forskningsorganisasjonene har styrket sitt arbeid med innovasjon, men kultur og virkemidler er ikke tilstrekkelig til å møte mulighetene. Resultatet er at lovende forskningsresultater, teknologier, bedrifter og samfunnsløsninger ikke utvikles så langt og så raskt som de kunne. Potensialet for omstilling, effektivisering, konkurransekraft og verdiskaping i forskningsorganisasjonene og i de offentlige forsknings- og teknologiinvesteringene utnyttes dermed ikke tilstrekkelig.

Det er nødvendig å:

- stimulere til økt utnyttelsen av forskningsresultater for omstilling og verdiskaping
- styrke forskningsorganisasjonenes evne til å identifisere og modne innovasjoner
- styrke entreprenørskaps- og innovasjonskompetansen blant forskere tidlig i karrieren
- bidra til økt samspill mellom forskning, næringsliv, offentlig sektor og kapitalmiljøer
- få opp flere investorklare prosjekter og forskningsbaserte oppstartsbedrifter

Hvilke tiltak er relevante?

Relevante tiltak kan være styringssignaler og incentiver til forskningsorganisasjonene, ev. bruk av UHs utviklingsavtaler, for å strekke ambisjonene og sette mål om mer innovasjonsinnsats, jf. endringer i lovverk og føringer til universitets- og høyskolesektoren i Danmark. Dette omfatter tiltak som stimulerer entreprenørskap og kommersialisering, tilgang til kompetanse og kapital, hospiteringsordninger, regelverksutvikling, og bedre utnyttelse av europeiske og internasjonale programmer. Relevante tiltak er også virkemidler i Forskningsrådet som styrker forskningsorganisasjonenes arbeid med innovasjon, tiltak som stimulerer til økt anvendelse av resultater fra banebrytende forskning og muliggjørende teknologier, og som bygger bro mellom forskning, brukere, investorer og markeder.

Forskningsrådet har de siste årene hatt særskilte satsinger rettet mot anvendelse av resultater fra banebrytende forskning og muliggjørende teknologier. Erfaringene viser stor interesse fra sektoren og et betydelig potensial for videre vekst.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Tiltakene reiser spørsmål om roller, eierskap og ansvarsdelingen mellom forskningsorganisasjonene, entreprenører med utspring fra disse, virkemiddelapparatet og kapitalaktører/investorer. Offentlig innsats bør konsentreres om tidlige faser der risikoen er høy og markedet fungerer svakt, og innrettes slik at den mobiliserer potensialene i forknininstitusjonene, trekker kapitalaktører og brukere av forskningen tettere på samt mobiliserer privat kapital. Statsstøtteregelverket legges til grunn og håndtering av immaterielle rettigheter må ivaretas for å gi maksimal effekt og nytte.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Forskningsrådet anbefaler en samlet styrking av virkemidlene som kobler forskning raskere og mer effektivt til anvendelse og verdiskaping i næringsliv, offentlig sektor og samfunn. Tiltakene bør styrke forskningsorganisasjonenes evne til å identifisere og utvikle lovende forskningsresultater (TTO-funksjon), gi flere prosjekter støtte slik at de kan modnes og redusere risiko i tidlige faser, samt stimulere entreprenørskap og innovasjonskompetanse blant yngre forskere. Innsatsen innenfor banebrytende forskning og muliggjørende teknologier må styrkes, og koblingene til europeiske programmer og kapitalmiljøer videreutvikles.

Samlet vil dette bidra til at flere forskningsresultater tas i bruk, at flere prosjekter utvikles videre mot investering og anvendelse, og at Norge styrker sin posisjon innen områder som forventes å få økende betydning i EUs 10. rammeprogram – FP10 og det europeiske konkurranseevnefondet.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Tiltakene vil bidra til at flere resultater fra offentlig finansiert forskningen tas i bruk, at flere prosjekter modnes videre mot investering eller annen anvendelse, at Norge får fram flere forskningsbaserte entreprenører og at flere forskningsbaserte virksomheter etableres og utvikles. Satsingen vil styrke innovasjonskulturen og entreprenørskapserfaringen i forskningsorganisasjonene og bidra til økt samspill mellom forskning, næringsliv, offentlig sektor og kapitalmiljøer.

Virkningene er varige fordi satsingen bygger kompetanse, relasjoner og kapasitet i forskningsorganisasjonene og hos forskere. Berørte grupper er forskningsorganisasjonene, forskere, næringslivet, investorer og offentlige virksomheter som tar i bruk forskningsbaserte løsninger.

Hvorfor må det satses nå og hva vil skje dersom ingen nye eller forsterkede tiltak iverksettes?

Konkurransen om talenter, teknologi og kapital skjerpes internasjonalt. FP10 og det europeiske konkurranseevnefondet legger større vekt på innovasjon, oppskalering, deep-tech og anvendelse av forskningsresultater. Norge må derfor styrke evnen til å identifisere, modne og videreutvikle forskningsresultater som kan hevde seg internasjonalt.

Uten en styrket satsing vil potensialet i norsk forskning fortsatt være underutnyttet. Færre forskningsresultater vil tas videre mot anvendelse, investering og marked, færre forskningsbaserte virksomheter vil etableres, IP-fokus og -muligheter adresseres ikke og Norge risikerer svakere posisjonering i deler av FP10 og det europeiske konkurranseevnefondet hvor innovasjon er sentralt. Norge vil fortsette å ha svakt gjennomslag i EIC og i ordningen Proof of Concept - PoC i ERC. Det vil redusere avkastningen av offentlige forskningsinvesteringer og svekke utviklingen av nye teknologier, entreprenører, virksomheter og næringer med potensial for internasjonal konkurransekraft.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

En vellykket gjennomføring forutsetter at forskningsorganisasjonene har kultur, kapasitet og incentiver til å identifisere, modne og følge opp lovende forskningsresultater og talenter, herunder særlig innen banebrytende forskning og teknologi. Det må finnes virkemidler i alle faser fra forskningsgjennombrudd til anvendelse, entreprenørskap, investering og bruk. Erfaringene fra kvalifiserings- og verifiseringsordningene viser stor interesse, høy kvalitet og et betydelig potensial for flere prosjekter enn dagens rammer gir rom for. Forutsigbare rammer og godt samspill mellom forskningsorganisasjoner, brukere, investorer, virkemiddelapparatet og europeiske programmer er avgjørende for å realisere dette potensialet.

Finansiering

Det foreslås en samlet innsats på 200 mill. kroner som i sin helhet dekkes innenfor estimert tilsagnsramme for 2028. Dette dekkes inn gjennom

- eksisterende virkemidler for forskningsbasert innovasjon for bedre utnyttelse av investeringene i banebrytende forskning og muliggjørende teknologier finansiert med 60 mill. kroner fra KD
- nyskaping og kommersialisering gjennom TTO-funksjon finansiert med 30 mill. kroner fra KD samt prosjektstøtte (kvalifisering og verifisering) finansiert med 30 mill. kroner fra KD og 30 mill. kroner fra NFD

- et nytt tiltak i form av entreprenørskapsstipend til yngre forskere finansiert med 50 mill. kroner fra KD

Satsingen skal bidra til økt evne til å gå fra forskning til innovasjon med verdiskaping og samfunnsnytte i en fase med høy risiko og markedssvikt.

Hav og kyst – kunnskap og løsninger for nye tider

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Norge er en havnasjon og har en lang historie knyttet til forskning på hav og havmiljø. Norge har verdens nest lengste kystlinje og forvalter et havareal som er seks ganger større enn vårt landareal. De norske hav- og kystområdene er rike på naturressurser og høye naturverdier. Om lag 80 prosent av befolkningen bor mindre enn 10 kilometer fra sjøen. Menneskelig aktivitet, sammen med klimaendringer, påvirker nå havet og kystområdene våre i stor grad og setter dem under et økende press. Sammen med forsterkede nærings- og geopolitiske interesser danner dette behov for ny kunnskap og nye løsninger. Utfordringer knyttet til bruk og vern av kyst- og havområdene øker i kompleksitet i takt med økt tilgang og bruk. Verdens mat-, energi- og transportbehov må møtes på en bærekraftig måte. Mange kystsamfunn står overfor store omstillinger, det samme gjør havnæringene. Dagens utfordringsbilde kan også, sammen med ny kunnskap og ny teknologi, gi muligheter for både lokalsamfunn og nye og eksisterende havnæring.

Målet med satsingen er at hav- og kystområdene våre fortsatt skal være rene og rike på naturressurser. Delmål er 1) ny kunnskap og oppdatert kunnskapsgrunnlag om hav og kystområdene våre, 2) oppdatert og mer helhetlig forvaltning av våre hav- og kystområder tilpasset både utfordringer og muligheter, 3) robuste og levende kystsamfunn der næringsutvikling fortsatt er sentralt. Satsingen bidrar til å nå flere av regjeringens ambisjoner i *Næringsplan for norske havområder* (2024).

Hvilke tiltak er relevante?

Flere typer tiltak er nødvendig for å nå målene. Norge gjør allerede mye og er en pådriver internasjonalt for bærekraftig forvaltning av havene. Å implementere internasjonale avtaler, som den internasjonale havmiljøavtalen (BBNJ)²⁹, er avgjørende. Avtalen er et viktig skritt for å beskytte verdenshavene og sikre bærekraftig bruk av havets ressurser. Norges bidrag internasjonalt til blant annet FNs havkommisjon (IOC of UNESCO), FNs havforskningstiår som IOC følger opp, og innsats med kunnskaps- og kapasitetsbygging gjennom Nansen-programmet er andre relevante eksempler. Regulering av næringsvirksomhet som sikrer bærekraftig utvikling er en annen type tiltak. Å utvikle marine arealplaner og å legge til rette for restaurering av marin natur er andre relevante tiltak.

Tiltak innenfor havdata er også relevant, og helt nødvendig, og vi viser til Forskningsrådets satsingsforslag på infrastruktur: «Det trengs et nasjonalt løft for koordinering og videreutvikling av observasjonsinfrastrukturer som støtter hav- og kystforvaltning, klimaovervåking og polarforskning. Innsatsen skal bidra til bedre datadeling, koordinering mellom forskning, forvaltning og næringsliv og sterkere norsk deltakelse i europeiske og globale observasjonssystemer.».

Mye relevant kunnskap kan skaffes gjennom internasjonale initiativer, for eksempel NordForsk, Europeiske fellesprogrammer (JPI-er), Europeiske partnerskapsinitiativer, Horisont Europa, EUs missions og Belmont Forum. EUs nye havstrategi Ocean Pact vektlegger behov for beskyttelse og

²⁹ [BBNJ Agreement | Agreement on Marine Biological Diversity of Areas beyond National Jurisdiction](#)

restaurering av havene. Havforskning, kunnskap, ferdigheter og innovasjon, styrking av EUs havdiplomati og internasjonal havforvaltning trekkes fram som sentrale elementer. Satsingen vil også påvirke Norge.

Det er imidlertid helt nødvendig med en satsing nasjonalt, for å se på særnorske forhold og for å komplementere internasjonale utlysninger. I tillegg er satsing nasjonalt nødvendig at Norge kan gi relevante bidrag i internasjonalt samarbeid og for å ruste norske aktører til å ta roller internasjonalt.

Forskningsrådet har allerede noe innsats på området. I 2026 hadde vi utlysning om hvordan kystnære fiskebestander påvirkes av endringer i klima og miljø. For 2027 planlegger vi en utlysning på land-møter-kyst. Det er behov for utlysninger over flere år på temaet. En satsing fra 2028 vil bygge videre på utlysningene i 2026 og 2027.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Ingen kjente.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

En ekspertgruppe med bredt sammensatt fagkompetanse påpeker i rapporten «Midtveis – men halvveis?»³⁰ fra 2025, om status for Norges innsats halvveis i FNs havforskningstiår, behov for å tette kritiske kunnskapshull innenfor klima og forurensing, økosystembasert forvaltning, bærekraftig havøkonomi og blå mat samt motstandskraft mot flom, uvær og havnivåstigning. De påpeker også behov for å «øke kystsamfunns motstandskraft». De framhever at «forskningen må gjøres relevant og tilgjengelig for de norske kystsamfunnene og de marine næringene ...» og sier at «Nye data er avgjørende for å drive fram innovasjon og utvikle bærekraftige løsninger for framtidens samfunn». I tillegg påpeker de behovet for å styrke samhandlingen mellom forskning, politikk og samfunn. Rapporten bygger på kunnskapshull og behov påpekt i havforskningstiåret internasjonalt og en annen ekspertgruppes anbefalinger fra 2020: «Havforskningstiåret, forslag til nasjonal satsing»³¹.

Havforskningsinstituttet påpeker at «[Eit varmare hav stiller nye krav til kunnskap om kysten](#)», basert på målinger og konklusjoner i en rekke rapporter³².

OECD vektlegger i rapporten *The Ocean Economy to 2050* at havforskning og kunnskapsbasert havforvaltning må styrkes, at marin arealplanlegging må iverksettes og at bedre havobservasjoner må på plass. Deres utgangspunkt er at havøkonomien er mer utsatt enn tidligere, som følge av geopolitiske forhold, befolkningsvekst, treghet i energiomstillingen og klimaendringer.

For å nå målene i satsingen anbefaler vi derfor kunnskapsløft på tre områder og at dette skjer i samarbeid mellom sektorer og med sterk grad av medvirkning for alle involverte:

1) Kunnskapsløft om hav- og kystområdene: Fjorder og kystnære farvann er særlig utsatt for ulike menneskeskapte påvirkningsfaktorer som bl.a. eutrofiering gjennom elvetilførsler, diffus avrenning og kloakk, miljøgifter, forsøpling/plast, båttrafikk, fiske, friluftsliv, naturinngrep, infrastruktur, arealinngrep og ulike interessekonflikter. Selv om kystområder er særlig utsatt grunnet nærhet til de fleste kildene for påvirkning, påvirkes også de store åpne havområdene i varierende grad. Hav- og kystområder er også utsatt for klimaendringer, som kan forårsake f.eks. mer ekstremvær, varmere

³⁰ [https://forskningsradet.sharepoint.com/sites/Havsekretariatet/Shared/Documents/General/Nasjonalkomiteen for havforskningstiåret/Rapport 2025/Midtveis men halvveis forsøk 2](https://forskningsradet.sharepoint.com/sites/Havsekretariatet/Shared/Documents/General/Nasjonalkomiteen%20for%20havforskningsti%C3%A5ret/Rapport%202025/Midtveis%20men%20halvveis%20fors%C3%B8k%202025/havforskningsti%C3%A5ret_utskrift.pdf)

³¹ [havforskningstiåret_utskrift.pdf](#)

³² Nyhetssak på HIs nettsider fra januar 2026: [Eit varmare hav stiller nye krav til kunnskap om kysten | Havforskningsinstituttet](#)

vanntemperaturer, stigende havnivå og havforsuring. Disse faktorene fører til endrede forhold i fjord- og kystområder. Vi begynner nå å se konsekvensene av klimaendringer og vi trenger derfor ny kunnskap for å forstå hvilke konsekvenser disse vil ha på fjord- og kystområder. Økte vanntemperaturer og derav endret vannkjemi påvirker de ulike organismene og interaksjonene mellom dem på ulikt vis. Noen arter vil få bedre betingelser og et konkurransefortrinn i forhold til andre som vil bli negativt påvirket som følge av endringene. Slik sett vil hele økosystemer påvirkes. Mer kunnskap er nødvendig for å forstå de komplekse sammenhengene mellom hvordan ulike påvirkningsfaktorer enkeltvis og samlet påvirker ulike organismer og deres havmiljø. Dette inkluderer blant annet forskning på samlede effekter og mulige vippepunkter der økosystemer kan gjennomgå irreversible endringer. Forholdet klima og forurensning, herunder å forstå og bekjempe marin forurensning, samt identifisering av nye trusler og forståelse av klimaendringers virkning på hav og økosystemer. Restaurering er tiltak som i økende grad bør vurderes for å sikre rene og rike hav og fjorder. Denne type tiltak bør følges opp av forskning.

En satsing bør sikre at forskningen gjøres relevant og tilgjengelig for de norske kystsamfunnene og de marine næringene, som fiske og fangst og oppdrett. Det er også viktig å sikre at resultatene av forskningen blir tatt raskt i bruk. Satsingen vil bidra en mer kunnskapsbasert forvaltning av hav- og kystområdene.

2) Kunnskapsløft om dyphavene: Satsingen vektlegger det mere kystnære, men vil også omfatte de åpne havområdene og overgangen til dyphavene. Dyphavene er områder med store kunnskapshull. Inntil nylig har det vært vanskelig logistisk og teknologisk å studere dyphavsøkosystemer. Vi vet lite om det biologiske mangfoldet, deres biologi og hvordan de påvirker hverandre og av ytre faktorer. Det er dermed behov for styrket kunnskap om disse økosystemenes struktur og funksjon samt hvordan naturlig variasjon og mer permanente endringer påvirker disse økosystemene. Ny kunnskap om biomangfold vil kunne avdekke en rekke arter som inntil nå ikke er beskrevet. Arter som finnes i ekstreme miljøer har over tid har tilpasset seg disse betingelsene, og ny kunnskap om dyphavsøkosystemene vil bl.a. kunne gi uante muligheter innen bioprospektering og bidra til innovasjon i form av utvikling av nye medisiner og produkter. Ny kunnskap vil styrke kunnskapsgrunnlaget for en bedre havforvaltning, og er aktualisert som følge behovet for nye mineralressurser m.m.

3) Kunnskapsløft om havforvaltning: Dagens geopolitiske situasjon skaper usikre rammer for global havforvaltning. Den internasjonale havmiljøavtalen BBNJ ble ratifisert i 2025 og skal nå implementeres. Det trengs oppdatert kunnskap på forvaltning og ulike forvaltningssystemer for å forstå hvordan havområdene best kan forvaltes helhetlig framover. En slik satsing må blant annet se på kunnskap og tillit. Forholdet kunnskap, politikktutforming/forvaltning og samfunn må utforskes, inkludert å se på metoder for samhandling og rolledeling mellom forskning og politikk. Hvordan forskning tas i bruk og hva som gjør at forskning tas i bruk eller ikke, bør være sentralt. Også forskning på vitenskapsdiplomatiets rolle bør være en del av satsingen.

En slik satsing kan gi forbedrede mekanismer for å sikre at havforskning og forskningsbasert kunnskap informerer nasjonal og internasjonal politikktutforming og beslutningstaking. Å få det til krever bedre gjensidig rolleforståelse og økt samarbeid mellom forskere og beslutningstakere, noe som bør inngå i satsingen.

Samarbeid og medvirkning: Satsingen må legge til rette for samarbeid, på tvers av fagområder og på tvers av sektorer. For at forskningen skal være relevant og tilgjengelig for kystsamfunnene, de marine

næringene og forvaltningen, må de inkluderes i satsingen. Viktigheten av inkludering påpekes blant annet i det EU-finansierte prosjektet Empower Us³³.

Vi mener satsingen bør omfatte tiltakene presentert over, sammen med andre typer tiltak (nevnt under relevante tiltak). Ved en kraftfull satsing vil man kunne nå målene om et fortsatt rent og rikt hav som også sikrer næringsutvikling og gode kystsamfunn.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Tiltakene vil i første rekke føre til bedre forvaltning, bedre utvikling av kystsamfunnene og mer bærekraftig og lønnsom utvikling av havnæringene. Norge har meget sterke forskningsmiljøer og er å anse som internasjonalt ledende innenfor en rekke områder innen havforskning. Norge er en stor havnasjon og spiller en viktig rolle i det internasjonale kunnskapssystemet. Norge har lang erfaring med helhetlig forvaltning av våre kyst- og havområder. En satsning vil styrke både kunnskap om havet, Norge som en havforskningsnasjon og være et viktig nasjonalt bidrag til satsingen i EU og FNs havforskningstiår. Satsingen vil også gjøre norske forskere og andre havaktører ytterligere kvalifiserte og attraktive som samarbeidspartnere i en hard konkurranse om forskningsmidler i kommende utlysninger på europeisk nivå.

Dersom vi ikke setter i gang en satsing nå er faren stor for at kunnskapshullene blir for store for å kunne ha en god helhetlig forvaltning som tar inn over seg endringene vi står i. Med det står vi også i fare for ikke å kunne utvikle våre kystsamfunn godt nok og vi står i fare for å gå glipp av lønnsom og bærekraftig næringsutvikling. Vi står også i fare for ikke å være godt nok rustet for deltakelse i initiativene som settes i gang nå, ikke minst på europeisk plan.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Stort søknadstilfang til aktivitetene på det marine området med søknader av høy kvalitet, som det ikke er midler til å finansiere, viser at det er kapasitet i sektoren til å nyttiggjøre seg vekst på området. Forskningsinstituttene er gode til å regulere kapasiteten etter prosjektinggang. Nasjonalt er forskning på medvirkning og havforståelse liten og fragmentert, men under utvikling og vil ha nytte av nasjonal satsing ved siden av EUs satsing.

Finansiering

Dette er en satsing med behov for økte midler. Det er behov for at satsingen går over flere år. Det foreslås en vekst i 2028 på 40 mill. kroner finansiert av NFD.

Helse- og omsorgstjenester som er sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Helse- og omsorgstjenestene står overfor en omfattende omstilling. Behovene for helsehjelp øker og blir mer komplekse når utviklingen innen demografi og teknologi treffer tjenestene, samtidig som tilgangen på personell og økonomiske ressurser blir knappere. Tjenestene må finne nye måter å løse oppgavene på, uten at det går på bekostning av kvalitet og likeverdig tilgang. Dagens organisering og arbeidsformer er ikke tilstrekkelige for å møte utfordringene. Forskningsbasert innsats i form av utvikling og utprøving av nye arbeidsformer, organisasjonsmodeller, teknologiske løsninger samt

³³ [Socio-economic Empowerment of coastal communities | EmpowerUs](#)

tiltak som inkluderer implementering og spredning vil gi mer sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige løsninger.

Hvordan vi organiserer helse- og omsorgstjenestene for å få mest helse ut av de personell-, infrastruktur- og økonomiressursene vi har tilgjengelig er kjernen i Helsereformutvalgets mandat. Helsereformutvalget skal foreslå modeller for framtidig organisering, styring og finansiering, vurdere ansvars- og oppgavefordelingen mellom tjenestenivåene og understøtte effektiv ressursbruk, sammenhengende pasientforløp og riktig bruk av menneskelige og teknologiske ressurser.

Norge har sterke medisinske fagmiljøer, gode helsedata, sterke teknologi- og logistikkmiljøer og god forskningskapasitet. Forskningsrådet har over tid bidratt til å styrke forskningskompetansen i de kommunal helse- og omsorgstjenestene gjennom blant annet Kommunenes samarbeidsarena for forskning (KSF), sentre for omsorgsforskning og offentlig sektor-ph.d.-ordningen. Tiltakene har vist seg å være viktige virkemidler for å bygge varig kompetanse og koble forskning og tjenesteutvikling. Kapasiteten til å utvikle, prøve ut, dokumentere og implementere nye behandlingsformer, arbeidsprosesser og organisasjonsmodeller er likevel for svak sammenlignet med behovene tjenestene står overfor. Det er derfor viktig å trekke på den sterke norske kompetansen innenfor muliggjørende teknologier, og da særlig kunstig intelligens og digitalisering, robotikk og sensorikk som finnes i forskningsinstitusjoner og i privat sektor.

Målet med satsingen er å etablere en langsiktig forsknings-, innovasjons- og implementeringskapasitet som gjør helse- og omsorgstjenestene:

- mer sammenhengende på tvers av tjenestenivåene
- mer personelleffektive og bærekraftige
- bedre i stand til å utvikle og dokumentere nye behandlingsmetoder
- raskere til å ta i bruk forskningsbasert kunnskap, teknologi og nye arbeidsformer i hele tjenesten og ikke la det stoppe med vellykkede piloter
- bedre rustet til å tilby likeverdige tjenester i hele landet
- øke deltakelsen på Nordiske, Europeiske og andre internasjonale arenaer

Behovet for omstilling og bedre bruk av personell er godt dokumentert, blant annet i NOU 2023: 4 *Tid for handling*, Meld. St. 9 (2023–2024) *Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027* og Meld. St. 11 (2025–2026) *Helsepersonellplan 2040*. Dokumentene framhever forskning og innovasjon som sentrale virkemidler.

Skal vi videreutvikle helse- og omsorgstjenesten raskere enn utfordringene øker må utviklings- og innovasjonstakten opp. Et omforent erfaringsbilde er at nye, innovative løsninger ofte blir værende som pilotprosjekter og ikke spres og skaleres til alle relevante deler av helsetjenestene. Innovative offentlige anskaffelser (IOA) er et viktig virkemiddel for å møte disse utfordringene. Gjennom sin betydelige innkjøpskraft kan helsetjenestene etterspørre nye løsninger som gir bedre kvalitet, mer effektiv ressursbruk og økt bærekraft i tjenestene. Dette stimulerer norske bedrifter til å utvikle produkter og tjenester som møter reelle behov, og som bidrar til næringsutvikling. Til tross for et stort potensial benyttes IOA i dag i svært begrenset omfang. Både NOU 2026:6 *Den nye velferdscommunen*, Direktoratet for økonomistyring og OECD peker på at anskaffelser i større grad må brukes strategisk for innovasjon og omstilling. Mer systematisk bruk av IOA vil bidra til raskere utvikling, bedre implementering av nye løsninger og økt spredning i helsetjenestene. Dette er også i tråd med Helsereformutvalgets vektlegging av at nye løsninger må bidra til bedre ressursutnyttelse og redusert press på personellressursene.

Utfordringene i helsetjenestene kan ikke løses av helse- og omsorgstjenestene alene. Satsingen skal derfor også omfatte aktiv medvirkning fra pasienter og brukere og samarbeid med pårørende, frivillige, ideelle og private aktører, jf. blant annet Meld. St. 24 (2022–2023) *Felleskap og meistring – Bu trygt heime* og NOU 2026:6 *Den nye velferds kommunen*.

Helsetjenesten er rik på data. I en tid der kunstig intelligens (KI) tas i bruk i helsetjenesten i et raskt tempo er det avgjørende at også denne satsningen tar i bruk moderne teknologier, som KI, for å nå målet om en mer bærekraftig helsetjeneste.

Satsingen skal styrke norske aktørers deltakelse i relevante nordiske, europeiske og internasjonale forsknings- og innovasjonssamarbeid. Nasjonale aktiviteter skal særlig ses i sammenheng med partnerskap og utlysninger i Horisont Europa og bidra til bedre samspill mellom nasjonale og europeiske virkemidler.

Implementering og skalering hindres ofte av sammenvevde barrierer knyttet til organisering, finansiering, kompetanse, teknologi, regelverk og ledelse. I denne satsingen skal en derfor inkludere komplette verdikjeder eller økosystem for definerte utfordringer der aktører nødvendig for implementering og skalering også deltar. Det kan være en ARPA-liknende innsats med ambisiøse mål, aktiv programledelse, tett kobling mellom forskning, innovasjon, anskaffelser og implementering med et klart mål om å akselerere utvikling og innføring av nye løsninger som kan gi store forbedringer i helse- og omsorgstjenestene. Finansieringen kan med fordel være knyttet til milepæler, med mulighet for å justere eller avslutte aktiviteter som ikke gir tilstrekkelig framdrift.

Hvilke tiltak er relevante?

Forskningsrådet foreslår at innsatsen for sammenhengende, personelleffektive og bærekraftige helse- og omsorgstjenester innrettes gjennom utfordringsrettet forskning-, innovasjon- og implementeringsløp, med varighet på inntil fem år. Løpene vil benytte de virkemidler som den enkelte utfordringen adresserer, inkludert sentre, innovasjonsprosjekter, offentlig ph.d., IOA, nettverksmidler m.m. Avhengig av utfordring som skal løses vil ulike aktører inngår, og organisering, tidshorisont og medfinansieringskrav kan variere. Balansen mellom forskning, innovasjon, implementering og skalering vil også variere avhengig av utfordring som skal løses. Innsatsen i løpene må ha aktører som kan sammen løse og skape gevinster, og med den organiseringen som kreves for at forskning og innovasjon skal bidra til å løse den enkelte konkrete utfordring eller muligheten som aktørene ser. I prosjekter som omfatter kommunehelsetjenestene så bør KSF inkluderes i arbeidet.

Arbeidet kan også innrettes gjennom økt, ordinær finansiering av forskning og innovasjon.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Tiltakene reiser få prinsipielle spørsmål. Det må likevel sikres at utfordringene er bredt anerkjente, at satsingen utfyller eksisterende virkemidler, og at ansvaret for finansiering, implementering og videre drift er tydelig plassert. Særlig vil det være fokus på implementering og skalering hvor IOA er et sentralt tiltak.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Satsingen foreslås innrettet gjennom målrettede forskning, innovasjon og implementeringsløp, der en kombinerer høy risiko, ambisiøse mål, aktiv programledelse og rask mobilisering (ARPA-lignende modell) for å oppnå transformative gjennombrudd, om utfordringer og interessenter ser det som tjenlig. Prosjektet må kunne vare lenge nok til å gi avgjørende bidrag i å løse en anerkjent utfordring i helsetjenesten, og holde fokus på målet.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Tiltaket skal bidra til bedre ressursutnyttelse, økt personelleffektivitet og mer bærekraftige helse- og omsorgstjenester gjennom utvikling, utprøving, implementering og skalering av nye arbeidsformer, organisasjonsmodeller og teknologiske løsninger. Dersom tiltakene lykkes, kan de gi bedre ressursutnyttelse, mer sammenhengende pasientforløp, høyere kvalitet og bedre bruk av tilgjengelig personell.

Satsingen vil styrke helsetjenestenes evne til å ta i bruk forskningsbasert kunnskap i praksis, samtidig som næringslivets innovasjonsevne stimuleres gjennom tettere samspill med tjenestene og økt bruk av innovative offentlige anskaffelser. Virkningene kan gi langvarige effekt fordi satsingen bygger kapasitet for forskning, innovasjon og implementering i helse- og omsorgstjenestene, fremfor enkeltstående prosjekter.

Satsingen vil berøre pasienter, brukere, pårørende, helsepersonell, ledere, kommuner, helseforetak, forskningsmiljøer og aktører i frivillig, ideell og privat sektor. Aktiv medvirkning fra brukere og pårørende kan bidra til mer relevante løsninger, bedre egenmestring og mer målrettet bruk av tjenestene.

Gjennomføringen krever investeringer, omstilling og aktiv ledelsesoppfølging. Sentrale risikoer er manglende implementeringskapasitet, svak samordning, utilstrekkelig tilgang til data og manglende finansiering av videre drift. Risikoen skal reduseres gjennom forpliktende behovseierskap, tydelige implementeringsplaner, milepælsbasert finansiering og avklaring av ansvar for videreføring.

Vi foreslår at det avsettes en mindre utredningspott slik at departementet kan raskt få innspill på mer tidsaktuelle problemstillinger fra aktørene i satsingen, etter modell fra Transport 2050-sentrenene. Dette vil styrke koblingen mellom forsknings- og innovasjonsaktivitetene og departementets løpende behov for kunnskapsgrunnlag i utviklingen av en politikk for mer bærekraftig, effektiv og framtidsrettet helse- og omsorgstjeneste.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Vellykket gjennomføring forutsetter tydelig forankring hos helsemyndigheter, ledelse og behovseiere. Satsingen må bygge på forpliktende samarbeid mellom tjenestene, forsknings- og innovasjonsmiljøer, næringsliv, brukere, pårørende og frivillig sektor. Det kreves også kapasitet til omstilling, tilgang til relevante data og digital infrastruktur, samt kompetanse innen implementering, endringsledelse og gevinstrealisering. For tiltak som omfatter kunstig intelligens, må en ha et særlig fokus på ansvarlig bruk, tydelige styringsrammer og at tillit ivaretas. Norge mangler ikke gode helsepiloter, men mangler gjennomføringskraft til å ta løsninger i bruk og spre dem. Denne satsingen skal styrke gjennomføringskraften.

Finansiering

Det foreslås en bevilgning på 150 mill. kroner årlig i fem år, som vil kunne gi tre til fem utfordringsrettede forsknings-, innovasjons- og implementeringsløp. Finansieringen foreslår fordelt årlig med 110 mill. kroner fra Helse- og omsorgsdepartementet, hvorav 80 mill. kroner er vekst og 30 mill. kroner er omprioritering innenfor estimert tilsagnsramme, og 40 mill. kroner fra Kommunal- og distriktsdepartementet, hvorav alt er vekst.

Satsingen kan gjennomføres i mindre skala gjennom omprioriteringer innenfor en nullvekstramme, men en satsing med tilstrekkelig kraft og bredde krever økte rammer.

Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Norge har et av verdens høyeste energi- og materialfotavtrykk per innbygger^{34,35} og økonomien er i stor grad basert på lineære verdikjeder. Matsystemene, energisystemet og industrien har betydelige klima- og miljøfotavtrykk. Innsatsen for å redusere avtrykket er i dag fragmentert, med mange enkeltprosjekter, begrenset systemforståelse og få løsninger som er skalert til industrielt nivå.

I en industriell symbiose samarbeider virksomheter innenfor et geografisk avgrenset område om bruk av knappe ressurser som materialer, energi, vann og restråstoffer^{36,37}. Det kan gi bedre ressursutnyttelse, mindre klima- og miljøavtrykk og økt økonomisk lønnsomhet. Industrielle symbioser blir realisert i et begrenset omfang i Norge i dag, men det pågår godt arbeid regionalt gjennom missionssatsingen³⁸. Rapporten *Ikke rett fram*³⁹ fra regjeringens Ekspertgruppe for virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter, framhever at etablering av industrielle symbioser «krever kunnskap om tilgjengelige ressurser, arealer, potensielle teknologier, og effekter på utslipp og natur». Videre peker den på at «det mangler data knyttet til materialbruk, avfall (avfallsstatistikk), gjenvinning og bruk av sekundære ressurser som innsatsmateriale i ulike næringer. Det er behov for kartlegging og identifisering av ressursstrømmer sammen med en systematisk kartlegging av mulige koplinger og samspill, herunder deling av data, for å få frem et bedre bilde av mulighetene for en bedre utnyttelse av ressursene i et samspill mellom aktører innenfor en region.»

I Regjeringens handlingsplan for energieffektivisering vil Regjeringen at industri og næringsliv skal bruke energi mer effektivt⁴⁰. Mer effektiv bruk av energi bidrar til mindre press på energisystemet, og reduserer behovet for å ta i bruk nye naturområder til storskala energiproduksjon eller nye overføringslinjer. Norge har et nasjonalt mål om å forbedre energiintensiteten i fastlandsøkonomien med 30 prosent fra 2015 til 2030^{41,42}. Det innføres særskilte krav til virksomheter med høyt energiforbruk, som blant annet må gjennomføre kost-nytteanalyser for utnyttelse av overskuddsvarme ved nye eller oppgraderte anlegg og store foretak skal regelmessig gjennomføre energi-kartlegging for å identifisere mulige energieffektiviseringstiltak⁴³.

Rapporten *Nå er det alvor*⁴⁴ fra Totalberedskapskommisjonen peker på at matproduksjon og selvforsyning inngår som viktig del av nasjonal beredskap. Den anbefaler økt selvforsyning basert på norske råvarer, og tilgang på fôr er en vesentlig del av norsk matproduksjon. Samtidig utgjør fôrproduksjon en stor andel av miljøavtrykket og klimagassutslippene fra animalsk matproduksjon^{45,46}. Tiltak som reduserer behovet for nye ressurser til nytt fôr, blant annet gjennom å gjenbruke biprodukter og avfall fra matproduksjon, vil derfor være effektivt for å redusere utslipp, samtidig som

³⁴ [Indikator SØ 2 - Miljøstatus - Norges klima- og miljømål](#)

³⁵ [Energibruk i ulike sektorer - ENERGIFAKTANORGE](#)

³⁶ [Industriell symbiose - NCCE](#)

³⁷ [Meld. St. 25 \(2024–2025\) Klimamelding 2035 - på vei mot lavutslippssamfunnet](#)

³⁸ [KS - Hva er missionssatsingen?](#)

³⁹ [Ikke rett fram - Rapport fra Ekspertgruppen for utredning av virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter](#)

⁴⁰ [Handlingsplan for energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi - regjeringen.no](#)

⁴¹ [Meld. St. 25 \(2015–2016\) Kraft til endring - Energipolitikken mot 2030](#)

⁴² [Meld. St. 36 \(2020–2021\) Energi til arbeid - langsiktig verdiskaping fra norske energiresurser](#)

⁴³ [NVE Rapport 28/2025: Energibruksrapporten 2025, Handlingsplan for energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi](#)

⁴⁴ [NOU 2023: 17 - Nå er det alvor. Rustet for en usikker fremtid](#)

⁴⁵ [Oppdatert klimaregnskap for norsk sjømat - SINTEF](#)

⁴⁶ [KLIMATILTAK HUSDYR NMBU 2024.pdf](#)

avfall og ressursbruk reduseres. Rapporten «På vei mot bærekraftig før – 20 grep for 2026»⁴⁷ viser at målene om økt selvforsyning, lavere klimaavtrykk og høyere verdiskaping innen 2034 forutsetter en mer sirkulær og integrert utnyttelse av ressurser på tvers av sektorer. Samtidig kan slik utnyttelse av restråstoff bidra til å skape nye inntektsstrømmer, redusere kostnader knyttet til avfallshåndtering og erstatte importerte fôrvarer, noe som styrker både lønnsomhet, matsikkerhet og nasjonal verdiskaping.

Både Samfunnsoppdraget for sirkulær økonomi⁴⁸ og Samfunnsoppdraget om bærekraftig før⁴⁹ løfter fram industrielle symbioser som viktige virkemidler. Satsingsforslaget skal bidra til å nå mål i de to samfunnsoppdragene og til energiomstilling gjennom mer effektiv utnyttelse av energiresurser. Målet er å bidra til utvikling og skalering av industrielle symbioser som gir sirkulære verdikjeder og bedre utnyttelse av knappe ressurser, bærekraftig produksjon av fôr og energieffektivisering gjennom bedre utnyttelse av spillvarme og mer energieffektive prosesser. Det vil i sin tur bidra til å styrke norsk næringslivs konkurransekraft og utvikle nytt næringsliv.

Hvilke tiltak er relevante?

Flere tiltak er relevante og aktuelle for å øke tempo, volum og skalering i utviklingen av industrielle symbioser i Norge, hvorav flere er knyttet til forskning og innovasjon:

- Følge opp relevante anbefalinger fra «Ekspertgruppen for utredning av virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter»
- Øke samarbeid på tvers av virkemiddelapparatet om forskning, teknologiutvikling og pilotering/skalering for industrielle symbioser som kobler forskning, næringsliv og offentlig sektor sammen
- Bidra til målrettet kunnskapsproduksjon og kompetanse som støtter målene i den regionale Missionssatsingen og de to nasjonale samfunnsoppdragene
- Følge opp og forsterke Kapasitetsløftet i regionene som starter opp i 2027
- Utarbeide kunnskapsoppsummeringer og lett tilgjengelig kunnskapsgrunnlag som gjør at flere bedrifter og offentlige virksomheter tar forskning i bruk og bidrar til at vi når målene i samfunnsoppdragene
- Bidra til kunnskapsgrunnlag som støtte for politikkutforming som legger til rette for lønnsom utvikling av flere symbioser i hele landet
- Utnytte mulighetene i internasjonalt samarbeid, både med tanke på å påvirke satsinger og strategier på feltet i Europa, men også hente hjem finansiering og kunnskap fra ledende forskningsmiljøer og styrke norske bedrifters nettverk internasjonalt

Det har vært økende FoU-aktivitet innen sirkulær økonomi og bioøkonomi, men få prosjekter har hatt industrielle symbioser som systemtilnærming. EU styrker innsatsen på sirkulære verdikjeder og industriell omstilling, noe som øker behovet for nasjonal mobilisering og koordinering mot nytt rammeprogram.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Tiltakene reiser ingen prinsipielle spørsmål.

⁴⁷ [På vei mot bærekraftig før - 20 grep for 2026](#)

⁴⁸ [Samfunnsoppdraget for sirkulær økonomi](#)

⁴⁹ [Samfunnsoppdraget om bærekraftig før](#)

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

For å skape mest mulig koordinert innsats som gir tempo, akselerasjon og skalering i å utvikle flere lønnsomme industrielle symbioser vil vi prioritere målrettet forskning og utvikling som treffer felles kunnskapsbehov mellom de to nasjonale samfunnsoppdragene og den regionale missionsatsingen.

Vi vil også prioritere tiltak som dekker en større bredde av TRL-kjeden for å stimulere til at kunnskapen og teknologien som utvikles når markedet og blir brukt. For å få mest mulig ut av slike tiltak er samarbeid i virkemiddelapparatet veldig effektivt (med eksempel fra Grønn plattform, Pilot-E), og dette vil forsterkes ytterligere ved at flere etater og virkemiddelaktører allerede samarbeider i innsatsgruppene i samfunnsoppdragene.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

- bedre ressursutnyttelse, arealbruk og mer energieffektive verdikjeder
- nye næringsmuligheter og styrket norsk konkurransekraft flere steder i landet
- bedre grunnlag for politikkutforming og virkemiddelbruk som tilrettelegger for industrielle symbioser
- økt andel av økonomien blir sirkulær
- økt nasjonal produksjon av førråvarer
- økt norsk selvforsyning og egenproduserte, kortreiste varer og produkter

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

- aktiv deltakelse fra forskning, næringsliv og offentlig sektor – både på lokalt, regionalt og statlig nivå
- tilstrekkelig volum og langsiktighet i finansiering
- tett samspill mellom virkemiddelaktører og forpliktelse til deltagelse over tid

Finansiering

Det foreslås en satsing på til sammen 100 mill. kroner i 2028 finansiert av KLD, NFD, LMD, ED hvorav 30 mill. kroner er vekst og 70 mill. kroner er omprioritering innenfor estimert tilsagnsramme.

Foreslått fordeling av finansieringen er

- 25 mill. kroner fra KLD, hvorav 15 mill. er vekst og 10 mill. er omprioritering
- 25 mill. kroner fra NFD, hvorav alt er omprioritering
- 25 mill. kroner fra LMD, hvorav 15 mill. vekst og 10 mill. er omprioritering
- 25 mill. kroner fra ED, hvorav alt er omprioritering

Ingen barn og unge utenfor!

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Mange barn og unge opplever utenforskap på sentrale arenaer for utvikling, læring og deltagelse - i barnehage og skole, i fritidsaktiviteter, i overgangen til arbeid og i møte med offentlige tjenester. Utenforskap blant barn og unge er en betydelig samfunnsutfordring i vår tid og rammer barn og unge fra alle sosioøkonomiske grupper. Problemet er sammensatt og henger tett sammen med sosial og økonomisk ulikhet, psykisk og fysisk helse, svake overganger mellom livsfaser og tjenester, og manglende tilgang til stabile og inkluderende fellesskap. Trygge bo- og nærmiljøer og tilgang til

møteplasser og tjenester er grunnleggende for barn og unges deltakelse, tilhørighet og livsmuligheter⁵⁰. Det samme gjelder deltakelse i kultur-, fritids- og frivillighetsarenaer⁵².

Sosial ulikhet preger barns og unges oppvekstvilkår og muligheter for deltakelse⁵³. Barn og unge i familier med vedvarende lav inntekt har høyere risiko for dårligere levekår, lavere skoleresultater, redusert deltakelse og senere svakere tilknytning til arbeid⁵⁴.

Samtidig mangler vi kunnskap på flere sentrale områder. Det gjelder blant annet hvilke tiltak som virker, for hvem og under hvilke betingelser, hvordan beslutningsprosesser, rettslige og organisatoriske rammer påvirker kvaliteten og samordningen i innsatsen rundt barn og unge, og hvilke barrierer som hindrer deltakelse. Det er også behov for mer kunnskap om hvordan digitalisering, sosiale medier og endrede oppvekstforhold påvirker deltakelse tilhørighet og risiko for utenforskap, og om hvilke tiltak som bidrar til varig inkludering.⁵⁶

Konsekvensene av utenforskap er store både for den enkelte og for samfunnet. Tidlig marginalisering kan få langvarige følger for livskvalitet, tilhørighet, utdanning, arbeid og helse. Samfunnsøkonomisk er marginalisering og utenforskap estimert til å koste 73 mrd. kroner årlig⁵⁷. I tillegg kommer store menneskelige og samfunnsøkonomiske kostnader knyttet til kriminalitet⁵⁸. Økningen i barne- og ungdomskriminalitet understreker at manglende tidlig og samordnet innsats kan få alvorlige konsekvenser både for den enkelte, for dem som rammes av kriminaliteten, og samfunnet. Når kunnskapen om effektive tiltak er for svak og innsatsen for lite samordnet, øker risikoen for at barn og unge ikke får den støtten de trenger tidlig nok.

Regjeringen har satt en nullvisjon for utenforskap blant barn og unge gjennom samfunnsoppdraget «Ingen barn og unge utenfor!», med mål om å redusere utenforskap blant barn og unge betydelig innen 2035⁵⁹. Dette bygger videre på målene om sosial bærekraft og like muligheter i blant annet *Plan for Norge*⁶⁰, og Meld. St. 13 (2018–2019) *Muligheter for alle – Fordeling og sosial bærekraft*⁶¹, hvor trygg og god omsorg framheves som grunnleggende for barns utvikling, deltakelse og livsmuligheter. Skall disse målene nås trengs et vesentlig sterkere kunnskapsgrunnlag om årsaker til utenforskap, hvilke tiltak som virker, og om hvordan tjenester og sektorer kan samordnes bedre. Flere offentlige og private aktører over hele landet bidrar årlig gjennom tilskuddsordninger, forskning og andre satsinger til å styrke inkluderingen av barn og unge. Fra 2026 samles flere tilskudd rettet mot inkludering av barn og unge i *Kommunalt forebyggingsprogram for barn og unge*⁶², samtidig som direktorater, NAV, kommuner og private stiftelser finansierer og støtter ulike tiltak og ordninger på feltet. Forskningsrådets særskilte bidrag er å utvikle et sektoroverskridende kunnskapsgrunnlag som ser barn og unges livssituasjon, ulike tjenester og innsatsområder i sammenheng. Slik kan

⁵⁰ Meld. St. 13 (2023–2024) Bustadmeldinga - Ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk for heile landet

⁵¹ Agenda Kaupang (2024) *Kartlegging av behov for forskning innan areal- og samfunnsplanlegging, kart og geodata*

⁵² Meld. St. 10 (2024–2025) *Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig - Den statlege frivilligheitspolitikken og Meld. St. 18 (2020–2021) Opplæve, skape, dele - Kunst og kultur for, med og av barn og unge*

⁵³ *Alle inkludert! Handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter* (2024–2026)

⁵⁴ *En barndom for livet - Økt tilhørighet, mestring og læring for barn i fattige familier*. Ekspertgruppe om barn i fattige familier, (revidert versjon desember 2024)

⁵⁵ Meld. St. 13 (2018–2019) *Muligheter for alle – Fordeling og sosial bærekraft*

⁵⁶ *Ut av blindsonene – Strategi for et samlet kunnskapsløft for barn og unge*. Norges Forskningsråd (2021)

⁵⁷ [Samfunnsøkonomisk vurdering av marginalisering og utenforskap](#), Oslo Economics, Christer Hyggen og Tyra Ekhaugen (2021)

⁵⁸ Meld. St. 34 (2020–2021) *Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet*

⁵⁹ Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn*

⁶⁰ <https://www.regjeringen.no/contentassets/66a93755b6f04e0494d842ec64d42fd9/regjeringens-plan-for-norge.pdf>

⁶¹ Meld. St. 13 (2018–2019) *Muligheter for alle – Fordeling og sosial bærekraft*

⁶² [Tilskuddsordning: Kommunalt forebyggingsprogram for barn og unge | Bufdir](#)

forskningen utfylle de øvrige satsingene og gi kunnskap som kan brukes på tvers av sektorer, forvaltningsnivåer og geografiske områder.

Europeisk og internasjonalt finnes relevant forskning og utlysninger, blant annet om sosial inkludering, psykisk helse og overganger mellom utdanning og arbeid⁶³. Feltet er imidlertid ikke like helhetlig prioritert som i det norske samfunnsoppdraget, og internasjonale satsinger dekker derfor ikke behovet for et samlet nasjonalt og tverrsektorielt kunnskapsløft.

Målet er at flere barn og unge opplever tilhørighet og mestring, deltar i fellesskapsarenaer, fullfører utdanning og får bedre forutsetninger for å delta i arbeid og samfunnsliv.

Satsingsforslaget skal bidra til å styrke forskning og innovasjon om og for inkludering av barn og unge. Målet er å utvikle et mer solid og samlet kunnskapsgrunnlag om årsaker til utenforskap, hvilke grupper som er særlig utsatt, og hvilke tiltak, tjenester og samarbeidsformer som virker forebyggende og inkluderende. Satsingsforslaget skal styrke grunnlaget for en mer treffsikker, samordnet og kunnskapsbasert politikk for inkludering av barn og unge.

Hvilke tiltak er relevante?

For å nå målene i samfunnsoppdraget er det behov for tiltak som både utvikler ny kunnskap, styrker bruken av forskning i politikk, tjenester og praksis og bygger kapasitet for langsiktig forskning og innovasjon i forskningsmiljøene og offentlig sektor. Satsingen bør kombinere grunnleggende og anvendt forskning, innovasjon, evalueringer, følgeforskning og implementeringsforskning. Dette kan gi bedre kunnskap om hva som virker, for hvem og under hvilke betingelser, og om hvordan virksomme tiltak kan gjennomføres og tas i bruk i større skala. Langsiktig kompetanse- og kapasitetsbygging, blant annet gjennom offentlig sektor-ph.d., bør inngå som en del av innsatsen.

Forskningsrådet finansierte i perioden 2020-2024 over 300 prosjekter som er relevante for samfunnsoppdraget, og innsatsen på området er siden 2023 styrket med over 300 mill. kroner. Veksten har særlig vært rettet mot samhandling og tiltak i ulike sektorer. Det er likevel betydelige kunnskapshull, særlig om de yngste barna, tidlig innsats, implementering av tiltak og barn og unges egne erfaringer. Det synliggjør et strategisk kunnskapsgap på et område der forebygging må starte tidlig dersom målet er å redusere utenforskap over tid. Samtidig er flere norske forskningsmiljøer på feltet relativt små og fragmenterte, noe som understreker behovet for målrettede tiltak for å styrke kvalitet, kapasitet og mer langsiktig faglig oppbygging.

Et mulig tiltak er å videreføre dagens innsats innenfor eksisterende rammer og utlysninger. Dette kan gi enkelte resultater gjennom etablerte miljøer og virkemidler, men vil i begrenset grad bidra styrke kapasiteten, samordningen og den langsiktige kunnskapsutviklingen som er nødvendig for å nå målene i samfunnsoppdraget. Nyttens vurderes derfor som begrenset sammenlignet med behovet.

Et mer omfattende tiltak er en større målrettet og langsiktig satsing som kombinerer kunnskapsutvikling, innovasjon, evaluering og implementering. Satsingen bør styrke kvalitet og kapasitet i forskningsmiljøene, samarbeidet mellom forskning, forvaltning, tjenester og andre aktører og offentlig sektors kapasitet til å etterspørre, delta i og ta i bruk forskning. Den bør særlig omfatte årsaker til utenforskap, tidlig innsats, tiltak og tjenester, sammensatte utfordringer og samspill på tvers av sektorer. Utfordringsbildets kompleksitet tilsier et tydelig skifte fra fragmenterte

⁶³ Blant annet https://eu-for-children.europa.eu/activities-news/latest/funding-opportunities-2025_en og <https://chance.org/social-transformations-and-resilience-partnership-candidate/> og https://www.oecd.org/en/publications/reducing-inequalities-by-investing-in-early-childhood-education-and-care_b78f8b25-en/full-report/supporting-inclusion-in-early-childhood-education-and-care_92d4759a.html

enkeltinnsatser til større og mer langsiktige FoU-investeringer, og en bred tilnærming.⁶⁴ Dette vil gi et bedre grunnlag for politikktutvikling og for å utvikle, gjennomføre og skalere virksomme tiltak.

Kunnskapsoppsummeringer og analyser er relevante supplerende tiltak. De kan synliggjøre kunnskapsstatus og prioriteringsbehov, gjøre forskningen mer tilgjengelig. Alene vil de imidlertid ikke bygge tilstrekkelig forsknings- eller anvendelseskapasitet eller utvikle nye løsninger i det omfanget samfunnsoppdraget krever.

Styrket internasjonal deltakelse er et annet supplerende tiltak som kan styrke kvalitet, nettverk og norsk deltakelse i Horisont Europa og annet internasjonalt samarbeid.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Forskning om og med barn og unge må ta særlig hensyn til personvern. Deling og gjenbruk av data på området stiller krav til kompetanse om trygg håndtering av konfidensielle data og informasjons-sikkerhet. Videre ivaretar statsstøtteregelverket hensyn knyttet til potensiell deltakelse fra kommersielle aktører og foretak.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Forskningsrådet anbefaler en større, målrettet og flerårig satsing på forskning og innovasjon om inkludering av barn og unge. En videreføring av dagens innsats innenfor eksisterende rammer vil ikke gi tilstrekkelig kapasitet, samordning eller langsiktighet til å nå målene i samfunnsoppdraget. Skal utenforskapet reduseres vesentlig innen 2035, kreves et betydelig taktskifte i kunnskapsutviklingen og en satsing som kombinerer grunnleggende og anvendt forskning, innovasjon, evalueringer, følgeforskning og implementeringsforskning. Satsingen vil bidra til å

- bygge kvalitet, kompetanse og kapasitet i forskningsmiljøene på et felt der forskningsmiljøene i dag delvis er små og fragmenterte
- styrke samspillet mellom forskning, forvaltning og praksis, og bygge offentlig sektors kapasitet til å delta i og ta i bruk forskning, blant annet gjennom offentlig sektor-ph.d.
- styrke omsetningen av forskningsbasert kunnskap til politikk, tjenester og tiltak og legge til rette for at virksomme løsninger kan gjennomføres og tas i bruk i større skala.

Som viktige komplementære tiltak anbefales også:

- En nasjonal kartlegging av eksisterende forskningsmiljøer, kapasitet og kunnskapshull på relevante tematiske områder.
- Sterkere norsk deltakelse i Horisont Europa, NordForsk og annet internasjonalt samarbeid, inkludert aktiv innsats for å løfte barne- og ungdomsperspektiver i europeiske og nordiske forskningsagendaer.

Samlet vil tiltakene gi et mer helhetlig kunnskapsgrunnlag og styrke forutsetningene for å nå målene i samfunnsoppdraget.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

En styrket og flerårig forsknings- og innovasjonsinnsats vil gi bedre grunnlag for å prioritere og gjennomføre virksomme tiltak og forbedre eller avvike tiltak med begrenset effekt. På kort sikt kan dette gi bedre samordning og mer effektiv bruk av offentlige ressurser. På lengre sikt kan tidlige og

⁶⁴ Meld. St. 6 (2019–2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*, Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn* og NOU 2023:27 *Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel*,

mer treffsikker innsats bidra til økt deltakelse i utdanning og arbeid og redusert behov for helse- og velferdstjenester, inntektssikring og kriminalitetsbekjempelse. Når utenforskap er estimert til å koste samfunnet 73 mrd. kroner årlig, kan selv en begrenset reduksjon gi betydelige samfunnsøkonomiske gevinster. Den foreslåtte satsingen skal derfor ikke bare frambringe mer kunnskap, men bidra til at offentlige midler brukes på tiltak og tjenester som gir dokumentert virkning og varige gevinster for den enkelte og samfunnet.

Satsingen vil særlig berøre barn og unge, familiene deres, offentlige tjenester, frivillig sektor og forskningsmiljøene. Virkningene kan bli varige fordi kompetanse, kapasitet og kunnskap bygges opp over tid. Tiltaket krever økte offentlige utgifter på kort sikt, mens gevinstene er usikre og ofte vil komme senere og på andre budsjettområder. Satsingen bør derfor vurderes som en langsiktig investering i bedre måloppnåelse og mer effektiv ressursbruk.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

For å lykkes må satsingen ha et omfang og en tidshorisont som gjør det mulig å bygge kunnskap, kompetanse og kapasitet over tid, og være tydelig forankret i samarbeid mellom forskningsmiljøer, offentlig sektor, tjenestene og frivillig sektor. Samarbeid med kommuner, statlige tjenester, profesjonsutdanninger og sivilsamfunn må stå sentralt, slik at satsingen gir relevans for politikk- og tjenesteutvikling og kan nyttiggjøres raskt. Et godt datagrunnlag, tilgang til relevante data og utvikling av indikatorer for måloppnåelse er også viktige forutsetninger.

Samfunnsoppdraget har gitt feltet økt oppmerksomhet, mobilisering og forankring. Det er avgjørende at dette momentet opprettholdes og videreutvikles gjennom konkrete tiltak som bygger på og tar i bruk kunnskapen som bygges opp gjennom satsingen. Dette forutsetter prioritering og vilje til samarbeid blant alle aktører som deltar i samfunnsoppdraget.

Hvis samfunnsoppdraget skulle miste oppslutning vil det kunne gjøre feltet mer fragmentert, og absorpsjonsmulighetene og samordnet bruk av den nye kunnskapen vanskeligere.

Finansiering

Det foreslås en samlet satsing på 110 mill. kroner i 2028, bestående av 100 mill. kroner i vekst og 10 mill. kroner i omprioritering innenfor eksisterende rammer. Vekstmidlene fordeles med 20 mill. kroner fra BFD, 20 mill. kroner fra AID, 15 mill. kroner fra KD og 15 mill. kroner hver fra HOD, JD, KDD og KUD. Det foreslås at BFDs tilskuddsramme innenfor nullvekst i sin helhet går inn i satsingen. Det foreslås videre en opptrapping fra BFD på ytterligere 20 mill. kroner per år i 2029 og 2030.

Institutsatsing for omstilling i næringsliv og offentlig sektor

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Behovet for omstilling av norsk næringsliv og offentlig sektor er tydelig beskrevet i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning (LTP). Det er behov for etablering av grønnere og mer kunnskaps- og forskningsintensiv næringsvirksomhet og med høyere grad av digitalisering. Knapphet på arbeidskraft og kompetanse, demografiske endringer, behovet for økt digitalisering, klimaendringer og økte krav til sikkerhet og beredskap endrer forutsetningene for offentlig tjenesteyting og forvaltning. Og, ikke minst, må vi evne å ta forskningsresultatene raskere i bruk, både næringslivet og i offentlig sektor.

Norsk næringsliv og offentlig sektor har et omfattende samarbeid med norske forskningsinstitutter. Inntekter fra næringslivet utgjør om lag tredjeparten av de teknisk-industrielle (TI-)instituttene

driftsinntekter. Miljøinstituttene har offentlig sektor som sin viktigste inntektskilde, men deres inntekter fra næringslivet er også betydelige og økende.⁶⁵ Historisk har samarbeidet mellom institutter og bedrifter vært avgjørende for utviklingen av nye næringsområder. Likevel viser SSBs statistikk en nedadgående trend for næringslivets innkjøp av FoU, noe som i noen grad er knyttet i nedgangen i petroleumsrelatert FoU. Instituttene fallende oppdragsinntekter er et av hovedspørsmålene i instituttgjennomgangen i 2026.

I løpet av de siste ti årene har offentlig støtte til UH-sektorens FoU økt betydelig. Også den offentlige støtten til næringslivet har økt. Instituttene ordinære grunnbevilgning har derimot stått mer eller mindre stille de siste ti årene, og som andel av instituttene driftsinntekter ser vi en klar nedgang for flere institutter. Særlig gjelder dette miljøinstituttene, hvis regnskapsførte grunnbevilgning i 2015 utgjorde 14 prosent av driftsinntektene (miljøinstituttene sett under ett), mens den i 2025 var falt til litt under 10 prosent. For TI-instituttene har andelen ligget lavt i hele perioden, og utgjorde i 2025 kun litt over 8 prosent.⁶⁶ Dette er svært mye lavere enn ellers i Europa, der sammenlignbare institutters grunnbevilgning varierer fra rundt 20 til over 50 prosent.⁶⁷

Instituttene har også hatt lavere vekst i antall FoU-årsverk enn de øvrige to sektorene. Dette betyr at instituttene rolle i norsk forskning gradvis er blitt svekket *relativt sett*. Selv om instituttene fortsatt spiller en betydelig rolle i Forskningsrådets satsinger rettes mot næringsliv og offentlig sektor, mener vi at instituttene relative svekkelse er en feil utvikling i en tid med sterkt behov for fornyelse i næringsliv og offentlig sektor, og dermed behov for mer samarbeid og samskaping mellom forskningsinstitutter næringslivet og i offentlig sektor.

Dette budsjettinnspillet er et bidrag for å snu denne ikke-intenderte, relative svekkelsen av instituttene rolle i forskningssystemet. Det tar utgangspunkt i at norske forskningsinstitusjoner i større grad enn i dag må kunne levere en forskningsdrevet kunnskapsbase for omstilling og ny næringsutvikling, særlig innenfor grønn og digital omstilling. Instituttene svært lave grunnbevilgning gjør det i dag utfordrende å etablere ny kunnskap på områder der det ennå ikke finnes et etablert og betalingsdyktig næringsliv så vel som manglene betalingsevne hos offentlig brukere av instituttene tjenester.

Budsjettinnspillet knytter i første rekke an til målområdet «Styrket konkurransekraft og innovasjonsevne» i Forskningsrådets reviderte strategi, men har også høy relevans for målområdene «Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft» og «Velfungerende forskningssystem».

Hvilke tiltak er relevante?

Styrket innsats gjennom Forskningsrådet på fremvoksende, men til dels FoU-umodne, næringsområder kan stimuleres gjennom ulike, men kompletterende, tiltak. I) Et av disse er i) økte budsjetter til Forskningsrådets næringsrettede satsinger. Forskningsrådet løfter ii) utfordringene i offentlig sektor i flere satsingsforslag, og særlig ett av dem peker på systemutfordringer gjennom sitt mål om «å etablere varig forsknings-, innovasjons-, implementering- og skaleringskapasitet» i offentlig sektor.⁶⁸ Men også iii) norsk deltagelse i EUs rammeprogrammer og iv) økt grunnbevilgning til forskningsinstituttene, inngår i paletten av kompletterende tiltak.

⁶⁵ [Årsrapport 2025 for forsknings- institutter omfattet av retningslinjer for statlig grunnbevilgning](#), side 8-9.

Forskningsrådet juni 2026. Begrepet «driftsinntekter» brukt i brøtteksten er instituttene samlede inntekter fratrukket finansinntekter og inntekter overført til andre i samarbeidsprosjekter mellom flere forskningsinstitusjoner.

⁶⁶ [Årsrapport 2025 for forsknings- institutter omfattet av retningslinjer for statlig grunnbevilgning](#), side 13.

Forskningsrådet juni 2026. Tilsvarende tall for primærnærings- og de samfunnsvitenskapelige instituttene i 2025 var henholdsvis 13 og 17 prosent.

⁶⁷ [Forskningsinstituttene fellesarena ønsker seg en høyere statlig grunnbevilgning](#). Forskningspolitikk, 23.03.2023.

⁶⁸ Satsingsforslaget har tittel «Forskning- og innovasjon for en omstillingsdyktig offentlig sektor».

Forskningsrådets næringsrettede utlysninger (i) krever normalt betydelig egenfinansiering fra bedrifter. Likevel ser vi stor tilskning, ikke bare fra etablert næringsliv, men i økende grad også fra fremvoksende næringer og fra små og relativt nyetablerte bedrifter. For bredden av søkerne er instituttene den største FoU-partneren. Dagens budsjetter begrenser imidlertid andelen innvilgede prosjekter til kun 15 prosent når vi kun ser på den brede industri- og tjenesteseareaen. Langt fra alle klart støtteverdige søknader kan derfor motta støtte, noe som i sin tur begrenser muligheten til å utnytte instituttenes kunnskap og rolle i å dele kunnskap. Dette adresseres i andre deler av Forskningsrådets budsjettinnspill.

Satsingsforslaget rettet mot offentlig sektor nevnt ovenfor (ii) har som en av sine målsettinger å «styrke offentlige virksomheters evne til å identifisere egne kunnskapsbehov og etterspørre, forstå, utvikle og bruke forskning og ny teknologi». Dette knytter an til problemstillinger omtalt i vårt notat *Ta kunnskap raskere i bruk*,⁶⁹ bl.a. at «eierskap til kunnskapen ... ofte [er] en forutsetning for at den skal bli brukt». I tråd med dette ser Forskningsrådet at forskningsinstituttene har et stort og uforløst potensial til å bidra til enda mer til omstilling gjennom ordninger som finansierer også starten av implementeringsfasen, etter at forskningsresultatene er rapportert, vitenskapelig kvalitetssikret og anerkjent av de som har ansvar for å implementere ny kunnskap

EU-prosjekter (iii) er svært viktig for instituttenes kompetanseoppbygging for å imøtekomme behov både i eksisterende og fremtidig næringsliv og offentlig sektor. Nøkkelen til dette ligger i å opprettholde instituttenes økonomiske rammevilkår for deltagelse i EU-prosjekter, spesielt Retur-EU-ordningen, se eget bursjettinnspill knyttet til dette.

Behovet for økt grunnbevilgning (iv) er begrunnet i at norske forskningsinstitutter har betydelig lavere grunnbevilgning enn tilsvarende institutter i andre land. Oppsiden av dette er en instituttsektor med betydelig oppmerksomhet rettet mot FoU-behovet i det etablerte næringslivet, og i nytt næringsliv med vilje og evne til å trekke FoU-partnere inn i prosjektene. FoU rettet mot ufødt og lite betalingsdyktig næringsliv og aktører i offentlig sektor med lav betalingsevne blir derimot svært krevende. Instituttene har i dag ikke økonomiske rammebetingelser til selv å bidra så mye som ønskelig. Instituttenes kapasitet til omstilling av næringsliv og offentlig sektor bør derfor trappes opp, spesielt i TI- og miljøinstituttene, som i dag har lavest grunnbevilgning. Dette støttes i flere uavhengige rapporter, bl.a. fra OECD.⁷⁰

I vårt innspill til instituttgjennomgangen (februar 2026) er Forskningsrådet tydelig på at «Norge trenger institutter som er tydelig forankret i 1) vitenskapelig kvalitet, 2) en uavhengig kunnskapsutvikling som følger forskningens normer og 3) samtidig tar utgangspunkt i instituttenes rolle for å fremme omstilling.» En forutsetning for at instituttsektoren skal kunne fylle en slik rolle er at grunnbevilgningen ikke er så lav at sektoren mister selvstendighet og i for stor grad beveger seg inn i konsulentbransjens domene.

Forskningsrådet mener at økt grunnbevilgning kan skje gjennom en strategisk komponent som fremmer utvalgte forskningspolitiske mål. Opptrappingen kan derfor skje innenfor spesifikke innsatsområder som er sentrale for omstillingsbehovene i næringsliv og offentlig sektor. Økt grunnbevilgning vil gi instituttene større mulighet enn i dag til å kunne bidra til ny teknologi på områder hvor det i dag *ikke* finnes nok betalingsdyktig næringsliv, og som derfor heller ikke søker

⁶⁹ Notat fra Forskningsrådet til Kunnskapsdepartementet 24.04.2024. Ref. 23/4367-13 (u.off. §15. 2 ledd).

⁷⁰ Både Forskningsrådets evaluering av TI-instituttene i 2016 og OECD Science, Technology and Innovation Outlook fra samme år uttrykker bekymring for instituttenes evne og mulighet til i tilfredsstillende grad å kunne være drivere for omstilling. Videre påpeker OECD i sitt innspill til revisjonen av LTP at begrenset samarbeid mellom næringsliv og forskningsinstitusjoner er en svakhet i det norske forsknings- og innovasjonssystemet.

midler fra Forskningsrådets næringsrettede satsinger eller setter ut oppdrag til instituttene. Stikkord er grønn vekst og digitalisering, særlig innenfor kunnskaps- og forskningsintensiv næringsvirksomhet. Den geopolitiske utviklingen identifiserer forsvarsevne og beredskap som andre viktige, strategiske satsingsområder. Det er dessuten et utnyttet potensial i instituttsektoren for helseforskning og utvikling av flere sider av velferdsstaten.

Økt grunnbevilgning kan også være øremerket selve koblingen mellom instituttene forskningstjenester og det kunnskapsbehov offentlig sektor har for å løse sine utfordringer. Selv om slik operasjonalisering primært hører hjemme i de spesifikke FoU-prosjekter, oppfatter Forskningsrådet et behov for tettere og mer inngående dialog om hva utfordringene faktisk består i og hvordan forskning kan bidra til løsninger.⁷¹

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Se avsnittet ovenfor.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

I tillegg til å foreslå økte budsjetter for Forskningsrådets satsinger rettet direkte mot næringsliv og offentlig sektor (se egne satsingsforslag), mener Forskningsrådet at grunnbevilgningen til instituttene er så lav at den ikke gir instituttene mulighet til å utøve sitt samfunnsoppdrag på en optimal måte. Særlig gjelder dette TI- og miljøinstituttene, som med en grunnbevilgning på henholdsvis 8 og 10 prosent av driftsinntektene i 2025, ikke har tilstrekkelige muligheter til å delta i utviklingen av fagområder der det i dag er få, for små, og for lite betalingsdyktige aktører i næringsliv og offentlig sektor.

En instituttsektor med høyere forskningsmessig grunnlag for omstilling vil dessuten kunne ta sterkere del enn i dag i FoU relevant for spirende og nytt næringsliv, og bidra til spredning av kunnskap til nye aktører i næringsliv og offentlig sektor. En instituttsektor med høyere grunnbevilgning vil dessuten stå enda sterkere i konkurransen om EUs o.a. internasjonale forskningsmidler. Instituttene utstrakte samarbeid med norsk næringsliv og offentlig sektor i EU-prosjekter er en viktig del av dette.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Norske forskningsinstitutter er opptatt av at deres forskning anvendes av oppdragsgivere og samarbeidspartnere i næringsliv og offentlig sektor. Instituttene er i en unik posisjon for å koble forskning og innovasjon med samfunnets behov. Deres utstrakte samarbeid og spesialisering mot tema snarere enn fagdisiplin gjør dem særlig egnet til å levere FoU for nødvendig omstilling av norsk næringsliv og offentlig sektor. Gjennom økt grunnbevilgning øremerket problemstillinger relevant for innovasjon og omstilling, får instituttene større evne og mulighet til være drivere for slik omstilling.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Satsingen forutsetter tilgang på kvalifisert personell. Økningen innebærer primært en styrking av eksisterende kompetansemiljø, dels gjennom instituttene interne reallokering og dels gjennom rekruttering. Gitt instituttene eksisterende kompetanse og deres attraktivitet i arbeidsmarkedet, er det grunn til å tro at de vil lykkes med å bygge den nødvendige kapasitet. I perioden 2016-2025 økte TI- og miljøinstituttene antall årsverk med henholdsvis 328 og 479, til 3145 og 1490 i 2025.⁷²

⁷¹ Vi understreker at vi her ikke legger opp til å finansiere innsalg av oppdrag og økonomisk aktivitet overfor offentlig sektor gjennom økt grunnbevilgning. Her er det primært tale om økt gjensidig forståelse av hva det kan være mulig å få til sammen.

⁷² [Årsrapport 2025 for forsknings- institutter omfattet av retningslinjer for statlig grunnbevilgning](#), side 21-22. Forskningsrådet juni 2026.

Finansiering

Grunnbevilgningen til TI- og miljøinstituttene kommer fra henholdsvis NFD og KLD. Den var i 2025 på henholdsvis 553 og 248 mill. kroner og har ikke økt i realverdi de siste årene. Den bør gradvis trappes opp til et nivå svarende til ca. 15 prosent av netto driftsinntekter. Hvis vi antar samme inntektsnivå som i dag, svarer dette til en økning på totalt ca. 484 og 120 mill. kroner fra 2025-nivået for henholdsvis TI- og miljøinstituttene.⁷³

Vi foreslår en gradvis opptrapping mot beløpene i avsnittet ovenfor over fire år, med en fjerdedel hvert år, dvs. henholdsvis ca. **120 mill. kroner (NFD)** og **30 mill. kroner (KLD)**. Forskningsrådet har notert seg at i KLD sitt budsjettforslag for 2027 at miljøinstituttens grunnbevilgning foreslått økt med 14,4 prosent. Denne økningen innebærer at miljøinstituttens grunnbevilgning neste år vil utgjøre anslagsvis drøye 11 prosent av miljøinstituttens netto driftskostnader («alt annet likt» som i 2025). Dette er en utvikling i riktig retning.

Forskningsrådet foreslår en økning i på **50 mill. kroner fra KD** som skal styrke dialogen mellom instituttene og deres brukere i offentlig sektor. Bruken av midlene skal rettes mot koblingen mellom instituttens forskningstjenester og det kunnskapsbehov offentlig sektor har for å løse sine utfordringer. Det gjenstår å operasjonalisere hvordan denne delen av en eventuell økning i grunnbevilgning skal tildeles, herunder om den skal deles på alle institutter eller øremerkes enkelte arenaer.

Klimarobuste samfunn i en urolig verden

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Regjeringens plan for Norge 2025–2029⁷⁴ understreker behovet for kunnskap, forskning og teknologiutvikling for å nå klimamålene og klimatilpasningen. Klimatilpasning står også sentralt i Parisavtalen gjennom ulike tilpasningsmål som «*Global Goal on Adaptation*⁷⁵» og i samfunnsoppdraget om klimatilpasning i Horisont Europa: «*Adaptation to Climate Change*⁷⁶». Norges klimaforpliktelser må også ses i sammenheng med samarbeid med EU⁷⁷.

Samfunnet må redusere klimarisiko og sårbarhet i natur, næringsliv og samfunn og samtidig håndtere økende geopolitisk uro som påvirker forsyningslinjer og innsatsfaktorer. Det er behov for å kunne planlegge, prioritere og gjøre kunnskapsbaserte avveininger for å kunne ta riktige og effektive beslutninger. Gjennomføring av klimatilpasning og klimaomstilling bremses i dag av flere faktorer:

Observasjoner og data. Globale klima- og jordobservasjonssystemer er fundamentet for modeller, scenarier, framskrivninger, varsling, risikovurderinger og klimatjenester, men svekkes av fragmentert styring, kortsiktig finansiering og geopolitisk uro. Langsiktig observasjonsinfrastruktur må behandles

⁷³ Beløpene 484 og 120 mill. kroner er beregnet slik: TI-instituttens samlede, regnskapsførte driftsinntekter (definert i tidligere fotnote) i 2025 var på 6913 mill. kroner, hvorav 15 % svarer til ca. 1037 mill. kroner. Utbetalt grunnbevilgning samme år var på 553 mill. som er 484 (= 1037 – 553) mill. kroner lavere enn 15 % av driftsinntektene. Tilsvarende tall for miljøinstituttene i 2025: Driftsinntekter: 2452 mill. kroner, hvorav 15 % svarer til 368 mill. kroner; utbetalt grunnbevilgning: 248 mill. kroner.

⁷⁴ [Regjeringens plan for Norge \(2025–29\)](#)

⁷⁵ <https://unfccc.int/topics/adaptation-and-resilience/workstreams/gga>

⁷⁶ <https://horizoneuropencppportal.eu/ncp-networks/eu-missions-he/adaptation-climate-change>

⁷⁷ Klimamelding 2035 – på vei mot lavutslippssamfunnet Meld. St. 25 (2024–2025)

som kritisk samfunnsinfrastruktur⁷⁸ og som en grunnleggende forutsetning for klimatilpasning og samfunnsberedskap.

Skader, tiltak og samfunnsøkonomi. Svakt datagrunnlag om skader og effekter av tiltak, manglende indikatorer og få systematiske samfunnsøkonomiske vurderinger^{79 80} gjør det vanskelig å vite hva som bør prioriteres hvor og når. Ekstremvær utgjør stor fremtidig risiko⁸¹ og har allerede gitt store tap i Norge^{80 82}, mens klimatilpasning historisk har vært underfinansiert.

Beslutningsrelevant kunnskap. Ansvar, virkemidler og kunnskap er for svakt samordnet og operasjonalisert⁸³, og tilgjengelig kunnskap omsettes ikke raskt nok i handling, særlig lokalt **Feil! Bokmerke er ikke definert..** Det er manglende virkemiddelpakker for ulike omstillingsveivalg og tilstrekkelig kunnskap om fordelings-virkninger, særlig når beslutninger må tas under betydelig usikkerhet ⁷⁷**Feil! Bokmerke er ikke definert..** Usikkerhet, særlig der sammensatte hendelser opptrer samtidig eller i kjede er svakt belyst i eksisterende kunnskaps-grunnlag ^{79, 84}. Klimadata og kunnskap må operasjonaliseres for kommuner, forvaltning og næringsliv⁷⁷, også som grunnlag for kunstig intelligens og avanserte modeller⁸³

Omstilling og overgangsrisiko. Manglende eller forsinket omstilling kan gi økende overgangsrisiko for Norge – eksempelvis gjennom plutselige behov for rask og inngripende ny politikk, reguleringer, endringer i etterspørsel, pris og rammevilkår, og dermed risiko for verdifall, tap av konkurranseevne og svekket økonomisk handlingsrom⁸⁵. Rammevilkår for næringsliv og samfunnsendring påvirkes i tillegg i stor grad av EU-regelverk og globale avtaler⁷⁷, globale verdikjeder, handel, og finansmarkeder, migrasjon og forsyningslinjer^{82 85}. Stor overgangsrisiko hindrer en kostnadseffektiv, smart og rettferdig omstilling.

Tillitt og legitimitet. Press mot vitenskapelige institusjoner internasjonalt og fallende tillit til klimaforskning og fornybar energi i Norge⁸⁶ utgjør en alvorlig utfordring for kunnskapsbasert politikk og langsiktig omstilling. De store kuttene i klimaforskningen i USA⁸⁷, retorikk og holdninger har dominoeffekter som kan få dramatiske konsekvenser for vår evne til å forstå endringene som skjer og utvikle tiltak som virker.

Geopolitikk og samarbeid. Krig, konflikt og internasjonal fragmentering kan redusere forskningssamarbeid, koordinering⁸⁸, institusjonell kapasitet og investeringer⁸⁹ i langsiktige klimatiltak. Dette svekker både beredskap og tempoet i omstillingen.

Mål for satsingen

Satsingens overordnede mål er å styrke samfunnets evne til å omstille seg, vurdere konsekvenser, kostnader og effekter av klimatilpasningstiltak, håndtere risiko og gjennomføre en kunnskapsbasert klimatilpasning i en tid preget av økende usikkerhet og sammensatte utfordringer. Dette innebærer å

⁷⁸ GCOS Stocktake Workshop Summary Report (Draft)

⁷⁹ Klimarapport Finans Norge 2025

⁸⁰ Tryggare framtid – førebudd på flaum og skred Meld. St. 27 (2023–2024)

⁸¹ [WEF Global Risks Report 2025.pdf](#)

⁸² Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn Meld. St. 26 (2022–2023)

⁸³ KLDs kunnskapsstrategi 2025–2030

⁸⁴ Vista Analyse – klimalitteratur (2025)

⁸⁵ NOU 2024: 2 I samspill med naturen

⁸⁶ [Befolkningsundersøkelse 2025](#)

⁸⁷ [The Trump administration has shut down more than 100 climate studies | MIT Technology Review](#)

⁸⁸ [IPCC AR6 WGII – Impacts, Adaptation and Vulnerability \(2022\)](#)

⁸⁹ [Climate Security Mechanism Progress Report 2023 \(UNDP/UNEP/DPPA/DPO\)](#)

utvikle et helhetlig og beslutningsrelevant kunnskapsgrunnlag som gjør det mulig å forebygge sårbarhet, redusere risiko og bygge robuste samfunnsfunksjoner.

Satsingen skal bidra til kunnskap og teknologi for mer treffsikre prioriteringer, økt gjennomføringsevne og bedre samspill mellom forskning, forvaltning, næringsliv og samfunn i tillegg til styrket og målrettet internasjonalt arbeid.

Hvilke tiltak er relevante?

Følgende tiltak er viktig for å nå målet om et klimarobust og klimatilpasset samfunn:

Observasjoner, modeller og beslutningsrelevant klimakunnskap. Styrking av selve kunnskapsgrunnlaget for klimatilpasning, herunder forskning og utvikling knyttet til observasjoner, integrerte observasjonssystemer, infrastruktur, modeller, scenarioer og fremskrivninger, både nasjonalt og i internasjonalt samarbeid. Særlig er det viktig å videreutvikle nedskalering og usikkerhetshåndtering i klimaframskrivninger for kommunalt og regionalt nivå (knyttet til håndtering av vann, ekstremnedbør, flom og skred, marine hetebølger, økende havnivå mm.)⁹⁰.

Klimarisiko, tap og skade og samfunnsøkonomiske analyser. Tiltaket innebærer bedre innsikt i relasjon mellom kostnader, nytte og usikkerhet knyttet til klimatilpasning (hva, hvor, når) og utvikle et bedre grunnlag for å identifisere sårbare sektorer og regioner, vurdere effekten av forebyggende tiltak, samfunnsøkonomisk nytte og forstå samspill mellom risikoer, samvirkende effekter og systemiske konsekvenser over tid.

Omstilling, næringsutvikling og regional kapasitet. Tiltaket innebærer å styrke kunnskapsgrunnlaget om hvordan klimatilpasning kan redusere overgangsrisiko og bedre omstillingskapasitet (struktur, kompetanse mm.) i næringsliv og offentlig sektor. Det er nødvendig med en kunnskapsinnsats for strategiske valg om retning, tempo og virkemiddelbruk for å sikre at Norge ikke forblir låst i nærings- og forvaltningsmodeller som hemmer eller motarbeider tilpasning og omstilling som hemmer utvikling av norsk økonomi på lang sikt.

Omstilling, næringsutvikling og regional kapasitet. Tiltaket innebærer å styrke kunnskapsgrunnlaget om hvordan styringssystemer, lovverk, virkemidler og institusjoner kan tilpasses klimaomstillingen og hvordan klimatilpasning faktisk kan gjennomføres i nødvendig tempo, på tvers av sektorer og styringsnivåer særlig under usikkerhet, tidspress og motstridende hensyn lokalt, regionalt og nasjonalt. Satsingen skal styrke samskaping med grupper som deltar lite i dag, og tverr- og transfaglig forskning som kombinerer naturvitenskap, samfunnsvitenskap, teknologi, kultur, humaniora og lokal kunnskap for å styrke tillit, risikoforståelse og legitimitet i klimatilpasningsarbeidet. Videreutvikling av kunnskap om fordelingsvirkninger av klimatilpasning, inkludert hvem som bærer kostnader og nytte, og hvordan dette påvirker rettferdighet, likestilling og samfunnsaksept vil være nyttig i et slikt perspektiv.

Sikkerhet, beredskap og robusthet. Tiltaket skal styrke forskning på sammensatte hendelser og kriser der klimaendringer virker sammen med geopolitisk uro, naturfare og svikt i forsyningskjeder (mat/energi etc.) eller kritisk infrastruktur (digital og fysisk). Klimarisiko bør integreres tydeligere i beredskaps- og sikkerhetstenkning ved at klimadata, scenarioer og framskrivninger må kunne brukes operativt i beredskap og krisehåndtering. Innovasjon og teknologiutvikling knyttet til varslings- og

⁹⁰ [Klima i Norge; kunnskapsgrunnlag om klimaendringer i Norge for klimatilpasning](#)

overvåkningssystemer – med mer bruk av muliggjørende teknologier og KI innenfor klimatilpasning er et viktig tiltak.

Internasjonalt samarbeid og globale sammenhenger. Tiltaket skal bidra til å styrke samarbeid, kunnskapsutveksling og en forståelse av at globale sammenhenger er avgjørende for å dekke norske kunnskapsbehov⁸³ og for at klimatilpasningen skal lykkes. Å styrke norsk deltakelse i internasjonale kunnskaps- og forskningssamarbeid knyttet til observasjonssystemer, infrastruktur og utvikling av klimaframskrivninger og scenarioer vil kunne opprettholde aktivitet på de forskingsområdene hvor Norge allerede er ledende i dag og samtidig reduserer risiko på de områdene vi er meget sårbare, eksempelvis bortfall av, eller redusert tilgang til, amerikanske data, modeller eller kompetanse.

Det er et mål om å støtte opp omkring og forsterke samarbeidet med europeiske partnere, samt støtte opp under eksisterende internasjonale kunnskapsplattformer (Forsk Joint Programming Initiative Climate, Mission Climate Adaptation og Mission Cities, Partnerskapene Driving Urban Transition og Social Transformations and Resilience). Samarbeid med land som treffes hardest av klimaendringene, ofte i det globale sør, som selv ikke har kapasitet, ressurser eller teknologi til å utvikle løsninger for klimatilpasning er også et mål.

Storskala, sektorovergripende virkemidler. En sentersatsing vil kunne styrke forskningens samfunnseffekt innen klimatilpasning og klimaomstilling. Gjennom langsiktig finansiering, samlet innsats og organisering som samler forskere, forvaltning, næringsliv og andre brukere, gir sentre et rammeverk for å utvikle sammenhengende kunnskapsløp fra data og overvåkning, til analyse, utvikling, testing og implementering av tiltak. De legger til rette for tverrfaglig integrasjon og gjør det mulig å bygge varige kapasiteter og samarbeidsstrukturer. På denne måten øker sannsynligheten for at forskningen faktisk gir grunnlag for beslutninger og tiltak med effekt i samfunnet.

Et nasjonalt samfunnsoppdrag på klima vil kunne legge til rette for helhetlige løsninger og bidra til en raskere vei fra kunnskap til handling ved å koble forskning tettere til politikk, forvaltning, innovasjon og praksis. Et samfunnsoppdrag kan fungere som et samlende og koordinerende lag rundt forskning, innovasjon og eksisterende virkemidler i norsk klimapolitikk, forsterke effekten av pågående innsats, redusere fragmentering og bidra til raskere utvikling, skalering og implementering av løsninger. Evalueringen av EUs Climate Adaptation Mission⁹¹ viser at denne tilnærmingen er særlig godt egnet for komplekse og sektorovergripende utfordringer som krever samspill mellom forskning, myndigheter, næringsliv og lokalsamfunn. Evalueringen konkluderer med at Mission-tilnærmingen har bidratt til systemendringer som ikke ville vært mulig gjennom tradisjonelle prosjektbaserte virkemidler alene, blant annet ved å etablere varige økosystemer for samskiping, implementering og skalering av løsninger. Norske miljøer har gjort det svært godt i EUs samfunnsoppdrag på klimatilpasning, og Forskningsrådet har samtidig erfaring fra etablering og oppfølging av nasjonale samfunnsoppdrag. Dette gir et solid grunnlag for å utvikle et nasjonalt samfunnsoppdrag for klimatilpasning.

Det er et mål å teste og/eller videreutvikle virkemidler som knytter forskningen til konkrete case, piloter etc., enten tematiske, geografiske eller sektorbaserte. Erfaringer fra EU tilsier at slike case kan fungere som integrerte læringsarenaer der ulike deler av forskningskjeden – fra grunnforskning til anvendelse, eksperimentering og implementering – utvikles og vurderes i sammenheng.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Tiltakene reiser ingen prinsipielle spørsmål.

⁹¹ [EU Missions drive systemic change, new assessment shows](#)

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Det er behov for å se på klimaforskningen ut fra en integrert systemforståelse, ikke som en lineær kjede der klimasystem, effekter, tilpasning og omstilling behandles hver for seg. Risiko bestemmes av klima, eksponering og sårbarhet, mens tiltak påvirker framtidig risiko og behovet for data og analyser. Data og modeller må derfor utvikles i tett samspill med beslutningstakernes behov. Det anbefales helhetlig og større satsinger som kombinerer ulike tiltak mot et felles mål. En kombinasjon av senter og samfunnsoppdrag vil kunne bidra til dette, også for å samle insentiver fra mindre tradisjonelle utlysninger. Å utforske nye virkemidler er også viktig. Tematisk vil vi prioritere utvikling av anvendt og beslutningsrelevant kunnskap i tråd med overnevnte tiltak. Internasjonalt samarbeid vil være sentralt for alle tiltak.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Satsingen skal bidra til at Norge når sine klimamål, at samfunnet er beredt de endringene som kommer og at befolkningen og næringslivet bidrar til og får sin del av mulighetene som omstilling til et lavutslippssamfunn vil gi. Norge videreutvikler sin ledende posisjon innenfor klimaforskning, men blir mer robust for geopolitisk uro og redusert klimainnsats i andre land. Dette vil styrke Norges posisjon internasjonalt og sikre data vi selv er avhengig av for å gjennomføre omstillingen nasjonalt. Økt internasjonalt samarbeid knyttet til omstilling og tilpasning vil også styrke Norges posisjon som en trygg, troverdig partner og styrke våre relasjoner til solide forsknings- og teknologimiljøer.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Norge har internasjonalt ledende miljøer knyttet til flere sider av klimaforskningen. Norge gjør det også meget godt i det europeiske rammeprogrammets utlysninger, samt relevante utlysninger i partnerskap. Det antas derfor at det er stor kapasitet til å absorbere vekst.

Vellykket gjennomføring krever likevel: sektorovergripende samarbeid mellom departementer og forvaltning; felles prioritering og finansiering på tvers av porteføljer; mobilisering av kommuner, næringsliv og sivilsamfunn; et samordnet virkemiddelapparat fra grunnforskning til implementering; robust finansiering av forskningsinfrastruktur, datalagring og tungregnekapasitet; og langsiktig arbeid med tillit til forskning og klima- og energikunnskap.

Finansiering

Det foreslås en satsing på til sammen 200 mill. kroner i 2028 hvorav 120 mill. kroner er vekst og 80 mill. kroner er omprioritering innenfor estimert tilsagnsramme. Det foreslås følgende fordeling per departement:

- KLD – 40 mill. kroner vekst og 40 mill. kroner i omprioritering
- ED – 20 mill. kroner i vekst
- KD – 20 mill. kroner i omprioritering
- KDD – 20 mill. kroner i vekst
- LMD – 20 mill. kroner i vekst
- NFD – 20 mill. kroner i omprioritering
- SD – 20 mill. kroner i vekst

Den grunnleggende klimaforskningen ligger sentralt plassert hos KLD, men tilpasning og omstilling er et nasjonalt, sektorovergripende ansvar. Klimatilpasning må i stor grad ha tydelig forankring og relevans på lokalt og regionalt nivå. Kommuner, lokalbefolkning og næringsliv må føle eierskap og

ansvar for de løsninger og tiltak som gjennomføres. Dette taler for en ny, sektorovergripende satsing på et helt annet nivå enn vi har fått til foreløpig.

Kritiske dype teknologier for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Norge trenger mer kapasitet innenfor kritiske dype teknologier, dvs. forskningsbaserte komplekse teknologier med mulig store samfunns- og næringseffekter. Solid teknologiinnsikt, avansert forskningsinfrastruktur og høy kompetanse er avgjørende for sikkerhet og suverenitet, forsvar og beredskap, samt verdiskaping og konkurransekraft. Dype teknologier er også en driver for det grønne og digitale skiftet i næringsliv og offentlig sektor. En målrettet og langsiktig innsats for å bygge kvalitet og kapasitet innenfor dype teknologer vil gi landet, forskningsinstitusjonene og næringsliv kritisk nødvendig kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft. Norsk dyp teknologi-soliditet er en døråpner for internasjonalt forskningssamarbeid, kommersielle verdikjeder og risikokapital.

Dype teknologier er brede, generiske teknologiområder med anvendelser på tvers av sektorer. De omfatter blant annet bio- og nevroteknologi, nano- og materialteknologi, sensor- og halvleder-teknologi, kunstig intelligens, kvanteteknologi, digitale teknologier og romteknologi. Hver for seg og i samspill kan disse teknologiene utløse vitenskapelige gjennombrudd, disruptive skifter og radikale innovasjoner. De viktigste gjennombruddene oppstår ofte i skjæringsflatene mellom fag, teknologier og aktører, og forutsetter sterke fagmiljøer i dialog med samfunns- og næringsliv, avansert infrastruktur, langsiktig finansiering og rom for høyrisikoideer.

EU har pekt på halvledere, kunstig intelligens, kvanteteknologi og bioteknologi som særlig kritiske teknologier. For å sikre norske interesser, bør Norge videreføre innsatsen på kunstig intelligens og kvanteteknologi, og samtidig styrke områder som syntetisk biologi, nevroteknologi, avanserte materialer og halvledere. [KVAST](#) gir et solid kunnskapsgrunnlag for nasjonale styrker, sårbarheter og behov.

Målet med den foreslåtte satsingen er å styrke forskningskvalitet, kapasitet og teknologisk handlefrihet slik at Norge får en robust, pålitelig og fleksibel dyp teknologi-plattform. Satsingen skal bidra til sikkerhet og suverenitet, krisehåndtering og verdiskaping i etablert og nytt næringsliv innenfor en rekke områder. Den skal også øke Norges evne til kunnskapsgjennombrudd som raskere kan omsettes i nye teknologier, virksomheter og løsninger som tiltrekker seg privat kapital, og som gir næringslivet konkurransekraft og øker omstillingsevnen i offentlig sektor.

Hvilke tiltak er relevante?

Tiltak for å styrke norsk dyp teknologi må samlet styrke norsk kunnskap, kompetanse, kapasitet og infrastruktur, og samtidig koble norske aktører tettere til internasjonale teknologi- og innovasjonsmiljøer. Relevante tiltak er:

- Konsentrerte og langsiktige investeringer i fremragende forskningsmiljøer og høyrisiko-forskning med potensial for kunnskapsgjennombrudd og framtidige konkurransefortrinn.

- Flere stipendiat- og postdoktorstillinger i forskningsorganisasjoner, bedrifter og offentlige virksomheter, med særskilt innretning mot kritiske og dype teknologier og relevante krav til sikkerhetsklarering.
- Forskningsinfrastruktur, inkludert tungregning og tilgang til europeiske produksjons- og pilotlinjer for halvledere.
- Langsiktig grunnleggende forskning og ansvarlig og bærekraftig teknologiutvikling i og på tvers av sektorer (som mat, energi, helse, industri m.m.) og på tvers av teknologiområder.
- Utfordringsdrevne forsknings- og innovasjonsvirkemidler som krever samarbeid mellom forskningsorganisasjoner og nytt og etablert næringsliv, offentlig sektor og forsvarssektoren.
- Kvalifisering, verifisering, uttesting og skalering av lovende ideer, forskningsresultater og teknologi.
- Styrket internasjonalt samarbeid i og utenfor EU for tilgang til forskningsfronten, kompetanse, infrastruktur, verdikjeder og markeder.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Dype teknologier er disruptive og kan utvikles og tas i bruk uregulert og eksponentielt, jf. KI, mens andre utviklingsløp er mer regulerte og krever mer ansvarliggjort samarbeid. I sin bredde har dype teknologier potensielt store samfunnsgevinster, og også utilsiktede negative konsekvenser. Etikk, samfunnsansvar, nasjonale interesser og sikkerhet må derfor integreres i tiltakene fra start. Åpenhet, etterprøvbarehet og forskningsetikk skal ivaretas, samtidig som åpenheten tilpasses trusselbildet. Tiltakene bør være så åpne som mulig og så skjermede som nødvendig.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Forskningsrådet anbefaler en langsiktig satsing på kritiske dype teknologier som legger til rette for forsinkningsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft. Satsingen skal bygge kvalitet, kapasitet og talenter som kan møte nasjonale kunnskaps- og innovasjonsbehov og gi effekt for beredskap, sikkerhet og verdiskaping. Den følger opp prioriteringer i langtidsplanene for forskning og høyere utdanning og for forsvarssektoren, og må sees i lys av kunnskapsbehov identifisert gjennom KVASt. Kommende utlysninger må også se hen til satsinger på spesifikt angitte dype teknologier, for eksempel kvanteteknologi, og komplementære slike. Satsingen skal gi forskningsinstitusjonene forutsigbarhet og handlingsrom til å forfølge ideer med stort potensial for gjennombrudd, også der tidshorisonten er lang og den samfunns- og bedriftsøkonomiske risikoen er høy.

Det anbefales særlig tiltak som utvikler ny grunnleggende kunnskap og nye metoder innenfor og på tvers av dype teknologier, og der fremragende forskning kobles til innovasjon og bruk. Viktige områder er avanserte materialer, halvledere, syntetisk biologi, nevroteknologi og romteknologi, i tillegg til kunstig intelligens og kvanteteknologi. Ved å koble vitenskapelig kvalitet, teknologi-konvergens og tidlig verifisering kan tiltakene forkorte veien fra kunnskapsgjennombrudd til styrket norsk konkurransekraft.

Satsingen bør koble nasjonale og internasjonale aktører fra ulike fag og teknologiområder med næringsliv, offentlig sektor, forsvarssektoren og frivillig sektor. Norge har noen sterke miljøer blant annet innenfor bioteknologi og materialteknologier (nano, halvledere mm), og disse må videreutvikles i samspill med nye teknologifelt og gjennom internasjonale samarbeid. Tverrfaglige og tverrsektorielle samarbeid skal bidra til at kunnskapen i større grad tas i bruk for å gjøre nye produkter, tjenester og løsninger tryggere og sikrere.

Tiltakene skal komplementere KI-milliarden, kvantesatsingen og relevante infrastruktursatsinger. De skal sees i sammenheng med Forskningsrådets øvrige budsjettforslag som omfatter å bygge og bruke

dype teknologier (jf. forslagene om nevroteknologi, romteknologi, og forsvarsindustri), slik at samlet innsats og virkemidlene trekker i samme retning.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Tiltakene vil styrke utdannings- og forskningsinstitusjonene og dyp teknologi-kompetanse og -bruk i næringsliv og offentlig sektor. Sterke norske fagmiljøer er nødvendige for internasjonal deltakelse, tilgang til kritiske verdikjeder, grønn omstilling og raskere styrking av forsvar og beredskap, samt for å utløse privat kapital. Tverrfaglig og transdisiplinært samarbeid vil bidra til høyere kvalitet, tydeligere retning og mer ansvarlig bruk av teknologi.

På lang sikt forventes flere teknologibaserte innovasjoner, bedre offentlige tjenester, økt produksjonskapasitet, mer risiko- og privat kapital, økt konkurransekraft og et mer teknologisk avansert og motstandsdyktig samfunn. Mulige negative virkninger knytter seg til uønsket bruk, nye avhengigheter, sikkerhetsrisiko og svekket tillit. Dette må håndteres gjennom ansvarlig forskning, sikkerhetsvurderinger og tilpasset åpenhet. Uten en styrket innsats risikerer Norge svakere kunnskapsberedskap, tapte innovasjonsmuligheter og økt avhengighet av utenlandske aktører. Satsingen forventes også å gi flere forskningsbaserte gjennombrudd med potensial for nye markeder, eksportmuligheter og varige produktivitetsgevinster.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Satsingen må være langsiktig og ha tilstrekkelig volum. Digital sikkerhet skal være et gjennomgående perspektiv, og må ses i sammenheng med forskningsinfrastruktur, tungregning, flerbruksteknologi, kunnskapsflyt mellom sivil og militær sektor og insentiver for norsk deltakelse i EU-programmer. Det er også behov for mer kunnskap om samfunns- og beredskapsmessige konsekvenser av teknologi-utvikling, kunstig intelligens og kommersielle algoritmer. Langsiktighet er avgjørende fordi kunnskapsgjennombrudd ikke kan bestilles på kort sikt, mens internasjonal konkurransekraft forutsetter kontinuitet, kritisk masse og rask oppfølging av lovende resultater.

Forskningsrådet erfarer at aktørene har kapasitet til å nyttiggjøre seg satsingen, og at mange søknader av høy kvalitet ikke kan finansieres. Tilgang til ph.d.- og postdoktorstipendiater som kan sikkerhetsklareres, er samtidig en utfordring som må følges særskilt. Gjennomføringen forutsetter koordinering mellom relevante departementer og tydelig arbeidsdeling mot tilgrensende satsinger.

Finansiering

Forskningsrådet foreslår 200 mill. kroner årlig i vekst. Forslaget finansieres med 100 mill. kroner fra Kunnskapsdepartementet, 50 mill. kroner fra Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, og 50 mill. kroner fra Forsvarsdepartementet. Midlene bør innføres som en langsiktig og koordinert satsing. Et samlet volum på dette nivået er nødvendig for å kombinere langsiktig kapasitetsbygging med målrettet støtte til gjennombruddsforskning, verifisering og rask anvendelse.

Kritiske verdikjeder for forsyning og produksjon

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Norsk økonomi er internasjonalt orientert og har stor internasjonale avhengighet både mht. import og eksport. Norge produserer og eksporterer kritiske råvarer og produkter, være seg olje og gass, aluminium, sjømat mm. Og Norge importerer råvarer, mellomprodukter mm gjennom logistikk- og prosessledd som er nødvendige for produksjon, forsyning, omstilling, verdiskaping og offentlig

tjenesteyting. Det gjør forsynings- og verdikjeder i økende grad er sårbare overfor risiki og forstyrrelser, pga. geopolitikk, handelspolitikk, ressursknapphet, klima mm. Norge har sterke industri- og kompetansefortrinn med rom for ytterligere verdiskaping, eksport og teknologisk lederskap, også i en mer utfordrende geopolitisk setting. Tilgang på kritiske råvarer og til kritiske verdikjeder og kunnskap om kritiske verdikjeder er av stor betydning for å ta ut dette potensiale.

Prosess- og leverandørindustri utgjør sentrale deler av Norges økonomi og er samtidig blant de mest eksponerte for sårbarhet i geopolitikk og globale verdikjeder for kritiske innsatsfaktorer.

Utfordringen er tilsvarende for energi- og matsektorene. Tilgang på energi og mat er en forutsetning for samfunnets funksjonsevne, sikkerhet og beredskap. Disse utfordringene er nærmere omtalt i satsingsforslaget «Industrielle symbioser for sirkulær økonomi, bærekraftig fôr og energieffektiv omstilling», «Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid» og «Energisikkerhet og robuste energisystemer». Verdikjedene omfatter både import og eksport, nasjonal produksjon og tilgang på nødvendige innsatsfaktorer. Robuste verdikjeder er kritisk for å opprettholde import og eksport, verdiskaping, og i økende grad også sikkerhet og beredskap. Utfordringen er nasjonal, og europeisk.

Forskning, teknologiutvikling og markeder formers i økende grad internasjonalt. I EUs forskning- og innovasjonssatsing i form av nytt rammeprogram og konkurranseevnefondet står robusthet i kritiske verdikjeder for konkurransekraft og sikkerhet sentralt. Norsk forsknings- og innovasjonsinnsats er nødvendig for å kvalifisere norske aktører til partnerskapene der innsikter og verdikjeder og markedstilgang gis. Norsk innsats er også viktig for å komplettere EUs innsats på områder av særlig norsk betydning samt på områder der Norge har stor betydning europeisk konkurransekraft og sikkerhet, som for eksempel visse materialer og mineraler. For å lykkes i EU-samarbeidet trenges nasjonal innsats og kompetente miljøer i forskning og næringsliv. Slike miljøer gjør Norge til en attraktiv partner, og forutsetninger for å prioritere, utvikle og ta i bruk løsninger som er viktige for oss. Det gjør det også mulig for norske aktører å ta koordinatørrollen i store EU-finansierte prosjekter. Nasjonale investeringer og EU-deltakelse forsterker derfor hverandre.

Hvilke tiltak er relevante?

Budsjettforslaget er bl.a. basert på NOU 23:17 (Totalberedskapskommisjonen), Prosess21s rapport «kritiske råmaterialer» lever NFD, Meld. St. 16 (2024–2025) – Industrien: konkurransekraft for en ny tid, innsikter fra arbeidet med EU-partnerskapet Raw Materials Partnership for the Green and Digital Transition (RAMP), langtidsplanens prioritering om konkurransekraft, samfunnssikkerhet og framtidsrettede teknologier mm.

Flg. tiltak er vurdert:

- *Økt og målrettet satsing på kritiske innsatsfaktorer og industrielle flaskehalser gjennom innovasjonsprosjekter i næringsliv innen avansert prosessering, materialkvaliteter, substitusjon av kritiske innsatsfaktorer, sirkulære verdikjeder og robuste leverandørkjeder. Tiltaket retter seg direkte mot årsakene til sårbarhet i verdikjedene og vil kunne gi varige effekter gjennom ny teknologi, økt konkurransekraft og redusert importavhengighet.*
- *Oppskalering og pilotering av nye løsninger i verdikjedene gjennom et utfordringsrettet virkemidler som omfatter FoU, demonstrasjon, testing og oppskalering av teknologier som styrker forsyningssikkerhet og ressurseffektivitet. Dette kan omfatte industrielle piloter innen materialgjenvinning, prosessindustri, energisystemer og innsatsfaktorer til matproduksjon. Tiltaket reduserer risikoen i overgangen fra forskning til marked og kan utløse betydelige private investeringer. Oppfølgingen av EUs Critical Raw Materials Act viser at Norges største sårbarheter ofte ligger i prosessering, materialkvaliteter og andre industrielle flaskehalser. En*

målrettet satsing på kritiske innsatsfaktorer og flaskehalser vil mest effektivt bidra til økt forsyningssikkerhet, konkurransekraft og beredskap. Satsingen bygger videre på nasjonale initiativer innen kritiske råvarer, matsikkerhet og energisikkerhet, og styrker norsk deltakelse i EUs rammeprogram og europeiske partnerskap

- *Styrket internasjonalt samarbeid gjennom europeiske partnerskap.* Prioritere deltakelse i relevante europeiske partnerskap innen kritiske råmaterialer, industriell omstilling, energi og matsikkerhet. Dette gir tilgang til kunnskap, nettverk, testarenaer og finansiering som Norge alene vanskelig kan bygge opp.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Støtten til bedriftene må utformes i samsvar med EØS-avtalens statsstøtteregulverk. Kartlegging og analyse av kritiske verdikjeder balansere hensynet til åpen forskning mot behovet for sikkerhet, beredskap og håndtering av kritisk og sensitiv informasjon. Ev. bruk av et ARPA-lignende tiltak krever særlige innretting (jf. pågående utredning bestilt av KD og NFD)

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Tiltaket *Oppskalering og pilotering av nye løsninger i verdikjedene gjennom virkemidler for FoU, demonstrasjon, testing og oppskalering av teknologier* som styrker forsyningssikkerhet og ressurseffektivitet anbefales. Dette vil gi større effekt med utvikling av robuste verdikjeder, sirkulære løsninger og redusert avhengighet av sårbare internasjonale leverandørkjeder enn mindre, enkeltstående innovasjonsprosjekter. Innsatsen kan være etter modell av Grønn plattform eller et ARPA-lignende tiltak.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Tiltaket vil gi økt kunnskap, nye teknologier og mer og flere robuste verdikjeder. Dette forventes å styrke konkurransekraft, forsyningssikkerhet og beredskap for næringsliv, offentlig sektor og samfunnet som helhet. De positive virkningene er redusert sårbarhet for geopolitiske uro, økt verdiskaping og bedre utnyttelse av norske ressurser. Innsatsen krever langsiktig finansiering og koordinering på tvers av sektorer. Effektene er varige fordi de bygger kompetanse, teknologi og industrielle kapasiteter som kan utnyttes over lang tid, og som knytter an til europeisk forskning-innovasjonsinnsats – noe som er av betydning for kunnskaps- og industriaktørene. Uten en forsterket innsats risikerer Norge ytterligere avhengighet av sårbare globale leverandørkjeder, som på sikt gir svekket konkurransekraft og redusert evne til å sikre energi-, mat- og industriproduksjon i framtiden. Tiltaket er for å kvalifisere norske aktører til samt for å komplettere og styrke EUs rammeprogram og konkurranseevnefond.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

En vellykket gjennomføring forutsetter at den kapasiteten som allerede finnes i norsk næringsliv, offentlig sektor, forskningsinstitusjonene mobiliseres til økt og målrettet samarbeid. Satsingen bygger videre på etablerte initiativer og satsinger i Forskningsrådet og deltakelse i Horisont Europa, inkludert europeiske partnerskap, og må være tydelig koblet til denne. Samarbeid og ev. føringer til virkemiddelapparatet er sentralt for innsatsen.

Finansiering

Oppskalering og pilotering av nye løsninger i kritiske verdikjedene gjennom virkemidler for FoU, demonstrasjon, testing og oppskalering av teknologier vil kreve en satsing på 100 mill. kroner år over minimum fem år. Satsingsforslaget fremmes overfor NFD.

De foreslåtte tiltakene om innovasjonsprosjekter og deltagelse i EUs partnerskap foreslås innenfor 0-vekstrammen, og med tydeligere forventninger om slik innsats.

Kunnskap om et endret kriminalitetsbilde

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Kriminalitetsbildet i Norge er i endring. Utviklingen kjennetegnes ikke av en generell økning i registrerte lovbrudd, men av at deler av kriminaliteten har blitt mer digital og organisert. Norges omfattende digitalisering av offentlige tjenester, betalingssystemer, kommunikasjon og identitets-forvaltning gir store samfunnsgevinster, men skaper også sårbarheter som kan utnyttes av kriminelle aktører. Antallet anmeldte bedragerier er historisk høyt og økte med hele 40 prosent fra 2019 til 2024 (SSB, 2025). Svindlere utvikler stadig metodene sine, blant annet gjennom phishing på e-post og SMS og spoofing via telefon, og opptrer stadig mer profesjonelt. Økokrim anslår at utbyttet fra anmeldte bedragerier var 2,13 mrd. kroner i 2024. Samtidig antas mørketallene å være betydelige. Utviklingen skaper nye kunnskapsbehov som dagens forskningsinnsats ikke i tilstrekkelig grad dekker. Det er behov for strategisk forskningsinnsats som kan gi justissektoren et bedre kunnskapsgrunnlag.

Organiserte kriminelle nettverk utnytter digitale plattformer, kryptert kommunikasjon og sosiale medier. Digitale spor og bevis får større betydning for politiet, mens aktører, data og handlinger ofte befinner seg i flere land. Kriminelle aktører kan operere fra stater der norsk politi har begrensede muligheter for straffeforfølgelse, noe som særlig utfordrer bekjempelsen av narkotikakriminalitet, bedrageri og cyberrettet kriminalitet. Digitalisering og globalisering endrer dermed både kriminaliteten og betingelsene for å forebygge og bekjempe kriminalitet. Dette stiller økte krav til kompetanse, informasjonsdeling og samarbeid på tvers av sektorer og landegrenser. Utviklingen innen kunstig intelligens (KI) kan også muliggjøre nye former for kriminalitet og bidra til å skalere opp eksisterende kriminalitetsutfordringer (Politidirektoratet, 2026).

Samtidig står en liten gruppe barn og unge for en uforholdsmessig stor andel av den gjentatte og alvorlige kriminaliteten (Ekspertgruppen, 2025). Digitale plattformer har lagt til rette for et marked for voldsoppdrag, der kriminelle nettverk rekrutterer blant annet mindreårige til å utføre vold mot betaling. Unge som rekrutteres til voldsoppdrag, kan utsettes for press, tvang og trusler fra kriminelle nettverk både før, under og etter oppdraget. Det er behov for mer kunnskap om hvilke tiltak som kan forebygge rekruttering og bidra til at unge kommer seg ut av kriminelle miljøer. Riksrevisjonen har også påpekt svakheter i samordningen av innsatsen for barn og unge og behovet for mer treffsikre tiltak. Se satsingsforslag "Ingen barn og unge utenfor!".

Kunnskapsgrunnlaget må styrkes for å møte endringene i kriminalitetsbildet. Det er behov for oppdatert kunnskap om hvordan kriminaliteten og kriminelle aktører utvikler seg, hvilke tiltak som virker, og hvordan digitalisering og økt kompleksitet påvirker kvalitet og rettssikkerhet i straffesakskjeden.

Bedre utnyttelse av eksisterende data og mer systematisk evaluering av tiltak kan bidra til et mer solid grunnlag for forebygging, prioriteringer og utvikling av praksis. Politiets FoU-plan 2024–2028 understreker behovet for forskningsbasert kunnskap om blant annet arbeidsmetoder, samvirke og relasjonen mellom politiet og innbyggerne.

Forskningsrådet finansierer relevant forskning gjennom ulike fag- og temaområder, blant annet om vold og overgrep, arbeidslivskriminalitet og miljøkriminalitet. Det finnes imidlertid ikke en målrettet forskningsinnsats som ser kunnskapsbehov knyttet til kriminalitetsutvikling, virkninger av tiltak og straffesakskjeden i sammenheng.

Samfunnsmålet er et bedre kunnskapsgrunnlag for forebygging og bekjempelse av kriminalitet. Satsingen skal gi bedre kunnskap om kriminalitet i endring, hvilke tiltak som virker, og hvordan kvalitet, effektivitet og rettssikkerhet kan ivaretas.

Hvilke tiltak er relevante?

Alternativ 1 – videreføring av dagens innsats (nullalternativet):

Dagens innsats videreføres uten en særskilt satsing. Justis- og beredskapsdepartementets bevilgning til Forskningsrådet vil kunne finansiere enkeltprosjekter, men uten en målrettet satsing vil mulighetene være begrenset.

Alternativ 2 – sterkere prioritering innenfor eksisterende rammer:

Kriminalitet og kriminalitetsbekjempelse prioriteres høyere innenfor eksisterende rammer. Alternativet vil gi flere prosjekter på prioriterte temaer, men forutsetter nedprioritering av andre formål.

Alternativ 3 – en treårig strategisk forsknings- og innovasjonssatsing:

Det etableres en målrettet satsing på 30 mill. kroner årlig i tre år, totalt 90 mill. kroner. Midlene skal konsentreres om et begrenset antall større, tverrfaglige forskningsprosjekter innen tre prioriterte kunnskapsområder:

Kriminelle nettverk, markeder og teknologi: kunnskap om hvordan organiserte kriminelle nettverk opererer, finansieres og utnytter teknologi og legale strukturer

Forebygging og veier ut: kunnskap om hvilke tiltak som virker, med særlig vekt på alvorlig og gjentatt kriminalitet blant barn og unge, rekruttering og veier ut av kriminalitet.

En digital og kompleks straffesakskjede: kunnskap om hvordan digitale bevis, KI og økt sakskompleksitet påvirker etterforskning, straffesaksbehandling, kvalitet og rettssikkerhet.

Bedre datagrunnlag, sammenlignbare utviklingstrekk og bedre utnyttelse av eksisterende data skal være gjennomgående i satsingen.

Europeisk forskningssamarbeid

Kriminelle nettverk, digitale tjenester og pengestrømmer går på tvers av land. Europeisk forskningssamarbeid kan bidra til at norsk politi og andre aktører får tilgang til større fagmiljøer og bedre muligheter til å utvikle og validere løsninger på tvers av land (Europol, 2025). Horisont Europa Klynge 3 «Civil Security for Society» inkluderer forskning og innovasjon på områder som organisert kriminalitet, digitale etterforskningsverktøy og grensekontroll. Norske miljøer har allerede markert seg godt i deler av dette samarbeidet og deltar i europeiske prosjekter innen blant annet digital etterforskning, deepfake og digitale bevis (for eksempel DEFORM og CLARUS). Prosjektene bidrar til utvikling og utprøving av nye metoder og verktøy og til samarbeid mellom forskningsmiljøer og politi på tvers av land i Europa. Det er viktig å bygge videre på denne posisjonen fram mot EUs neste rammeprogram. En treårig nasjonal satsing vil styrke norske miljøers forutsetninger for å delta og hevde seg i europeisk konkurranse.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Forskningen må ivareta personvern, forskningsetikk og rettssikkerhet. Forskningen vil kunne inkludere sensitive personopplysninger, informasjon om straffesaker og data om barn og utsatte grupper. Datadeling og bruk av

KI/nye analysemetoder vil kunne reise spørsmål om kontroll og transparens. Forskningens faglige uavhengighet må sikres også i samarbeid med myndigheter og andre brukere i prosjektene.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Det anbefales en treårig strategisk forsknings- og innovasjonssatsing på 30 mill. kroner årlig, totalt 90 mill. kroner. Satsingen vil samle forskningsinnsats, gi rom for langsiktige forskningsløp og bygge kapasitet på områder med store kunnskapsbehov. Sammenlignet med videreføring eller omprioritering innenfor dagens rammer gir satsingen mulighet for et mer helhetlig kunnskapsløft, samtidig som den bygger videre på eksisterende kompetanse og virkemidler.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Virkning av satsningen vil først og fremst være nye forskningsprosjekter, styrket forskningskapasitet, bedre datagrunnlag og tettere samarbeid mellom forskning og praksis. For politiet kan satsingen gi bedre kunnskap om digitale spor, organisert kriminalitet og etterforskningsmetoder. For domstolene kan satsingen styrke kunnskapen om bevisvurdering og hvordan lover virker i praksis. For kriminalomsorg, skole-, helse- og velferdstjenester kan satsingen gi bedre kunnskap om hvilke tiltak som virker for ulike grupper lovbyggere, særlig barn og unge med sammensatte utfordringer. Dette kan bidra til mer treffsikker forebygging, bedre rehabilitering og lavere risiko for tilbakefall.

Negative virkninger er først og fremst budsjettkostnaden og ressursbruk hos virksomheter som skal bidra med data, kompetanse og samarbeid. Tilgang til sensitive data kan være tid- og ressurskrevende. Det er også usikkerhet knyttet til datatilgang og i hvilken grad resultatene faktisk tas i bruk.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Satsingen må utvikles i dialog med Justis- og beredskapsdepartementet og relevante aktører i og utenfor justissektoren. Politi, domstoler, kriminalomsorg, konfliktråd, kommunesektoren og relevante skole-, helse- og velferdsaktører bør involveres i prioritering av kunnskapsbehov og i planlegging av hvordan resultater kan tas i bruk.

Finansiering

Det foreslås en treårig forsknings- og innovasjonssatsing med 30 mill. kroner per år, til sammen 90 mill. kroner, finansiert av Justis- og beredskapsdepartementet. Midlene skal finansiere langsiktige og tverrfaglige forskningsløp, styrke forskningskapasiteten og legge til rette for samarbeid med sentrale brukere. Satsingen kan ikke realiseres gjennom omprioritering alene uten at andre prioriterte områder svekkes. Muligheter for supplerende finansiering fra andre departementer bør vurderes.

Kvinnens arbeidshelse

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Det er store kunnskapshull om kvinners helse og arbeidsliv, og om hvordan kjønn påvirker symptomer, diagnostikk, behandling, oppfølging og arbeidstilknytning.⁹² Seneste data viser at det totale sykefraværet er 8,5 prosent for kvinner, mot 5,1 prosent for menn ([SSB, februar 2026](#)). Dette illustrerer viktigheten av å styrke kunnskapen om forhold som påvirker kvinners helse og deltakelse i

⁹² [Arbeidsmiljø og helse - en forenklet kunnskapsoversikt](#) (2023)

arbeidslivet. Dette omfatter også gjennom ulike livsfaser og hendelser, som svangerskap, i balansen mellom jobb og hjem, ved omsorgsoppgaver for barn og foreldre, i overgangsalderen m.m. Nyere NOUer (2023:5 Den store forskjellen, og NOU 2025:5 Kvinners arbeidshelse) viser samlet at kjønnsperspektiver fortsatt er for svakt integrert i forskning, tjenesteutvikling og arbeidslivsrettet kunnskapsutvikling. Når helseutfordringer ikke forebygges, forstås eller følges opp godt nok, kan det også få konsekvenser for deltakelse i arbeidslivet. I 2025 gikk nær 33 millioner dagsverk tapt til legemeldt sykefravær iht. til NAVs sykefraværstatistikk. Det kan igjen bidra til høyere sykefravær, svakere arbeidstilknytning, økte samfunnsøkonomiske kostnader, likestillingsutfordringer og lavere produktivitet, som særlig treffer kvinnedominerte yrker og sektorer.

Årsakene er sammensatte. Feltet har over tid hatt begrenset oppmerksomhet, og kjønnsperspektiver har i for liten grad vært integrert i forskningsdesign, dataanalyser og tjenesteutvikling. Samtidig har koblingen mellom forskning, helsedata, kliniske miljøer, arbeidslivsforskning og tjenester vært for svak.

Hvilke tiltak er relevante?

Forskningsrådets foreslåtte tiltak er en satsing for å styrke forskningen på underprioriterte temaer, forbedre bruken av helsedata og forskningsinfrastruktur, knytte forsknings- og tjenestemiljøer tettere sammen og få ny kunnskap raskere i bruk. Tiltakene bør styrke koblingen mellom forskning, dataressurser, tjenesteutvikling og internasjonalt samarbeid. Det er særlig behov for mer forskning om kvinners arbeidshelse, blant annet om sammenhengen mellom arbeidsmiljø, sykefravær og arbeidstilknytning.

Nasjonalt finnes det etablerte miljøer, registre og virkemidler å bygge videre på. Forskningsrådet har i perioden 2018–2024 til enhver tid ca. 50 pågående prosjekter og investerer årlig ca. 105 mill. kroner i forskning på kvinners helse. Innsatsen er fragmentert, svakt samordnet og få av prosjektene fokuserer på arbeidsrelaterte problemstillinger.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Tiltakene reiser ikke særskilte prinsipielle spørsmål utover ordinære vurderinger knyttet til personvern, tilgang til og bruk av helsedata, forskningsetikk og eventuelle statsstøtterettslige forhold ved samarbeid med næringsliv og innovasjonsaktører.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Satsingen skal styrke forskningen på underprioriterte temaer, forbedre bruken av helsedata og forskningsinfrastruktur, knytte forsknings- og tjenestemiljøer tettere sammen og få ny kunnskap raskere i bruk. Tiltakene bør styrke koblingen mellom forskning, dataressurser, arbeidslivet og internasjonalt samarbeid.

Tre tiltak peker seg ut:

- styrke kunnskapen om sammenhengen mellom kvinnehelse, arbeidsmiljø, sykefravær og arbeidstilknytning
- målrettede tiltak knyttet til å ta i bruk eksisterende kunnskap i kvinnedominerte yrker og sektorer med store belastninger
- videreutvikling av nettverk og dataressurser som gjør det lettere å ta ny kunnskap i bruk.

Det anbefales en samlet satsing som kombinerer målrettede utlysninger knytte til kvinners helse og arbeidsliv, inkludert styrket bruk av dataressurser. Dette vurderes som den mest effektive

innretningen fordi tiltakene både bygger kunnskap, øker kvaliteten og legger til rette for raskere bruk i tjenestene.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Tiltakene ventes å gi et sterkere grunnlag for forebygging, behandling og arbeidslivsrettede tiltak. På lengre sikt kan satsingen bidra til lavere sykefravær og sterkere arbeidstilknytning. Berørte grupper vil særlig være kvinner med helseutfordringer, tjenestene, arbeidslivsaktører og forskningsmiljøer. Gevinstene vil komme gradvis og forutsetter tilgang til data, kapasitet i miljøene og koordinering på tvers av sektorer.

Uten en styrket innsats er det risiko for at forskningen forblir fragmentert, at kunnskapsbehovene dekkes for sent og at tilgjengelige dataressurser ikke utnyttes godt nok.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

En vellykket gjennomføring forutsetter langsiktig prioritering, kapasitet i relevante forskningsmiljøer, godt samarbeid mellom sektorene og effektiv tilgang til data og infrastruktur. Innsatsen bør også kobles til Horisont Europa og annet internasjonalt samarbeid.

Finansiering

Det foreslås en trinnvis opptrapping med 30 mill. kroner over tre år, totalt 90 mill. kroner, med finansiering fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Mer næringsrettet forskning og økte private investeringer

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Norsk næringsliv er internasjonalt eksponert og møter både utfordringer og muligheter gjennom endringer i geopolitikk, teknologi, sikkerhet, klima mm. Endringene er i seg en driver for omstilling og økt konkurransekraft, og forskning er viktig innsatsfaktor for dette. Norsk næringsliv investerer betydelig mindre i forskning enn i andre nordiske land og enn EU-gjennomsnittet. Næringsstruktur, samarbeidskultur og rammebetingelser er påpekt som viktige årsaker. Samtidig viser både nasjonale data og analyser og Forskningsrådets data nedgang i den næringsrettede forskningen. Dette på tross av ambisiøse norske mål og nyere strategier. Når pilene nå peker feil vei evner Norge i mindre grad å utnytte forskning til konkurransekraft, omstilling og suverenitet i en tid da Norge som forskningsnasjon står sterkt mht. publisering, sitering, EU-suksesser og nye teknologiløft. Lav og fallende næringsrettet offentlig finansiert forskning reduserer samarbeidet mellom forskningsinstitusjoner og bedrifter, samarbeidet mellom bedrifter samt norsk deltagelse og utnyttelse av EUs rammeprogram.

Lav og fallende innsats medfører også svekket omstilling og reduserte private investeringer i forskning, noe som er et uttalt nasjonalt politisk mål. Mange bedrifter mangler forskningserfaring og relevante nettverk, og kan finne det krevende å ta det første steget for samarbeid med forskningsinstitusjoner, for å investere i FoU og for gå til internasjonale arenaer som gir en inngang til partnere og marked. Offentlige virkemidler tar ned slike barrierer. Offentlig støttet næringsrettet forskning er anerkjent og argumentert for internasjonalt pga. markedssvikt (lavere private investeringer enn samfunnsmessig ønsket). Etterspørsel og prosjektkvalitet i Forskningsrådets åpne næringsrettede ordninger høy, og overskrider sterkt de tilgjengelige budsjetttrammene. Resultatet er at potensialet for forskningsbasert innovasjon og privat investeringer ikke realiseres fullt ut.

Hvilke tiltak er relevante?

Forskningsrådets innspill til regjeringens strategi for økt FoU i næringslivet vil til tiltak bl.a. om rammebetingelser i nærings- og skattepolitikk, insentiver og kultur for samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og bedrifter, og øket budsjetter til næringsrettet forskning. Omstillingsbarometeret 2026 fra Abelia viser til lave private forskningsinvesteringer, lav omstillingstakt og lav anvendelse av ny teknologi. Barometeret peker på rammebetingelser, kultur og insentiver for samarbeid, kapital, STEM-fag og økt næringsrettet offentlig innsats som områder krever tiltak.

Et tiltak kan være insentiver i SkatteFUNN for samarbeid mellom bedrift og forskningsinstitusjoner samt innstramminger i SkatteFUNN til fordel økt budsjetter til direkte næringsrettet støtte.

Erfaringene fra siste årenes teknologiløft viser at næringslivet vil og kan inngå samarbeid og investere i forskning når innsatsen er av strategiske forretningsmessig betydning, og gjerne på lengre sikt, samarbeidet med forskningsinstitusjonene oppleves reelt og tosidig, og det er forutsigbarhet i mht. til IP. Økte budsjetter til tiltak som er anerkjent og har effekt, ytterligere virkemiddelutvikling, mer fleksibel bruk av handlingsrommet i statsstøtteregulverket, utfordringsdrevne utlysninger og føringer om at en større andel av bevilgningen til Forskningsrådet skal næringsrettet er andre tiltak. Slike føringer kan komme fra Stortinget eller i tildelingsbrev, ev. også ved at Forskningsrådets styre utnytter sitt handlingsrom. EUs nye rammeprogram og konkurranseventefondet krever tiltak for å kvalifisere, bidra og utnytte mulighetene der for norsk næringsliv. Dette vil også kreve nasjonal næringsrettet innsats.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Enkelte av tiltakene over er politiske spørsmål utover forsknings- og innovasjonspolitikken, men har stor betydning på effektene fra denne. Andre tiltak adresserer prinsipielle spørsmål innen forsknings- og innovasjonspolitikken som balansen mellom næringsrettet forskning og andre viktige tiltak, åpne utlysninger vs. rettet innsats, samarbeids- og IP-formater, utnyttelse av statsstøtteregulverket, og hvordan best sikre deltagelse og nytte av EUs kommende rammeprogram og konkurranseeventefond. Graden av styringssignaler fra Storting, departementer og Forskningsrådets styre for å oppnå mer næringsrettet forskingen innenfor bevilgningene er også koblet til dette.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Forskningsrådet anbefaler en forsterket næringsrettet satsing som vil bidra til økte private forskningsinvesteringer, økt samarbeid og kunnskapsspredning gjennom tiltak som er anerkjente og positivt evaluerte mht. effekter, også i Riksrevisjonens revisjon av næringsrettet forskning og innovasjon. Innovasjonsprosjekter har i dag stor tilsøkning, prosjektene har høy kvalitet og en stor mengde støtteverdige omstillings- og verdiskapingsprosjekter må avslås. Tilsøkningen til industri og tjenestenæringer, som er den areaen tiltaket er rette mot, er særlig høy, fra en bredde av bedrifter; fra oppstart til store konsern, og som adresserer stadig en større bredde av omstillings- og verdiskapingsmuligheter.

Forskningsrådet vil hovedsakelig anvende økte budsjetter til innovasjonsprosjekter og nærings-ph.d.-prosjekter på åpne (ev. eller komplementære) arenaer slik at det er et reelt tilbud til bredden av utfordringer og muligheter norsk næringsliv møter. Ved ev. 0-vekst må NFD, ev. Forskningsrådet, vurdere økt innsats her opp mot reduserte mot tiltak for kommersialisering. NFD kan i 0-vekst vurdere økt innsats opp mot reduksjon budsjett til Grønn plattform eller institutters grunnbevilgning.

Ingen av disse innsatsområdene bør nedjusteres da understøtter og bidrar til bedre effekt av de anbefalte tiltaket om vekst til innovasjonsprosjekter og nærings-ph.d.-prosjekter.

Forskningsrådet har oppdrag dra KD innført koblingsboks som et nytt tiltak høsten 2026, og da innenfor O-veskt. Koblingsboks skal ta ned barrierer for bedrifters kobling til norske forskningsinstitusjoner. Ved å støtte bedriftens første kontakt med forskningsinstitusjoner med små midler har bedriften et insentiv for dette, og aktørene kan etablere mer langsiktig samarbeid som kan medføre at bedriften på sikt øker sine forskningsambisjoner og forskningsinvesteringer. Et tiltak er videreutvikling av koblingsboks til også å omfatte forprosjektstøtte og hospiteringstiltak for ytterligere å styrke koblingene og øke ambisjonene for samarbeid og investeringer.

Storting, regjering og også Forskningsrådets styre kan bidra til økt innsats for næringsrettet forskning gjennom føringer på andre kap./post den den aktuelle for dette forslaget. Det vil i sum øke andelen av Forskningsrådets budsjett som går til næringsrettet forskning, og det vil også i en O-vest-situasjon bidra til økt innsats på feltet, og dermed at mer forskning tas i bruk for omstilling og konkurransekraft.

Samlet vil tiltak styrke kunnskapsoverføring mellom næringsliv og forskningsinstitusjonen, øke næringslivets forskningskompetanse, utløse private investeringer og styrke Norges muligheter i FP10 og det europeiske konkurranseevnefondet.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Tiltakene vil bidra til at flere bedrifter samarbeider med forskningsinstitusjoner, bygger forskningskompetanse og investerer i forskning. Dette gir økt kunnskapsspredning, høyere innovasjonsevne, omstilling, sterkere konkurransekraft samt bedre posisjonering i EUs rammeprogram og konkurranseevnefond. Virkningene er varige da tiltakene bygger kompetanse, nettverk, forskningsevne og samarbeidsrelasjoner som består utover det enkelte prosjekt. Et mer innovativt og kunnskapsbasert næringsliv vil også komme offentlig sektor til gode gjennom utvikling av nye løsninger som kan bidra til omstilling og effektivisering.

Berørte grupper er næringslivet, forskningsorganisasjonene, ansatte i virksomhetene, offentlige virksomheter og andre aktører som tar i bruk forskningsbaserte løsninger.

De negative virkningene vurderes som begrensede. Det vil være viktig å sikre god samordning med FP10 og det europeiske konkurranseevnefondet slik at nasjonale virkemidler utfyller og forsterker europeiske satsinger.

Hvorfor må det satses nå og hva vil skje dersom ingen nye eller forsterkede tiltak iverksettes?

En satsing vil følge opp regjeringen egne mål om økt FoU i næringslivet og økte private forskningsinvesteringer. Tilsøkning og prosjektkvalitet er høy, og mange støtteverdige søknader avvises. Dette medfører at mindre privat kapital enn det som er i dag mulig utløses til FoU-innsats i næringslivet. Tiltakene adresserer det økende behovet for omstilling, samtidig som konkurransen om teknologi, kompetanse og forskningsinvesteringer skjerpes internasjonalt. Med FP10 og et nytt europeisk konkurranseevnefond vil forsknings- og innovasjonsevne i økende grad bli en forutsetning for å delta i internasjonale verdikjeder, partnerskap og finansieringsordninger.

Dersom næringslivets FoU-innsats ikke øker, risikerer norske bedrifter å svekke sin konkurransekraft, redusere sin deltakelse i EUs rammeprogram og konkurranseevnefond og gå glipp av vekst, omstilling, internasjonalt samarbeid og økt konkurransekraft.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Tiltakene gjennomføres med løpende søknadsmottak, prosjektvurdering og løpende vedtak. En vellykket gjennomføring krever bedre forutsigbarhet mht. budsjett og rammer for ordningen slik at tilbudet – og da særleg innovasjonsprosjekter – oppleves reelt og løpende tilgjengelig gjennom kalenderåret. Høy tilsøking, høy kvalitet og løpende vedtak har i 2025 og 2026 medført at det er søkbare midler en for liten del av året pga. budsjettnivået.

Finansiering

Satsingsforslaget foreslås med en samlet innsats på 375 mill. kroner i 2028, hvorav 150 mill. kroner er vekst og 225 mill. kroner er omprioritering innenfor estimert tilsagnsramme:

NFD: 100 mill. kroner i vekst og 200 mill. kroner i omprioritering

KD: 75 mill. kroner i vekst

Nasjonal matsikkerhet i en urolig tid

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Tilgang til trygg og næringsrik mat er grunnleggende for samfunnssikkerheten. Norsk matforsyning er avhengig av importerte innsatsfaktorer og velfungerende handels- og transportsystemer, og er sårbar for klimaendringer, geopolitisk uro, naturhendelser og svikt i forsyningskjedene. Sårbarheten gjelder hele matsystemet, fra jordbruk, fiskeri og havbruk til foredling, distribusjon og forbruk.

Norge har betydelig matproduksjon fra jord og hav, men er samtidig avhengig av internasjonalt samarbeid og stabile forsyningslinjer. Regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning, basert blant annet på anbefalingene fra Totalberedskapskommisjonen, løfter fram matsikkerhet som et prioritert område og understreker betydningen av forskning, innovasjon og internasjonalt samarbeid.

Målet er et bærekraftig og motstandsdyktig norsk matsystem som sikrer befolkningen tilstrekkelig, trygg og næringsrik mat i normal- og krisetid. Delmålene er å:

- Identifisere sårbarheter
- Redusere sårbarheter og øke robusthet
- Bærekraftig produksjon og høsting fra jord, vann og hav, inkluderer klimarobuste løsninger for jordbruk, fiskeri og akvakultur; og
- Nasjonal beredskap, logistikk og regulatorisk samordning hvor matsystemene ses i helhet
- Økt bruk av norske og nordiske råvarer.
- Styrke gjensidig forhold mellom nasjonal og nordisk beredskap, inkludert logistikk og regulatorisk samordning

Forskningsbasert kunnskap vil støtte aktører i matsystemene og beslutningstakere, og resultatene vil gi grunnlag for strategier som reduserer avhengigheter, styrker nasjonal kapasitet og forbedrer koordineringen nasjonalt og på tvers av landegrenser.

Hvilke tiltak er relevante?

Akutte hendelser håndteres gjennom beredskapsplaner og tilgjengelige ressurser. Langsiktig matsikkerhet krever forskning, innovasjon, kompetanseutvikling og internasjonalt samarbeid.

For å utnytte potensialet i norsk matproduksjon og -høsting kan følgende tiltak bidra til å redusere sårbarhet og øke selvforsyningen:

a) Åpne innovasjonsarenaer

Etablere arenaer der forskning, næringsliv, forvaltning og brukere utvikler og tester løsninger for robuste matsystemer basert på norske råvarer fra jord og hav. Arenaene skal bidra til raskere omstilling, økt kunnskapsdeling og rekruttering til matsektorene.

b) Handel og matmarked

Styrke kunnskapen om hvordan regelverk, markedsstruktur, konkurranseforhold, priser og forbrukeratferd påvirker matsikkerhet og beredskap. Dette omfatter tiltak som gjør norske jordbruks- og sjømatråvarer mer tilgjengelige ved forsyningsvikt. Ved å sikre fortsatt eksport av norske produkter i krisetider styrkes handelspartnerens forpliktelser overfor Norge, noe som dermed styrker vår forsyningsikkerhet.

c) Klimarobust jordbruk og havbruk

Økt kunnskap om hva som skal til for at dagens produksjonsorganismer kan fungere ved endrede klimaforhold. Samtidig må mangfoldet i jordbruk og havbruk styrkes gjennom nye arter, produksjonsformer og ressursgrunnlag. Det har vært allment kjent i mange år at landbruket har utfordringer knyttet til klimaendringer som økte temperaturer, ekstremvær, sykdom osv., og det er igangsatt forskning innenfor tematikken som med fordel kan økes. Norsk havbrukssektor er dominert av laks, en art som trives best ved 10-14 °C og som får markant redusert appetitt og vekst når temperaturen nærmer seg 18–19 °C.

d) Infrastruktur, logistikk og støttesystemer

Kartlegge avhengigheter og utvikle alternative løsninger for transport, havner, lagring, kjøle- og frysekjeder, foredlingskapasitet, energi, vannforsyning og digitale systemer i en krisesituasjon. Tiltaket krever at verdikjedene til landbasert produksjon og sjømatsektoren ses i sammenheng og utnyttes på tvers av sektorene. Dette vil bidra til robuste nasjonale og internasjonale forsyningslinjer.

d) Økt bruk av norske råvarer i kriser

Utvikle og teste tiltak som gjør norske jordbruks- og sjømatråvarer mer tilgjengelige ved forsyningsvikt. Se på potensialet for å legge om produksjonen innenfor landbruk, havbruk og fiskeriene på kort og lang sikt ved forsyningskriser. Hva med distribusjon, forbrukervalg, pris osv.

e) Tilgang til energi

Tilgang til energi og hvem som skal få tilgang er allerede en diskusjon i dag. Energieffektivitet er viktig, men også hvem som skal prioriteres i en krisesituasjon, hva er minimum for at maten skal produseres og nå ut til konsumentene.

Nasjonal og internasjonal status

Matsikkerhet og beredskap er høyt prioritert i både EU og Norden. Europakommisjonens strategier AgRI 2040 og Food 2040 legger vekt på robuste verdikjeder, bærekraftig ressursbruk og økt motstandskraft. En norsk satsing vil styrke deltakelsen i Horisont Europa, europeiske partnerskap og nordisk samarbeid, samtidig som den bygger kunnskap tilpasset norske forhold og økt selvforsyning.

Finland og Sverige har begge nylig oppdatert sine matsystemstrategier. Finland prioriterer lønnsom matproduksjon, matsikkerhet og bærekraft, mens Sverige legger særlig vekt på konkurransekraft,

eksport og verdiskaping basert på svenske råvarer og matkultur. Den svenske strategien er tydeligere orientert mot produksjonsvekst og næringsutvikling enn mange andre europeiske matsystemstrategier.

Samarbeid i Norden er viktig. På norsk initiativ er det igangsatt en felles utlysning i 2026/2027 *Call for proposals: Nordic and Baltic solutions on food security* i regi av Nordforsk hvor økt motstandskraft i matsystemet er tema.

I Norge skal matsystemutvalget etter planen levere en utredning innen 1. november 2026. Utvalget er bl.a. bedt om å redegjøre for muligheter, utfordringer og dilemma i fremtidens matsystem, komme med anbefalinger og tiltak som kan styrke bærekraften i det norske matsystemet, samt bidra til at det globale matsystemet blir mer bærekraftig. Det er all grunn til å anta at noen av tiltakene som foreslås må understøttes med forskning.

Forskningsrådets innsats

Forskningsrådet har allerede etablert relevante utlysninger innen klimatilpasning, samfunnssikkerhet, beredskap og sammenhengen mellom mat, miljø, klima og folkehelse. Samlet gir disse et godt grunnlag for en nasjonal satsing på matsikkerhet:

- 56 mill. kr (2026): Klimatilpasning i landbasert mat- og bioproduksjon
- 36 mill. kr (2026): Samfunnssikkerhet og beredskap inkludert økonomisk fiskerikriminalitet
- 32 mill. kr (2026): Sammenhenger mellom Mat, miljø/klima og folkehelse
- 90 mill. kr (2027): Robust mat- og bioproduksjon fra hav og land

Satsingen vil bygge videre på disse investeringene, utfylle kommende europeiske initiativer og dra nytte av erfaringer fra den nordiske 2026/2027 NordForsk-utlysningen om robuste matsystemer hvor Forskningsrådet og Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri deltar fra norsk side.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

- Ikke relevant

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Vi anbefaler en samlet satsing som ser grønne og blå matsystemer i sammenheng. Prioriterte innsatsområder er:

- åpne innovasjonsarenaer
- andel og matmarked
- klimarobuste organismer og økt mangfold
- robust infrastruktur, logistikk og støttesystemer

Tiltakene vil redusere sårbarhet, styrke beredskap og selvforsyning og gi et bedre kunnskapsgrunnlag for omstilling av norsk matproduksjon. Samtidig vil satsingen styrke norske miljøers evne til å delta i og hente gevinster fra internasjonale forsknings- og innovasjonssamarbeid. Satsingen skal samlet sett bidra til økt matsikkerhet, beredskap og selvforsyning gjennom et mer robust og bærekraftig matsystem.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Med utgangspunkt i Norges samlede matproduksjon/ -høsting fra jord og hav, vil satsingen bidra til økt matsikkerhet, beredskap og selvforsyning gjennom ny kunnskap, teknologi og innovasjon. Den

kan gi varige gevinster i form av mer robuste verdikjeder, bedre ressursutnyttelse og økt verdiskaping i jordbruk, fiskeri, havbruk og næringsmiddelindustri.

Mulige negative virkninger er kostnader knyttet til omstilling og potensielle målkonflikter mellom økt produksjon og hensyn til klima, natur og arealbruk. Dette må håndteres gjennom helhetlige vurderinger og bred involvering av berørte aktører.

Uten økt innsats vil sårbarheten i matsystemet bestå samtidig som klima- og sikkerhetsrisikoen øker.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Norge har sterke forsknings- og innovasjonsmiljøer innen jordbruk, fiskeri, havbruk og matindustri. Det finnes kompetanse og kapasitet i universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren, forvaltningen og næringslivet.

En vellykket satsing forutsetter tett samarbeid mellom kunnskapsmiljøer, næringsaktører og produsenter. Den må også ses i sammenheng med Horisont Europa, europeiske partnerskap og nordiske initiativer.

Satsingen vil komplettere internasjonale programmer ved å adressere særlige norske utfordringer som nordlige produksjonssystemer, lange avstander, krevende klima og behovet for økt selvforsyning. Et særtrekk er at den kobler jordbruk, fiskeri og havbruk i ett samlet matsystemperspektiv.

Finansiering

Det foreslås en samlet satsing på 80 mill. kroner per år, finansiert med 40 mill. kroner fra Landbruks- og matdepartementet og 40 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Midlene skal styrke forskning og innovasjon som:

- kobler grønne og blå matsystemer tettere sammen
- øker mangfoldet og robustheten i matsystemet
- utvikler mer klimarobuste planter, husdyr, fisk og oppdrettsarter

Nasjonalt kompetanse- og forskningsløft for kjernekraft som strategisk energialternativ

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Norge står overfor et betydelig kunnskaps- og kompetansegap når det gjelder kjernekraft som mulig fremtidig energialternativ. Flere store europeiske initiativ for å etablere og fornye kjernekraftanlegg med såkalt små modulære reaktorer (SMR) gir dessuten opphav til industri der den høykompetente leverandørindustrien til norsk sokkel vil kunne få et nytt marked. Kjernekraftutvalget (NOU 2026: 4 *Kjernekraft i Norge? Fordeler, ulemper og forutsetninger*) dokumenterer at Norge mangler erfaring med kommersiell kjernekraftproduksjon, samtidig som forskningsmiljøene er fragmenterte, regulatorisk kapasitet er begrenset og den industrielle beredskapen er svak. Dette innebærer at Norge i dag ikke har et tilstrekkelig grunnlag for å vurdere kjernekraft på en systematisk og kunnskapsbasert måte.

Årsakene til denne situasjonen er sammensatte. Avviklingen av forskningsreaktorene til Institutt for Energiteknikk (IFE) har ført til svekket kontinuitet i fagmiljøene, samtidig som Norge over tid har hatt

begrenset deltakelse i internasjonale kjernekraftprogrammer. I tillegg mangler vi erfaring med regulatoriske prosesser knyttet til kjernekraft, og utdanningskapasiteten innen relevante fag er lav og lite koordinert. Samlet gir dette et svakt institusjonelt og faglig utgangspunkt for å håndtere et komplekst teknologiområde og med store samfunnseffekter.

Uten styrket kompetanse risikerer Norge å stå uten reelle muligheter til å fatte informerte beslutninger i fremtiden om kjernekraftens rolle i energisystemet. Samtidig vil den allerede lange gjennomføringstiden for kjernekraftprosjekter kunne øke ytterligere dersom kompetansebygging utsettes. Manglende kapasitet innen regulering, sikkerhet og beredskap kan også medføre økt risiko, og manglende forståelse av samfunnsmessige konsekvenser kan svekke legitimiteten til eventuelle fremtidige beslutninger.

Behovet for kjernekraftkompetanse er ikke begrenset av spørsmålet om utbygging av kjernekraftverk i Norge. Den store fornyede interessen for kjernekraft internasjonalt utgjør en mulighet for norsk industri. Modulære reaktorer som kan serieproduseres forventes å dominere den neste generasjonen av kjernekraftverk. Med Norges betydelige kapasitet innen verksteds- og verftsindustri og med den høye kompetansen som denne industrien besitter etter flere tiår som leverandører til norsk sokkel vil norsk industribedrifter kunne være attraktive partnere for internasjonale leverandører. Dette forutsetter imidlertid kompetanse til å levere innenfor de mange kravene som finnes til slike anlegg. Her vil samarbeid med kompetente norske forskningsmiljøer kunne være avgjørende.

Målet med satsingen er å etablere en forskningsbasert kapasitet til kompetansebygging og -vedlikehold som gjør Norge i stand til å vurdere og eventuelt gjennomføre kjernekraft på en sikker, ansvarlig og samfunnsmessig legitim måte i fremtiden og å kunne konkurrere om det betydelige internasjonale markedet for modulære reaktorer som forventes å vokse frem i de kommende årene.

Hvilke tiltak er relevante?

For å møte utfordringene anbefales en bredt anlagt satsing som kombinerer kompetansebygging, forskning og internasjonalt samarbeid. Et sentralt element er etableringen av et nasjonalt kompetanseprosjekt.

Parallelt foreslås et forsknings- og innovasjonsprogram som dekker hele kjernekraftens livsløp, inkludert teknologiutvikling, systemintegrasjon, avfallshåndtering og samfunnsaspekter.

Videre er det nødvendig å bygge opp utdannings- og kompetansekapasitet samt styrke internasjonal deltakelse.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Med en satsning på et nasjonalt kompetanse- og forskningsløft for kjernekraft introduseres kjernekraft som del av den målrettede forskningssatsingen mot energiomstillingen. Selv om satsingen er anbefalt av kjernekraftutvalget som viktig uansett om Norge skal bygge ut kjernekraft som del av energiforsyningen så gjenstår det fortsatt for Stortinget å behandle en Stortingsmelding om temaet. Vedtakene i forbindelse med denne kan påvirke innretningen av denne satsningen.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Det anbefales å etablere et nasjonalt kompetanse- og forskningsprogram som integrerer tiltakene i en samlet satsing. For å utvikle kompetanse vil det være behov for en kombinasjon av kompetansebyggende næringsrettede forskningsprosjekter som etter en oppbyggingsperiode vil kunne avløses av forskningssentre med fokus på innovasjon som SFI og FME.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Satsingen vil styrke kunnskapsgrunnlaget, men innebærer samtidig risiko knyttet til ressursbruk og kompetansekonkurranse. Med økt kompetanse følger også mulighetene for å delta i Nordisk og Europas samarbeid om kompetanse og utvikling.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Det vurderes å være kapasitet i forskningssystemet til å kunne gjennomføre satsingen med høy kvalitet. Gjennomføringen forutsetter langsiktig finansiering, koordinering og internasjonalt samarbeid.

Finansiering

En ny satsing på et nasjonalt kompetanse- og forskningsløft for kjernekraft i Norge kan ikke finansieres som ved omprioritering alene. Den eksisterende satsingen på forskning og innovasjon mot energiomstillingen er en viktig nasjonal satsing som har blitt redusert de senere år.

I forbindelse med denne satsingen vil det være naturlig at Kunnskapsdepartementet vurderer om en videreføring av finansieringen av dagens nukleærsenter i større grad vinkles mot kjernekraft. Ettersom nukleærsenteret avsluttes etter 2028 er det imidlertid ikke foreslått konkret omprioritering av disse bevilgningene for dette året.

Satsingen bør finansieres av Energidepartementet (ED) som følge av deres sektoransvar for kjernekraft. Det foreslås at satsingen finansieres med en vekst på 60 mill. kroner per år.

Nevroteknologi – verdiskaping bygd på sterk norsk neuroforskning

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Nevroteknologi har potensial til å endre dagens diagnostikk, behandling og forståelse av nervesystemet, og dermed bidra til bedre helse, livskvalitet og verdiskaping. Med nevroteknologi menes teknologier for å overvåke, samhandle med, eller påvirke hjernen eller andre deler av nervesystemet.⁹³ I kombinasjon med KI, avanserte materialer, bioteknologi, sensorikk, mv. er nevroteknologi svært potent, og et område der Norge har særskilte muligheter innenfor forskning, klinisk bruk og konkurransekraft.

Nervesystemlidelser rammer bredt og øker. Sykdommer i hjernen rammer én av tre i løpet av livet og utgjør 29 prosent av samlet helsetap i Norge (målt i DALY⁹⁴) og 36 prosent av år levd med helsetap.⁹⁵ Slike sykdommer er den vanligste årsaken til uførhet og aldringen av befolkningen øker forekomsten. Ifølge Global Burden of Disease levde om lag 3,4 mrd. mennesker med en nevrologisk tilstand i 2021, og var samlet den største årsaken til tapte friske leveår (DALYs) globalt.

I langtidsplanen for forskning og høyere utdanning er nevroteknologi løftet frem sammen med KI og kvanteteknologi. Nevroteknologi skiller seg fra de to andre teknologiene ved at Norge har et helt annet, og unikt utgangspunkt. For KI og kvante må vi nasjonalt bygge kvalitet og kapasitet for å kunne forstå og anvende teknologiene på viktige nærings-, -samfunns- og nisjeområder, samt for delta i

⁹³ Definisjon i tråd med Bioteknologirådet, OECD og internasjonale organisasjoners definisjon

⁹⁴ DALY: sykdomsbyrden i en befolkning og på effekten av tiltak, på norsk «leveår justert for funksjonshemming».

⁹⁵ Nasjonal hjernehelsestrategi 2026-2036

internasjonale forskningssatsinger og kommersielle verdikjeder. For nevroteknologi, som er et tverrfaglig felt i skjæringspunktet mellom nevrovitenskap, medisin og ulike dype teknologier, har Norge allerede en internasjonal sterk og synlig forskningsfaglig og klinisk posisjon innen nevrofeltet.

På samme måte som Danmark har brukt sin sterke fysikkfaglige posisjon og tradisjon til å ta internasjonale posisjon innenfor den fremvoksende kvanteteknologien, kan Norge gjøre tilsvarende innenfor nevroteknologi. Norsk nevrovitenskap har lange tradisjoner, jf. Fridtjof Nansen og nevrodoktrinen, Oslo-skolen for nevroanatomi og Nobelprisen til Moser. Disse og andre nevrofagmiljø bruker i dag avansert teknologi i sin forskning, teknologi som gir forskningsgjennombrudd og kan være utgangspunkt for ny diagnostikk, ny behandling og som også kan ha kommersielle potensial.

Norge har et godt utgangspunkt for nevroteknologi med blant annet svært sterke miljøer innen nevrovitenskap og andre livsvitenskaper, samt nevrologi og relevante kliniske fagdisipliner. Mer eksplisitt gjelder dette sterke miljøer innen nevrodegenerasjon, systemnevrovitenskap, nevrostimulering, bilde- og signalmetoder, organoider, nevrokirurgi, klinisk translasjon, kliniske studier, sensorer, mikroelektronikk og ansvarlig innovasjon. Nevroteknologier er svært relevant for psykiske lidelser, som er et annet fagfelt hvor Norge er verdensledende. Den høye kvaliteten synes også i Forskningsrådets portefølje med 174 prosjekter/1,3 mrd. kroner (2015-2025) som helt eller delvis omhandler nevroteknologi.

Danmark har evnet å bruke en forskningsfaglig styrke, tradisjon og «merkevaren» Bohr til en nasjon all-of-government-satsing på forskning og konkurransekraft, og tiltrukket seg talenter, kapital, infrastruktur og internasjonale selskaper. Dette kan være til inspirasjon for Norge som har en forskningsmessig arv og viktige økosystemelementer å bygge på for en nevroteknologisatsing av nasjonal og internasjonal betydning.

Hvilke tiltak er relevante?

Ambisjonen i forslaget er at Norge skal ta en internasjonal frontposisjon innen nevroteknologi med integrerte fagmiljøer innen forskning, dype teknologier, klinikk og næringsliv, med sterkt nasjonal strategisk forankring for å utvikle, validere og ta i bruk ansvarlig nevroteknologi – fra grunnforskning til klinisk og norsk næringsutvikling og kommersiell anvendelse. Satsingen skal gi bedre diagnostikk, behandling, rehabilitering og funksjonsstøtte, flere konkurransedyktige bedrifter og sterkere norsk deltakelse i europeiske og internasjonale programmer, samtidig som mentale data, autonomi og grunnleggende rettigheter ivaretas.

Tiltakene bør styrke norsk kunnskap, kompetanse, kapasitet og infrastruktur og samtidig koble norske miljøer tettere til internasjonale teknologi- og innovasjonsmiljøer. Blant relevante tiltak er:

- Nasjonale, flerregionale forsknings- og innovasjonskonsortier som samler nevrovitenskap, dyp teknologi, klinikk, humaniora og samfunnsvitenskap, pasienter og næringsliv rundt et fåtall, konkrete behovsdrevne utfordringer.
- Translasjons- og innovasjonsløp som inkluderer tidlig metodevurdering, regulatorisk rådgivning, kliniske studier, anskaffelser, tidligfase teknologioverføring, kommersialisering og kobling til privat kapital.
- Styrket internasjonalt samarbeid med de beste internasjonalt i og utenfor EU for integrering med forskningsfronten, kompetanse, infrastruktur, verdikjeder og markeder. Mobilisering til europeiske partnerskap, infrastrukturer og FP10, med forsterkningsmidler der nasjonal kapasitet gir tydelig europeisk merverdi.

- Integrering av ansvarlig forskning og innovasjon med brukermedvirkning, etikk- og personvernkompetanse, samfunnsdialog, sikkerhet og vurdering av flerbrukspotensial i alle prosjekter.
- Kvalifisering, verifisering, uttesting og skalering av lovende ideer, forskningsresultater og teknologi.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Nevroteknologi reiser en rekke potensielt etiske dilemmaer og utfordringer. I satsningen er det avgjørende å ha vesentlig bidra pasientorganisasjoner og humaniora og samfunnsvitenskap for å legge til rett for en utvikling som går i takt med samfunnets behov og aksept (Bioteknologirådet 2026; EU-kommisjonen 2026).

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Etablere en femårig utfordringsdrevet satsing, som gir rom for fem konsortier med felles mål, arbeidsdeling og tydelig ambisjoner om relevans for helsetjenesten, samfunnet og verdiskapingen. Dette motvirker fragmentering og samler kritisk masse. Ansvarlig forskning og innovasjon skal være integrert i hvert konsortium, med kompetanse på humaniora, samfunnsvitenskap samt brukerinvolvering. Dette reduserer risiko og styrker tillit.

Nettverksmidler for å etablere et nasjonalt nettverk for nevroteknolog som for kunnskapsspredning, idégenerering og legge til rette for økt nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

Koble satsingen systematisk til nasjonale og internasjonale nettverk og infrastruktur som EU partnerskapet BrainHealth og infrastrukturene EBRAINS og NORBRAIN. Nasjonale midler skal utløse og forsterke europeisk samarbeid, ikke erstatte det.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Positive virkninger vil være å utnytte og bygge videre på sterk norsk posisjon i et felt som er i vekst. Tiltaket vil gi effektiv bruk av norsk kompetanse, infrastruktur, nettverk og de offentlige investeringene i dype teknologier. Tiltakene vil gi høyere kvalitet og raskere kunnskapsoverføring, bedre grunnlag for diagnostikk, behandling, rehabilitering og mestring, flere kliniske studier og sterkere innovasjons- og eksportmuligheter. Virkningene kan vare utover innsatsperioden gjennom kompetanse, infrastruktur, standarder, nettverk og nye virksomheter.

Mulige negative virkninger er overinvestering i umoden teknologi, får ikke utløst det nasjonale potensialet, utilsiktet skade og personvernutfordringer. Mangelfullt hensyn til etiske problemstillinger kan svekke befolkningens tillitt til fagområdet og tilhørende behandlinger.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Tett dialog med bredden av fagmiljøer, samt evne å spisse satsingen i retning av slik av bruk og nytte av innsatsen. Nye og mer etablerte aktører må inngå forpliktende samarbeid og arbeidsdeling. Det er avgjørende med tilgang til kompetanse og infrastruktur for nevrovitenskap, teknologi, KI, data, kliniske studier, regulatoriske spørsmål, sikkerhet og implementering. At brukermedvirkning og samfunnsdialog integreres i prosjektene fra prioritering til evaluering, med særskilt fokus på barn og andre sårbare grupper.

Finansiering

Det anbefales budsjett vekst en femårig satsning på 150 mill. kroner per år, finansiert med 75 mill. kroner hver av KD og HOD. Midlene skal utløse institusjonell egeninnsats, bidrag fra næringslivet og europeisk finansiering.

Omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse – økte midler til kompensasjonsordning, mobilisering, posisjonering, kompetanse, nettverk og resultatutnyttelse (2028–2034)

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Erfaring tilsier at *uten* en målrettet satsing vil norsk deltagelse og gjennomslag være lavere enn hva som er potensialet, særlig i oppstartsfasen av FP10. Vi observerer en nedadgående trend i returen fra Horisont Europa.

Formålet med satsingen er å sikre at norske aktører er godt forberedt fra start, sender flere og bedre søknader og oppnår høy gjennomslagskraft i programmet, slik at Norge fortsatt kan hente hjem kunnskap, teknologi og verdiskaping fra europeisk samarbeid. Vi satset tilstrekkelig på rådgivningskapasitet, kompetansehevingstiltak og økonomiske støtteordninger i overgangen mellom H2020 og HEU noe som gav gode resultater. Det samlede støtteapparatet er imidlertid omtrent halvert de siste årene, noe som gjenspeiles i resultatene.

Endringene fra Horisont Europa til FP10 er mer omfattende enn i tidligere programoverganger. Programmet vil få en sterkere vektlegging av konkurransekraft og hele verdikjeder samt at forskning skal tas i bruk og resultater skal kommersialiseres. Det nye rammeprogrammet består av fire pilarer med hver sine behov for kompetanse og støtteapparat.

Konkurranseevnefondet og Horisont Europa vil integreres tett, blant annet gjennom fire gjennomgående politikkvinduer i pilar II som skal prioritere grønn omstilling og industriell avkarbonisering; helse, bioteknologi, landbruk og bioøkonomi; digital ledelse; samt motstandsevne, sikkerhet, forsvar og romvirksomhet. Pilar II vil også inneholde en del som skal fokusere på globale samfunnsutfordringer. Pilar III – innovasjonspilaren – skal også kobles tett til konkurranseevnefondet, men det er fortsatt uklart hvordan. Pilar III er den delen hvor Norge har deltatt minst, men hvor budsjettet nå øker mest.

For å sikre at Norge på en best mulig måte bidrar til, og høster fordelene av, deltagelse i det kommende Horisont Europa og Konkurranseevnefondet, må aktørene i det norske forsknings- og innovasjonssystemet kunne hevde seg innenfor hele bredden av programmet. God deltagelse, ikke minst i de fire prioriterte politikkvinduene, blir en forutsetning for å lykkes godt i Konkurranseevnefondet dersom Norge assosieres også her.

Dette stiller krav til den strategiske innretningen på Norges framtidige forskningsprioriteringer og et bevisst kompetanseløft innenfor områder vi pr i dag har hatt lite fokus på. Samlet sett øker dette behovet for rask omstilling og styrket mobilisering i det norske forsknings- og innovasjonssystemet. Det nye programmet krever antakeligvis økt involvering av nye aktører som ikke nødvendigvis selv umiddelbart ser nytten av deltagelse.

EUs finansieringsmodell bygger på at forskningsorganisasjonene har et vesentlig høyere nivå av offentlig grunnfinansiering enn det norske forskningsinstitutter har. Dette innebærer at deltagelse i

Horisont Europa medfører et finansieringsgap mellom EU-bidraget og instituttsektorens faktiske prosjektkostnader. Retur-EU er etablert som en kompensasjonsordning for forskningsinstituttene deltakelse i Horisont Europa. Ordningen skal bidra til å dekke deler av dette gapet og dermed legge til rette for at norske institutter kan opprettholde og styrke sin deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Forskningsinstituttene står for en betydelig del av norsk deltakelse i Horisont Europa. Retur-EU har derfor en viktig funksjon som et resultatbasert virkemiddel, og som instituttsektoren er helt avhengig av for å kunne delta fullt ut i EU rammeprogram for forskning.

Hva er årsaken(e) til problemet?

Årsakene til behovet for satsingen er både strukturelle forhold i det norske forsknings- og innovasjonssystemet og endringer i EUs rammeprogram. EUs neste rammeprogram, FP10 (2028–2034), skal etter planen få et betydelig høyere budsjett. Den største budsjettveksten kommer på områder hvor Norge har mindre erfaring fra deltakelse. Programmet utvikles i retning av sterkere kobling mellom forskning, innovasjon og kommersialisering, med økt vekt på verdikjeder, kritiske teknologier og raskere bruk av kunnskap. Dette innebærer nye krav til kompetanse, samarbeid og gjennomføringsevne hos norske aktører, og utfordrer deres evne til å hevde seg i europeisk konkurranse. Norges FoU-innsats og deltakelse fra næringsliv og offentlig sektor er lavere enn i sammenlignbare land, og mange aktører mangler kapasitet, kompetanse og nettverk for å delta i europeiske konkurransearenaer. Samtidig skjerpes konkurransen i EUs programmer, og det stilles høyere krav til kvalitet, partnerskap og evne til å koble forskning, innovasjon og anvendelse.

Hvilke konsekvenser kan problemet ha?

For å møte ambisjonene satt i strategien til Forskningsrådet og LTP må norsk deltagelse i FP10 ikke bare opprettholdes på nåværende nivå, men styrkes ved blant annet at offentlig sektor og næringsliv deltar og lykkes i større grad. Videre er Retur-EU ordningen direkte proporsjonal med forskningsinstituttene innsats i EUs rammeprogram for forskning dvs. at et mer ambisiøst program vil kreve en mer ambisiøs Retur-EU ordning. Fravær av vekst eller lavere norsk deltakelse og gjennomslag i europeiske forsknings- og innovasjonsprogrammer vil redusere tilgangen til internasjonal kunnskap, teknologi og partnerskap, og dermed svekke norsk innovasjonsevne, konkurransekraft og evne til å møte sentrale samfunnsutfordringer innenfor blant annet klima, sikkerhet og teknologiutvikling. På lengre sikt kan det gi svakere verdiskaping og redusert evne til omstilling i norsk økonomi.

Hvilke konkrete endringer og (del)mål vil realiseres gjennom dette satsingsforslaget?

Satsingen vil samlet bidra til økt og mer strategisk deltakelse i europeiske samarbeidsarenaer, bedre kobling mellom forskning, innovasjon og anvendelse, og økt verdiskaping og samfunnsnytte i Norge.

Effekt mål (2028–2031):

- Velfungerende forskningssystem
- Høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning
- Styrket konkurransekraft og innovasjonsevne
- Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft

Hvilke tiltak er relevante?

Norge har hatt et godt utviklet EU-støtteapparat (NCP-nettverk, PES/POS, EU-NETTVERK, og RETUR-EU, i tillegg til kursportefølje), men innsatsen er under press som følge av begrensede budsjetter. Norsk deltakelse i EUs rammeprogram har samtidig vært svært god: returandelen økte fra 2,53 prosent i Horisont 2020 til 2,96 prosent per juni 2026 i Horisont Europa, og suksessraten har økt fra 15,1 til 19,7 prosent, betydelig over gjennomsnittet i Europa. I FP10 forventes økt vekt på

internasjonale partnerskap og sterkere kobling mellom forskning, innovasjon og anvendelse, noe som stiller høyere krav til tidlig, bred mobilisering og deltakelse fra alle forskningsutførende sektorer.

Nåsituasjonen er at PES/POS og EU-NETTVERK er operative, men at innsatsen i andre del av Horisont Europa er redusert som følge av «frontloading» i første del. Vi anbefaler derfor igjen å trappe opp innsatsen i starten av et nytt rammeprogram, for så å redusere igjen mot slutten. RETUR-EU ordningen sørger per dags dato for at instituttsektoren deltar fullt ut i EU rammeprogram FORSTERK er en ordning for større effekt av HEU resultater i det norske samfunnet, men ordningen har vært uten utlysning siden 2021 som følge av budsjettkutt.. Siden det kommende FP10 både er større og har en helt annen innretting enn FP9, er det foreslått en kraftig økning i 2028 og de første påfølgende år for å gjøre norske aktører, både erfarne og uerfarne, i stand til å konkurrere om gjennomslag i rammeprogrammet.

Norsk deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonsfellesskap

Satsingen på omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse skal sikre at Norge opprettholder og styrker sin deltakelse og gjennomslag i europeiske forsknings- og innovasjonsprogrammer, særlig i oppstartsfasen av FP10. Satsingen er avgjørende for at Norge skal lykkes med å delta i den europeiske kunnskapsallmenningen, innovasjonsarenaer og europeiske og globale markeder. Det er viktig å oppnå godt samspill mellom de investeringer som gjøres i FoUI i Norge, og dem som gjøres gjennom rammeprogrammet. Vi bør innrette den nasjonale innsatsen for å kvalifisere norske aktører slik at vi i størst mulig grad kan nyttiggjøre oss av den europeiske arenaen; forsterke områder der EU gjør noe, men for lite sett med norske øyne; og komplementere EUs satsinger der det er særskilte behov for kunnskap og kompetanse i norsk næringsliv.

Banebrytende forskning for kunnskapsgjennombrudd og samfunnsgevinst

Satsing vil bidra til økt deltagelse i pilar 1, og på den måten styrke kapasiteten for banebrytende og grunnleggende forskning som er viktig forutsetning for fremtidig kunnskap og samfunnsgevinst.

Et forsknings- og innovasjonssystem for kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft

Satsingen skal styrke forsknings- og innovasjonssystemet gjennom økt mobilisering og deltakelse i europeiske konkurransearenaer som skal gi norske aktører tilgang til kunnskap og markeder i Europa og globalt. Retur-EU ordningen er avgjørende for at forskningsinstituttene skal kunne delta på lik linje med andre forskningsutførende sektorer i både Norge og Europa. Videre vil målrettede mobiliseringsvirkemidler og nye grep styrke hele verdikjeden fra søknadsutvikling til utnyttelse av resultater, noe som vil gi økt innovasjonsevne og konkurransekraft.

Klimaomstilling og framtidens klimatilpassing

Økt deltakelse i europeiske forsknings- og innovasjonsprogrammer gir Norge tilgang til kunnskap, teknologi og partnerskap som er nødvendige for å utvikle og ta i bruk løsninger for utslippsreduksjoner, klimatilpassing og sirkulær økonomi.

Nasjonale sikkerhetsinteresser og et motstandsdyktig samfunn

Deltakelse i europeiske samarbeidsarenaer vil sikre norske miljøers tilgang til kompetanse og teknologi innen blant annet digital sikkerhet, kritisk infrastruktur og beredskap, og bidra til å redusere sårbarhet og styrke nasjonal kapasitet.

Et forsknings- og innovasjonsløft for offentlig sektor

Satsingen skal legge til rette for økt deltakelse fra norsk offentlig sektor i europeiske kunnskapsnettverk og praksisfellesskap gjennom mobilisering og nettverksbygging. Den skal både styrke evnen til å utvikle nye løsninger og gjøre norske kommuner og offentlige etater i stand til å ta i bruk kompetanse og løsninger allerede utviklet i Horisont 2020 og Horisont Europa.

Ansvarlig utvikling og bruk av fremtidsrettede teknologier

Deltakelse i europeiske programmer gir tilgang til ledende miljøer og infrastruktur innen fremvoksende teknologier, og satsingen vil bidra til at Norge kan utvikle og ta i bruk disse på en ansvarlig måte.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Statsstøtte/EØS: RETUR-EU, PES, FORSTERK og EU-NETTVERK er eksisterende ordninger utformet i tråd med statsstøttereglene. Tiltakene reiser ingen prinsipielle spørsmål knyttet til statsstøtteregelverket eller etiske problemstillinger.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Mobiliseringen til Horisont Europa har vært vellykket. FP10-satsingen kan i utgangspunktet bygge videre på de etablerte virkemidlene, men endringene som er knyttet til FP10 vil også kreve utvikling av nye grep eller endringer i de eksisterende.

Forskningsrådet anbefaler en samlet satsing i en felles pott øremerket omstilling og kapasitet for FP10-deltakelse.

Dette legger til rette for en bred og koordinert mobilisering i hele det norske forsknings- og innovasjonssystemet. PES treffer bredden av aktører og bidrar til flere og bedre søknader, EU-NETTVERK mobiliserer til strategiske og tematiske partnerskap, FORSTERK sikrer at resultater fra norske EU-prosjekter tas raskt videre i Norge og RETUR-EU sikrer forskningsinstituttene deltakelse. Samlet gir tiltakene en helhetlig virkemiddelinnsetning som styrker deltakelse, kvalitet og nasjonal verdiskaping.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Satsingen forventes å gi økt deltakelse og høyere suksessrate for norske aktører i FP10. Flere EU-prosjekter, særlig innenfor grønne og digitale områder, helse og sikkerhet, vil bidra til utvikling av nye løsninger, teknologi og markedsmuligheter for norsk næringsliv og offentlig sektor. Effektene vil være både kortsiktige og langsiktige: økt søknadsaktivitet og etablering av nye nettverk på kort sikt, og sterkere forskningsmiljøer, varige partnerskap og økt verdiskaping over tid. Gevinstene vil utvikles gradvis gjennom FP10-perioden (2028–2034). Satsingen retter seg mot hele bredden av det norske forsknings- og innovasjonssystemet.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

- God organisering internt i Forskningsrådet
- Samarbeid med relevante aktører i virkemiddelapparatet
- Dialog og positiv respons fra FoU sektor, næringsliv og offentlig sektor

Finansiering

Satsingen forutsetter en **styrking** innenfor estimert tilsagnsramme på totalt **280 mill. kroner i 2028** (nullvekst er 140 mill. kroner) som ledd i en opptopping i perioden 2028–2031, etter 2031 foreslås det å ta ned PES/POS satsingen til dagens nivå. Hoveddelen av midlene går til styrket prosjektetableringsstøtte (PES), til **240 mill. kroner per år i PES-ramme og til 50 mill. kroner per år til løpende PES-ordning**. Dette er avgjørende for å øke antall og kvalitet på norske EU-søknader, styrke suksessraten og legge til rette for flere norske deltakere og koordinatroller, i tråd med effektmålene. For starten av FP10 foreslås det å gjeninnføre **posisjoneringsstøtte med 18 mill. kroner pr år** fram til 2031, men da kun for de store planlagte partnerskapene. Dette skal bidra til at

flere norske aktører deltar aktivt i de europeiske partnerskap hvor næringslivet til nå har hentet halvparten av sin retur. Videre settes det av **40 mill. kroner årlig til FORSTERK**, for å sikre økt nasjonal utnyttelse av EU-prosjekter. Dette bidrar direkte til målet om økt verdiskaping og bedre kobling mellom forskning, innovasjon og anvendelse. Det foreslås også **16 mill. kroner årlig til EU-NETTVERK i perioden 2028–2034**, for å mobilisere nye aktører og etablere strategiske partnerskap, særlig i næringsliv og offentlig sektor. Dette støtter målene om økt mobilisering og bredere deltakelse. Midlene vil bli lyst ut med forskjellige intervall for å få maks effekt.

RETUR-EU er en resultatbasert ordning og er direkte knyttet til forskningsinstituttene innhenting av EU midler, det må derfor gjøres en analyse av hva man kan forvente av retur fra norske institutter i det nye programmet. Nullvekst er 627 mill. kroner, og det er vanskelig å gi et estimat for hva man kan forvente seg fremover. Vi tror dagens nivå vil holde i starten av det nye HEU, men vil tilta etter hvert som de norske aktørene konkurrerer seg til prosjekter og profilen på utlysningene passer norske søkere. Søyle to er foreslått økt med 50 % i forhold til dagens HEU, og det kan forventes en tilsvarende økning i den norske returen etter hvert. Ved en opptrapping av nivået på det nye EU programmet bør det forventes en oppjustering på Retur-EU ordningen fra 2029-2030 og utover.

I 2028 foreslås det at satsingen finansieres innenfor estimert tilsagnsramme med bidrag fra følgende departementer: 200 mill. kroner fra KD, 20 mill. kroner fra NFD, 10 mill. kroner hver fra ED, FD, HOD, JD, KLD og UD. For å opprettholde nivået i påfølgende år vil det imidlertid være behov for vekst i tildelingen.

Samlet er finansieringen innrettet for å dekke hele verdikjeden fra mobilisering og søknadsutvikling til gjennomføring og utnyttelse av resultater. Dette er nødvendig for å oppnå økt norsk deltakelse og gjennomslag i FP10, og sikre at investeringene gir varig effekt i form av økt konkurransekraft og omstillingsevne.

Romforskning og -innovasjon for framtiden

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Romrelatert virksomhet er et område der Norge har geografiske og industrielle fortrinn. Feltet har blitt et stadig viktigere sikkerhetspolitisk og betydningen av verdensrommet, jordobservasjon og romrelatert teknologi øker raskt. Kunnskapsgrunnlag for vurdering av sensitive teknologier⁹⁶ vurderer romfart og fremdriftsteknologi (f.eks. missiler, autonome plattformer og rombaserte løsninger) som direkte relevant for nasjonal sikkerhet og militær kapasitet. En sterk norsk romkapasitet bidrar også til europeisk og nasjonal sikkerhet. Norge har store behov for, fordeler av, og muligheter for romforskning og annen romrelatert forskning som følge av geografiske plassering langt mot nord og sterke forskningstradisjoner. Dette er også poengtert i regjeringens veikart for det teknologibaserte næringslivet. Norge har sterk kompetanse på jordobservasjon, i tillegg til at det er en sterk norsk verdikjede for småsatellitter, noe som gir muligheter for nytt og etablert næringsliv⁹⁷. Norge har en særskilt interesse av å overvåke havområder og Arktis, og romteknologi er et effektivt verktøy for god situasjonsforståelse og for å samle inn data om klimaendringer, miljøtilstanden, skipstrafikk, strømnett mv. En rekke samfunnsfelt er helt avhengige av at gjennombrudd fra romrelatert forskning

⁹⁶ [Kunnskapsgrunnlag for vurdering av sensitive teknologier \(KVASt\)](#)

⁹⁷ [Veikart for det teknologibaserte næringslivet - regjeringen.no](#)

og teknologi bredt oversettes og anvendes for en rekke formål som ikke er romrelaterte, bl.a. værvarsling, finanstransaksjoner, navigasjon og kommunikasjon.

Norges medlemskap i bl.a. European Space Agency (ESA), EISCAT AB og Nordic Optical Telescope (NOT), i tillegg til deltakelse i EUs romprogram, er avgjørende for romrelatert forskning og sikrer norske bedrifter markedsadgang, tilgang til teknologi og tidlig innsikt i rombaserte infrastrukturer. Gjennom ESA BIC Norway, den norske rominkubatoren, er det nå også tiltak for å styrke norsk entreprenørskap, innovasjon og vekstbedrifter i romindustrien. Deltakelse i internasjonale romorganisasjoner og -infrastruktur gir gevinster i form av arbeidsplasser, forskning, teknologi-utvikling og utvikling av nasjonal evne til å ivareta strategisk viktige oppgaver. Norge kan imidlertid utnytte medlemskapene bedre og styrke posisjonen som et attraktivt land for romforskning. ESA gir norske forskere tilgang på høykvalitetsdata og norske entreprenører og industri mulighet til å bidra til utvikling av avansert teknologi. I 2025 vedtok ESAs minister- og rådsmøte å styrke budsjettet med over 30 prosent til 22,3 mrd. euro. Dette skal finansiere økte ambisjoner i bredden av ESAs programmer, herunder også en styrking av anvendelser for jordobservasjon, navigasjon og telekommunikasjon⁹⁸. Dette gjør ESA til en stadig viktigere partner for EUs romprogram og for norsk romforskning og romrelatert næringsliv. ESA finansierer infrastrukturen og medlemslandene må selv finansiere utvikling av programvare, instrumenter og forskning på dataene. Deltakelse gir midlertidig enerett til data og mulighet til å delta i den vitenskapelige planleggingen av missions. PRODEX-programmet⁹⁹, som forvaltes av Direktoratet for romvirksomhet, samt den målrettede romforskningssatsingen i Forskningsrådet støtter norsk deltakelse i ESA-prosjekter, men midlene er svært begrenset.

Nordområdene spiller en viktig rolle i norsk romforskning og romindustri, og har utløst omfattende investeringer i infrastruktur både på fastlandet og på Svalbard. Rundt infrastrukturer som lidar-observatoriet ALOMAR, rakettskytefeltet på Andøya samt EISCAT-antennene, har det vokst fram sterke forsknings- og innovasjonsmiljøer av internasjonalt format. Disse miljøene skaper høykompetansearbeidsplasser og bidrar til positive ringvirkninger i hele regionen. Den nye intensjonsavtale med ESA om å etablere et [ESA Arctic Space Centre](#) i Tromsø reflekterer den økende strategiske betydningen av Arktis for ESA og EU, som følge av klimaendringer, økt økonomisk og militær aktivitet e samt behovet for bedre overvåking, kommunikasjon og navigasjon. Dette gjør Norge til en attraktiv partner i europeisk og transatlantisk samarbeid, og skaper muligheter til å ta en tydeligere rolle i utviklingen av fremtidens romkapasiteter. Uten en tilstrekkelig og målrettet nasjonal romsatsing risikerer Norge å miste både kompetanse, handlefrihet, innflytelse og næringsmuligheter på et område som blir stadig viktigere for sikkerhetspolitikk og beredskap.

Romforskningssatsingen i Forskningsrådet er på 20 mill. kroner per år og dekker innsats knyttet til ESAs vitenskapsprogram, ESAs jordobservasjonsprogram samt forskning som utnytter EISCAT og NOT, m.fl. I tillegg er det romforsknings- og innovasjonsinnsats i andre ordninger, for eksempel et senter for fremragende forskning på solfysikk¹⁰⁰, et senter for forskningsdrevet innovasjon på romsensorer og -systemer¹⁰¹ samt integrert fjernmåling og varsling i arktiske operasjoner¹⁰² og en rekke jordobservasjonsprosjekter innenfor IKT, klima, hav, polar, energi og transport. Norske romaktører har videre hentet hjem 7,53 mill. euro i Horisont Europa¹⁰³, i 9 prosjekter av totalt 144.

⁹⁸ Resolution on Elevating the Future of Europe through Space, ESA 27. November 2025

⁹⁹ [Instrumenter og eksperimenter: PRODEX](#)

¹⁰⁰ [RoCS – Rosseland senter for solfysikk](#)

¹⁰¹ [Centre for Space Sensors and Systems – CENSSS](#)

¹⁰² [Cirfa - Centre for Integrated Remote Sensing and Forecasting for Arctic Operations](#)

¹⁰³ Jf. eCorda Horisont CL4 Space, per april 2025

Norge har gode forskningsgrupper i bredden av romforskning, herunder også entreprenører og industri på feltet, men volumet i norsk romforskning og -innovasjon må økes for at Norge fullt ut skal kunne utnytte deltakelsen i internasjonale programmer og styrke Norges utnyttelse av rommet også i framtiden. Romforskning er teknologikrevende, fra utvikling av raketter og satellitter til sensorer og algoritmer for dataanalyse. Fagevalueringer¹⁰⁴ viser at de norske fagmiljøene innenfor romdomenet holder generelt høy kvalitet, noe som gir gode forutsetninger for å lykkes med en forsterket innsats.

I EUs kommende rammeprogram og konkurranseevnefond er det temaet *Defence, security and space* som vokser mest. Det er følgelig viktig å sikre norsk tilgang til det som tegner til å bli en vesentlig større romsatsing i regi av EU, jf. NUPIs rapport om norsk deltakelse i EUs romaktiviteter¹⁰⁵. En styrket innsats på romrelatert forskning og teknologiutvikling støtter opp om prioriteringer i Langtidsplanen for forsvarssektoren og en styrket forskningsinnsats vil ventelig ha et betydelig flerbrukspotensial. Nasjonal sikkerhetsstrategi understreker at den militære kapasiteten i det ytre rom må styrkes for å utnytte ny teknologi til forsvarsformål der vi i har fortrinn, for eksempel innen romteknologi¹⁰⁶. Moderne romforskning bygger på avansert teknologi innen materialer, sensorer, robotikk, kvanteteknologi og kunstig intelligens (KI). Forskningsrådets innsats her er viktig økt satsing på romforskning og romrelatert næringsutvikling.

Rombasert infrastruktur er viktig for nasjonal sikkerhet. Satellitter muliggjør overvåkning av havområder, etterretning, sikker kommunikasjon og presis navigasjon. Dette er avgjørende både for militære operasjoner, sivil beredskap, forvaltning og norsk næringsutvikling. Økt nasjonal kompetanse og kapasitet på dette området vil redusere sårbarhet og avhengighet av andre land i en situasjon der tilgang til slike tjenester kan bli begrenset. Regjeringen har følgelig definert fire romtjenester som grunnleggende nasjonale funksjoner (GNFer): Satellittbasert overvåking og jordobservasjon, romovervåking, posisjonsbestemmelse, navigasjon og tidsbestemmelse samt satellittbasert kommunikasjon. Dette samsvarer med de fire hoveddelene i EUs romprogram som planlegges styrket og videreutviklet i EUs neste rammeprogram. Rom inngår i EUs konkurranseevnefond for innovasjon og næringsaktivitet og det er relevant å stimulere til samarbeid mellom forskningsinstitusjoner, entreprenører og industri på feltet. Næringsmulighetene ligger både i romteknologi samt bruk av satellittdata og annen rominfrastruktur til nye tjenester innenfor energi, transport, beredskap, osv. Direktoratet for romvirksomhet kan støtte teknologiutvikling gjennom PRODEX-programmet, men vi savner rom for større prosjekter som bygger nettverk mellom private og offentlige aktører og sikrer samarbeid over tid,

Hvilke tiltak er relevante?

For å sikre at Norge utnytter og styrker posisjon som romforsknings- og innovasjonsnasjon, blant annet gjennom ESA, bør Norge satse på forskning og teknologiutvikling innen områder der landet har både strategiske interesser, eksisterende kompetanse og næringsstyrker- og muligheter. Følgende tiltak anses som relevante:

- Bidra til økt utnyttelse av norske og internasjonale investeringer i romrelatert forskningsinfrastruktur gjennom å sikre målrettet, langsiktig og forutsigbar finansiering av norsk romforskning og -innovasjon.
- Støtte opp om medlemskapet i ESA gjennom en styrket finansieringsordning av forskningsaktiviteter for norske deltakere på ESA-missions.

¹⁰⁴ Evaluering av naturvitenskap, 2024: [justert-evalnat-national-report-final-march-2025.pdf](#)

¹⁰⁵ [Når rompolitikk blir sikkerhetspolitikk: Norsk deltakelse i EUs romaktiviteter | NUPI](#)

¹⁰⁶ [Nasjonal sikkerhetsstrategi](#)

- Mobilisere og kvalifisere norske aktører (forskere, entreprenører, industri) til EUs ramme-program og konkurranseevnefond.
- Utvikle og styrke romrelatert næringsliv og entreprenører gjennom nasjonale innovasjons-virkemidler som skaper samfunnsmessige og industrielle gevinster
- Tilrettelegge for bedre sammenheng og komplementaritet i det rom- og næringsrelaterte virkemiddelapparatet – herunder Forskningsrådet, Direktoratet for romvirksomhet, Innovasjon Norge og SIVA, gjennom utfordringsrettede verdikjedesatsinger.
- Utnytte nasjonale fortrinn og behov knyttet til jordobservasjon, navigasjon og kommunikasjon, inkludert forskning på jord-sol interaksjon (romvær).

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Potensialet for flerbruk («dual use») er betydelig i en styrket satsing på romforskning og derfor må forskningssikkerhet og eksportkontroll ivaretas på en god måte.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Det anbefales en bred anlagt forsknings- og innovasjonssatsing som favner:

- økt innsats på grunnleggende forskning knyttet til utforskning av rommet;
- økt utnyttelse av norsk medlemskap i ESAs programmer for forskning, entreprenørskap og industri;
- et løft i følgeforskningen knyttet til medlemskap i internasjonal romrelatert infrastruktur, spesielt EISCAT og NOT;
- forskning og innovasjon gjennom sentre, verdikjedeinnsats o.l. for bedre utnyttelse av romvirksomhet for samfunns- og næringsgevinster.
- virkemidler for økte private investeringer og økt konkurransekraft for etablert og nytt næringsliv innenfor romteknologi og bruk av romdata innen andre næringsdomener.

Satsingen bør også omfatte rekruttering av forskertalenter, entreprenører og utdanning av kandidater med høy kompetanse samt internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid. Bredden i satsingen forutsetter tett samarbeid mellom Forskningsrådet, Direktoratet for romvirksomhet og øvrige virkemiddelaktører, statlige etater, etablert og nytt næringsliv, kapitalaktører med særlig nytte av funn og resultater fra forskning og teknologi Satsingen vil gi grunnlag for bedre samspill med satsinger i Horisont Europa, konkurranseevnefondet, European Defence Fund og ESA, m.fl. Satsingen må ses i sammenheng med regjeringens forslag om å styrke innsatsen på romteknologi i 2027 og framover gjennom tildeling til universitetene i Bergen, Oslo, Trondheim og Tromsø¹⁰⁷.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

De siste års evalueringer av STEM-fag¹⁰⁸ anbefaler at Norge øker innsatsen på grunnforskning. Det anses å være omfattende vitenskapelige fordeler av å styrke innsatsen på romforskning: Den grunnleggende forskningen, spesielt innenfor naturvitenskap og teknologi vil styrkes og gi ny innsikt i universets opprinnelse, solaktivitet og jordens øvre atmosfære. Norske forskere, entreprenører og industri vil få kapasitet til å delta i internasjonale prosjekter knyttet til sentrale infrastrukturer som også vil gi betydelige resultater fram i tid, etter oppskyting/målinger/analyser. Romforskning krever avansert teknologi innen materialer, sensorer, robotikk og kunstig intelligens. Dette gir ringvirkninger til andre sektorer som forsvar, energi og transport, helse skred, nedsynking, is, mv. En styrket satsing

¹⁰⁷ Jf. Prop. 1 S (2026-2027)

¹⁰⁸ Forskningsrådets evalueringer av hhv. matematikk, IKT og teknologi; medisin og helsefag; naturvitenskap samt biovitenskap.

vil øke rekrutteringen til realfag og teknologi, bl.a. grunnet muligheter for master- og doktorgrads-prosjekter i samarbeid mellom ESA og norske universiteter. Ledende norske kunnskapsmiljøer vil også kunne tiltrekke seg høyt kompetente personer til arbeid i Norge som senere også kan bidra med kompetanse inn i andre sektorer.

Forskning knyttet til det kommende internasjonale polaråret 2032-2033 vil være avhengig av gode jordobservasjonsdata fra satellitter i polarbane. De nye forsknings- og teknologisatsingene på polhavet, forsvar og beredskap, tungregning, KI og kvanteteknologi må sees i sammenheng med, og vil gjensidig forsterkes gjennom, en økt satsing på romforskning- og innovasjon. Rominfrastruktur gir bedre dekning for bredbånd, navigasjon og kommunikasjon - som er særlig viktig i nord. Rom-industrien skaper høykompetansearbeidsplasser og står for en betydelig eksport av FoU-intensive produkter og tjenester. En styrket forskningssatsing vil ventelig bidra til økt romrelatert næringsaktivitet, noe som er løftet fram som et formål for *Lov om aktiviteter i verdensrommet*¹⁰⁹.

Romforskning har et betydelig karbonavtrykk fra produksjon, transport og oppskyting av raketter og satellitter i tillegg til andre negative klima- og miljøvirkninger av romvirksomhet. Internasjonal er det en økende forskningsinnsats på gjenbruk av raketter og renere drivstoffalternativer. Dette er et felt der også norske forskningsmiljøer og næringsliv kan bidra med kunnskapsgjennombrudd og mer miljøvennlige løsninger.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

For å utnytte potensialet i eksisterende infrastruktur og internasjonale medlemskap, spesielt ESA, er det nødvendig å bygge opp kapasiteten i sektoren gjennom rekruttering av stipendiater og erfarne forskere fra andre land.. Det er et godt samarbeid i FoUol-systemet nasjonalt, men en økt satsing vil stimulere til ytterligere samarbeid – også med ledende forsknings- og innovasjonsaktører internasjonalt. For å styrke kapasiteten på rom i forsvarssektoren vil det være nødvendig med mekanismer som tilrettelegger for at forskning og innovasjon på rom i sivil og militær sektor kobles i et sammenhengende forskningssystem. Dette er også viktig for å kunne utnytte potensialet for norske aktører i EUs kommende rammeprogram, konkurranseevnefondet og det europeiske forsvarsfondet (EDF). For en videreutvikling av romrelatert næringsvirksomhet er det viktig at det tilrettelegges for økt samarbeid mellom academia og industrien, og et pådriv for økt entreprenørskap og tilgang på risikokapital da dette vil gjøre at kunnskap raskere tas i bruk for samfunns- og næringsgevinster.

Finansiering

Det foreslås en økning i årlig satsing på 100 mill. kroner, hvorav minst 50 mill. kroner skal understøtte norske forskeres deltakelse i ESA-prosjekter. Vekstforslaget rettes mot NFD med 40 mill. kroner, KD med 30 mill. kroner og FD 30 mill. kroner. Innenfor dagens tilsagnsramme er 20 mill. kroner fra KD og 1,2 mill. kroner fra KLD prioritert til formålet.

Strategisk pott for utvikling av forsknings- og innovasjonssystemet

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Norge står overfor teknologiske, økonomiske, sikkerhetspolitiske og samfunnsmessige endringer som stiller nye krav til forsknings- og innovasjonssystemets kompetanse, omstillingsevne, samspill,

¹⁰⁹ [Prop. 155 L \(2024–2025\)](#) Lov om aktiviteter i verdensrommet

kvalitet og tillit. Flere av utfordringene er tverrgående og hører ikke naturlig hjemme i én tematisk portefølje eller ett departements sektoransvar. Nye behov kan samtidig oppstå raskere enn de ordinære budsjett- og investeringsprosessene klarer å møte.

Målet er å styrke forsknings- og innovasjonssystemets evne til å frembringe og ta i bruk kunnskap som bidrar til kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft. Satsingen skal gi bedre tilgang til og anvendelse av forskerkompetanse i hele samfunnet og styrke kvalitet, integritet og tillit i forskningssystemet. Den skal også styrke kunnskapsgrunnlaget for utvikling av forsknings- og innovasjonspolitikken og gjøre Forskningsrådet bedre i stand til å prøve ut og utvikle nye tiltak og virkemidler når behov oppstår.

Det foreslås derfor en flerårig strategisk pott med en årlig tilsagnsramme på 100 millioner kroner. Potten skal gi Forskningsrådet et strategisk handlingsrom til å følge opp tverrgående utviklingsbehov som ikke ivaretas tilstrekkelig gjennom eksisterende porteføljer og virkemidler.

Hvilke tiltak er relevante?

Satsingen organiseres i tre sammenhengende innsatsområder. Fordelingen mellom områdene kan variere fra år til år ut fra dokumenterte behov og strategiske prioriteringer.

1. Forskerkompetanse for hele samfunnet

Innsatsområdet skal styrke utvikling, mobilitet og anvendelse av forskerkompetanse gjennom hele kompetanse- og karriereløpet og bidra til at forskningskompetanse tas i bruk i hele samfunnet. Innsatsen skal bygge på dokumenterte, tverrgående behov som ikke kan ivaretas tilstrekkelig gjennom eksisterende porteføljer og virkemidler. Det kan omfatte videreutvikling og utprøving av virkemidler som styrker kvalitet og relevans i forskerutdanningen, mobilitet, internasjonalisering, karriereutvikling og samarbeid mellom akademia, instituttsektor, næringsliv og offentlig sektor. Satsingen skal også bidra til å styrke forskningskompetansen i virksomheter med behov for økt FoU-kapasitet. Forskerkompetanse og bedre kunnskapsflyt mellom sektorer er nødvendig for at kunnskap skal kunne utvikles, vurderes og tas i bruk til omstilling, innovasjon og teknologisk utvikling i hele samfunnet.

2. Et motstandsdyktig, inkluderende og tillitsvekkende forskningssystem

Forskningssystemet utfordres av endringer i sikkerhetssituasjonen, og FoU-systemet har blitt tettere koblet til nasjonal og økonomisk sikkerhet. Internasjonalt ser vi en økende satsing på forsknings-sikkerhet som et strategisk utviklingsområde, blant annet gjennom målrettede investeringer i institusjonenes kompetanse og kapasitet på området. Samtidig slår Systemmeldingen fast at institusjonene har et primært ansvar for å ivareta forskningssikkerheten.

Åpenhet, internasjonalt samarbeid, mangfold og inkludering er grunnleggende for FoU-systemets integritet, kvalitet og tillit. En mer krevende sikkerhetssituasjon, kombinert med rask teknologisk utvikling, stiller nye krav til institusjonenes kompetanse og kapasitet. Særlig kunstig intelligens (KI) gir store muligheter for forskningsgjennombrudd og innovasjon, men reiser også nye spørsmål knyttet til forskningsintegritet, ansvarlighet og tillit.

Innsatsområdet skal styrke institusjonenes evne til å møte disse utfordringene og videreutvikle et ansvarlig, inkluderende og tillitsvekkende forskningssystem med en sterk forskningskultur. Innsatsen skal bygge videre på erfaringer blant annet fra BALANSE og BALANSE+, og bidra til læring, institusjonell utvikling og kunnskapsdeling om gode forsknings- og arbeidsmiljøer.

Midlene kan brukes til tiltaks- og utviklingsprosjekter som støtter institusjonenes arbeid med:

- åpen forskning, herunder praksis, kompetanse, insentiver, datadeling og åpen tilgang til forskningsresultater,
- forskningsetikk og forskningsintegritet,
- ansvarlig utvikling og bruk av kunstig intelligens og andre nye teknologier,
- forskningssikkerhet og håndtering av sikkerhetsrisiko i forskning og internasjonalt samarbeid,
- mangfold, inkludering, kjønnsbalanse og gode forsknings- og arbeidsmiljøer,
- involvering av brukere og samfunnsaktører i forskning der dette styrker forskningens relevans, legitimitet og tillit.

3. Kunnskapsgrunnlag, systemutvikling og nye virkemidler

Innsatsområdet skal styrke kunnskapsgrunnlaget for utviklingen av forsknings- og innovasjonssystemet og forsknings- og innovasjonspolitikken og Forskningsrådets virkemiddelutvikling. Dette kan skje gjennom forsknings- og samarbeidsprosjekter, analyser, pilotering og evaluering av virkemidler. Innsatsen skal bidra til kapasitets- og kvalitetsbygging innen forskning om forskning, innovasjon og forskningspolitikk, styrke internasjonalt samarbeid og utvikle kunnskap om hvordan forsknings- og innovasjonssystemet kan bidra bedre til omstilling, verdiskaping og samfunnsutvikling. Kunnskapen skal brukes aktivt i videreutviklingen av satsingen og virkemiddelapparatet.

Videre skal innsatsområdet støtte samspill mellom forskere, myndigheter, næringsliv og andre kunnskapsbrukere, og gi grunnlag for mer kunnskapsbasert utvikling av virkemidler og politikk. Det skal også støtte strategiske møteplasser og partnerskap, bedre samspill mellom sektorer og porteføljer og bidra til oppfølging av nye nasjonale og internasjonale initiativer.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Et overordnet prinsipielt spørsmål er hvordan Forskningsrådet skal prioritere mellom ulike utviklingsbehov knyttet til forskerkompetanse, forskningskvalitet, forskningskultur og virkemiddelutvikling i en verden i rask utvikling. Slike prioriteringer vil innebære avveininger mellom hensyn til åpenhet, internasjonalt samarbeid, inkludering, forskningssikkerhet og ansvarlig teknologiutvikling.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Det anbefales å etablere én flerårig strategisk pott som kombinerer de tre innsatsområdene. En samlet pott gjør det mulig å følge opp tverrgående behov, koble eksisterende innsats der det gir større effekt og utvikle og prøve ut tiltak som faller mellom dagens porteføljer og virkemidler. Potten kan finansiere forskning, utlysninger, pilot-, tiltaks- og utviklingsprosjekter, partnerskap, møteplasser og kunnskaps- og evalueringsoppdrag. Tiltakene skal vurderes ut fra strategisk relevans, systemeffekt, merverdi og mulighet for læring og videreføring. Forskningsrådet kan dermed reagere raskere på nye behov, samtidig som prioriteringene forankres i ordinære styrings- og investeringsprosesser. Vellykkede tiltak kan senere innarbeides i ordinære porteføljer og investeringsplaner. Satsingen skal bidra til kunnskapsgjennombrudd, omstilling og konkurransekraft gjennom å styrke utvikling og anvendelse av forskerkompetanse, kvalitet og tillit i forskningssystemet samt kunnskapsgrunnlaget for forsknings- og innovasjonspolitikken.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

På kort sikt skal satsingen gi flere strategiske utviklings- og pilottiltak, bedre koordinering og raskere respons på nye behov. På lengre sikt skal den bidra til et mer helhetlig og omstillingsdyktig forsknings- og innovasjonssystem, styrket tilgang til og anvendelse av forskerkompetanse i hele samfunnet, økt kvalitet og tillit i forskningssystemet og et bedre forskningsbasert kunnskapsgrunnlag for politikk og virkemidler. Berørte målgrupper er forskningsinstitusjoner, forskere, næringsliv,

offentlig sektor, myndigheter og andre kunnskapsbrukere. Den fleksible innretningen kan gi skiftende årlige prioriteringer, men dette balanseres av satsingens flerårighet og ordinære styringsprosesser. Uten et samlet strategisk handlingsrom vil det være vanskeligere å følge opp viktige utviklingsbehov i forsknings- og innovasjonssystemet koordinert og langsiktig. Det kan svekke Forskningsrådets mulighet til å utvikle, prøve ut og følge opp målrettede tiltak og virkemidler innen forsker-kompetanse i hele samfunnet, et ansvarlig og tillitsvekkende forskningssystem og kunnskaps-grunnlaget for forsknings- og innovasjonspolitikken.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Prioriteringene må bygge på dokumenterte behov og gjennomføres i samspill med relevante institusjoner, sektorer, porteføljer og internasjonale initiativer. Den årlige fordelingen mellom innsatsområdene må fastsettes gjennom ordinære styrings- og investeringsprosesser. Tiltakene må ha tydelig merverdi, legge til rette for læring og evaluering og kunne videreføres i ordinære porteføljer når de viser gode resultater. Forankring mot ansvarlig departement og øvrige aktuelle finansierende departementer må avklares.

Finansiering

Det foreslås en årlig tilsagnsramme på 100 millioner kroner, tilsvarende rammen for internasjonal stimuleringspott. Satsingen bør etableres som en flerårig ordning, mens fordelingen mellom innsatsområdene fastsettes årlig. Dette kombinerer forutsigbarhet med fleksibilitet og gjør det mulig å prioritere de behovene som til enhver tid er mest strategisk viktige. Kunnskapsdepartementet foreslås som hovedansvarlig departement. Satsingen foreslås finansiert dels med vekst og dels ved omprioritering av midler med 25 mill. kroner i vekst og 50 mill. kroner i omprioritering kap. 285 post 71, med kap. samt 25 mill. kroner i omprioritering på kap. 201 post 70.

Styrket kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Kultur- og mediesektorene er i rask og grunnleggende omstilling drevet av digitalisering, globale plattformmarkeder og kunstig intelligens. Dette endrer hvordan kultur og medier skapes, finansieres, distribueres og brukes, og utfordrer etablerte rammer for kultur- og mediepolitikken.

Den teknologiske utviklingen reiser spørsmål knyttet til blant annet opphavsrett, autentisitet, desinformasjon, maktkonsentrasjon og bærekraftige finansieringsmodeller. Samtidig utfordres nasjonale reguleringer og kultur- og mediepolitiske virkemidler av globale aktører og transnasjonale plattformøkonomier.

Omstillingen har også bredere samfunnskonsekvenser. Meld. St. 9 (2024–2025) *Totalberedskapsmeldingen* framhever kunst, kultur og frie medier som viktige elementer i samfunnets sivile motstandskraft. Kunst og kultur bidrar til refleksjon, fellesskap og tilhørighet, mens frie medier er avgjørende for ytringsfrihet og et åpent og opplyst ordskifte. Utviklingen på disse områdene berører derfor både sosial bærekraft og demokratisk robusthet.

Dette øker behovet for forskning som kan gi bedre grunnlag for politikkutforming, regulering og strategiske prioriteringer på kultur- og mediefeltet. Et solid kunnskapsløft er nødvendig for å utvikle en helhetlig og kunnskapsbasert kultur- og mediepolitikk i møte med store samfunnsmessige, teknologiske og økonomiske endringer.

Mål og delmål

Målet for satsingen er å styrke kunnskapsgrunnlaget for utviklingen av kultur- og mediepolitikken i møte med teknologisk og samfunnsmessig omstilling.

Viktige delmål er å styrke:

- kunnskapen om kulturens og mediens legitimitet, samfunnsrolle og betydning for sosial bærekraft, inkludering, ytringsfrihet og demokratisk motstandskraft
- kunnskapen om hvordan teknologiutvikling og plattformøkonomier påvirker kulturliv og mediesektor, inkludert spørsmål om finansiering, organisering, regulering og styring
- kapasitet og kompetanseoppbygging i kultur- og mediepolitisk forskning, særlig innenfor kulturpolitisk forskning
- samspillet mellom forsknings- og innovasjonsmiljøer, offentlig forvaltning, næringsliv og andre aktører i kultur- og mediesektorene

Hvilke tiltak er relevante?

Relevante tiltak retter seg mot å styrke kunnskapsgrunnlaget for kultur- og mediepolitikken gjennom målrettet forskningsinnsats, internasjonal deltakelse, styrket kunnskapsoversikt og tettere samspill mellom forskning, forvaltning og sektor.

Internasjonal deltakelse

Kultur- og mediesektorene står overfor utfordringer som går på tvers av landegrenser. Det er derfor viktig å styrke internasjonalt forskningssamarbeid for å sikre tilgang til internasjonal kunnskapsutvikling. Tiltaket innebærer å mobilisere forskningsmiljøer, næringsliv og andre aktører i kultur- og mediesektorene til økt deltakelse i internasjonale programmer, særlig Horisont Europa.

En tematisk fordeling av den norske returen fra Horisont Europa viser at norske aktører henter betydelige europeiske forskningsmidler på områder med klar relevans for KUDs ansvarsområder. Dette understreker betydningen av en nasjonal forskningsinnsats som bygger kapasitet og mobiliserer flere relevante aktører til europeisk forskningssamarbeid.

Bedre samspill mellom nasjonale og europeiske virkemidler vil styrke norske miljøers forutsetninger for å utnytte mulighetene i Horisont Europa. Samtidig bør Norge arbeide aktivt for å løfte kultur- og mediepolitiske problemstillinger inn i utviklingen av det neste europeiske rammeprogrammet.

Kartlegging og styrking av det nasjonale kunnskapsgrunnlaget

Det finnes i dag ikke en helhetlig oversikt over norsk kultur- og medieforskning. Et viktig tiltak er derfor å gjennomføre en systematisk kartlegging av forskningsmiljøer, kapasitet og forskningsportefølje, også utover Forskningsrådets egen portefølje. En slik kartlegging vil gi bedre grunnlag for å identifisere kunnskapshull, styrke koordinering og utvikle mer målrettede virkemidler.

Samspill mellom forskning, forvaltning og sektor

For å sikre relevant kunnskapsutvikling og bedre bruk av forskningsresultater er det behov for tettere samspill mellom forskning, forvaltning og aktører i kultur- og mediesektorene. Samspillet kan styrkes gjennom samarbeidsarenaer, møteplasser og sterkere brukerinvolvering i forskningen. Dette kan bidra til at forskningen i større grad svarer på behov i forvaltning og sektor, og at kunnskapen tas i bruk i politikkutforming og praksis. Samspillet kan også bidra til å stimulere næringslivsaktører i sektoren til økt forskningsinnsats og mer systematisk bruk av forskningsbasert kunnskap.

Målrettet forskningsinnsats gjennom Forskningsrådets virkemidler

Porteføljeanalysen for Velferd og utdanning (2026) viser at kultur- og mediepolitisk forskning er svakt

representert i Forskningsrådets portefølje. Et sentralt tiltak er derfor å styrke den målrettede forskningsinnsatsen gjennom større, flerårige og strategiske utlysninger. Prioriteringene bør være høy forskningskvalitet, tverrfaglighet og langsiktig kompetanse- og kapasitetsbygging. Tettere samarbeid mellom forskning, forvaltning og aktører i kultur- og mediesektorene bør også vektlegges.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Tiltakene kan reise spørsmål knyttet til statsstøttereguleringen dersom kommersielle aktører deltar og mottar støtte. Eventuell støtte må gis i tråd med gjeldende statsstøtteregler.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Forskningsrådet anbefaler en kombinasjon av de ovennevnte tiltakene. Hovedanbefalingen er en styrket og mer langsiktig forskningsinnsats gjennom Forskningsrådets virkemidler, finansiert ved en opptrapping av KUDs tilsagnsramme. Tiltaket skal

- bygge forskningskapasitet, utvikle sterke fagmiljøer og sikre et relevant og oppdatert kunnskapsgrunnlag på feltet.
- legge til rette for tettere samspill og samarbeid mellom forskning, forvaltning og aktører i kultur- og mediesektorene.

Som viktige komplementære tiltak anbefales også:

- En nasjonal kartlegging av eksisterende forskningsmiljøer, kapasitet og kunnskapshull innenfor kultur- og mediepolitikk.
- Sterkere internasjonal mobilisering og deltakelse i Horisont Europa og det nye partnerskapet *Resilient Cultural Heritage* (RCH), inkludert aktiv innsats for å løfte kultur- og mediepolitiske perspektiver i europeiske forskningsagendaer.

Til sammen vil disse tiltakene bidra til et mer helhetlig kunnskapsgrunnlag for kultur- og mediepolitikken i møte med omfattende samfunnsmessige og teknologiske endringer. En slik opptrapping vil samtidig være sentral for å følge opp KUDs kommende FoU-strategi på en god måte.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

En styrket satsing vil gjøre det mulig å utvikle mer sammenhengende og langsiktig forskning på områder som er sentrale for samfunnet som helhet. Tiltakene forventes å styrke forskningsmiljøene og kapasiteten på feltet og gi et mer oppdatert, helhetlig og relevant kunnskapsgrunnlag for politikkkutforming, regulering og strategisk styring.

Satsingen vil særlig være relevant for forvaltningen, forskningsmiljøene og aktører i kultur- og mediesektorene. Satsingen kan også komme offentligheten til gode gjennom økt kunnskap om kulturens og medienes rolle i demokratiet og samfunnet.

Det vurderes ikke å være vesentlige negative virkninger knyttet til tiltakene. Satsingen vil imidlertid kreve en prioritering av midler over tid, og må sees i sammenheng med øvrige nasjonale og internasjonale forskningsinvesteringer på feltet.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Norge har flere sterke forskningsmiljøer innenfor medieforskning og mediepolitikk, mens miljøene med tydelig tyngdepunkt i kulturpolitisk forskning er relativt små. For å lykkes må utlysningene innrettes slik at de både mobiliserer eksisterende miljøer og bidrar til langsiktig kapasitetsbygging.

Det er samtidig viktig å legge til rette for samarbeid mellom forskning, forvaltning og relevante aktører i kultur- og mediesektorene for å sikre relevans og bruk av forskningen. En styrket innsats bør utvikles i dialog med aktører på feltet.

Finansiering

Selv om kultur og medier inngår i flere prosjekter finansiert av Forskningsrådet, er den strategiske innsatsen innen kultur- og mediepolitisk forskning begrenset. Per i dag er det en årlig tilsagnsramme på om lag 30 mill. kroner til denne tematikken, finansiert fra Kultur- og likestillingsdepartementet. Dette gir ikke rom for større, målrettede utlysninger og langsiktig kompetanse- og kapasitetsbygging.

For å oppnå tilstrekkelig volum har det derfor ofte vært nødvendig forsterke utlysninger med finansiering fra andre departementer. Dette har gjort det mulig å koble problemstillinger på kultur- og mediefeltet til andre sektorutfordringer. Samfinansieringen har imidlertid ikke gitt grunnlag for et varig strategisk løft eller langsiktig kapasitetsbygging på feltet, og heller ikke tilstrekkelig rom for å prioritere særskilte kultur- og mediepolitiske problemstillinger.

KUD finansierer forskning gjennom flere kanaler, men en svært liten andel av departementets samlede FoU-utgifter kanaliseres gjennom Forskningsrådet. Basert på saldert budsjett for 2025 og Forskningsrådets tildelingstall ble om lag 5 prosent av KUDs FoU-utgifter tildelt gjennom Forskningsrådet. Dette gir begrenset handlingsrom for å etablere større, åpne og flerårige konkurransearenaer som kan sikre høy forskningskvalitet, utvikle sterke fagmiljøer og bygge kapasitet på områder med dokumenterte kunnskapsbehov.

Satsingsforslaget er et vekstforslag og kan ikke realiseres innenfor dagens tilsagnsramme. KUD foreslås som hovedfinansør, med en varig økning i tilsagnsrammen på 30 mill. kroner per år. Dette vil gi nødvendig handlingsrom for flerårige og målrettede utlysninger og langsiktig kapasitetsbygging innen kultur- og mediepolitisk forskning.

Teknologiløft i forsvarsindustrien

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Den sikkerhetspolitiske situasjonen påvirker norsk forsvarsindustri i sterk grad, og betydningen av tilgang på og bruk av ulike dype teknologier er av stor betydning for innovasjon, verdikjeder, forsvarsevne, beredskap, industriell kapasitet og nasjonalt og internasjonalt samarbeid. Den sivile teknologiske forsknings- og innovasjonsinnsatsen har økt de siste årene. Det er generelt god kobling mellom den offentlige teknologi-forskningsinnsatsen og sivile næringer som energi og maritim, men mindre samspill med deler av forsvarsindustrien. Et slikt økt samspill vil bidra til at sterk og oppdatert norsk dyp teknologikompetanse og potensialene for forsvarsindustrien knyttes bedre sammen for økt tempo og en teknologisolid produktutvikling i forsvarsindustrien.

Forsvarsindustriens evne til å levere kapasiteter til Forsvaret og allierte er i økende grad avhengig av utvikling og bruk av dype teknologier. Kunstig intelligens, kvanteteknologi, autonome systemer, sensorer, mikroelektronikk, cybersikkerhet, syntetisk biologi, romteknologi, avanserte materialer mm er sentrale teknologiområder som muliggjør mer effektive overvåkings- og kommunikasjons-systemer, økt autonomi, bedre beslutningsstøtte, raskere produksjon og mer robuste forsynings-kjeder. Satsingen skal bidra til at slike teknologier tas i bruk i norsk forsvarsindustri gjennom tettere koblinger mellom forskningsinstitusjoner, bedrifter og operative brukere. Dette vil redusere tiden fra forskning til operativ bruk og styrke både nasjonal forsvarsevne og industriell konkurransekraft.

Satsingen er viktig for forsvarsindustriens innovasjon, leveranseevne og konkurransekraft, samt nasjonal beredskap og våre allianse-forpliktelser.

Hvilke tiltak er relevante?

Forskningsrådet sammen med Innovasjon Norge har gjennomført et utredningsarbeid om muligheten for å etablere en ordning for finansiering av innovasjonsprosjekter som skulle bidra til å utvikle og teste teknologi og nye løsninger til nytte for Forsvaret og forsvarsindustrien. Utredningen ble overlevert NFD 30. april 2025 og fikk tittelen “Økt produksjonskapasitet I forsvarsindustrien”.

Forskningsrådets kunnskapsgrunnlag om koblinger mellom sivil og militær FoU² viser at det er lav andel andelen nye prosjekter med bedrifter fra forsvarsindustrien, om lag seks prosent av prosjektene i perioden 2010 til 2024.

Innsatsen kan økes gjennom tiltak som

- Målrettet mobilisering til generelle næringsrettede dagens ordninger og innenfor dagens budsjettammer
- Økt budsjett spesifikt til innovasjonsprosjekter (IPN) for dype teknologier til forsvarsindustrien
- Et nytt tiltak med dedikert budsjett til en utfordringsdrevet verdikjedesatsing for forsvarsindustri.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Tiltakene reiser spørsmål om når forskning bør være åpen eller skjermet, og hvordan forsknings- og teknologiaktører bør samarbeide og dele informasjon i prosjekter som handler om teknologi som også er relevant for forsvarsindustrien.

Tiltakene reiser spørsmål om roller, eierskap og ansvarsdelingen mellom forskningsorganisasjonene, forsvarsindustri og leverandører. Statsstøtteregulverket ligger til grunn og håndtering av immaterielle rettigheter må ivaretas for å gi maksimal effekt og nytte.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Forskningsrådets kunnskapsgrunnlag om koblinger mellom sivil og militær FoU² viser at det er lav andel andelen nye prosjekter med bedrifter fra forsvarsindustrien, om lag seks prosent av prosjektene i perioden 2010 til 2024.

Det anbefales derfor å styrke denne koblingen, og da gjennom innovasjonsprosjekter (IPN) som er bedriftsledede samarbeidsprosjekter om spissede problemstillinger. Forskningsrådets har også gode erfaringer med noe større utfordringsdrevne verdikjedeprojekter, og der kompetanse og innsikt i dype teknologier vil kobles til utfordringer og muligheter for forsvarsindustrien. Både IPN (typisk 16 mill. kroner/prosjekt over 3 år, og bedrift må bidra med anslagsvis tilsvarende beløp) og verdikjedeprojekter (anslagsvis 30-50mill/prosjekt over 3-5 år, og bedrift må bidra med beløp som vil avhenge av prosjektets fase og type) skal bidra til at sivile forskningsaktørers teknologinnsikt, dvs. slik innsikt i forskningsinstitusjoner, oppstartsbedrifter og SMBer, kobles sammen med og opp mot forsvars-industrielle aktører for å sette ta kunnskap effektivt i bruk og for å oppnå konkrete mål. Verdikjedesatsingen kombinerer kunnskap og kompetanse med utfordringer og muligheter i et «hurtigspor» som omfatter verifisering og demonstrasjon.

Hva er de positive og negative virkningene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Positive effekter omfatter at sivil, sterk teknologiinnsikt knyttes aktivt opp til forsvarsindustri og dennes betydning for forsvarsevne og verdiskaping. Bedre samspill mellom aktører bygger tillit, gir nettverk, leverandører og kunder – og har positive effekter utover selve prosjektet og dets gjennomføringsperiode og de som direkte deltar. Det er risiko i slike løp da suksess i form av nye produkter ikke kan garanteres, og derav heller ikke ønskede effekter for SMBer o.a. som deltar med det mål om å inngå i en leverandørkjede.

Tidligere forskningsinvesteringer har bidratt til å bygge sterk norsk kompetanse på områder med betydelig forsvars- og beredskapsrelevans. Eksempelvis har Norge høy kompetanse innen autonome systemer for sjø- og luftapplikasjoner, herunder NTNU AMOS – Senter for autonome marine operasjoner og systemer - som et eksempel på en innsats som har bl.a. droner som brukes både sivilt og militært.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

En vellykket gjennomføring forutsetter tett samarbeid mellom sterke teknologimiljøer i forskningsinstitusjonene, oppstarts- og SMB-segmentet og mer etablert forsvarsindustri som har innsikt i sektorens egenart og behov. Dvs. tydelig kobling mellom FoU-innsats og -aktører, industrielle poetsialer og forswarets operative behov. Satsingen bygger på etablert kapasitet og kompetanse forskningsinstitusjonene, utnytter samspill i det nasjonale FoUol-systemet, samt koblinger til Horisont Europa og internasjonale samarbeid.

Videre forutsetter satsingen hensiktsmessige virkemidler, tilstrekkelig finansiering og rammebetingelser som legger til rette for samarbeid på tvers av sivile og militære aktører, herunder håndtering av sikkerhet, eksportkontroll og kunnskapsdeling.

Finansiering

Satsingen forslås til 150 mill. kroner årlig for fem år for IPN og utfordringsdrevne verdikjedeprojekter.

Innsatsen kan økes gjennom

- Inngår i eller erstatter Grønn plattform ved at en andel av dagens Grønn-plattform-budsjett avsettes til to verdikjedeprojekter (omprioritering NFD, 50 mill. kroner)
- Innovasjonsprosjekter (IPN) (vekst FD, 75 mill. kroner og NFD 25 mill. kroner)

Satsingsforslag til driftsbudsjettet

4. Satsingsforslag til driftsbudsjettet

Forskningsrådets utvidete rolle knyttet til forskningssikkerhet og forsvarsevne

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

- Forskningssikkerhet står høyt på den politiske dagsordenen, både i Norge og internasjonalt, og er et politikkområde i rask utvikling. Økt internasjonal spenning får konsekvenser for aktørene i forskningssystemet. I systemmeldingen (Meld. St. 14 (2024–2025)) forventes det at Forskningsrådet tar en aktiv rolle i å fremme forskningssikkerhet og ansvarlig internasjonalt samarbeid. Meldingen gir også Forskningsrådet en utvidet funksjon som koblingsmekanisme, slik at forskningssystemet i større grad kan bidra til forsvar, sikkerhet og beredskap. Dette innebærer et utvidet mandat, en bredere rolle og varige endringer i arbeidsoppgavene.
- Arbeidet med forskningssikkerhet skal både beskytte sensitiv kunnskap og teknologi mot uønsket overføring og styrke Norges egenevne, økonomiske sikkerhet, beredskap og forsvar. Systemmeldingen gir Forskningsrådet en sentral rolle i å utvikle feltet gjennom virkemidler, søknadsbehandling, prosjektoppfølgning, rådgivning og felles kunnskapsgrunnlag. Arbeidet må være kunnskapsbasert og bygge på en tydelig ansvarsdeling: Institusjonene har hovedansvaret for egne risikovurderinger, mens Forskningsrådet bidrar med veiledning, kunnskapsressurser og systemutvikling.
- Systemmeldingen gir Forskningsrådet en utvidet funksjon som koblingsmekanisme mellom sivil og militær FoU. Gjennom denne funksjonen skal Forskningsrådet understøtte videre politikkutvikling innenfor et felles system for åpen, skjermingsverdig og gradert forskning, bidra til bedre ressursutnyttelse og skape muligheter for mer FoU-samarbeid mellom sivile aktører og forsvarssektoren.
- Svalbard forskningskontor (SFK) skal videreutvikle Svalbard som en internasjonal forskningsarena i verdensklasse med tydelig norsk forskningsledelse. Dette skal skje gjennom oppfølging og gjennomføring av strategien for forskning og høyere utdanning på Svalbard. Russland og Kina, som begge er særskilt omtalt i de nasjonale trusselvurderingene, har institusjoner med aktivitet på Svalbard. Den russiske forskningsaktiviteten er omfattende, mens den kinesiske aktiviteten er integrert i norsk eid og drevet infrastruktur i Ny-Ålesund og Longyearbyen. Kontoret er varslet i både Svalbardmeldingen og systemmeldingen, har et eget mandat fra regjeringen, og Forskningsrådet har ansvar for den daglige driften.

Hvilke tiltak er relevante?

- Systemmeldingen beskriver forventninger til Forskningsrådet og tiltak som innebærer varige endringer i arbeidsoppgavene og en utvidelse av mandatet og rollen. Oppfølgingen krever tiltak som styrker Forskningsrådets arbeid med forskningssikkerhet og forsvarsevne, samt Svalbard forskningskontor.
- På forskningssikkerhetsområdet er det særlig behov for å videreutvikle et felles og oppdatert kunnskapsgrunnlag om sensitive fagområder og teknologier, utfordrende samarbeidsland og internasjonalt FoU-samarbeid. Forskningsrådet har allerede satt i gang flere tiltak. Disse omfatter

et opplegg for risikovurdering av FoU-prosjekter, oppdrag om sensitive teknologier, fagområder og samarbeidsland, et samarbeid med HK-dir om sektorens behov for støtte og veiledning og en utredning av en grunnleggende nasjonal funksjon (GNF) for FoU etter sikkerhetsloven. Det videre arbeidet krever økt kapasitet og kompetanse for å utvikle forskningssikkerhetsarbeidet i bredden.

- For å møte forventninger i systemmeldingen om koblinger mellom sivil og militær FoU må Forskningsrådet utvikle et solid kompetansemiljø og sikre tilstrekkelige ressurser for langsiktig arbeid med koblinger mellom sivil og militær FoU-aktivitet, inkludert å bygge kompetanse om forsvarssektorens FoU-aktivitet og forvaltning og relevant internasjonal aktivitet.
- Det er behov for å ruste opp forskningssystemet på Svalbard til å håndtere en spent geopolitisk situasjon, tett knyttet til det nasjonale arbeidet med forskningssikkerhet.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Ingen spesielle.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

- KVA22-rapporten anbefaler å etablere en varig nasjonal kunnskaps- og analysefunksjon for forskningssikkerhet og sensitive teknologier i et formalisert samarbeid mellom Forskningsrådet, FFI og NSM. Arbeidet foreslås koordinert av Forskningsrådet. Forslaget er å utvikle én felles kunnskapsbase som omfatter sensitive teknologier, andre sensitive fagområder, krevende samarbeidsland og internasjonalt FoU-samarbeid, jf. kunnskapsbehovene som er trukket frem i systemmeldingen, og etablere en fast oppdateringssyklus for kunnskapsgrunnlaget. KVA22 er et felles initiativ fra Kunnskapsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet. Det videre arbeidet forutsetter langsiktig og avklart finansiering, både til Forskningsrådet, FFI og NSM, slik at ressurser kan dedikeres til arbeidet.¹¹⁰
- I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2027 får Forsvarets forskningsinstitutt og Forskningsrådet nye oppgaver med å etablere og drifte et system for FoU-data og innsikt. Systemet skal bidra til bedre ressursutnyttelse og strategisk styring av den samlede forskningsinnsatsen på tvers av åpen, skjermingsverdig og gradert forskning av betydning for forsvar, sikkerhet og beredskap. Det foreslås et tilskudd til Forskningsrådet for å etablere og drifte systemet. Tiltaket må ses i sammenheng med anbefalingen fra KVA22 om å etablere en varig nasjonal kunnskaps- og analysefunksjon for forskningssikkerhet og sensitive teknologier.
- Forskningsrådet arbeider parallelt med et oppdrag for å bistå Kunnskapsdepartementet i verdikartleggingsarbeidet knyttet til oppfølging av grunnleggende nasjonal funksjon (GNF) «Forskning og utvikling av betydning for nasjonal sikkerhet». Arbeidet skal bidra til bedre oversikt og et forsvarlig sikkerhetsnivå for deler av forskningssektoren som kan påvirke nasjonale sikkerhetsinteresser. Dette er pågående, med en sluttleveranse i desember 2026, men det forventes å være behov for videre arbeid med GNF FoU også utover denne prosjektperioden, herunder behov for å jobbe samlet med tematikk knyttet til FoU og nasjonal sikkerhet (jf. anbefalingen for videreføring av KVA22). Satsingen som foreslås her gjør det mulig å utvikle et ressursmiljø som kan bidra til videre arbeid med GNF og andre prosesser i skjæringsfeltet mellom FoU og nasjonal sikkerhet.

¹¹⁰ Det vises til sluttrapporten fra KVA22 fase 2 for nærmere beskrivelse av ressursbehovene.

- Styrke Forskningsrådets kapasitet og kompetanse for å utvikle og forvalte funksjonen som koblingsmekanisme mellom sivil og militær FoU-aktivitet. Dette gjelder blant annet arbeidet med flerbruksforskning og forskningspolitisk rådgivning knyttet til sivil-militært samarbeid. Det er også behov for at Forskningsrådet bygger kompetanse om forsvarssektorens FoU-aktivitet og forvaltning, og styrker kapasitet og kompetanse knyttet til internasjonal FoU-aktivitet i regi av NATO og EU. I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2027 får Forskningsrådet budsjettmidler til å etablere og drifte et system for FoU-data og innsikt (se over). Samtidig videreføres midler til oppdraget fra Forsvarsdepartementet om å støtte koblinger mellom FoU på sivil og militær side, og utvikle kunnskapsgrunnlag. Disse tiltakene bidrar til at Forskningsrådet kan utvikle og forvalte funksjonen som koblingsmekanisme mellom sivil og militær FoU-aktivitet. Det foreslås derfor ikke nye tiltak innenfor dette området i 2028.
- I systemmeldingen varsler regjeringen at Forskningsrådets rolle som finansiør skal videreutvikles. Det skal blant annet utredes hvordan Forskningsrådets virkemidler også kan omfatte midler til skjermet og gradert FoU. Dersom Forskningsrådet skal forvalte tilskudd til gradert FoU, vil det kreve endringer i prosesser og systemer for tilskuddsforvaltning, både i utviklings- og driftsfasen. Endringene må utredes, og kostnadene må beregnes.
- Videreutvikle forskningssystemet på Svalbard ved å styrke Svalbard forskningskontor. Forskningssystemet på Svalbard er svært internasjonalisert, med tydelige krav til deling av infrastruktur, resultater og data. Det forventes økt forskningsaktivitet i forbindelse med det internasjonale polaråret (IPY 2032–2033).
- Videreutvikle databasen Research in Svalbard, for å møte fremtidens digitale trusler, og for å få enda bedre oversikt over forskningen på Svalbard.

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

- Tiltakene vil sette Forskningsrådet i stand til å utvikle og utøve nye oppgaver, funksjoner og roller i tråd med forventningene i systemmeldingen. Dette er viktig for å nå regjeringens mål om styrket forskningssikkerhet, bedre samordning og mer effektiv anvendelse av FoU på tvers av samfunnsområder og skjermingsbehov, og mer FoU-samarbeid mellom sivile aktører og forsvarssektoren.
- Tiltakene vil sette SFK i stand til å utøve en tydelig norsk forskningsledelse, legge til rette for forskning av høy kvalitet, koordinere forskningen for å redusere samlet belastning på naturen og ha oversikt over forskningsaktiviteten på Svalbard.
- Uten gjennomføring av tiltakene vil Forskningsrådet ha dårligere evne til å styrke forskning for økt forsvarsevne, sikkerhet og beredskap, og å ta en nasjonal rolle knyttet til forskningssikkerhet.
- Tiltakene er ment å være varige og skal innpasses i Forskningsrådets ordinære virksomhet.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

- Forskningsrådet har ikke tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å gjennomføre tiltakene fullt ut. Økte bevilgninger over driftsbudsjettet, som foreslått her, skal sikre gjennomføringen. Forskningsrådet må ha tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til å utvikle og ivareta funksjonene og rollene i tråd med målene og forventningene i systemmeldingen.

- Forutsetninger for vellykket gjennomføring inkluderer tilstrekkelig finansiering fra departementene, tilgang til kompetanse og sikkerhetsklarert personell, og tett dialog med departementer og andre relevante aktører.

Finansiering

Det foreslås tiltak som samlet sett har behov for finansiering på 11 millioner kroner:

- 6 millioner til forskningssikkerhet og videre arbeid med KVASt (KD):
 - Behovet for satsing på forskningssikkerhet er særlig knyttet til personalressurser, slik at medarbeidere kan dedikere tid til utviklingsarbeidet og Forskningsrådet kan utvikle nødvendig kompetanse. Utvikling av felles kunnskapsressurser vil også kreve eksterne anskaffelser knyttet til eksempelvis internasjonal FoU-statistikk, landkunnskap og teknologiutvikling.
 - Sluttrapporten fra KVASt fase 2 anbefaler å bygge opp en kunnskaps- og analysefunksjon med dedikerte ressurser og fast, langsiktig finansiering. Ressursbehovet er anslått til minst tre årsverk for å sikre kontinuerlig og langsiktig arbeid med kunnskapsressursene. I tillegg er det behov for finansiering av drift, eksterne analyser og større utviklingsoppgaver. Tiltaket bygger på at Forskningsrådet, FFI og NSM bidrar med komplementær kompetanse, og bør derfor finansieres av KD, FD og JD.
 - Arbeidet med kunnskapsressursene sees i nær sammenheng med videre oppfølging av en GNF for forskning og utvikling, hvor Forskningsrådet forventes å ha en videre rolle i å bistå KD i verdikartleggingsarbeidet.
 - Forskningsrådets samlede finansieringsbehov til arbeidet med forskningssikkerhet anslås til minst 6 mill. kroner årlig fra KD. Finansiering av andre aktører, som NSM og FFI i forbindelse med KVASt, kommer i tillegg.
- 5 millioner til styrking av forskningssikkerhet på Svalbard (KD):
 - 1 mill. kroner til en utredning og et seminar om forskningssikkerhet på Svalbard. Seminaret skal samle nasjonale sikkerhetsaktører og inngå i de nasjonale forberedelsene til IPY.
 - 2 mill. kroner til videreutvikling og sikkerhetsoppfølging av databasen Research in Svalbard (innkjøpte IT-tjenester).
 - Styrket bemanning ved SFK

Satsing for gjennomslag i Konkurranssevnfondet og Horisont Europa

Hva er problemet og hva vil vi oppnå?

Europakommisjonen la sommeren 2025 fram et forslag til nytt langtidsbudsjett, der et konkurransevnfond (KEF) og et nytt Horisont Europa (HEU) vil utgjøre over 20 prosent av totalbudsjettet. KEF og HEU skal møte europeiske utfordringer som svekket konkurransekraft og produktivitet, svakere økonomisk vekst, økt proteksjonisme og stormaktsrivalisering, i tillegg til klimakrisen og krigen i Europa. KEF og HEU henger tett sammen. Styret har allerede signalisert at det er viktig for Norge å assosiere seg fullt ut med begge programmene, fordi vi deler Europas utfordringer og vil ha nytte av å delta i utviklingen av løsningene.

Den totale foreslåtte økonomiske rammen er på anslagsvis 450 mrd EUR. Beløpet vil sannsynligvis bli lavere etter at forslaget er forhandlet ferdig med parlamentet og rådet. Like fullt vil Norges assosieringskostnader øke, og det vil også bli stilt krav til nasjonal medfinansiering i en del av utlysningene.

KEF og HEU innebærer betydelige nye satsinger for å styrke Europas teknologiske suverenitet innen blant annet KI, kvanteteknologi, bioteknologi og romfart, konkurransekraft og innovasjon, samt motstandsdyktighet og sikkerhet. Det vil bli etablert nye partnerskap og store ARPA-/DARPA-lignende initiativer under EIC, noe som vil kreve betydelig engasjement og gode forberedelser fra Forskningsrådet. Behovet for å gjøre forsknings- og teknologiinfrastruktur tilgjengelig for næringslivet blir også framhevet. Det vil kreve ekstra innsats for å mobilisere og legge til rette for at nasjonale infrastrukturer kan lykkes på den europeiske konkurransearenaen. Dette omfatter også å gjøre det europeiske økosystemet for teknologiinfrastruktur bedre kjent blant norske bedrifter.

Norge har lyktes godt i det nåværende rammeprogrammet for forskning og innovasjon. Resultatene har vært særlig gode på områdene der Forskningsrådet har hatt hovedansvaret. Det er derfor naturlig at Forskningsrådet fortsatt får en ledende rolle i koordineringen og mobiliseringen til deltakelse i FP10, i tett samarbeid med andre virkemiddelaktører. Endringene i det nye Horisont Europa innebærer imidlertid at både virkemiddelapparatet og søkermiljøene må styrke innsatsen og kompetansen dersom Norge fortsatt skal lykkes.

I tråd med den reviderte strategien for 2026 skal Forskningsrådet stimulere til økt gjennomslag på internasjonale konkurransearenaer, styrke internasjonalt forskningssamarbeid om felles utfordringer og videreutvikle internasjonaliseringsarbeidet gjennom et godt samspill mellom det nasjonale og det internasjonale forskningssystemet. Europa er den viktigste internasjonale konkurransearenaen og gir Norge mulighet til å samarbeide med både europeiske land og land i andre deler av verden. Endringene i de europeiske konkurransearenaene krever at vi forsterker og justerer innsatsen, særlig på områder der resultatene i dag ikke er gode nok.

Styrkingen av Forskningsrådets støtteapparat gjennom en opptrappingsplan for NCP-ressurser og kompetansetiltak ved inngangen til H2020 ga tydelige resultater. I løpet av Horisont Europa er innsatsen redusert betydelig, fra 22 årsverk i 2017 til under 12 årsverk i 2026. Samtidig er den norske returen svekket. Årsakene til nedgangen er sammensatte og kan ikke forklares av ett enkelt forhold. Det er likevel sannsynlig at den reduserte returen også henger sammen med lavere NCP-kapasitet og et redusert tilbud av kurs og konsulentstøtte. Innsatsen må nå styrkes i tråd med nye behov. Mobiliseringen av nye aktører har vært svak, særlig i næringslivet og offentlig sektor. Det er viktig å sikre et godt samspill mellom investeringene i forskning, utvikling og innovasjon i Norge og

investeringene gjennom rammeprogrammet, på tvers av fagområder og infrastrukturer. Den nasjonale innsatsen bør innrettes slik at norske aktører kvalifiseres til å utnytte den europeiske arenaen best mulig. Vi bør forsterke områder der EUs innsats ikke er tilstrekkelig sett fra et norsk perspektiv, og supplere EUs satsinger der norsk næringsliv har særskilte behov for kunnskap og kompetanse.

Dersom vi ikke dimensjonerer den interne organiseringen tilstrekkelig og sikrer god koordinering i virkemiddelapparatet og en samlet dialog med søkermiljøene, vil vi trolig ikke kunne realisere gevinstene av deltakelsen i verken HEU eller KEF.

Hvilke tiltak er relevante?

Tilstrekkelig personellkapasitet, kurskapasitet og rådgivning. Styrke kapasiteten til Brusselkontoret, og vurdere nye nasjonale eksperter. Det må settes av tilstrekkelig budsjett for å kunne delta aktivt i programkomiteene og andre politikkutformingsprosesser.

Forslaget til KEF og HEU samler 14 tidligere programmer. Kommisjonen har lagt vekt på forenkling og foreslår et felles regelverk og rammeverk for KEF og HEU. Når mange hensyn skal ivaretas på svært ulike områder, kan resultatet bli enten et omfattende regelverk eller enklere regler med mange unntak og tolkningsmuligheter. Uansett utfall mener vi at den juridiske kompetansen på KEF og HEU må styrkes betydelig.

Videre vil det være et behov for samordning på norsk side. Hovedaktørene på departementsnivå blir KD, NFD og FD, men også ED, DFD, KLD, LMD, SD, JD m/flere samt deres underliggende etater vil ha interesser. Vi bør derfor også styrke oss på koordineringen mot flere aktører.

Ekspert- og NCP-kapasiteten for hele KEF og HEU må styrkes. Etter planen skal det etableres åtte programkomiteer som er felles for KEF og HEU. Forskningsrådet må prioritere å påvirke utlysningene slik at de blir relevante for norske aktører, og bidra til et godt samspill mellom europeiske og nasjonale utlysninger. Vi må også informere søkermiljøene, mobilisere aktuelle søkere, tilby dybdeveiledning i søknadsfasen og koble resultater fra HEU- og KEF-prosjekter til relevante norske aktører.

I dagens situasjon med anslagsvis 12 årsverk til ekspert-/NCP-rollen har ikke disse tilstrekkelig kapasitet til å løse eksisterende oppgaver. På områdene digitalt lederskap, samfunnssikkerhet og EIC er NCP-kapasiteten på et kritisk lavt nivå. Samtidig har disse tre områdene topp prioritet i forslaget til KEF/HEU. I forberedelsen til KEF og nytt Horisont Europa blir det derfor avgjørende med en betydelig styrking av NCP- og ekspertkapasiteten på disse tre områdene. I tillegg blir forsvarsindustri et nytt område i Horisont Europa der vi må sørge for å rekruttere ny kompetanse. Også på områdene helse, energi, transport og klima har vi for tynn bemanning, og er veldig sårbare da ekspertene/NCP-ene på disse områdene stort sett er alene om sine oppgaver.

Integrasjonen av Horisont Europa i Konkurranssevnepfondet vil skape behov for å veilede deltakere fra avsluttede Horisont-prosjekter videre inn i fondets brede og ukjente virkemiddellandskap. Dette gjelder også aktører uten erfaring fra EU-programmer, særlig i næringslivet og offentlig sektor. Forskningsrådet må dessuten styrke kompetansen og sette av tid til å identifisere resultater fra Horisont-prosjekter med potensial for samfunnseffekt i Norge, samt gi råd og støtte til norske aktører som skal ta i bruk løsninger og kommersialisere resultater.

Forskningsrådet må sikre Norges aktive deltakelse i styrende organer for de internasjonale forskningsinfrastrukturene/organisasjonene, aktiv deltakelse fra norsk næringsliv i leveranser av teknologi og tjenester til de internasjonale infrastrukturene med norsk medlemskap og Norges

deltakelse i planene for oppgraderingen og drift av disse infrastrukturene som inkluderer CERN og European Spallation Source (ESS).

Det bør vurderes å styrke vår tilstedeværelse i Kommisjonen ved å øke antall nasjonale eksperter på relevante områder. De nasjonale ekspertene hjelper oss å forstå kommisjonens prioriteringer fra innsiden, og bringer verdifull erfaring fra Kommisjonen hjem til Norge etter endt opphold. Dette bør i utgangspunktet ikke være i Forskningsrådets driftsbudsjett, men løftes i dialogen med departementene.

Det er i dag stort press på Forskningsrådets Brusselkontor. I en overgangsfase vil vi ikke ha tilstrekkelig kapasitet til å følge alle prosesser tett nok, og det anbefales derfor en midlertidig styrking av kontoret de par første årene av implementeringsfasen av nytt rammeprogram og konkurranseevnefond.

I overgangsfasen vil det også være viktig å dimensjonere kompetanse- og kapasitetstiltak, som kurs og konsulentstøtte, på en hensiktsmessig måte. I startfasen, når ordningene er nye, bør kompetansetiltakene for søkermiljøene styrkes. Innsatsen kan deretter trappes noe ned. Kursporteføljen ble redusert med 50 prosent i 2026 og må minst tilbake til 2025-nivå, helst høyere. Konsulentstøtten bør økes. Vi vil også vurdere nye tiltak som kan sette søkermiljøene bedre i stand til å få gjennomslag i HEU og KEF.

Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?

Tiltakene reiser ingen prinsipielle eller etiske problemstillinger.

Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?

Alle tiltak detaljert under summerer seg til 22 mill. kroner årlig.

- Styrke Forskningsrådets rådgivning med en jurist og en koordinator
- Styrke Brusselkontoret med en medarbeider
- Styrke NCP-/ekspertkapasiteten på følgende områder: digitalt lederskap (2 årsverk), samfunnssikkerhet og forsvar (2 årsverk), EIC (2 årsverk), helse, energi, transport, klima, infrastruktur; til sammen minimum 11 årsverk
- Styrke kurskapasiteten de to-tre første årene av HEU, styrking 2M NOK årlig
- Øke konsulenthjelpen til aktørene de to-tre første årene av HEU, styrking 1M NOK årlig
- Styrke budsjett for Norges delegater og industrikontakter til internasjonale infrastrukturer med 300' NOK årlig

Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?

Tiltakene vil sette Forskningsrådet bedre i stand til å bidra til at norske aktører lykkes i konkurransene, sikre aktiv oppfølging og utnyttelse av Norges medlemskap i internasjonale forskningsinfrastrukturer og ta en ledende rolle i koordineringen av KEF og HEU.

Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Beskrivet over.

Finansiering

- Forskningsrådet anbefaler en styrking av den nasjonale mobiliseringen og koordineringen mot Horisont Europa og Konkurransseevnefondet fra 2028. Satsingen skal sikre norsk påvirkning på programmenes innretning, høy deltakelse fra norske forskningsmiljøer og bedre utnyttelse av nasjonale og europeiske investeringer.
- Det foreslås å styrke NCP- og ekspertkapasiteten, kapasitet innenfor juridisk og finansiell rådgivning samt koordinering og mobiliseringstiltakene overfor sektoren. Tiltakene må finansieres gjennom en avklart kostnadsdeling mellom KD og øvrige berørte departementer.
- Uten en tidlig opptrapping øker risikoen for redusert norsk påvirkning, svakere mobilisering og lavere uttelling i programmene. Det tar tid å bygge nødvendig kompetanse, og det er viktig at norske aktører deltar aktivt i KEF og HEU fra første år.

Norges forskningsråd

Besøksadresse: Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker

Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01

post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Publikasjonen kan lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner

ISBN 978-82-12-04256-8 (pdf)

